

PROJEKT CZERWIEC 2023

**STRATEGIA ROZWOJU
GMINY CZORSZTYN
DO ROKU 2030**

Opracowanie
dokumentu

maRR
Małopolska Agencja
Rozwoju Regionalnego SA

na zlecenie
Urzędu Gminy Czorsztyn

Strategia Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030 została opracowana w oparciu o dane statystyczne dostępne na stronie Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych), dane przestrzenne - system geoinformacyjny QGIS, materiały udostępnione przez Urząd Gminy Czorsztyn i jednostki publiczne z nim współpracujące, a także opinie lokalnej społeczności i przedsiębiorców.

Dziękujemy osobom, które uczestniczyły w procesie redagowania niniejszego dokumentu rozwojowego za operatywną i profesjonalną współpracę, zaangażowanie w zrównoważony rozwój Gminy.

Spis treści

WPROWADZENIE	3
DIAGNOZA - STAN I WYZWANIA ROZWOJOWE GMINY CZORSZTYN	4
Strefa społeczna.....	5
Strefa przestrzenna.....	34
Strefa gospodarcza	53
Wyniki badań ankietowych – atuty Gminy, obszary wymagające poprawy, kierunki rozwojowe	75
Analiza SWOT.....	78
STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU GMINY CZORSZTYN	83
Misja i wizja - Gmina Czorsztyn do roku 2030	83
Cele strategiczne, kierunki działań, spodziewane efekty, wskaźniki realizacji	84
Model struktury funkcjonalno-przestrzennej.....	99
Założenia i cele polityki przestrzennej oraz rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie.....	100
Struktura funkcjonalno-przestrzenna	101
Wybrane kierunki interwencji, inwestycje strategiczne	105
Obszary strategicznej interwencji (OSI).....	120
Zgodność Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn z założeniami innych dokumentów rozwojowych.....	126
PROCES REALIZACJI STRATEGII	130
Odpowiedzialność i system wdrażania	130
Monitoring i ewaluacja	131
Ramy finansowe, potencjalne źródła finansowania inwestycji	133
ZAGROŻENIA ŚRODOWISKOWE, GOSPODARKA WODNA	
A STRATEGIA ROZWOJU GMINY CZORSZTYN	141
Wody powierzchniowe	143
Wody podziemne.....	146
Zagrożenie powodzią i suszą.....	148
Plany strategiczne w zakresie adaptacji do zmian klimatu, ochrony zasobów wodnych.....	152
WYKAZ WYKRESÓW, MAPEK, TABEL, ZDJĘĆ	154

WPROWADZENIE

Strategia Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030 została opracowana przez Małopolską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. z inicjatywy Wójta Gminy Czorsztyn. Dokument sporządzono przy współudziale pracowników Urzędu Gminy Czorsztyn, jednostek z nim współpracujących, interesariuszy oraz mieszkańców. Szanując ważną rolę wszystkich współtwórców, *Strategia Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* skoncentrowana jest na ścisłej relacji i zaprasza do niej zarówno obecnych, jak i przyszłych partnerów społecznych, prywatnych, jednostki samorządu terytorialnego oraz administrację państwową. Celem tej współpracy jest skonstruowanie racjonalnej, postępowej i zrównoważonej polityki rozwojowej Gminy w odniesieniu do zachodzących zmian społecznych, gospodarczych, klimatycznych itd.

Dokument *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* jest zgodny z dokumentami wyższego rzędu o charakterze krajowym i ponadregionalnym. Natomiast pełni rolę nadrzędną nad dokumentami strategicznymi szczebla gminnego.

Pierwszoplanowym obszarem dla właściwego funkcjonowania jednostki jest realizacja polityki rozwoju, która koncentruje się na podniesieniu standardów życia mieszkańców. Kluczem do zrównoważonego rozwoju jest racjonalne wykorzystywanie zasobów oraz niwelowanie zjawiska nierówności społeczno-gospodarczej. W obliczu zmian technologicznych, gospodarczych, klimatycznych i społecznych Jednostki Samorządu Terytorialnego koncentrują się na potrzebach człowieka opartych na kreowaniu przestrzeni ekologicznej. Poprawa warunków życia bazująca na wysokim standardzie jakości usług publicznych, wzroście przedsiębiorczości, rozbudowanym obszarze aktywizacji zawodowej stanowi kierunek zmierzający do dynamicznego rozwoju Gminy Czorsztyn.

Głównym założeniem Strategii jest skonsolidowanie polityki środowiskowej, gospodarczej, przestrzennej i społeczno-kulturowej w celu poprawy warunków życia, jakości i dostępności usług publicznych na obszarze całej Gminy. Bilansem końcowym zebranej dokumentacji jest koncentracja działań ukierunkowana na współpracę w celu stworzenia możliwości i szans rozwoju dla obecnych i przyszłych pokoleń.

Studium określa ramy rozwoju lokalnego, na podstawie których mieszkańcy lub inwestorzy mają możliwość wspólnego planowania, realizacji inwestycji oraz podejmowania inicjatyw.

Opracowanie *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* w formie dokumentu umożliwia promocję jej założeń oraz proponowanych rozwiązań rozwojowych, co obecnie stało się przedsięwzięciem priorytetowym dla samorządów. Dzięki takiemu postępowaniu łatwiej kreować nowe działania, pozyskiwać partnerów czy inwestorów, zawierać porozumienia, a w szczególności aplikować o zewnętrzne środki finansowe.

DIAGNOZA – STAN I WYZWANIA ROZWOJOWE GMINY CZORSZTYN

W niniejszym rozdziale *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* przedstawione zostały wnioski diagnostyczne dotyczące analizowanych zagadnień z obszaru trzech stref rozwojowych - społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Analiza oparta na zgromadzonych wielowymiarowych danych i odniesienie ich do bliższego i dalszego otoczenia Gminy (gmin ościennych, powiatu, województwa) pozwoliła na dostrzeżenie na obszarze kierunków zachodzących zmian, nurtów postępowych i sprecyzowanie konkluzji dotyczących perspektyw rozwojowych Gminy Czorsztyn.

Diagnoza powstała w oparciu o dostępne dane statystyczne z lat 2016-2023, pochodzące z publicznych, otwartych baz danych (w szczególności z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego - GUS), ale również źródeł gminnych (dane Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych), statystyk organów administracji, urzędów, instytucji szczebla lokalnego. W celu opracowania dokumentu zaczerpnięto informacje z ogólnodostępnych opracowań naukowych, programów, strategii, raportów, map i opinii eksperckich.

Istotną rolę w opracowaniu diagnozy odegrały wnioski i rekomendacje z badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców Gminy Czorsztyn w okresie luty-marzec 2023 roku. Celem badania było pozyskanie opinii dotyczących mocnych i słabych stron Gminy, ustalenie szans i zagrożeń rozwojowych, identyfikacja potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej, priorytetowych kierunków zrównoważonego rozwoju. Każdy respondent mógł przedstawić swoje pomysły rozwojowe, uwagi, obawy, uzupełniając ankietę w formule online lub w formie papierowej. Kwestionariusze były transferowane i promowane wieloma kanałami komunikacyjnymi, w tym przez Urząd Gminy Czorsztyn oraz jednostki podlegające i partnerskie m.in. Sołtysów, szkoły, biblioteki, parafie.

Ankietę wypełniło 361 respondentów z siedmiu sołectw. Najwięcej ankietowanych pochodziło z miejscowości Maniowy (29%) oraz Sromowce Niżne (23%), najmniej - z Huby (2%). Ogólna ocena satysfakcji z bycia mieszkańcem Gminy Czorsztyn w 5-cio stopniowej skali wyniosła 4,0. W zdecydowanej większości głos w tej sprawie zabrali mieszkańcy zamieszkujący Gminę od ponad 15 lat, mający tym samym na uwadze wieloletnią perspektywę zachodzących zmian. Niemal 65% mieszkańców zaobserwowało poprawę jakości życia w ostatnich 5 latach, a 83% deklaruje, że chce nadal mieszkać w Gminie Czorsztyn.

ZDJĘCIE 1. Jezioro Czorszyńskie¹

¹ Źródło: <https://www.lapszenizne.pl/en>.

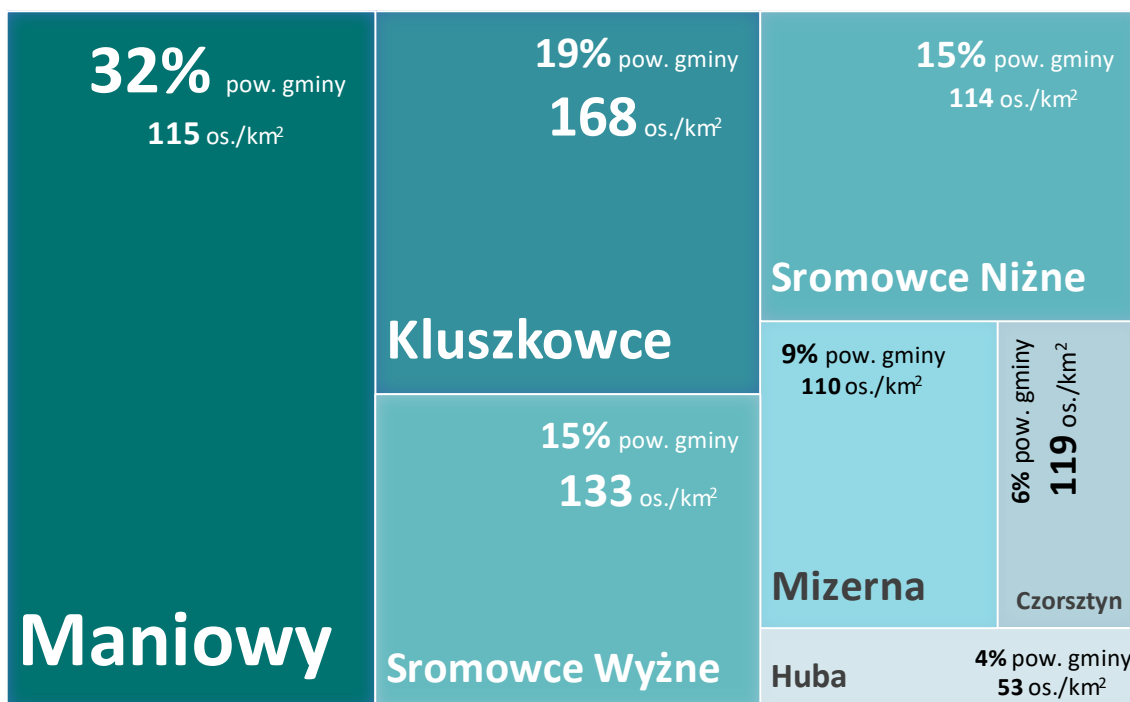
Strefa społeczna

Demografia

Gmina Czorsztyn to jedna z mniejszych gmin powiatu nowotarskiego pod względem powierzchni, jak również liczby ludności. Z końcem czerwca 2022 roku zamieszkiwało ją 4% ludności powiatu tj. 7 618 osób². Najwięcej osiedliło się w sołectwie Maniowy (30,2% ludności Gminy - 2 305 osób), natomiast najmniej mieszkańców liczy wieś Huba (1,7% ogółu - 128 osób)³.

Największe zaludnienie w stosunku do zajmowanego terenu występuje na obszarze sołectwa Kluszkowce (168 os./km²), drugiej pod względem powierzchni jednostce Gminy Czorsztyn, a następnie w sołectwie Sromowce Wyżne (133 os./km²). Najniższy wskaźnik gęstości zaludnienia ma miejsce na terenie najmniejszego sołectwa Gminy – Huba (53 os./km²).

WYKRES 1. Powierzchnia sołectw Gminy Czorsztyn oraz ich gęstość zaludnienia - stan na 31.12.2021⁴

Gęstość zaludnienia w Gminie Czorsztyn utrzymuje się od wielu lat na stałym poziomie, a wynosi 123 os./km². Wynik ten jest zbliżony do wskazań dla całego powiatu nowotarskiego, gdzie kształtuje się on na poziomie 129 os./km² i jednocześnie znacznie niższy od wskaźnika dla całej Małopolski (226 os./km²)⁵.

² Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

³ Źródło: GUS - Narodowy Spis Powszechny 2021.

⁴ Opracowanie własne na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2021 oraz informacji udostępnionych przez Urząd Gminy Czorsztyn.

⁵ Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

TABELA 1. Wskaźniki demograficzne Gminy Czorsztyn na tle powiatu i województwa⁶

Stan na		30.06.2022			31.12.2016
Wskaźniki demograficzne	jednostka	MAŁOPOLSKA	POWIAT NOWOTARSKI	GMINA CZORSZTYN	
Ludność	os.	3 428 929	190 090	7 618	7 611
Gęstość zaludnienia	os./km ²	226	129	123	123
Przyrost naturalny	os.	-3 345	7	-5	23
	na 1 000 os.	-2,0	0,1	-1,3	3,0
Saldo migracji	os.	1 904	-149	-9	15
	na 1 000 os.	1,1	-1,6	-2,4	2,0
Obciążenie demograficzne <i>liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lat)</i>	os.	67,1	65,4	65,5	57,7
Indeks starości <i>liczba „dziadków” (osób w wieku 65 i więcej) przypadająca na 100 „wnuczków” (dzieci 0-14 lat)</i>	os.	107,8	92,0	81,5	78,0

Wartości przyrostu naturalnego oraz salda migracji na dzień 30.06.2022 dla Gminy Czorsztyn nie prezentują się korzystnie w porównaniu do roku 2016, przyjmując wartości ujemne. Malejący przyrost naturalny jest widoczny w całej Małopolsce – na koniec czerwca 2022 ubyło 3 345 osób na tym obszarze – natomiast przyjmuje niewielką wartość dodatnią (+7 osób) na terenie powiatu nowotarskiego. Powyższa tabela obrazuje również odpływ ludności z Gminy (-9 osób) oraz z całego powiatu nowotarskiego (-149 osób) w pierwszym półroczu 2022 roku i jednocześnie przyływ w skali województwa (+1 904 osoby).

Niepokojące zmiany demograficzne ukazują rosnące systematycznie wskaźniki obciążenia demograficznego oraz indeksu starości, tak dla Gminy Czorsztyn jak i powiatu oraz województwa. W Gminie Czorsztyn wskaźnik obciążenia demograficznego (grupa wiekowa najmłodsza i grupa najstarsza, które jeszcze lub już nie pracują) wzrósł od 2016 roku o niemal 8 osób na każde 100 osób w wieku produkcyjnym. Na koniec czerwca 2022 roku przypadało 65 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie i tożsamo dla powiatu, a dla województwa wartość wskaźnika była nieco wyższa – 67/100 osób⁷.

Proces starzenia się ludności, co jest wynikiem wydłużania trwania życia, jest pogłębiany przez niewystarczający poziom dzietności. Na koniec czerwca 2022 roku indeks starości w Małopolsce osiągnął wartość niemalże 108 tj. na 100 „wnuczków” (dzieci 0-14 lat) przypadało 108 „dziadków” (osób w wieku 65 lat i więcej). W Gminie Czorsztyn oraz powiecie nowotarskim wskaźnik ten jest korzystniejszy – osiągał wartość adekwatnie 81,5 i 92,0, czyli liczba „wnuczków” przewyższała na tych obszarach liczbę „dziadków”. Należy jednak wziąć pod uwagę fakt, iż indeks starości dla Gminy Czorsztyn wzrósł od roku 2016 o 3,5, czyli na każde 100 „wnuczków” przybyło ponad 3 „dziadków”.

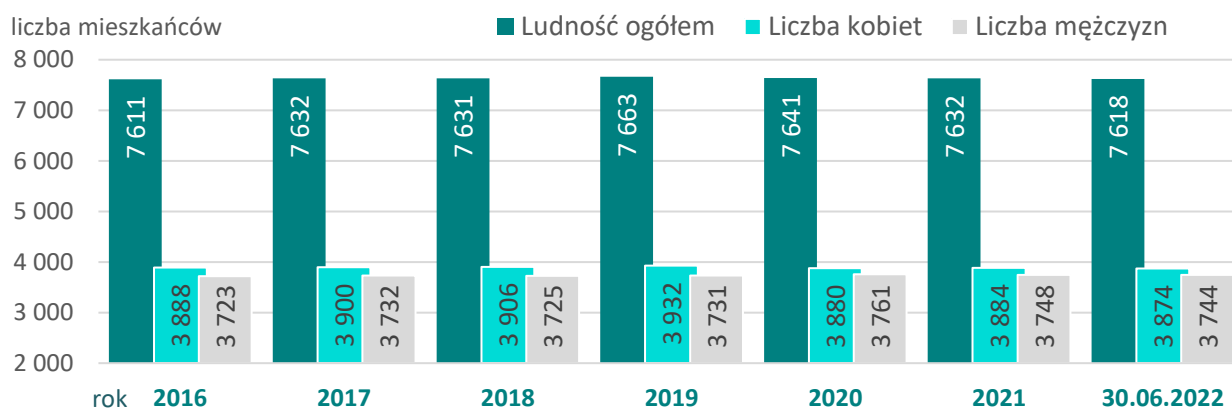
⁶ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – BDL (stat.gov.pl), dostęp 01.2023 oraz dokumentu GUS „Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2022 roku. Stan w dniu 30.06.2022 r.”

⁷ Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

Ludność

Gminę Czorsztyn zamieszkuje 7 618 osób, z czego mężczyzn 3 744, a kobiet 3 874 (GUS, stan na 30.06.2022). Kobiety stanowią 50,9% społeczności lokalnej, a mężczyźni 49,1%. Współczynnik feminizacji wynosi 103, a maskulinizacji 97. Zarówno w Gminie Czorsztyn jak i na terenie powiatu nowotarskiego oraz województwa małopolskiego jest więcej kobiet niż mężczyzn i taki stan rzeczy utrzymuje się już od wielu lat niezmiennie. Na koniec czerwca 2022 współczynnik feminizacji wynosił w powiecie 105, a w Małopolsce - 106⁸.

WYKRES 2. Ludność wg płci w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2022⁹

Na wykresie zauważalny jest przyrost ludności w Gminie Czorsztyn od roku 2016 do 2019, kiedy liczba mieszkańców uzyskała najwyższą wartość na przestrzeni prezentowanych 7 lat, a potem stopniowy, systematyczny odpływ ludności aż do chwili obecnej. W efekcie liczba mieszkańców w 2022 roku jest niemal tożsama ze stanem z 2016 roku.

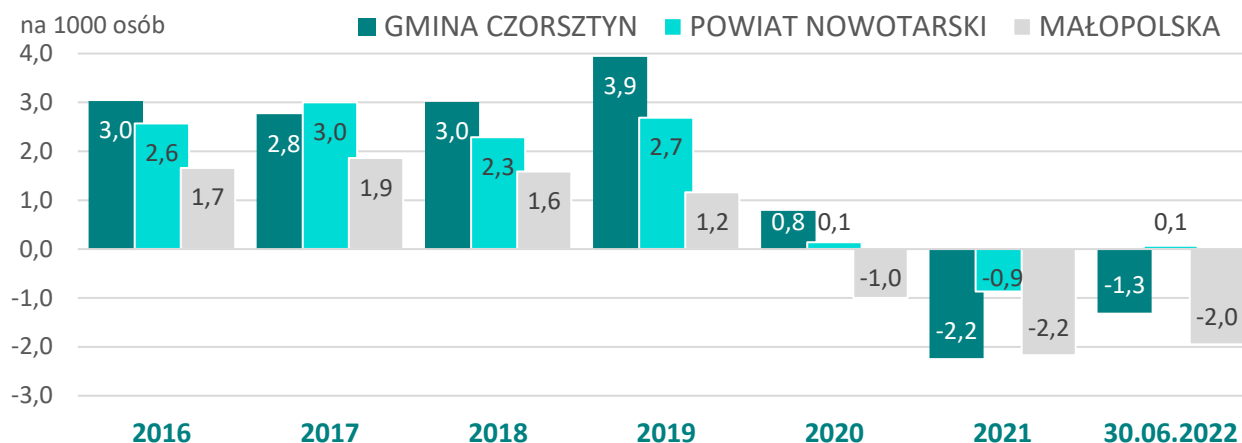
Przyrost naturalny

Na kolejnym wykresie widać skokową zmianę trendu wskaźnika przyrostu naturalnego począwszy od roku 2020, tak na obszarze Gminy Czorsztyn, jak i powiatu nowotarskiego oraz województwa małopolskiego. Główną przyczyną takiego stanu upatrywać należy najpewniej w zachorowalności na Covid-19 oraz w wielowymiarowych ograniczeniach wynikających z sytuacji pandemicznej w całym kraju m.in. w dostępie do specjalistycznej, szpitalnej opieki zdrowotnej.

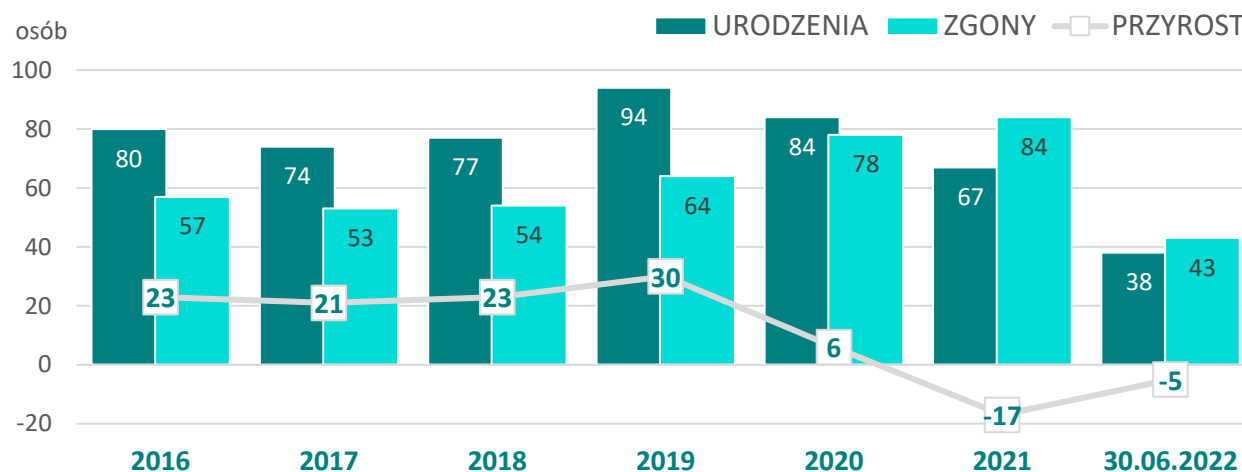
Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1 000 osób na koniec czerwca 2022 roku był korzystniejszy dla powiatu nowotarskiego (+0,1 – przybyło 7 osób) od analogicznych wartości za ten okres dla Gminy Czorsztyn (-1,3 – ubyło 5 osób) oraz ujemnych wskazań dla województwa małopolskiego (-2,0 – ubyło 3 345 osób).

⁸ Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

⁹ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

WYKRES 3. Przyrost naturalny w Gminie Czorsztyn w odniesieniu do danych z powiatu i województwa - lata 2016-2022 (na 1000 osób)¹⁰

Do roku 2020 włącznie w Gminie Czorsztyn dominowała rokrocznie liczba urodzeń nad liczbą zgonów, generując dodatnie saldo przyrostu naturalnego. Już od roku 2020 nastąpił wzrost liczby zgonów związany z pandemią, któremu towarzyszyło również zmniejszenie liczby urodzeń. Choć wydaje się, że wysokie wskaźniki zachorowalności na Covid-19 mamy za sobą, to nie udało się przywrócić jeszcze dodatnich trendów przyrostu naturalnego. W pierwszym półroczu 2022 roku odnotowano w Gminie więcej zgonów (43) niż urodzeń (38), jednakże różnica między tymi dwoma wskaźnikami zmalała w porównaniu do roku 2021 (przyrost naturalny -17), co pozwala na pozytywne rokowania przyszłościowe.

WYKRES 4. Dynamika urodzeń i zgonów w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2022¹¹

Warto również dodać, że w związku z ograniczeniami, które pojawiły się wraz z rozwojem pandemii Covid-19, od roku 2020 odnotowano znaczny spadek liczby zawieranych małżeństw w całym kraju. W Gminie Czorsztyn w 2019 roku zostało zawartych 45 związków małżeńskich, a w latach 2020 i 2021 było ich już tylko po 27¹². Biorąc pod uwagę fakt, iż w pierwszym półroczu 2022 roku zawarto tutaj jedynie 9 małżeństw, to można spodziewać się, iż będziemy obserwować dalszy kierunek malejący w tym zakresie, również wskutek aktualnych trendów społeczno-ekonomicznych mających wpływ na spadek popularności instytucji małżeństwa.

¹⁰ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

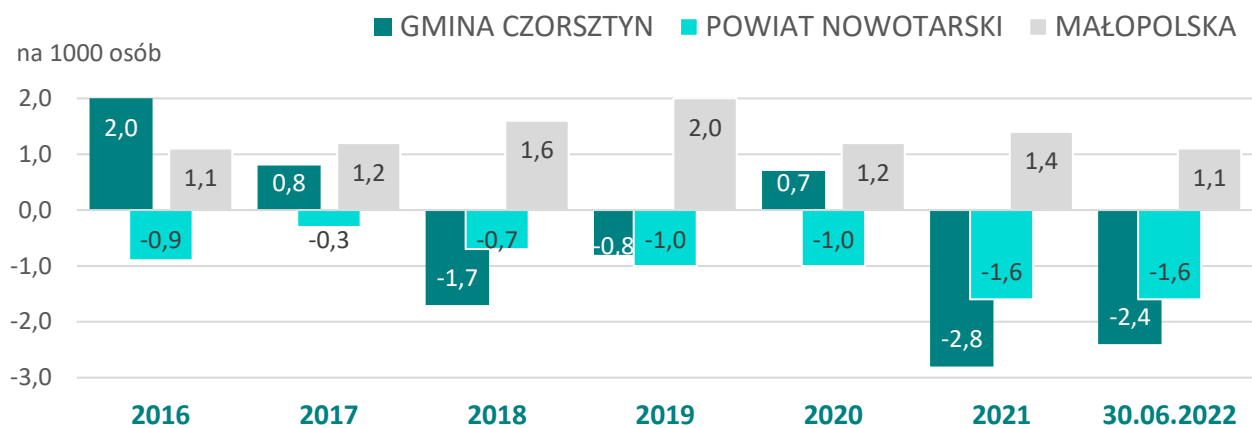
¹¹ Jw.

¹² Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

Migracja

W okresie 2016-2022 widoczne są odmienne trendy związane z migracją ludności dla Gminy Czorsztyn, powiatu nowotarskiego i całego obszaru Małopolski. Podczas, gdy wskaźniki dla województwa pozostają dodatnie przez cały analizowany okres 7 lat, to już wyniki powiatu rokrocznie przyjmują liczby ujemne. Natomiast w Gminie Czorsztyn saldo migracji jest bardzo zmienne, o charakterze falowym. Na dzień 30.06.2022 przyjęło wartość ujemną -2,4¹³.

WYKRES 5. Saldo migracji w Gminie Czorsztyn na tle powiatu i województwa w latach 2016-2022 (na 1000 osób)¹⁴

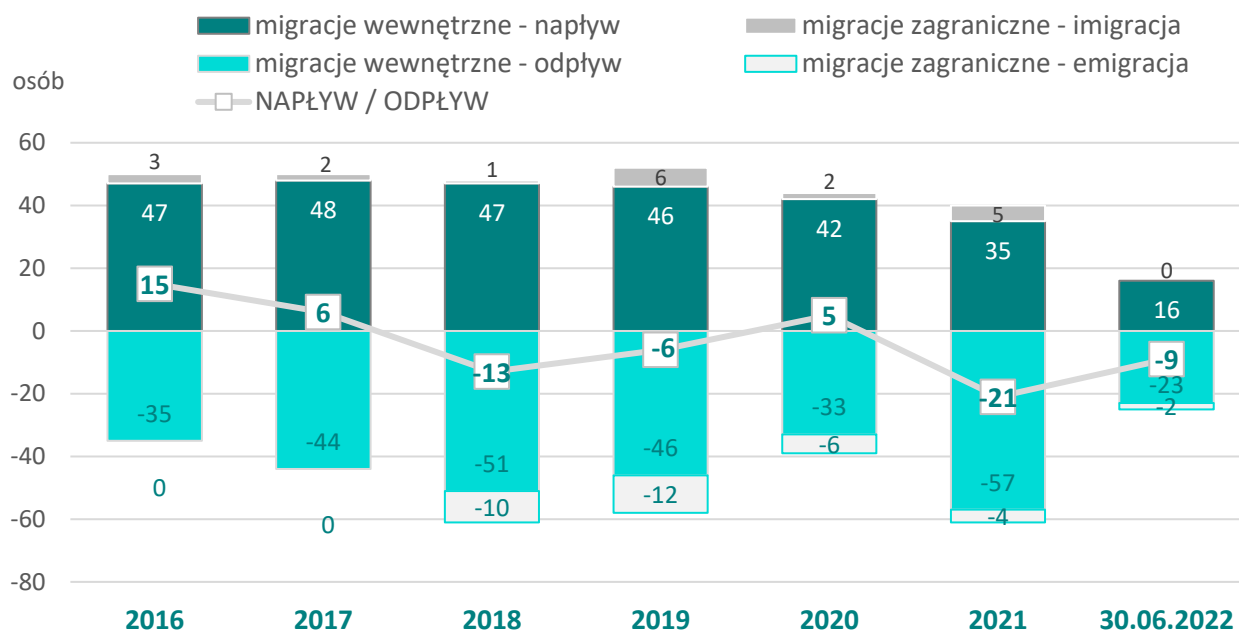
Lata 2016-2017 to okres napływu mieszkańców do Gminy Czorsztyn głównie wskutek migracji wewnętrznych. W latach 2018-2019 nastąpił odpływ mieszkańców wskutek migracji wewnętrznych, ale również zagranicznych – emigracji. W 2020 roku nastąpiło wyhamowanie wszelkich ruchów ludności wskutek ograniczeń spowodowanych pandemią koronawirusa, pozostawiając jednak w Gminie niewielki bilans dodatni migracji. Natomiast od roku 2021 zdecydowanie wzmożyły się migracje wewnętrzne odpływowe, co przywróciło wskaźniki ujemne salda migracji na terenie Gminy Czorsztyn¹⁵.

Warto dodać, iż na początku obserwowanego okresu znacząca część nowych zameldowań były to zameldowania ze wsi do wsi, jednak w ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby nowych zameldowań z miast na wieś.

¹³ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

¹⁴ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

¹⁵ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

WYKRES 6. Migracja ludności w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2022¹⁶

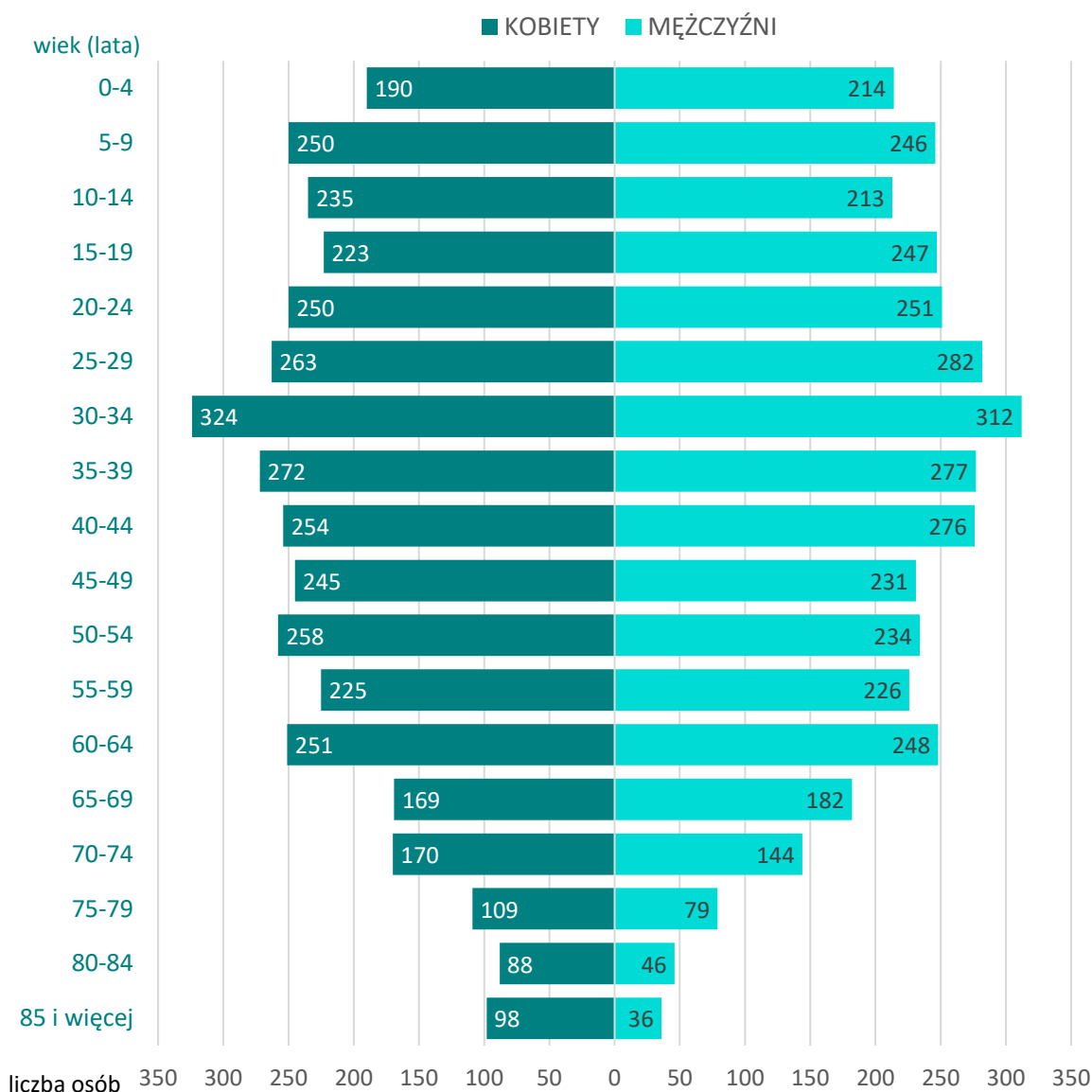
Należy tutaj podkreślić, że skala migracji może być niedoszacowana ze względu na trudności w precyzyjnej ocenie skali zjawiska wynikającej z metodyki sporządzania obliczeń, co wiąże się z powszechnym nierejestrowaniem zmian miejsca zamieszkania (również tych długotrwałych), braku obowiązku zgłoszeń w tym zakresie.

¹⁶ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

Piramida wieku i płci

W Gminie Czorsztyn w czerwcu 2022 roku dominującą grupą ludności były osoby w wieku 15-64 lat (67% - 5 121 osób), następnie w wieku 0-14 lat (18% - 1 376 osób), a pozostałe 15% populacji Gminy stanowiły osoby w wieku 65 lat i więcej (1 121 osób). Najliczniejszą grupą osób w strukturze demograficznej Gminy były osoby z grupy wiekowej 30-34 lat (8,3% całej populacji Gminy), a najmniejszą - z grupy 80-84 lat oraz 85 lat i więcej (po 1,8% ogółu mieszkańców).

WYKRES 7. Piramida wieku i płci w Gminie Czorsztyn - stan na 30.06.2022¹⁷

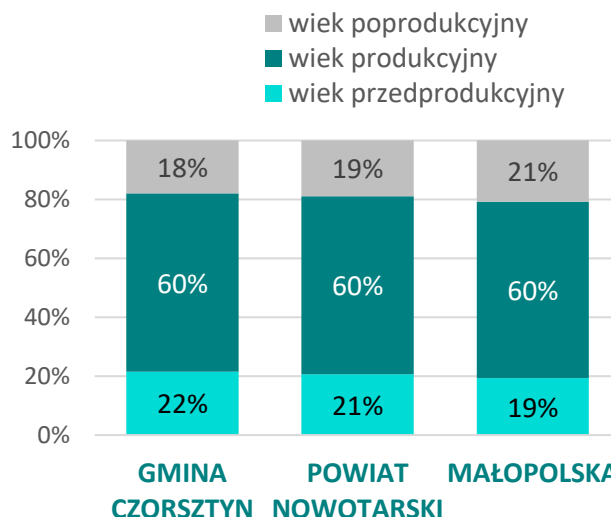

Największe dysproporcje w strukturze wiekowej w zakresie płci uwiadcniają się w grupie osób starszych 80+, gdzie znaczną przewagę stanowią kobiety. Ta orientacja spowodowana jest statystycznie dłuższym życiem kobiet w Polsce. W pozostałej strukturze wiekowej dominacja liczebnościowa kobiet i mężczyzn rozkłada się w poszczególnych grupach naprzemiennie.

¹⁷ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku

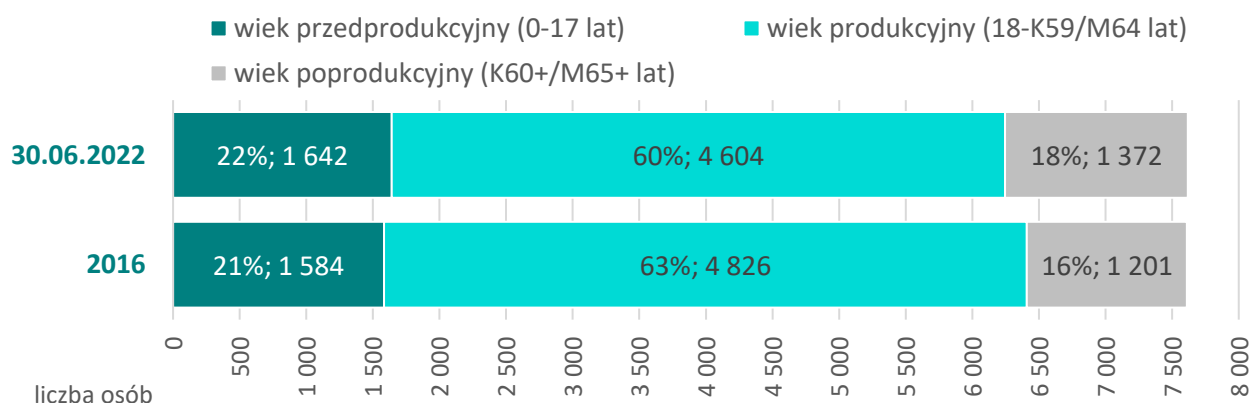
Na tle powiatu i województwa struktura wiekowo-ekonomiczna Gminy Czorsztyn jest nieco korzystniejsza (stan na dzień 30.06.2022). Wszystkie jednostki mają identyczną wartość procentową dla grupy ludności w wieku produkcyjnym (60%), czyli ekonomicznie efektywnej w chwili obecnej. Jednakże Gmina Czorsztyn posiada najmniejszą procentowo liczbę mieszkańców w grupie wiekowej poprodukcyjnej (18%), którzy już zakończyli/ograniczyli aktywność zawodową, oraz najwyższą w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym (22%) tj. mieszkańców w wieku przedzarobkowym. Stanowi to o tym, iż Gmina ma wciąż stosunkowo młodą populację.

WYKRES 8. Struktura ludności wg grup ekonomicznych w Gminie Czorsztyn na tle powiatu i województwa - stan na 30.06.2022¹⁸

Porównując zmiany w ekonomicznej strukturze ludności Gminy w latach 2016 i 2022, można zauważyć, iż od roku 2016 wzrosła o 171 liczba osób w wieku poprodukcyjnym oraz o 58 osób w wieku przedprodukcyjnym, natomiast zmalała o 222 osoby liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym.

WYKRES 9. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku dla Gminy Czorsztyn w latach 2016 i 2022¹⁹

¹⁸ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl) oraz serwisu Statystyczne Vademecum Samorządowca, dostęp 01.2023.

¹⁹ Jw.

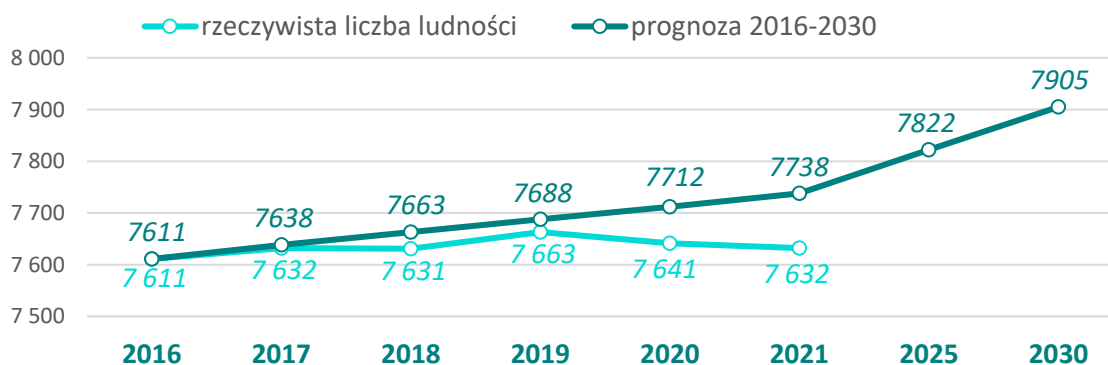
Rokowania do 2030 roku

Szacuje się, iż na koniec 2030 roku zmniejszy się liczba ludności w 67% polskich gmin, przy czym na niektórych obszarach spadek liczby mieszkańców może przekroczyć nawet 10% (głównie w woj. podlaskim i lubuskim). Uważa się, iż Małopolska będzie charakteryzować się relatywnie dobrą sytuacją demograficzną na tle Polski, ze spadkiem ludności do 5%. Największym przyrostem ludności będą odznaczać się głównie gminy położone w bezpośrednim sąsiedztwie średnich i największych ośrodków miejskich. Powodem jest lepszy dostęp do infrastruktury społecznej i gospodarczej, a w szczególności do rynku pracy²⁰.

Prognozy ludności na 2030 rok potwierdzają, iż proces starzenia się polskiego społeczeństwa nadal będzie stopniowo postępować. Pozytywnym rokowaniem natomiast jest, iż Małopolska będzie należała do obszarów najmłodszych demograficznie. Szacuje się, że na koniec roku 2030 zarówno na terenie powiatu nowotarskiego, jak i samej Gminy Czorsztyn, saldo migracji i przyrost naturalny będą miały wartości dodatnie²¹.

Trzeba tutaj jednak dodać, iż dokument prognostyczny, o który oparte są powyższe wnioski, za punkt wyjścia przyjął dane GUS z lat 2016-2018. Wobec czego oczywiste jest, że w szacowaniach na kolejne lata nie uwzględniono wpływu takich negatywnych czynników demograficznych jak epidemia koronawirusa czy wojna na Ukrainie. I tak prognoza ludności dla Gminy Czorsztyn zakładała systematyczny, roczny przyrost mieszkańców, tymczasem już od 2017 roku wskaźnik nie osiągał oczekiwanych wartości, a pandemia Covid-19 jedynie wzmogła ten kierunek. W efekcie na koniec 2021 roku w Gminie Czorsztyn było o 106 osób mniej niż to przewidziano w „Prognozie ludności gmin na lata 2017-2030”.

WYKRES 10. Porównanie rzeczywistej liczby ludności do prognozowanej w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2030²²

²⁰ Źródło: GUS - Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030 (opracowanie eksperymentalne) 2017 rok, opracowane w oparciu o długoterminowe założenia Prognozy ludności Polski na lata 2014-2050 oraz Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014-2050.

²¹ Jw.

²² Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl) oraz GUS - Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, dostęp 01.2023.

Reasumując, statystyki analizowane dla potrzeb niniejszego opracowania pozwalają na wniosek, iż niekorzystny wpływ pandemii wywołanej Covid-19 na trendy demograficzne kraju i województwa były widoczne również na terenie powiatu nowotarskiego i Gminy Czorsztyn, co obserwujemy w ujemnych wskaźnikach salda migracji i przyrostu naturalnego po 2020 roku.

W oparciu o prognozy do 2030 roku, można założyć, że na terenie Gminy Czorsztyn będzie następował stopniowy wzrost liczby mieszkańców, choć nie na oszacowanym pułapie, który przyniesie w najbliższych latach dodatnie saldo migracji oraz dodatni przyrost naturalny.

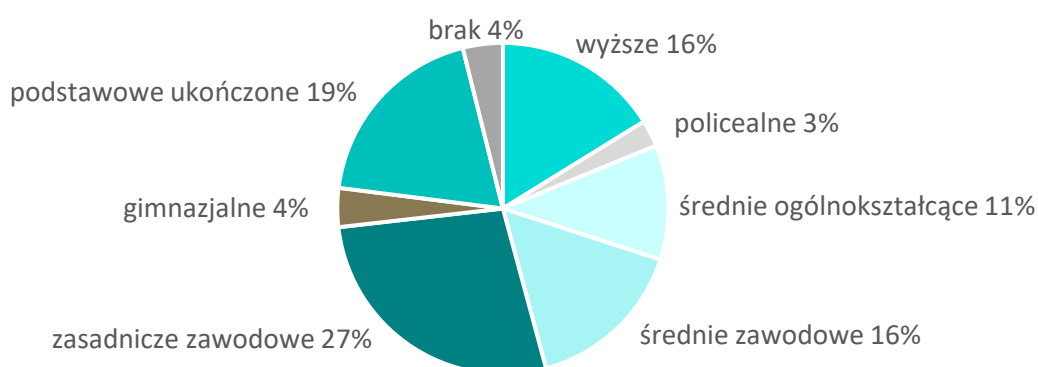
Należy spodziewać się, że utrzyma się kierunek stopniowego wzrostu wskaźnika obciążenia demograficznego. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz tendencja wzrostowa indeksu starości spowodują w przyszłości problemy w całym kraju m.in. w strefie socjalnej i ekonomicznej.

Wobec powyższych rokowań istotne jest, aby Gmina Czorsztyn chcąc zapewnić optymalne warunki dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, podejmowała działania mające na celu lepsze, wielowymiarowe przystosowanie swojej przestrzeni do ewoluującej struktury wiekowej mieszkańców.

Edukacja

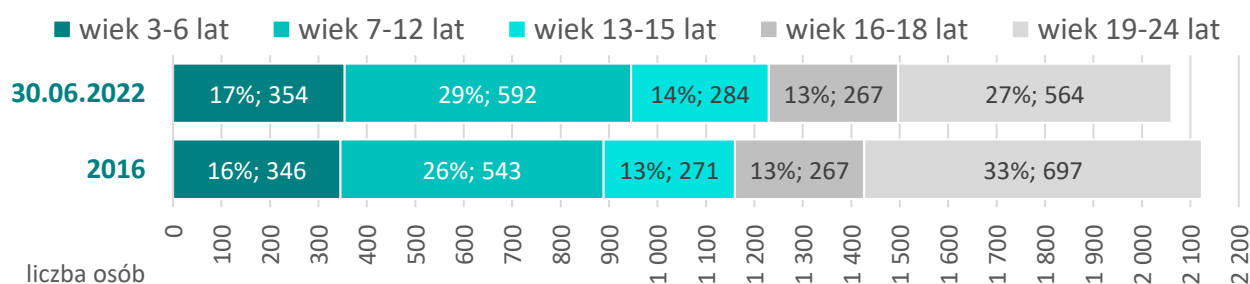
Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku większość mieszkańców Gminy Czorsztyn (27%) legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz podstawowym ukończonym (19%). Tylko 16% mieszkańców Gminy posiada wykształcenie wyższe. Takie wyniki wskazują, iż lokalne społeczeństwo Gminy ma niższy poziom wykształcenia w porównaniu do województwa małopolskiego i powiatu nowotarskiego. Wśród kobiet mieszkających w Gminie Czorsztyn dominującym jest wykształcenie zasadnicze zawodowe (22%) oraz wyższe (21%), natomiast mężczyźni najczęściej posiadają wykształcenie zasadnicze zawodowe (34%) oraz podstawowe ukończone (20%)²³.

WYKRES 11. Wykształcenie mieszkańców Gminy Czorsztyn – 2021 rok²⁴

Na koniec czerwca 2022 roku 2 061 mieszkańców Gminy Czorsztyn było w wieku potencjalnej nauki (wiek 3-24 lata). Największą część tej grupy (31%) stanowiły osoby w wieku pomaturalnym, odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych. Z porównania proporcji między grupami edukacyjnymi na poniższym wykresie jednoznacznie wynika, iż względem roku 2016 do 2022 wzrosła o 3% w Gminie liczba dzieci w wieku szkoły podstawowej (7-12 lat), natomiast zmalała o 6% liczba młodzieży w wieku 19-24 lat. Struktura ludności w Gminie Czorsztyn na tle powiatu i województwa w odniesieniu do etapów edukacyjnych przedstawia się bardzo podobnie.

WYKRES 12. Struktura ludności wg edukacyjnych grup wieku dla Gminy Czorsztyn - rok 2016 i 2022²⁵

²³ Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2021.

²⁴ Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Narodowego Spisu Powszechnego 2021.

²⁵ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl) oraz serwisu Statystyczne Vademecum Samorządowca, dostęp 01.2023.

W 2022 roku Gmina Czorsztyn była organem prowadzącym dla trzech szkół podstawowych, jednego zespołu szkolno-przedszkolnego (szkoła podstawowa + przedszkole publiczne) oraz jednego punktu przedszkolnego, a także organem rejestrującym dla dwóch niepublicznych przedszkoli. W w/w placówkach funkcjonuje sumarycznie 48 oddziałów szkolnych, gdzie obowiązek szkolny realizowało w 2022 roku 762 uczniów. Do oddziałów przedszkolnych uczęszczało 227 dzieci²⁶.

Mieszkańcy Gminy Czorsztyn posiadają dostęp do następujących placówek wychowawczo-edukacyjnych na poziomie przedszkolnym i podstawowym:

- Szkoła Podstawowa im. Władysława Orkana w Maniowach przy ul. Szkolnej 2
www.spmaniowy.czorsztyn.pl
- Szkoła Podstawowa i Punkt Przedszkolny w Sromowcach Niżnych przy ul. Szkolnej 7
[www: spsromowcenizne.edupage.org](http://www:spsromowcenizne.edupage.org)
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Kluszkowcach przy ul. Szkolnej 22
www: zspkluszkowce.czorsztyn.pl
- Szkoła Podstawowa w Sromowcach Wyżnych przy ul. Nad Zalew 12
www: spsromowcewyzne.edupage.org
- Prywatne Niepubliczne Przedszkole w Maniowach przy ul. Z. Krasińskiego 18
www.przedszkole.wolski.pl
- Niepubliczne Przedszkole "Bajkowy Świat" w Sromowcach Wyżnych przy ul. Granicznej 32.

ZDJĘCIE 2. Szkoły Podstawowe w Maniowach, Sromowcach Niżnych, Kluszkowcach, Sromowcach Wyżnych²⁷

Wszystkie szkoły uczestniczą w rozwojowych projektach/programach edukacyjnych. Przykładowo program „Laboratoria Przyszłości” pozwolił uczniom na rozwinięcie kompetencji technicznych polegających na kreatywnym myśleniu w realizacji prac praktycznych. Ponadto szkoły realizują programy Ministerstwa Edukacji i Nauki, jak „Poznaj Polskę” czy „Narodowy Program Czytelnictwa”. Uczniowie biorą udział w konkursach przedmiotowych organizowanych przez Kuratorium Oświaty w Krakowie oraz konkursach tematycznych organizowanych przez fundacje i stowarzyszenia, osiągając wysokie wyniki. Szkoły uczestniczą również w akcjach charytatywnych np. „Góra grosza”.

²⁶ Źródło: System Informacji Oświatowej, stan na 30.09.2022.

²⁷ Źródło: strona Urzędu Gminy Czorsztyn, dostęp 01.2023.

Na terenie Gminy Czorsztyn nie ma żłobków.

Edukację na poziomie średnim mieszkańcy realizują w szkołach ogólnokształcących, technikach oraz szkołach branżowych poza Gminą – głównie w Nowym Targu lub Krościenku nad Dunajcem. W zakresie szkolnictwa wyższego najczęściej wybierana jest oferta uczelni zlokalizowanych w Krakowie i Nowym Sączu.

Gmina Czorsztyn mając na względzie stały, stabilny, postępowy rozwój społeczeństwa bierze udział w projektach krajowych i europejskich związanych z rozwojem edukacji, z podniesieniem jej jakości, wyposażeniem i modernizacją placówek szkolnych i przedszkolnych, doskonaleniem kompetencji nauczycielskich itp. Wychodzi naprzeciw bieżącym potrzebom rozwojowym lokalnej społeczności w tym obszarze.

Obszar edukacji w badaniu ankietowym uplasował się w rankingu opiniowanych jedenastu obszarów rozwojowych na miejscu czwartym. Oceniony został ogólnie, zbiorczo na notę 3,2 w skali 1-5 (gdzie 5,0 to nota najkorzystniejsza). 41% respondentów uważa, że obszar ten na przestrzeni 5 lat nie uległ zmianom, jednak 36% sądzi, że uległ on poprawie. Jedynie 5% respondentów uznało, że edukacja w Gminie uległa pogorszeniu, a niemal 16% postrzega oświatę w Gminie (dostęp do placówek, jakość edukacji) jako obszar wymagający poprawy. Najkorzystniej oceniony został dostęp do szkoły podstawowej (4,4), do przedszkola (3,6) oraz jakość edukacji w szkole podstawowej (3,5). Najniższe oceny przyznano dostępowi do żłobka (1,4) oraz do szkoły średniej (2,6).

Dla ankietowanych obszar edukacji jest bardzo istotny. Oczekują, iż powinna ona być jednym z najważniejszych kierunków rozwoju Gminy, zaraz po ochronie zdrowia. 36,6% badanych mieszkańców Gminy wskazało konieczność rozwoju obszaru edukacji.

Czas wolny

Sport i rekreacja

Na terenie Gminy Czorsztyn funkcjonuje sześć klubów sportowych:

- o Ludowy Klub Sportowy „Czorsztyn-ski” Kluszkowce (narciarstwo zjazdowe),
- o Ludowy Klub Sportowy „Zapora” Kluszkowce (piłka nożna),
- o Ludowy Klub Sportowy „Lubań” Maniowy (piłka nożna),
- o Ludowy Klub Sportowy „Trzy Korony” Sromowce Niżne (piłka nożna – aktualnie nie uczestniczy w rozgrywkach piłkarskich),
- o Ludowy Klub Sportowy „Sptyw” Sromowce Wyżne (piłka nożna),
- o Uczniowski Klub Sportowy „Sptyw” Sromowce Wyżne (kajakarstwo górskie).

W roku 2020 kluby sportowe liczyły 182 członków, a ćwiczyło w nich ogółem 217 osób. Zajęcia w 9 sekcjach prowadziło 8 trenerów i 4 instruktorów sportowych²⁸.

Mieszkańcy Gminy mogą korzystać z 9 boisk do piłki nożnej, ręcznej, siatkówki, koszykówki oraz kortu tenisowego.

W miejscowości Maniowy znajduje się Gminna Hala Sportowo-Widowiskowa wynajmowana (odpłatnie/nieodpłatnie) przez cały tydzień na treningi, zawody koszykówki, siatkówki, piłki ręcznej i nożnej, tenisa ziemnego oraz imprezy i akcje promujące Gminę. Obiekt sportowy jest udostępniany w pierwszej kolejności dzieciom i młodzieży uczącej się w gminnych placówkach oświatowych dla realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie wychowania fizycznego. Widownia mieści 420 miejsc siedzących i jest przystosowana dla osób niepełnosprawnych. Dysponuje zapleczem sanitarno-szatniowych oraz parkingiem.

ZDJĘCIE 3. Gminna Hala Sportowo-Widowiskowa w Maniowach²⁹

Lokalne władze przywiązują dużą uwagę do promocji zdrowia i aktywności fizycznej. Pozyskują środki na inwestycje, dzięki którym poprawie ulega ilość i jakość infrastruktury sportowej.

²⁸ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

²⁹ Źródło fotografii: <https://footballcode.eu/centro-municipal-de-deporte-y-entrenamiento>, dostęp 01.2023.

W roku 2022 otwarto pełnowymiarową salę gimnastyczną w Sromowcach Niżnych, wybudowano też strefę rekreacyjno-sportową w Czorsztynie. W 2024 roku planowane jest zakończenie budowy sal gimnastycznych przy szkołach w Sromowcach Wyżnych oraz Kluszkowcach³⁰.

Gmina wspiera lokalnych sportowców przyznając stypendia i nagrody za osiągnięte wyniki w zawodach organizowanych na szczeblu międzynarodowym lub krajowym. Udziela dotacji na realizację zadań własnych Gminy, wspierając działalność tutejszych klubów sportowych.

Lokalizacja Gminy Czorsztyn zapewnia wspaniałe warunki do czynnej i biernej rekreacji, uprawiania aktywnej turystyki krajoznawczej, górskiej, ale również wypoczynku nad wodą, obcowania z przyrodą. Na terenie Gminy znajdują się bowiem góry (Pieniny, Gorce), wody (Jezioro Czorsztyńskie, Jezioro Sromowskie, rzeka Dunajec), lasy, interesująca flora i fauna (Pieniński Park Narodowy, obszary Natura 2000), co składa się na urzekające, malownicze i różnorodne otoczenie. Dodajmy do tego wielość okolicznych obiektów wartych zobaczenia, dostępność infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, sportowej, wypoczynkowej w towarzystwie regionalnej kultury, tradycji, folkloru, a także spokoju i ciszy w kontakcie z naturą, na które liczą odwiedzający Gminę turyści.

ZDJĘCIE 4. Widok z Zamku w Czorsztynie na Zalew i trasę VeloCzorsztyn³¹

Przez Gminę Czorsztyn przebiegają oznakowane szlaki turystyczne, trasy rowerowe, piesze, narciarskie, szlaki konne i kajakowe, oferując szeroki wachlarz alternatyw dla spędzania wolnego czasu, zgodnie z preferencjami zarówno mieszkańców Gminy jak i turystów.

Największym zainteresowaniem przyjezdnych cieszą się spływy tratwami flisackimi Dunajcem, szlaki turystyczne w Pienińskim Parku Narodowym oraz bogata oferta rekreacyjna nad Zalewem Czorsztyńskim, umożliwiającą m.in. kąpiele, plażowanie, żeglowanie, wędkowanie, korzystanie ze sprzętów wodnych czy rejsy wycieczkowe gondolą lub statkiem. Dużą popularnością cieszy się również jedna z najpiękniejszych w Polsce trasa rowerowa biegnąca wokół Jeziora Czorsztyńskiego, zwana VeloCzorsztyn, prowadząca od zamku w Czorsztynie do zamku „Dunajec” w Niedzicy. Gmina Czorsztyn to również ośrodek sportów zimowych.

³⁰ Źródło: „Więści z Gminy Czorsztyn” sierpień 2022, strona Urzędu Gminy Czorsztyn, dostęp 01.2023.

³¹ Źródło fotografii: <https://wirtualneszlaki.pl/szlaki-rowerowe/velo-czorsztyn>, dostęp 01.2023.

Wobec rosnącego zainteresowania turystyczno-rekreacyjnymi zasobami Gminy poszerza się oferta miejsc noclegowych, a także baza gastronomiczna.

Walory infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, zabytków, szlaków, innych atrakcji, dzięki którym spędzanie wolnego czasu na terenie Gminy postrzegane jest jako wyjątkowo obiecujące, szerzej przedstawiono w niniejszym rozdziale w części dotyczącej Strefy gospodarczej – ‘Atrakcyjność turystyczna Gminy Czorsztyn’.

Kultura

Wiodącą rolę w projektowaniu życia kulturalnego, edukacyjnego i rekreacyjnego mieszkańców Gminy Czorsztyn pełni Centrum Kultury Gminy Czorsztyn z siedzibą w Maniowach przy ul. Gorceńskiej 3. Instytucja zachęca społeczność lokalną do rozwijania swoich pasji poprzez udział w warsztatach, kołach zainteresowań, zespołach, głównie w Domach Kultury w Maniowach i Kluszkowcach, a także Izbie Regionalnej w Sromowcach Wyżnych.

W obszarze zadań realizowanych przez Centrum i Domy Kultury w Gminie znajduje się organizacja imprez artystycznych i rozrywkowych, konkursów, wystaw i przeglądów popularyzujących dorobek kulturalny regionu, promowanie lokalnych artystów i gminnej twórczości ludowej.

W Gminie Czorsztyn działają 2 zespoły folklorystyczne oraz 1 muzyczno-instrumentalny³²:

- o Zespół Regionalny „Mali Maniowianie” Maniowy, przy którym funkcjonuje szkółka gry na instrumentach smyczkowych oraz pasterskich fujarkach,
- o Zespół Regionalny „Lubań” Kluszkowce,
- o Orkiestra Dęta OSP i Domu Kultury w Maniowach.

ZDJĘCIE 5. Zespół regionalny „Mali Maniowianie” im. ks. Antoniego Siudy³³

³² Źródło: GUS – Band Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

³³ Źródło fotografii: archiwum Zespołu „Mali Maniowianie”, <http://swietodziecigor.pl/uczestnik/mali-maniowianie>, dostęp 01.2023.

Zespoły „Małe Flisoki” ze Sromowiec Niżnych oraz „Sromowianie” ze Sromowiec Wyżnych zawiesiły swoją działalność w 2021 roku.

Łącznie zespoły folklorystyczne liczą 115 członków, natomiast orkiestra 30 osób. W tej liczbie znajduje się 95 dzieci i młodzieży szkolnej³⁴. Biorą udział w licznych konkursach, występują na krajowych i zagranicznych festiwalach folklorystycznych, a także podczas gminnych uroczystości.

Centrum Kultury integruje mieszkańców Gminy na imprezach plenerowych. Oto lista wydarzeń kulturalnych, które zostały zorganizowane w 2022 roku³⁵:

- o Noworoczne Koncerty Kolęd i Pastorałek,
- o Otwarcie Sezonu Turystycznego - Majówka w Czorsztynie,
- o Dzień Dziecka w Gminie Czorsztyn,
- o Przegląd Folkloru Pienin-Gorców-Podhala „Nuta Dunajca”,
- o „Lato w Hubie”,
- o 50 Jubileusz Orkiestry Dętej Domu Kultury w Maniowach,
- o Festyn „Dzień Kluszkowiec”,
- o Targi Produktu Regionalnego i Górskiego oraz XXV Konkurs Potraw Regionalnych,
- o „Lato pod Trzema Koronami”,
- o „Lato w Mizernej”,
- o „Gminne Dożynki”,
- o Obchody Dnia Niepodległości,
- o Benefis Twórczości Artystycznej Kapelmistrza Orkiestry Dętej.

ZDJĘCIE 6. Obchody „Dnia Kluszkowiec” - 17.07.2022³⁶

³⁴ Źródło: GUS – Band Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

³⁵ Źródło: Centrum Kultury Gminy Czorsztyn, dostęp 03.2023.

³⁶ Źródło fotografii: <https://ckg.czorsztyn.pl/pl/823/27/dzien-kluszkowiec-3-lat-zespolu-goralskiego-luban-.html>, dostęp 01.2023.

Poza imprezami plenerowymi w 2022 roku zorganizowany został coroczny konkurs dla mieszkańców Gminy pn. „Mój Ogród Kwiatowy” oraz przegląd recytatorów i gawędziarzy „Góralskie Serce”.

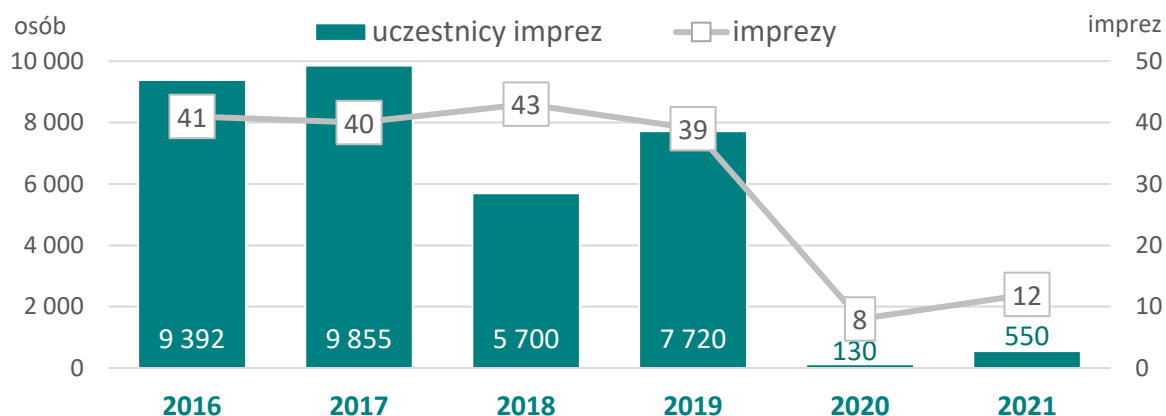
W sezonie wakacyjnym niemal w każdy weekend organizowane są na terenie Gminy w amfiteatrach występy zespołów regionalnych, rozrywkowych, degustacje potraw regionalnych, kiermasze prac twórców ludowych, konkursy, dyskoteki itp., cieszące się popularnością zarówno wśród mieszkańców Gminy jak i turystów.

W warsztatach w 2022 roku wzięło udział wielu młodszych i starszych mieszkańców Gminy. Zorganizowano zajęcia z okazji ferii zimowych dla uczniów, warsztaty „Wyroby tradycyjne wędliniarskie i garmażeryjne Górali Pienińskich”, zajęcia wielkanocne „Zdobienie jaj metodą batikową” oraz „Świąteczne warsztaty wędliniarskie i garmażeryjne”.

W latach 2020-2021 w związku z pandemią Covid-19 i obostrzeniami jakie przyniosła, działalność kulturalna w całym kraju mocno wyhamowała. Wstrzymano/ograniczono możliwość organizacji imprez, warsztatów, kół zainteresowań, konkursów oraz działalności gminnych zespołów, aby zapobiec rozprzestrzenianiu się wirusa i zmniejszyć liczbę zakażeń.

Skalę ograniczeń działalności kulturalnej w okresie pandemii na terenie Gminy Czorsztyn obrazuje poniższy wykres na przykładzie liczby imprez i jej uczestników. I tak w 2021 roku odbyło się tutaj 12 imprez, w których uczestniczyło 550 osób, podczas gdy dla porównania w 2016 roku miało miejsce 41 imprez z liczbą uczestników 9 392. W 2022 roku powróciły imprezy plenerowe, które przez 2020-2021 rok były wstrzymane z powodu pandemii.

WYKRES 13. Imprezy kulturalne organizowane w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2021³⁷

Na terenie Gminy Czorsztyn nie funkcjonuje kino ani teatr, toteż mieszkańcy, aby obejrzeć produkcję kinową czy sztukę teatralną dojeżdżają najczęściej do Nowego Targu, Szczawnicy, czy dalej do Zakopanego, Nowego Sącza bądź Rabki-Zdrój.

³⁷ Źródło: GUS – opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

Obszar kultury, rozrywki, sportu i rekreacji w Gminie Czorsztyn uplasował się na poziomie ósmego, ostatniego miejsca spośród jedenastu ankietowanych dziedzin rozwojowych, ex aequo z obszarem współpracy między członkami/institucjami lokalnej wspólnoty. Mieszkańcy przyznali mu notę zbiorczą 2,6 (skala 1-5). Największa część respondentów (ponad 47%) zaobserwowała, iż stan omawianego obszaru nie uległ zmianom w ostatnich 5 latach, podczas gdy 26% osób uznało, że stan ten poprawił się w tym czasie. Najlepiej w obszarze kultury, rozrywki, sportu i rekreacji został oceniony dostęp do bazy rekreacyjno-sportowej (nota 3,2), zaś najniższe noty przyznano ofercie spędzania wolnego czasu dla osób starszych (2,1), dla osób młodych (2,2) oraz dostępności bazy kulturalno-rozrywkowej (2,2).

Niemal 18% ankietowanych postrzega walory sportowo-rekreacyjne Gminy (ośrodek narciarski, wyciągi, trasy dla narciarzy i snowboardzistów, trasy biegowe, tor saneczkowy) jako atut i potencjał rozwojowy Gminy, natomiast 24% respondentów postrzega kulturę i rozrywkę (imprezy, obiekty kultury, miejsca integracji społecznej) jako obszar wymagający poprawy.

Jako istotne kierunki rozwoju związane z zagadnieniami dotyczącymi spędzania wolnego czasu, mające wpływ na jakość życia mieszkańców, ankietowani wskazywali:

- o kulturę, rozrywkę (infrastruktura kulturalno-rozrywkowa, organizacja wydarzeń) - niemal 33% wskazań,
- o sport, rekreację (infrastruktura sportowo-rekreacyjna, organizacja wydarzeń) - około 16% wskazań.

Czytelnictwo

Na terenie Gminy Czorsztyn funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Kluszkowcach oraz pięcioma filiami bibliotecznymi w miejscowościach: Czorsztyn, Maniowy, Mizerna, Sromowce Niżne i Sromowce Wyżne, w których zatrudniono czterech pracowników. Na jedną placówkę biblioteczną przypada 1 272 mieszkańców Gminy. Placówki dysponują sumarycznie 28 komputerami, z czego 21 jest udostępnionych dla czytelników, umożliwiając dostęp do Internetu oraz korzystania online z katalogu księgozbioru. Trzy placówki mają udogodnienia dla osób niepełnosprawnych³⁸.

Na koniec roku 2022 księgozbiór Gminnej Biblioteki Publicznej liczył 56 042 woluminy, co na jednego mieszkańca Gminy daje ok. 7 książek. Wielkość zasobów wzrosła od 2016 roku o ponad 16% (7 808 woluminów). Księgozbiór jest w całości skatalogowany i wprowadzony do systemu bibliotecznego SOWA/MARC21.

W 2022 roku liczba czytelników wyniosła 1 926 i od roku 2016 wzrosła o 36%. Liczba wypożyczanych woluminów na jednego czytelnika nieco zmalała – z 12 książek (2016 rok) do niespełna 11 (2022 rok) i jednocześnie wzrosła względem lat 2020-2021, gdzie średnio przypadało 9 woluminów na osobę. Mieszkańcy Gminy korzystali również ze zbiorów elektronicznych Legimi.pl - 6 kodów/ miesiąc, wypożyczając w 2022 roku 185 ebooków³⁹.

Biblioteki poza standardowymi działaniami związanymi z gromadzeniem, katalogowaniem i udostępnianiem swoich zbiorów uczestniczą również w różnych akcjach mających na celu popularyzowanie czytelnictwa w społeczeństwie jak np. czytanie bajek dla przedszkolaków, spotkania z autorami książek, zajęcia dla dzieci z okazji „Tygodnia bibliotek”, „Dnia Pluszowego Misia”, uczestniczą w akcji „Narodowe Czytanie”, „Mała Książka Wielki Człowiek”, wybierany jest też „Czytelnik Roku”.

Biblioteka pozyskuje środki finansowe z programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na dodatkowe działania biblioteczne, takie jak spotkania autorskie, zajęcia dla dzieci, młodzieży i seniorów, konkursy i warsztaty tematyczne.

³⁸ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023 oraz Gminna Biblioteka Publiczna.

³⁹ Jw.

Aktywność społeczna

Koła Gospodyń Wiejskich

Na obszarze Gminy Czorsztyn działa 7 Kół Gospodyń Wiejskich (dalej KGW), aktywnie angażujących się w działalność na wielu płaszczyznach społecznych, oświatowych, kulturalnych na rzecz rozwoju sołectw i całej Gminy. Wszystkie KGW wpisano do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Nowym Targu.

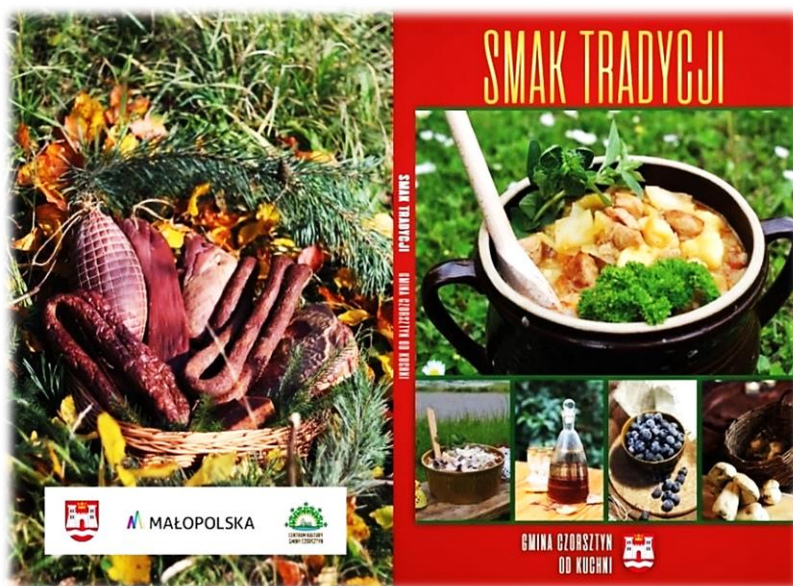
Koła Gospodyń Wiejskich w Gminie Czorsztyn:

- KGW Czorsztyn – 9 członkiń,
- KGW Huba – 13 członkiń,
- KGW Kluszkowce – 16 członkiń,
- KGW Maniowy – 15 członkiń,
- KGW Mizerna – 6 członkiń,
- KGW Sromowce Niżne – 8 członkiń,
- KGW Sromowce Wyżne – 10 członkiń⁴⁰.

Koła współpracują z Gminnym Centrum Kultury, Ochotniczymi Strażami Pożarnymi, Sołtysami i innymi podmiotami m.in. organizując festyny wiejskie, imprezy, uroczystości, zbiórki pieniędzy, loterie fantowe, wycieczki, wyjazdy do kina, teatru, degustacje, konkursy, warsztaty, szkolenia, kursy m.in. kulinarne, haftu, kroju i szycia. KGW realizują projekty krajowe i unijne, których celem jest edukacja, ochrona dziedzictwa regionalnego, tradycji, historii, promowanie patriotyzmu lokalnego itp. Koło w Sromowcach Wyżnych prowadzi Izbę Regionalną z ok. 1 000 eksponatów, gdzie realizowane są m.in. warsztaty tkackie.

Ponadto Koła biorą udział z sukcesami w konkursach kulinarnych na tradycyjne, regionalne potrawy oraz przetwory. Efektem tego w 2021 roku wydano książkę kucharską „Smak tradycji – Gmina Czorsztyn od kuchni”, gdzie zamieszczono oprócz przepisów na regionalne specjały pań z Kół Gospodyń Wiejskich, również informacje na temat wszystkich sołectw Gminy Czorsztyn z historiami powstania KGW, wzbogacone pięknymi fotografiami. W pozycji znalazł się również dział poświęcony serom góralskim, wyrobom wędzarniczym oraz nalewkom zdrowotnym.

ZDJĘCIE 7. Książka z przepisami KGW „Smak Tradycji - Gmina Czorsztyn od kuchni”⁴¹

⁴⁰ Źródło: strona Centrum Kultury Gminy Czorsztyn (<https://ckg.czorsztyn.pl>), dostęp 01.2023.

⁴¹ Źródło fotografii: <https://www.pieniny24.pl/aktualnosci/7842/Smak-Tradycji>, dostęp 01.2023.

Organizacje pozarządowe

Gmina Czorsztyn współpracuje na wielu istotnych dla lokalnego społeczeństwa płaszczyznach z organizacjami pozarządowymi takimi jak: Ochotnicze Straże Pożarne, Koła Gospodyń Wiejskich, Kluby Sportowe czy stowarzyszenia, fundacje, które wspiera w zakresie pozyskiwania środków finansowych, jak również w realizacji projektów. W czerwcu 2022 zarejestrowanych w rejestrze Regon było 2 fundacje oraz 25 stowarzyszeń i organizacji społecznych⁴².

Na obszarze Gminy Czorsztyn działają następujące fundacje, stowarzyszenia, towarzystwa pozarządowe, w tym zarejestrowane poza jej obszarem:

- o **Polskie Stowarzyszenie Flisaków Pienińskich na rzece Dunajec w Sromowcach Niżnych (PSFP)**; zrzesza pienińskich flisaków z Krościenka, Szczawnicy, Sromowiec Wyżnych, Sromowiec Niżnych, Czorsztyna, zajmujących się przewozem turystów Przełomem Dunajca po polskiej stronie granicy (największa atrakcja całego regionu, jeden z głównych punktów programu pobytu w Pieninach); PSFP pielęgnuje lokalną kulturę wyrażającą się w muzyce, legendach pienińskich, strojach tradycyjnych, a także organizuje szkolenia dla flisaków i regionalnych przewodników,

- o **Podhalańskie Towarzystwo Żeglarskie, Czorsztyn**; promuje kulturę fizyczną i sport, a także ochronę dziedzictwa przyrodniczego,
- o **Stowarzyszenie Turystyki i Rekreacji Kajakowej „DUNAJEC”, Kraków**; organizuje m.in. ogólnopolskie i międzynarodowe sptywy kajakowe na Dunajcu, Popradzie,
- o **Fundacja Rozwoju Jeziora Czorsztyńskiego, Nowy Targ**; prowadzi działalność na rzecz zrównoważonego rozwoju regionu zbiornika m.in. poprzez zagospodarowanie otoczenia np. aranżację małej architektury w miejscach odpoczynku przy trasie rowerowej,
- o **Stowarzyszenia Turystyki i Agroturystyki Ziem Górskich, Nowy Sącz**; zajmuje się organizacją i rozwojem turystyki wiejskiej m.in. poprzez rozwój infrastruktury okołoturystycznej, promuje wyroby i rękodzieło artystyczne, kontroluje poziom usług w zakresie turystyki wiejskiej, prowadzi edukację ekologiczną, udostępnia informacje/ rezerwację agroturystyczną,
- o **Góralskie Stowarzyszenie Agroturystyczne Koło Terenowe, Maniowy**; priorytetami organizacji jest podnoszenie jakości usług w turystyce wiejskiej, szkolenia, promocja obiektów dobrej jakości, kategoryzacja obiektów turystyki wiejskiej,
- o **Stowarzyszenie Agroturystyczne Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne, Kraków z Kołem Terenowym w Czorsztynie**; celem organizacji jest podwyższanie standardu świadczonych usług agroturystycznych, prowadzenie szkoleń i kursów, promocja agroturystyki, kategoryzacja bazy noclegowej,

⁴² Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

- **Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gorce-Pieniny”, Krościenko nad Dunajcem;** priorytetem organizacji jest rozwój społeczno-gospodarczy poprzez promowanie środowiska naturalnego, zasobów tożsamości regionalnej, kulturowej, podejmowanie działań ku zwiększeniu atrakcyjności obszaru, wspieranie inicjatyw społecznych, lokalnej przedsiębiorczości i wykorzystanie unikalnych walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych obszaru, aktywizację społeczności lokalnej, organizowanie i finansowanie przedsięwzięć,
- **Fundacja Rozwoju Gimnazjum i Szkoły Podstawowej w Maniowach;** podejmuje działania na rzecz szkoły, pozyskuje środki, doposaża pracownie szkolne itp.
- **Stowarzyszenie na Rzecz Szkoły Podstawowej w Kluszkowcach Szansa;** celem organizacji jest zwiększanie szans edukacyjnych, zapewnienie warunków do wszechstronnego rozwoju intelektualnego, fizycznego i artystycznego uczniom szkoły, młodemu pokoleniu z terenu Gminy, wsparcie osób niepełnosprawnych, organizacja wypoczynku dzieci i młodzieży,
- **Stowarzyszenie „Sprężyna” - Centrum Edukacji Nieformalnej, Maniowy;** prowadzi działalność na rzecz edukacji i rozwoju osób, promuje ideę ‘edukacji przez całe życie’, organizuje zajęcia i wydarzenia,
- **Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Szczawnicy;** celem organizacji jest wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnością intelektualną, prowadzenie placówek dziennego pobytu, aktywizowanie, integrowanie społeczne, dowóz na zajęcia, ale także wsparcie rodzin osób z niepełnosprawnością.

Władze Gminy Czorsztyn, wybory samorządowe

Od roku 2010 urząd Wójta Gminy Czorsztyn piastuje pan Tadeusz Wach, we wsparciu Zastępcy Wójta pana Krzysztofa Góreckiego (od 2019 roku). Rada Gminy Czorsztyn, organ stanowiący i kontrolny, liczy 15 Radnych. Każde z siedmiu sołectw Gminy posiada Sołtysa, który pełni funkcje reprezentacyjną oraz wykonawczą.

W wyborach samorządowych zorganizowanych w 2018 roku uprawnionych do głosowania było 5 967 mieszkańców Gminy Czorsztyn, z czego zagłosowało 2 818 osób, co stanowi ok. 47,2% wszystkich uprawnionych. To jeden z czterech najniższych wyników gmin powiatu nowotarskiego, dla którego frekwencja wyborcza w roku 2018 wyniosła 49,6%⁴³.

⁴³ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

Pomoc społeczna

Wsparcie społeczne dla mieszkańców Gminy Czorsztyn świadczone jest przede wszystkim przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, znajdujący się w miejscowości Maniowy przy ul. Gorczańskiej 3. Celem tej instytucji jest przede wszystkim wspieranie mieszkańców Gminy w przewyżaniu trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać samodzielnie, zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych, pozwalających na godny byt. Działania Ośrodka skupiają się w szczególności na:

- o przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń pieniężnych z tytułu pomocy społecznej,
- o przyznawaniu pomocy w formie składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, biletu kredytowego,
- o pomocy w formie usług opiekuńczych, gorącego posiłku, dożywiania dla uczniów,
- o zapewnianiu porad specjalistycznych: psychologa/psychoterapeuty, radcy prawnego, instruktora terapii uzależnień,
- o zapewnianiu schronienia i specjalistycznej pomocy ofiarom przemocy,
- o umieszczaniu osób w Domu Pomocy Społecznej,
- o pomocy w postaci pracy socjalnej,
- o wsparciu lokalnej społeczności w związku z sytuacją pandemiczną,
- o informowaniu o innych instytucjach pomocowych i formach wsparcia⁴⁴.

Pracownicy Ośrodka wykonują swoje zadania w rejonach opiekuńczych oraz w domach podopiecznych.

Mieszkańcy Gminy potrzebujący pomocy mogą skorzystać ze wsparcia Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Punktu Konsultacyjnego Uzależnień i Przemocy. W Gminie Czorsztyn działa Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie podejmujący interwencje w sprawach przemocy oraz działania profilaktyczne mające na celu ograniczenie skutków agresji w rodzinach. W 2019 roku Zespół objął wsparciem łącznie 48 osób, pomocy udzielił 12 rodzin.

Ponadto mieszkańcy Gminy Czorsztyn mogą zwrócić się o pomoc w rozwiązywaniu problemów społecznych do instytucji spoza Gminy m.in.:

- o Środowiskowego Domu Samopomocy „Perła” w Szczawnicy,
- o Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Targu,
- o Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego w Krościenku nad Dunajcem,
- o Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Nowym Targu.

W 2021 roku pomoc i wsparcie społeczne w Gminie Czorsztyn uzyskało 210 osób (2,8% mieszkańców Gminy), o 71 osób mniej niż w roku 2020. Głównymi powodami ubiegania się o przyznanie wsparcia w 2021 roku w Gminie były długotrwała / ciężka choroba, niepełnosprawność, ubóstwo, bezrobocie, ochrona macierzyństwa. Świadczenia pieniężne otrzymało 109 osób, zaś niepieniężne - 42 osoby. Gmina opłaciła pobyt w Domu Pomocy Społecznej 10 osobom. Wydano 164 Karty Dużej Rodziny⁴⁵.

⁴⁴ Źródło: <https://gops.czorsztyn.pl/>, dostęp 02.2023.

⁴⁵ Źródło: Raport o stanie Gminy Czorsztyn za rok 2021.

Przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które pobierano świadczenia wychowawcze Rodzina 500+ w roku 2021 w Gminie Czorsztyn to 1 329 osób, co rocznie przyniosło wydatek ponad 9 mln zł (spadek o 2% względem roku poprzedniego)⁴⁶.

Wyплаты na pomoc społeczną w 2021 roku w Gminie Czorsztyn wyniosły 954 804,56 zł, względem roku poprzedniego wzrosły o 31%⁴⁷.

Wobec starzejącego się społeczeństwa istotnym problemem staje się zapotrzebowanie na usługi opieki instytucjonalnej, dające ludziom starszym wsparcie w samotności, zaspokajające chęć bycia potrzebnym, pomoc w przewlekłej chorobie, niepełnosprawności. Wobec wygasającego modelu rodziny wielopokoleniowej obecny wzorzec nie stwarza warunków do sprawowania opieki nad seniorami. Ludzie starsi objęci pomocą społeczną korzystają z różnych form wsparcia, głównie z pomocy materialnej, następnie pobytu w domach pomocy społecznej oraz usług opiekuńczych.

Mieszkańcy przyznali infrastrukturze społecznej, dostępowi do placówek wsparcia mieszkańców, podejmowanym inicjatywom społecznym i ogólnie społeczności lokalnej notę zbiorczą w skali pięciostopniowej 2,6, co uplasowało ten obszar wspólnie z ochroną zdrowia na miejscu siódmym wśród ankietowanych dziedzin rozwojowych. Ponad połowa respondentów (51,5%) przyznała, że nie zauważyła zmian w tym obszarze w ciągu ostatnich 5 lat, natomiast niemal 22% osób uznało, że sytuacja się poprawiła w tym okresie. Najwyżej oceniono otwartość i przychylność mieszkańców (nota 3,2), natomiast najgorsze oceny (2,5) przyznano aktywności społecznej ludzi młodych oraz dostępności do placówek opieki wsparcia dla osób potrzebujących (m.in. z problemami uzależnień, psychicznymi, ubogich).

Około 9% mieszkańców, którzy wzięli udział w ankiecie diagnostycznej uważa, że obszar społeczny w zakresie aktywności i infrastruktury powinien być w kolejnych latach istotnym kierunkiem rozwojowym Gminy.

⁴⁶ Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

⁴⁷ Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca – Gmina Czorsztyn 2021.

Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo publiczne na terenie Gminy Czorsztyn zapewnia Komenda Powiatowa Policji w Nowym Targu oraz Komisariat Policji w Szczawnicy, który obejmuje swoim działaniem również gminę i miasto Szczawnica, gminę Krościenko nad Dunajcem oraz gminę Ochotnica Dolna.

W 2021 roku w Gminie Czorsztyn popełniono 95 przestępstw, co w przeliczeniu na każde 1 000 mieszkańców Gminy daje około 12 wykroczeń. Dla porównania wskaźnik ten dla Małopolski wynosi 20 przestępstw/1 000 osób. Wskaźnik wykrywalności sprawców wszystkich przestępstw ogółem w Gminie Czorsztyn szacuje się na poziomie 73,2% i jest niższy o 2,6% od wskaźnika wykrywalności dla województwa małopolskiego. Najwięcej przestępstw w 2021 roku odnotowanych na terenie Gminy Czorsztyn i powiatu nowotarskiego miało charakter kryminalny – 61,2% ogółu zdarzeń z niemal 75% wykrywalnością. Przestępstwa gospodarcze stanowiły 19% czynów karalnych, z wykrywalnością na poziomie 42%. W 2021 roku najczęściej popełniano przestępstwa przeciwko mieniu, bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji – drogowe⁴⁸.

Porównując statystyki powiatu nowotarskiego w roku 2016 i 2021 widoczny jest trend wzrostowy przestępczości (o 14%), zarówno przestępstw o charakterze kryminalnym, jak i gospodarczym⁴⁹.

Na terenie Gminy Czorsztyn funkcjonuje siedem jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej:

- OSP Czorsztyn (dysponująca 1 samochodem ciężkim),
- OSP Huba (z 1 samochodem średnim),
- OSP Kluszkowce (z 1 samochodem średnim),
- OSP Maniowy, wpisana do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (posiada 3 samochody pożarnicze - 2 średnie i 1 lekki),
- OSP Mizerna (dysponująca 1 samochodem średnim),
- OSP Sromowce Niżne (posiada 2 samochody pożarnicze, w tym 1 ciężki i 1 lekki),
- OSP Sromowce Wyżne, wpisana do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (posiada 3 samochody pożarnicze - ciężki, średni i lekki).

Według analizy stanu bezpieczeństwa za rok 2021 przeprowadzonej przez Komendę Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Nowym Targu, Gmina Czorsztyn zaliczana jest do obszarów o małym stopniu zagrożenia. Liczba interwencji jednostek OSP w Gminie stanowiła 4% ogółu takich działań w powiecie nowotarskim. W 2021 roku w Gminie Czorsztyn wystąpiło 75 interwencji jednostek straży pożarnej - w tym akcje ratownicze związane z małymi pożarami (17%), miejscowe zagrożenia (73%) oraz fałszywe alarmy (9%). W większości przypadków (53%) w Gminie występowały miejscowe zagrożenia lokalne o charakterze medycznym, a w następnej kolejności komunikacyjnym (24%). Pozostałe zgłoszone zagrożenia spowodowane były silnymi wiatrami oraz opadami deszczu⁵⁰.

Najczęściej (w 51% zgłoszeń) czas dojazdu jednostki OSP na miejsce zdarzenia wynosił od 6-10 minut, a w 24% zgłoszeń - do 5 minut. Świadczy to o niezwłocznej reakcji i mobilizacji sił, przekładającej się na bardzo szybkie udzielenie niezbędnej pomocy osobom, które jej pilnie potrzebowały. Czas trwania akcji najczęściej (w 46%) wynosił 1-2 godzin⁵¹.

⁴⁸ Źródło: dane szacunkowe oparte o statystyki powiatu nowotarskiego www.polskawliczbach.pl/gmina_Czorsztyn.

⁴⁹ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

⁵⁰ Jw.

⁵¹ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 02.2023.

Wskaźniki zagrożeń w roku 2021 – na 1 000 mieszkańców Gminy Czorsztyn:

- 10 zdarzeń wymagało udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej,
- 2 pożary,
- 7 miejscowych zagrożeń.

Jednostki OSP uczestniczą w „Manewrach Gminnych”, które co roku odbywają się na terenie innego sołectwa, w Dniu Strażaka organizują dla dzieci i młodzieży „Dzień otwartych remiz”, a także biorą udział w ćwiczeniach dotyczących ewakuacji osób na wyciągu narciarskim „Czorsztyn-ski” w Kluszkowcach przy współpracy z Grupą Podhalańską GOPR.

W badaniu ankietowym mieszkańcy ocenili ogólnie bezpieczeństwo w Gminie na 3,6 w skali 1-5 (5,0 – ocena najkorzystniejsza), zwalczanie przestępczości otrzymało ocenę 2,7, a najniższą notę przyznano działaniom mającym na celu przeciwdziałaniu patologiom społecznym (alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie) – nota 2,4.

Jako ważny kierunek rozwojowy Gminy w kolejnych latach obszar bezpieczeństwa wskazało 12% respondentów.

Zdrowie

W Gminie Czorsztyn funkcjonuje Samodzielny Publiczny Gminny Ośrodek Zdrowia, podległy samorządowi terytorialnemu, udzielający świadczeń finansowanych ze środków publicznych nieodpłatnie, za częściową bądź całkowitą odpłatnością. W jego skład wchodzi następujące jednostki:

- Ośrodek Zdrowia w Maniowach przy ul. Gorczańskiej 6, realizujący świadczenia medyczne z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, pediatrii, ginekologii, kardiologii, pulmonologii, otolaryngologii, neurologii, diabetologii, stomatologii. W Ośrodku znajduje się również pracownia fizjoterapii, laboratorium oraz punkt apteczny. Realizowane są usługi w zakresie diagnostyki: analitycznej, RTG, USG, USG echo serca, EKG, spirometrii, holter EKG i ciśnieniowy,
- Ośrodek Zdrowia w Sromowcach Niżnych przy ul. Szkolnej 7, realizujący świadczenia z zakresu podstawowej opieki medycznej oraz stomatologii,
- Ośrodek Zdrowia w Sromowcach Wyżnych przy ul. Granicznej 32, w którym funkcjonuje pracownia rehabilitacji, gdzie wykonywane są m.in. zabiegi fizykoterapii, jonoforezy, galwanizacji, ultradźwięki, naświetlanie lampą Sollux, kinezyterapii, krioterapii azotem. Część zabiegów rehabilitacyjnych realizowana jest również w domu chorego.

Świadczenia podstawowej opieki zdrowotnej wykonywane są w dni robocze w godzinach 8.00-18.00 od poniedziałku do piątku. Mieszkańcy Gminy Czorsztyn mają dostęp do opieki całodobowej lokalnie oraz w szpitalu w Nowym Targu⁵².

Ponadto na terenie Gminy Czorsztyn funkcjonują prywatne gabinety oferujące usługi w zakresie lekarza ogólnego (1), fizjoterapii (3), protetyki (2) i stomatologii (1) w miejscowościach Maniowy, Kluszkowce, Sromowce Wyżne, Sromowce Niżne.

W gminnych szkołach podstawowych sprawowana jest nad uczniami profilaktyczna opieka zdrowotna przez pielęgniarkę środowiskową.

Na terenie Gminy Czorsztyn funkcjonują dwie apteki w Maniowach.

W 2021 roku udzielono 25 111 porad lekarskich podstawowej opieki zdrowotnej, czyli 3,3 porady/rok na jednego mieszkańca Gminy Czorsztyn. Wskaźnik ten utrzymuje się na stałym poziomie od 2016 roku. Jedynie w roku 2020 spadł do poziomu 2,9 porady/os., co najpewniej związane było z pandemią i utrudnionym dostępem do stacjonarnych porad lekarskich czy też celową rezygnacją pacjentów z wizyt w obawie o ryzyko zakażenia Covid-19.

Przyczyny zgonów rokrocznie od 2016 roku, tak dla Gminy jak i powiatu oraz województwa, są tożsame – najczęstsze to choroby układu krążenia (37% zgonów w Gminie Czorsztyn w 2021 roku), następnie nowotwory (21%). W latach 2020-2021 na trzecie miejsce przyczyn zgonów wysunął się Covid-19, przed chorobami układu oddechowego⁵³.

⁵² Źródło: <https://czorsztyn.pl/strefa-mieszkanca/gmina-czorsztyn/jednostki-podlegle/opieka-zdrowotna>, dostęp 01.2023.

⁵³ Źródło: https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Czorsztyn, dostęp 01.2023.

Opieka zdrowotna na terenie Gminy Czorsztyn zajęła w rankingu ocenianych jedenastu obszarów rozwojowych miejsce siódme ex aequo z obszarem infrastruktury społecznej – w skali pięciostopniowej osiągnięto wynik 2,9. Jedynie niespełna 19% ankietowanych uważa, że w ostatnich 5 latach obszar ochrony zdrowia na terenie Gminy uległ poprawie. Większość respondentów (45%) uznała, że w tej kwestii nie dostrzegają żadnych zmian, a 28% - że sytuacja się pogorszyła w tym okresie. Najlepiej oceniono dostęp do opieki podstawowej (3,0), następnie jakość usług świadczonych przez służbę zdrowia (2,9), a najniższą ocenę przyznano dostępności do specjalistycznej opieki zdrowotnej (2,3).

Respondenci jako najistotniejszy kierunek rozwoju Gminy wskazali ochronę zdrowia – zajęła ona pierwsze miejsce w rankingu oczekiwanych obszarów rozwojowych w następnych latach. Kierunek ten został wskazany przez niemal 50,4% ankietowanych i jednocześnie ponad połowa z nich wskazała opiekę zdrowotną jako największą słabość Gminy, wymagającą działań naprawczych.

Z przeprowadzonego sondażu wynika, iż mieszkańcy postrzegają swoje otoczenie, przestrzeń publiczną, infrastrukturę społeczną na poziomie 3,3 (skala 1-5), co plasuje ten obszar na 3 miejscu omawianych dziedzin rozwojowych. 48,5% respondentów uznało, iż stan ten uległ poprawie w ostatnich pięciu latach. Ankietowani szczególnie doceniają bezpieczeństwo (nota 3,6) oraz atrakcyjność przestrzeni publicznej i dostęp do bazy konsumenckiej (noty 3,5). Najniżej oceniony został dostęp do miejsc spotkań mieszkańców oraz przystosowanie przestrzeni publicznej do osób z niepełnosprawnościami (oba podobszary z oceną 2,8).

Strefa przestrzenna

Charakterystyka ogólna geograficzno-środowiskowa obszaru

Gmina Czorsztyn jest gminą wiejską, zlokalizowaną w południowej części województwa małopolskiego. Jest jedną z czternastu gmin powiatu nowotarskiego. Zajmuje powierzchnię 61,7 km², co stanowi 4,2% powierzchni powiatu. Gmina Czorsztyn graniczy:

- o od północy - z gminą Ochotnica Dolna,
- o od wschodu - z gminą Krościenko nad Dunajcem,
- o od zachodu - z gminą Nowy Targ,
- o od południa - z gminą Łapsze Niżne poprzez Zbiornik Czorsztyński oraz Republiką Słowacka.

Granice Gminy biegną grzbietami górskimi (w części północnej, północno-wschodniej), wzdłuż Jeziora Czorsztyńskiego (w części południowo-zachodniej), z biegiem Dunajca (w części południowo-wschodniej) oraz wzdłuż potoków (na zachodzie).

Administracyjnie Gmina Czorsztyn podzielona jest na siedem sołectw: Czorsztyn, Huba, Kluszkowce, Maniowy, Mizerna, Sromowce Niżne, Sromowce Wyżne. Miejscowością pełniącą funkcję centralną obszaru, gdzie znajduje się Urząd Gminy Czorsztyn, są Maniowy. To wieś, którą w całości przeniesiono na południowe zbocze Gorców z dna budowanego Zbiornika Czorsztyńskiego.

Góry średnie i niskie (z przewagą tych drugich) zajmują około 47% powierzchni Gminy Czorsztyn, pogórza (przeważnie o łagodnych stokach) - ok. 49%, a doliny rzeczne (na czele z Doliną Dunajca) - ok. 3%.

Gmina Czorsztyn obejmuje dużą część Pienin oraz południowe stoki Gorców, co wpływa na duże zróżnicowanie i atrakcyjność terenu. Rozdziela je wschodni skraj Kotliny Orawsko-Nowotarskiej, której część zajmuje większy fragment Zbiornika Czorsztyn-Niedzica.

Pieniny są pasmem południowej Polski i północnej Słowacji. To niewielka grupa górską obejmująca obszar szerokości około 30 km. Podzielona jest na 3 części: Pieniny Właściwe (z najwyższym szczytem – Trzy Korony 982 m n.p.m.), Pieniny Małe (Wysokie Skałki 1 050 m n.p.m.) i Pieniny Spiskie (Żar 879 m n.p.m.). Gorce natomiast należą do pasma Beskidu Zachodniego. Najwyższy szczyt to Turbacz (1 310 m n.p.m.), z którego rozchodzą się we wszystkich kierunkach różnej długości ramiona górskie.

W północno-zachodniej części Gminy rozpościerają się południowe stoki Gorców zajmujące ok. 60% powierzchni Gminy. W obrębie tego mezoregionu znajdują się miejscowości: Huba, Maniowy, Mizerna, Kluszkowce. Obszar górski ze stromymi stokami (najwyższy szczyt Lubań 1 211 m n.p.m.), wąskimi grzbietami, zalesiony i trudno dostępny, przechodzi w łagodniej opadające stoki pogórza, poprzecinane dolinami potoków.

Z kolei południowo-wschodnia część Gminy należy do pasma Pienin (ok. 40% obszaru Gminy) z Masywem Trzech Koron. W obrębie mezoregionu Pienin Właściwych znajdują się miejscowości: Czorsztyn, Sromowce Wyżne i Sromowce Niżne. Obszar ten charakteryzuje się stromymi wapiennymi ścianami opadającymi ku dolinom potoków i wąwozom, w otoczeniu łagodniejszego pogórza. Znaczna część Pienin objęta jest ochroną Pienińskiego Parku Narodowego ze względu na niepowtarzalny charakter środowiska przyrodniczego.

Do najbardziej malowniczych miejsc na terenie Gminy należą szczyty Trzech Koron, Wąwóz Szopczański, przełom Dunajca, Zalew Czorsztyński, Pieniński Park Narodowy.

MAPKA 1. Położenie Gminy Czorsztyn na tle województwa i powiatu, podział Gminy na sołectwa⁵⁴

⁵⁴ Opracowanie własne w oparciu o zasoby QGIS.

Obszar Gminy położony jest w lewobrzeżnej części zlewni Dunajca (II-go rzędu) oraz w zlewni zespołu zbiorników wodnych Czorsztyn – Niedzica - Sromowce Wyżne. Jezioro Czorsztyńskie to sztuczny zbiornik wodny zaporowy na Dunajcu o średniej powierzchni 11,2 km², którego wodącym zadaniem jest ochrona przeciwpowodziowa doliny Dunajca. Jest zdolny pomieścić 231,9 mln m³ wody, a jego głębokość w okolicy zapory w Niedzicy sięga 50 m. Poniżej zapory znajduje się drugie, mniejsze Jezioro Sromowskie (o powierzchni 0,9 km² i pojemności 7,5 mln m³), pełniące rolę zbiornika wyrównawczego dla Zalewu Czorsztyńskiego, zapewniając równomierny odpływ wód. Wody Zbiornika Sromowskiego podlegają całkowitej ochronie (brak możliwości użytkowania rekreacyjnego)⁵⁵.

Poziom wód Dunajca jest regulowany przez zaporę. Rzeka jest zasilana potokami spływającymi z Gorców m.in. Szlembarski, Hubny, Hoborgowy, Piekietko, Lemierzysko, Mizerzanka, Kluszkowianka oraz na obszarze Pienin m.in: Harczygrund, Głębokki, Glinicki, Lęborgowy, Straszny, Macelowy. Są to potoki o charakterze górskim, o dużych spadkach i prędkości przepływu wody.

Na całym obszarze Gminy Czorsztyn występują wyjątkowe i różnorodne typologicznie, prawnie chronione krajobrazy, ekosystemy. Występują tutaj formy ochrony przyrody:

- Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu POChK (5 052 ha), obejmuje swym zasięgiem niemal całą powierzchnię Gminy z wyłączeniem granic PPN,
- Pieniński Park Narodowy PPN (1 153 ha) z otuliną (1 327 ha),
- Rezerwat Przyrody „Modrzewie” (11 ha) z otuliną (15 ha),
- Obszar Natura 2000 – PLC120002 Pieniny (1 145 ha):
 - Specjalny Obszar Ochrony (SOO) (PLH120013) - obszar ochrony siedlisk,
 - Obszar Specjalnej Ochrony (OSO) (PLB120008) - obszar ochrony ptaków,
- Pomnik Przyrody - dwie lipy szerokolistne (*Tilia Platyphyllos*), rosnące na południowym stoku Sołtysiej Skały w Sromowcach Wyżnych⁵⁶.

Na szczególną uwagę zasługuje Pieniński Park Narodowy, którego zadaniem jest zachowanie Pienin w niezmiennym stanie środowiska przyrodniczego. Na jego obszarze żyje 7 317 gatunków zwierząt. Rosną tutaj dwa endemity (Mniszek pieniński i Pszonak pieniński). Występują również relikty (Złocień Zawadzkiego, Dębnik ośmiopłatkowy i Jałowiec sawina). Z kolei w Gorcach na terenie Rezerwatu Przyrody „Modrzewie” (ochrona modrzewia polskiego) występują 162 gatunki roślin naczyniowych, 9 gatunków mszaków i 8 gatunków porostów.

Obecność obszarów ochrony przyrody, jak również budowa geologiczna, rzeźba terenu Gminy Czorsztyn warunkują możliwości zagospodarowania terenów m.in. ze względu na występowanie na tym obszarze skalistych grzbietów górskich, terenów o dużych spadkach, o małej stabilności brzegu wokół zbiorników wodnych, terenów zalewowych i osuwiskowych.

Reasumując, obszar Gminy Czorsztyn wyróżnia się wyjątkowymi walorami przyrodniczymi: góry, lasy, wzgórza, doliny, górskie potoki oraz jeziora. Atuty te stanowią o idealnych warunkach zarówno do uprawiania turystyki, jak również dla odpoczynku. Na mapie przyrodniczych atrakcji tego obszaru jest wiele miejsc godnych odwiedzenia, o czym szerzej w rozdziale poświęconym turystyce Gminy Czorsztyn.

⁵⁵ Źródło: Wikipedia, dostęp 03.2023.

⁵⁶ Geoportal Gminy Czorsztyn, ongeo.pl oraz GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 03.2023.

Uwarunkowania klimatyczne, jakość powietrza

Gmina Czorsztyn położona jest w regionie górskim. Obszar ten charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem przestrzennym warunków klimatycznych i zmiennością pogody. Dominują tutaj warunki klimatyczne charakterystyczne dla piętra umiarkowanie chłodnego (ze średnią temperaturą roczną 4-6°C)⁵⁷. Na pozostałym terenie występują warunki cechujące piętro umiarkowanie ciepłe (z temperaturą roczną 6-8°C).

Obszar Gorców charakteryzuje się 'wyspowym' rozkładem opadów. Coraz częściej pojawiają się tutaj opady o dużej intensywności, wywołujące lokalne wezbrania potoków. Pieniny odznaczają się łagodniejszym klimatem od sąsiadujących pasm górskich. Stoki północne i doliny potoków mają klimat chłodny i wilgotny, a południowe ściany skalne - ciepły i suchy. Pasma znajduje się w tzw. cieniu opadowym sąsiadujących, wyższych gór, co sprawia, że opady są tu raczej krótkie i niewielkie (głównie latem). Najcieplejszymi miesiącami roku są na tym obszarze czerwiec i lipiec, a najchłodniejszymi - styczeń i luty. Przewagę stanowią wiatry z zachodu i północnego zachodu. Charakterystyczne dla tego terenu są długo utrzymujące się mgły.

Zmienność czynników klimatycznych na obszarze Gminy Czorsztyn⁵⁸:

- o średnia roczna temperatura powietrza - Gorce 3°C, Pieniny 6°C,
- o średnia roczna suma opadów - Gorce 1 200 mm, Pieniny 755 mm,
- o okres wegetacyjny (przy średniej dobowej temperaturze >5°C) - w Dolinie Dunajca trwa 223 dni, w Pieninach do 197 dni, w Gorcach do 191 dni,
- o liczba dni z przymrozkiem wynosi od 123 dni w Dolinie Dunajca do 108 dni w Pieninach i 138 dni w Gorcach,
- o pora zimowa (przy średniej dobowej temperaturze <0°C) trwa od 100 dni w Dolinie Dunajca, do 121 dni w górach i 140 dni na szczytach gór.

Największym zagrożeniem jakości powietrza w obrębie Gminy Czorsztyn jest pochodząca głównie z gospodarstw domowych tzw. niska emisja powierzchniowa z pieców i kotłowni (nierazko opalanych węglem niskiej jakości), emitujących tlenki węgla, siarki, pyły, dioksyny. W miejscach, gdzie występuje zwarta zabudowa, zanieczyszczenia gromadzą się w okolicy źródeł emisji, stając się uciążliwym problemem dla mieszkańców, mającym negatywny wpływ na ich zdrowie.

Niekorzystne oddziaływanie na środowisko w Gminie niesie ze sobą również emisja komunikacyjna - najdotkliwiej odczuwalna w bliskim otoczeniu dróg o dużym natężeniu ruchu kołowego, emitująca do środowiska zanieczyszczenia gazowe oraz pyły powstałe podczas ścierania się nawierzchni drogowej, opon, hamulców.

Zgodnie z przepisami prawa UE i krajowymi, stan powietrza podlega obowiązkowo corocznej weryfikacji. Monitoring powietrza w Małopolsce prowadzony jest przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Na terenie Gminy Czorsztyn nie ma stałych stanowisk monitoringu jakości powietrza obsługiwanych przez GIOŚ. W powiecie nowotarskim znajdują się dwie stacje pomiarowe zlokalizowane w Rabce oraz Nowym Targu, gdzie dokonuje się cyklicznych pomiarów stężeń B(a)P (PM10), PM10, SO₂⁵⁹.

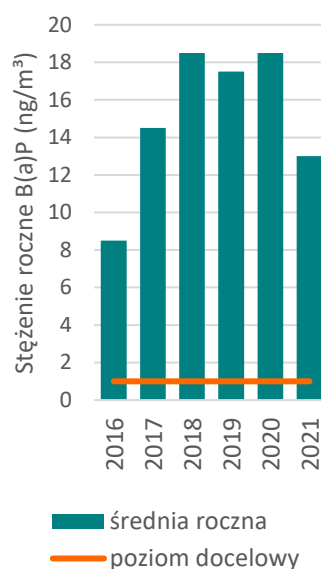
⁵⁷ Źródło: Alojzy Woś „Zarys klimatu Polski”, 1996 Wydawnictwo Naukowe UAM w Poznaniu.

⁵⁸ Źródło: Prognoza oddziaływania na środowisko zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn 2020 oraz Wikipedia.

⁵⁹ Źródło: <https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/station/search>, dostęp 03.2023 oraz w/w dokument.

Zgodnie z „Roczną oceną jakości powietrza w województwie małopolskim za rok 2021”, w strefie małopolskiej, do której przynależy Gmina Czorsztyn, odnotowano przekroczenia:

- o normy stężeń dobowych pyłów zawieszonych PM10 (norma 35 dni/rok). Na stacji w Nowym Targu liczba dni przekroczenia stężeń 24-godzinnych od roku 2017 stopniowo spada (w roku 2021 o 18 dni r/r). Istotne jest, iż norma roczna poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM10 nie została przekroczona w strefie małopolskiej. Widoczna jest wyraźna tendencja malejąca średnich rocznych stężeń PM10 i PM2,5 dla wszystkich stanowisk pomiarowych w Małopolsce. To efekt wdrażania przepisów uchwały antysmogowej dla Małopolski,
- o poziomu docelowego stężenia rocznego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10 (norma roczna 1 ng/m³) na wszystkich stanowiskach w całej Małopolsce, przy czym na stacji pomiarowej w Nowym Targu było ono największe (13 ng/m³), pomimo znacznego spadku r/r. Najwyższe stężenia B(a)P występują w miejscowościach położonych w kotlinach śródgórskich, gdzie wiodący wpływ na jakość powietrza ma emisja powierzchniowa ze spalania paliw stałych,
- o poziomu celu długoterminowego ozonu pod kątem ochrony roślin, który zwiększył się w stosunku do roku 2020 i obejmuje niemal całą powierzchnię ekosystemów w strefie małopolskiej.

WYKRES 14. Średnie roczne stężenia B(a)P (PM10) na stacji pomiarowej w Nowym Targu w latach 2016-2021⁶⁰

W 2020 roku na budynku Ośrodka Zdrowia w Maniowach zainstalowany został sensor mierzenia jakości powietrza firmy Airly Sp. z o.o. Czujnik ten został przekazany Gminie Czorsztyn przez Starostwo Powiatowe w Nowym Targu. Wyniki pomiarów są dostępne na stronie internetowej Urzędu Gminy Czorsztyn (<https://czorsztyn.pl/>). Sensor wyświetla temperaturę powietrza, wilgotność, ciśnienie oraz stężenie pyłów zawieszonych PM1, PM2,5 oraz PM10.

W 2022 roku województwo małopolskie przekazało gminom 116 mierników powietrza wraz z tablicami informacyjnymi LED. Komplet taki zamontowano m.in. na budynku Szkoły Podstawowej w Maniowach. Czujnik mierzy stężenia pyłu zawieszonego (PM10, PM2,5), temperaturę powietrza, wilgotność względną powietrza oraz ciśnienie atmosferyczne⁶¹.

W roku 2020 uchwalono nowy „Program ochrony powietrza (POP) dla województwa małopolskiego - Małopolska w zdrowej atmosferze” zawierający katalog działań naprawczych.

Gmina Czorsztyn kontynuuje działania w zakresie programu „Czyste Powietrze”, którego głównym zadaniem jest zmniejszenie zużycia energii, emisji pyłów i innych zanieczyszczeń do atmosfery. W ramach programu mieszkańcy mogą korzystać z dofinansowania na termomodernizację domów jednorodzinnych (wymianę okien i drzwi, ocieplenie ścian, podłogi i dachu), wymianę ogrzewania (starych i nieefektywnych źródeł ciepła na nowoczesne, ekologiczne) oraz instalacji CO, CWU. Organizowane są również dla mieszkańców konsultacje z Ekodoradcą. W 2022 roku

⁶⁰ Źródło: GIOŚ, Roczną oceną jakości powietrza w województwie małopolskim za rok 2021.

⁶¹ Źródło: https://podhale24.pl/rozmaitosci/arttykul/88135/Miernik_powietrza_na_szkole_w_Maniowach.html oraz <https://krknews.pl/w-116-gminach-stana-mierniki-jakosci-powietrza-i-tablice-informujace-o-zanieczyszczeniu-powietrza/>, dostęp 03.2023.

Gmina Czorsztyn otrzymała wyróżnienie w kategorii 'Małopolski Lider Czystego Powietrza' za największą ilość wniosków złożonych przez mieszkańców w Programie jako jedna z „najbardziej aktywnych jednostek terytorialnych w Polsce w zakresie dbałości o klimat, ochronę środowiska i wartości ekologiczne całego regionu”⁶².

W kolejnych latach główne negatywne oddziaływania na stan powietrza w Gminie Czorsztyn związane będą nadal z niską emisją powierzchniową. Jej skala oddziaływania zależna będzie od stopnia wprowadzania nowoczesnych technologii grzewczych, obowiązujących przepisów / lokalnych uchwał antysmogowych oraz sytuacji opałowej (dostępności / cen materiałów opałowych). Zmiany w tym zakresie wymagać będą kontynuacji działań edukacyjnych wśród mieszkańców Gminy, jak i zewnętrznego wsparcia finansowego.

Obszar środowiska otrzymał od respondentów ogólną ocenę 3,1 (skala 1-5), tym samym zajął pozycję piątą w rankingu analizowanych dziedzin rozwojowych, wspólnie z obszarem infrastruktury transportowej. W opinii ankietowanych w ciągu ostatnich 5 lat stan środowiska uległ poprawie (wg 39,6% osób). Podobna liczba respondentów (36,3%) nie dostrzega zmian w tym względzie. Najniższe noty w obszarze oceny środowiska otrzymało promowanie ekologicznego stylu życia oraz zrównoważonego rozwoju (wynik 2,9). Najwyższą ocenę ankietowani przyznali dbałości o miejsca objęte ochroną np. naturalne siedliska, park narodowy (nota 3,3). Jakość wód mieszkańcy ocenili na 3,2 a jakość powietrza to nota 3,2.

Ochrona środowiska jest dla mieszkańców Gminy Czorsztyn niezwykle istotnym kierunkiem rozwoju. Obszar ten został wskazany przez niemal 35% ankietowanych jako istotny cel i uplasował się na trzecim miejscu w rankingu oczekiwanych działań rozwojowych. 33% ankietowanych mieszkańców postrzega obecny stan środowiska jako obszar wymagający poprawy, głównie ze względu na sezonowy smog oraz jakość wód powierzchniowych. Mieszkańcy liczą na intensywne działania mające na celu troskę o jakość powietrza i otoczenia, ograniczenie szkodliwego wpływu na środowisko oraz kontynuowanie edukacji ekologicznej.

⁶² Źródło: <http://www.pieninyinfo.pl/aktualnosci/gmina-czorsztyn-otrzymala-wyroznienie-w-kategorii-malopolski-lider-czystego-powietrza-10097>, <https://czorsztyn.pl/pl/476/0/czyste-powietrze.html>, dostęp 02.2023.

Infrastruktura transportowa i komunikacja publiczna

Transport na terenie Gminy Czorsztyn wyznaczają trasy publiczne składające się z dróg:

- o wojewódzkiej nr 969, łączącej miejscowości Stary Sącz - Nowy Targ; jej długość na terenie Gminy Czorsztyn wynosi 8,3 km,
- o powiatowych nr 1638 K i 1679 K o łącznej długości ponad 10,8 km,
- o gminnych o łącznej długości 66,9 km.

Przebieg drogi wojewódzkiej przez teren Gminy Czorsztyn pomimo oczywistych czynników dodatnich, takich jak łatwiejszy dostęp do miejscowości i dogodniejsze połączenia wewnętrzne i zewnętrzne (co z kolei wspiera rozwój gospodarczy Gminy) posiada też negatywne skutki dla mieszkańców. Wywołuje uciążliwości wynikające z ruchu tranzytowego, a także ograniczenia związane z zagospodarowaniem obszarów położonych w jej bezpośrednim sąsiedztwie.

Gęstość dróg gminnych i powiatowych na terenie Gminy Czorsztyn jest na średnim poziomie, tak samo jak ich parametry. Prace związane z przebudową dróg na terenie Gminy⁶³:

- o 2020:
 - przebudowa drogi gminnej nr 360595K ul. Kasprowicza w miejscowości Maniowy,
 - przebudowa drogi gminnej nr 360596K ul. Wyspiańskiego w miejscowości Maniowy,
 - modernizacja/remont dróg dojazdowych do pól w miejscowości Maniowy i Kluszkowce.
- o 2021:
 - przebudowa drogi gminnej 360598K ul. Sienkiewicza w miejscowości Maniowy (w km od 0+098,60 do km 0+397,50),
 - przebudowa drogi gminnej 360607K ul. Konopnickiej w miejscowości Maniowy,
 - remont drogi gminnej 360598K ul. Sienkiewicza w miejscowości Maniowy (w km od 0+014,0 do km 0+098,6),
 - modernizacja/remont dróg dojazdowych do pól „Kąciki” w miejscowości Maniowy.
- o 2022:
 - przebudowa dróg, chodników, parkingów wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie Gminy Czorsztyn, polegająca na przebudowie ich parametrów technicznych:
 - modernizacja drogi gminnej ul. Trzech Koron w miejscowości Sromowce Wyżne,
 - promenada pod Trzema Koronami w miejscowości Sromowce Niżne,
 - budowa drogi rowerowo-pieszkiej w Sromowcach Niżnych,
 - przebudowa drogi gminnej ul. Polna w miejscowości Maniowy,
 - przebudowa drogi gminnej w miejscowości Huba,
 - przebudowa drogi gminnej ul. Rozwojowa w miejscowości Kluszkowce,
 - przebudowa drogi gminnej K360576 ul. Krótka w miejscowości Czorsztyn,
 - przebudowa drogi gminnej 360615K ul. Gorczańska w miejscowości Kluszkowce,
 - modernizacja/remont drogi dojazdowej do gruntów rolnych „Na Nodweś” we wsi Sromowce Niżne.
- o 2023 prace w toku:
 - remont dróg gminnych - ul. Słowackiego, Krasińskiego, Chopina, Żeromskiego, Kraszewskiego w miejscowości Maniowy,
 - przebudowa ul. Zamkowej w Czorsztynie.

⁶³ Źródło: informacje udostępnione przez Urząd Gminy Czorsztyn.

Mieszkańcy dojeżdżający do Nowego Targu, Krakowa czy innych miejscowości korzystają z własnego transportu samochodowego lub podróżują autobusami dalekobieżnymi, które zatrzymują się na lokalnych przystankach autobusowych. Zgodnie z ostatnimi dostępnymi danymi GUS za rok 2021 na terenie Gminy Czorsztyn funkcjonują 22 przystanki autobusowe. Społeczeństwo korzysta z kursów oferowanych przez przewoźników, głównie na trasach:

- Czorsztyn - Kluszkowce - Nowy Targ,
- Nowy Targ - Sromowce Niżne,
- Sromowce Niżne - Krościenko n/D - Szczawnica,
- Szczawnica - Krościenko - Grywałd - Czorsztyn,
- Katowice - Kraków - Szczawnica.

Infrastrukturę transportową ankietowani mieszkańcy Gminy Czorsztyn uplasowali na 5 miejscu analizowanych dziedzin rozwojowych (na równi ze stanem środowiska) z notą 3,1 (skala 1-5). Ponad połowa respondentów (51,5%) uważa, że stan ten w ostatnich 5 latach poprawił się, a 31% osób nie dostrzega zmian. Zdecydowanie najwyżej oceniono dostępność ścieżek rowerowych (ocena 4,2). W drugiej kolejności - jakość dróg głównych oraz dostępność miejsc parkingowych (noty 3,4). Nieco gorszą ocenę przyznano jakości chodników (3,3), następnie uciążliwościom związanym z ruchem drogowym (3,1) oraz jakości dróg lokalnych (3,0). Najstabszą ocenę respondenci przyznali dostępności komunikacji zbiorowej - pozagminnej (2,8) oraz na terenie Gminy (2,5).

Obszar infrastruktury transportowej respondenci wskazują na 5 miejscu istotnych kierunków rozwojowych – 28% ankietowanych uważa, że jest to dziedzina, którą należy rozwijać w najbliższych latach. Jako atut w zakresie tej kategorii 53% ankietowanych wskazało trasy rowerowe wokół Zalewu Czorsztyńskiego. Jako słabości Gminy / obszar wymagający poprawy wyznaczono komunikację zbiorową (niemal 46% ankietowanych), drogi lokalne, chodniki (21%) oraz infrastrukturę towarzyszącą ścieżkom rowerowym (0,8%).

Mieszkalnictwo i infrastruktura komunalna

Zasady gospodarowania mieniem Gminy Czorsztyn reguluje Uchwała Rady Gminy Czorsztyn Nr XXXV/336/2014 z dnia 28 sierpnia 2014 roku w sprawie przyjęcia zasad nabywania, zbywania i obciążania nieruchomości stanowiących mienie Gminy Czorsztyn oraz ich wydzierżawiania i wynajmu na okres dłuższy niż 3 lata (wraz z jej aktualizacją z dnia 31 marca 2016 r).

Na koniec 2021 roku gminny zasób nieruchomości wynosił 901,2 ha gruntów będących własnością Gminy Czorsztyn oraz 3,1 ha stanowiących jej współwłasność. W użytkowanie wieczyste oddano 25 ha gruntów, w trwałą zarząd - 1,8 ha, w dzierżawę – 53,8 ha, a w użyczenie – 11,7 ha. Powierzchnia użytkowa ogółu nieruchomości oddanych w najem wynosiła 606,1 m², a w użyczenie - 3 306,9 m²⁶⁴. Grunty pozostające w zasobie Gminy pod budownictwo mieszkaniowe to 7,1 ha (GUS, stan na 31.12.2021).

W skład mieszkaniowego zasobu Gminy Czorsztyn wchodzi 2 budynki (13 lokali mieszkalnych) o łącznej powierzchni użytkowej 492,6 m² (w pełni wyposażone w c.o., bieżącą wodę i kanalizację). Znajdują się one w miejscowości Maniowy:

- o przy ul. Jana Pawła II 6 – w budynku są 4 lokale mieszkalne i 5 socjalnych,
- o przy ul. Gorceńskiej 6 – w budynku znajdują się 4 lokale mieszkalne.

W roku 2021 obowiązywało 11 umów o najem lokali mieszkalnych będących w zasobach Gminy, w tym 5 lokali socjalnych. Dwa lokale mieszkalne oczekiwały na najemców⁶⁵.

Zasób mieszkaniowy utrzymywany jest w dobrym stanie. Zgodnie z ustawą Prawo budowlane w gminnych budynkach są wykonywane pięcioletnie i roczne przeglądy stanu technicznego, kontrola stanu technicznego urządzeń kominowych i podłączeń wentylacyjnych oraz badania wyłączników przeciwpożarowych. Remonty i modernizacje wynikające ze stanu technicznego w/w budynków / lokali finansowane są ze środków Gminy przeznaczonych na ten cel w budżecie. Do 2026 roku planuje się w gminnych zasobach mieszkaniowych prace m.in. w zakresie wymiany osprzętu wodno-kanalizacyjnego, modernizację c.o., termomodernizację⁶⁶.

Gminna polityka czynszowa kształtowana jest w taki sposób, aby pokrywać koszty bieżącego utrzymania budynków, a docelowo również koszty remontów.

Zasoby mieszkaniowe (domy, mieszkania) w Gminie Czorsztyn w 2021 roku wynosiły ogółem 2 114 obiektów mieszkalnych, a ich liczba posiada umiarkowany trend wzrostowy od 2016 roku, z wyłączeniem roku 2020, kiedy zauważalny jest spadek tego wskaźnika. Na koniec roku 2021 na 1 000 osób zamieszkujących ten obszar przypadało 277 lokali mieszkalnych. Wartość ta jest znacznie mniejsza od wartości dla województwa małopolskiego oraz zdecydowanie mniejsza od średniej dla całej Polski.

Średnia powierzchnia użytkowa jednego obiektu mieszkalnego w Gminie w 2021 roku wynosiła 113,8 m². Przeciętna liczba izb w mieszkaniu wynosiła ok. 5, a w jednym lokalu mieszkało średnio 3 osoby.

Jak wynika z kolejnego wykresu w ciągu siedmiu lat (2016-2021) przeciętna powierzchnia lokalu mieszkalnego wzrosła o 5 m² przy jednocześnie niemal niezmiennym w tym okresie liczbie osób je zamieszkujących. Tym samym wzrósł komfort życia mieszkańców Gminy w tym zakresie.

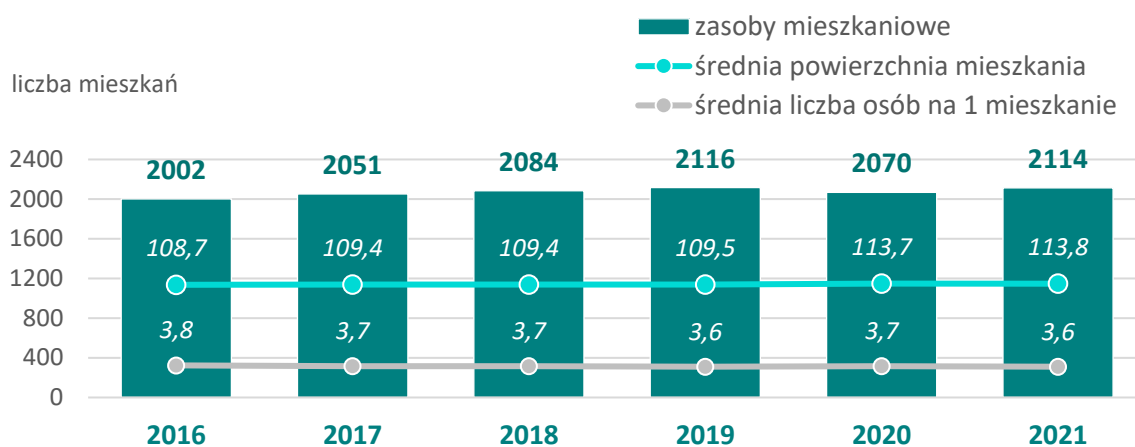
⁶⁴ Źródło: Raport o stanie Gminy Czorsztyn za rok 2021.

⁶⁵ Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

⁶⁶ Źródło: Wieloletni Program gospodarowania zasobem mieszkaniowym Gminy Czorsztyn na lata 2020-2026.

Przeciętna powierzchnia użytkowa obiektu mieszkalnego na jedną osobę w 2021 roku wynosiła 31,5 m², co niejako definiuje obszar jako typowy dla zabudowy wiejskiej⁶⁷.

WYKRES 15. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2021⁶⁸

Budynki mieszkalne na terenie Gminy podłączone są do infrastruktury technicznej (2021)⁶⁹:

- w 56,8% do sieci wodociągowej,
- w 92,3% do sieci kanalizacyjnej,
- brak sieci gazowej.

W 2021 roku oddano do użytku 53 obiekty mieszkalne, z czego ok. 62% zostało przeznaczonych na cele indywidualne mieszkańców, a ok. 38% na sprzedaż lub wynajem. Nieruchomości te mają średnio 121 m², posiadają średnio 4 izby, co stanowi, że są znacznie większe od przeciętnych powierzchni mieszkalnych zarówno w Małopolsce, jak i w całej Polsce. Kierunek ten uległ wzmocnieniu – w pierwszej połowie 2022 roku oddano 20 budynków mieszkalnych na obszarze Gminy o średniej powierzchni 174 m² i sześcioma izbami, a także wydano 23 pozwolenia na nowe budynki mieszkalne, w przewadze domy jednorodzinne. W pierwszej połowie 2022 roku oddano 7 budynków niemieszkalnych o powierzchni użytkowej 1 321 m² – 4 zakwaterowania turystycznego, 2 budynki gospodarstw rolnych oraz 1 budynek dydaktyczno-badawczy⁷⁰.

W ostatnich latach zauważalny jest następujący kierunek dot. kształtowania się zasobów mieszkaniowych w Gminie Czorsztyn - obok domów jednorodzinnych budowanych na potrzeby stałych mieszkańców, stawiane są przez osoby fizyczne 'drugie domy' sezonowe. Jednocześnie powstają budynki deweloperskie na sprzedaż lub wynajem⁷¹.

Prognoza dotycząca wielkości zasobu mieszkaniowego Gminy Czorsztyn w latach 2020-2026 zakłada, że jego wielkość w tym okresie nie ulegnie zmianie - nie przewiduje się budowy, zakupu lub dzierżawy nowych budynków i lokali mieszkalnych. Plany w tym obszarze nie dotyczą również sprzedaży lokali z mieszkaniowego zasobu Gminy Czorsztyn⁷².

⁶⁷ Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

⁶⁸ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl) oraz serwis polskawliczbach.pl, dostęp 01.2023.

⁶⁹ Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

⁷⁰ Jw.

⁷¹ Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn - projekt zmiany, marzec 2022 rok.

⁷² Źródło: Wieloletni Program gospodarowania zasobem mieszkaniowym Gminy Czorsztyn na lata 2020-2026.

Sieć wodno-kanalizacyjna

Za gospodarkę wodną w Gminie Czorsztyn odpowiada Zakład Gospodarki Komunalnej w Maniowach, jednostka budżetowa Gminy. Celem Zakładu jest zaspokojenie potrzeb ludności w drodze świadczenia usług przede wszystkim w zakresie:

- o zaopatrzenia w wodę, wodociągów,
- o wywozu nieczystości stałych i płynnych,
- o zarządzania systemem gospodarki odpadami komunalnymi, prowadzenia punktu selektywnego zbiórki odpadów,
- o utrzymania czystości i porządku w miejscach publicznych m.in. ulic, chodników, placów zabaw, zieleni i lasów gminnych, należytego stanu obiektów infrastruktury gminnej itd.

Gmina Czorsztyn posiada odrębny system zaopatrzenia w wodę - nie połączony z sąsiednimi gminami. Woda jest dostarczana do budynków na obszarze Gminy przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Maniowach, który eksploatuje cztery ujęcia wody zlokalizowane w miejscowościach:

- o Maniowy - z ujęcia na potoku Limierzyska; ze studni kopanych i źródeł z ujęcia 'Księża Młaki' korzystają mieszkańcy, przedsiębiorcy i instytucje w Maniowach,
- o Mizerna - woda z ujęcia udostępniana jest odbiorcom z Kluszkowiec - Nowego Osiedla oraz Osiedla Osada Turystyczna,
- o Kluszkowce - woda z ujęcia na potoku Kluszkowianka dostarczana jest do budynków w części górnej Kluszkowiec oraz Czorsztyna,
- o Sromowce Wyżne - z ujęcia korzystają mieszkańcy Sromowiec Wyżnych - Osiedle Wygon oraz turyści i pracownicy Przystani Flisackiej w Sromowcach Wyżnych Kątach. Woda pochodzi z 2 studni infiltracyjnych na lewym brzegu rzeki Dunajec⁷³.

Woda z wodociągów gminnych jest dezynfekowana oraz uzdatniana. Zgodnie z harmonogramem badań wody w roku 2021 wykonano 19 badań jakości wody (bakteriologiczne i fizykochemiczne) na zlecenie ZGK w Maniowach z nadzoru Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Nowym Targu.

Na koniec roku 2021 długość gminnej sieci wodociągowej wynosiła 24,6 km (od roku 2016 przybyło niecałe 3 km) oraz sieci przesyłowej - 10,1 km⁷⁴. Na obszarze Gminy Czorsztyn podłączonych do sieci było niespełna 57% budynków. Korzystało z niej 78% mieszkańców Gminy (5 965 osób) - z miejscowości Maniowy, Kluszkowce, Czorsztyn i Sromowce Wyżne. Wskaźnik liczby osób korzystających z sieci wodociągowej od roku 2016 odnotowuje niewielki przyrost rzędu 0,4% r/r⁷⁵. W roku 2021 wybudowano 52 nowe przyłącza wodociągowe a wydano 78 nowych warunków technicznych przyłączenia do gminnej sieci wodociągowej na kolejny rok⁷⁶.

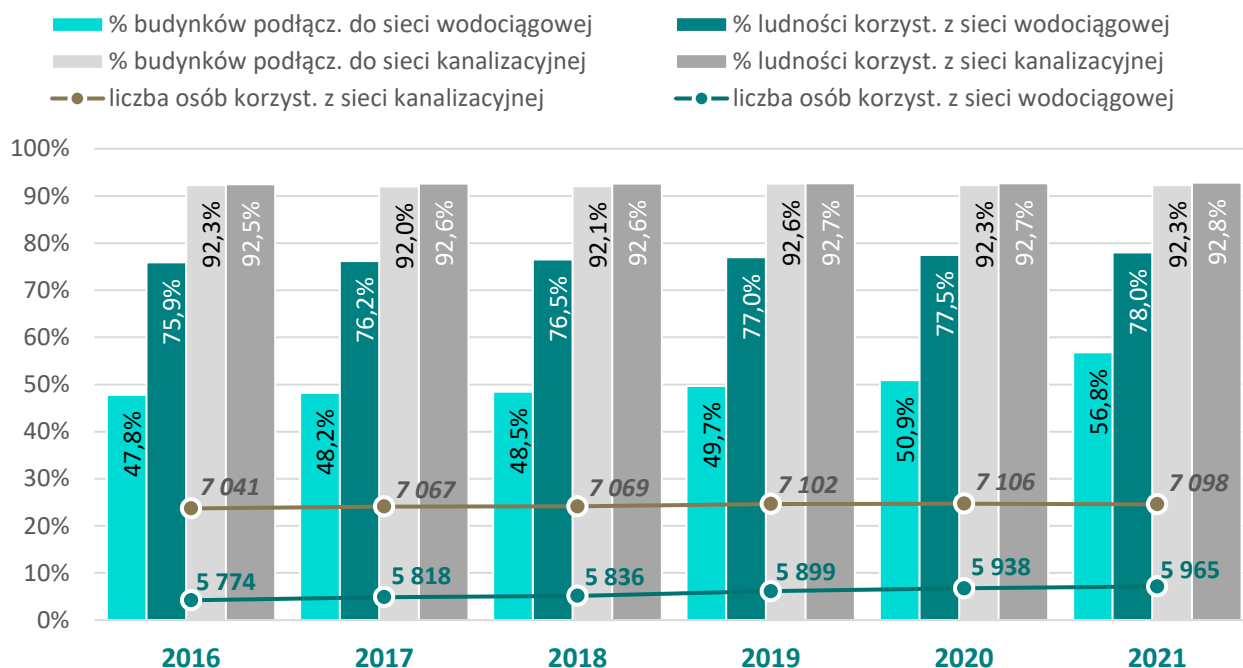
Pozostali mieszkańcy Gminy, nie korzystający z gminnej sieci wodociągowej, zaopatrują się w wodę pitną indywidualnie z własnych studni bądź kolektywnie z lokalnych ujęć wody (spółki wodne).

⁷³ Źródło: Zakład Gospodarki Komunalnej w Maniowach.

⁷⁴ Jw.

⁷⁵ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

⁷⁶ Źródło: Raport o stanie Gminy Czorsztyn za rok 2021.

WYKRES 16. Dostępność sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2021⁷⁷

Na obszarze Gminy Czorsztyn zarządcą systemu odprowadzania ścieków jest Podhalańskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Nowym Targu, przy wsparciu miejscowego Zakładu Gospodarki Komunalnej w odbiorze nieczystości ciekłych i dostarczeniu ich do oczyszczalni ścieków w Maniowach. Parametry ścieków surowych, oczyszczonych, odpadów ściekowych oraz wód odbiorników ścieków są kontrolowane przez PPK⁷⁸.

Czynna sieć kanalizacyjna w Gminie, licząca z końcem 2021 roku 58,7 km, wraz z współdziałającymi z nią dziewięcioma przepompowniami i pięcioma oczyszczalniami ścieków zlokalizowana jest w Maniowach, Kluszkowcach, Czorsztynie, Sromowcach Wyżnych i Sromowcach Niżnych. Największa część ścieków jest przyjmowana przez zlewnię w Maniowach (ok. 33%; obsługuje sołectwa Maniowy, Mizerna i część Kluszkowiec oraz przyjmuje nieczystości dowożone), a następnie w Kluszkowcach (ok. 21%). Sumaryczna przepustowość wszystkich gminnych oczyszczalni to 1 632 m³/dobę⁷⁹. Z oczyszczalni ścieków korzystało z końcem 2021 roku 7 584 mieszkańców Gminy (99,4%).

Z sieci kanalizacyjnej korzysta 92,8% mieszkańców Gminy Czorsztyn tj. 7 098 osób (GUS, 31.12.2021). W latach 2016-2021 przyrost ludności przyłączonej do sieci był na poziomie średnio 0,1% r/r. Do gminnej sieci kanalizacyjnej podłączonych jest, niemal niezmiennie od roku 2016, ok. 92% budynków na terenie jednostki terytorialnej, przy czym zależnie od sołectwa procent ten waha się w granicach 90-96%.

Na koniec 2021 roku w Gminie Czorsztyn zainstalowanych było 188 zbiorników bezodpływowych, przeznaczonych do gromadzenia nieczystości ciekłych oraz 4 oczyszczalnie przydomowe⁸⁰.

⁷⁷ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

⁷⁸ Źródło: Raport o stanie Gminy Czorsztyn za rok 2021.

⁷⁹ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

⁸⁰ Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca – Portret Gminy Czorsztyn, dostęp 01.02.2023.

Gospodarka odpadami

W Gminie Czorsztyn gospodarowanie odpadami przebiega w zgodzie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Małopolskiego, a także Regulaminem utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy⁸¹. Opłaty za odpady naliczane są zgodnie z Uchwałą Nr XII/98/2019 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 16 grudnia 2019 roku w sprawie wyboru metody ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenia stawki tej opłaty dla nieruchomości na terenie Gminy Czorsztyn.

Usługi komunalne na tym obszarze świadczy Zakład Gospodarki Komunalnej w Maniowach, odbierający odpady z posesji zamieszkałych, domków letniskowych oraz nieruchomości o charakterze rekreacyjnym. Punkt zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK) znajduje się w miejscowości Maniowy przy ul. Pienińskiej, skąd są one wywożone na składowisko FCC Podhale w Nowym Targu. Mieszkańcy ponoszą opłaty na rzecz Gminy za usługi w zakresie odbierania odpadów komunalnych stałych przez ZGK na podstawie złożonych deklaracji.

Z nieruchomości, gdzie prowadzona jest działalność gospodarcza (w tym agroturystyczna) decyzję dotyczącą firmy odbierającej odpady komunalne podejmują ich właściciele. Podmioty gospodarcze ponoszą opłaty na podstawie zawartych umów cywilno-prawnych.

Począwszy od roku 2021 każdy właściciel nieruchomości ma prawny obowiązek segregowania śmieci⁸². O wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi decyduje aktualna stawka opłat miesięcznych (ustalana Uchwałą Rady Gminy), wskazana przez zgłaszającego w deklaracji liczba osób zamieszkujących nieruchomość oraz zniżka w przypadku posiadania kompostownika przydomowego na bioodpady.

W Gminie Czorsztyn odbiór odpadów zmieszanych przez ZGK odbywa się raz w miesiącu, z wyjątkiem okresu wakacyjnego, kiedy wyznaczane są dodatkowe terminy. Opakowania z tworzyw sztucznych i szkło – przejmowane są raz w miesiącu. Pozostałe odpady odbierane są raz na pół roku, sezonowo bądź na zgłoszenie właściciela nieruchomości. ZGK prowadzi na bieżąco kontrole w zakresie segregacji oraz zasad oddawania odpadów stałych.

W 2021 roku mieszkańcy złożyli ogółem 2 080 deklaracji na odbiór odpadów komunalnych. W tym okresie naliczono opłaty za gospodarowanie odpadami 6 241 osobom. Wystawiono w oparciu o umowy cywilno-prawne 1 804 faktur za usługi odbioru odpadów stałych z terenów niezamieszkałych. Zawarto 414 umowy cywilno-prawne z podmiotami gospodarczymi na odbiór odpadów stałych pochodzących z nieruchomości⁸³.

⁸¹ Uchwała nr VII/67/2015 Rady Gminy Czorsztyn z/s w Maniowach z dnia 26.06.2015 roku w sprawie: Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Czorsztyn.

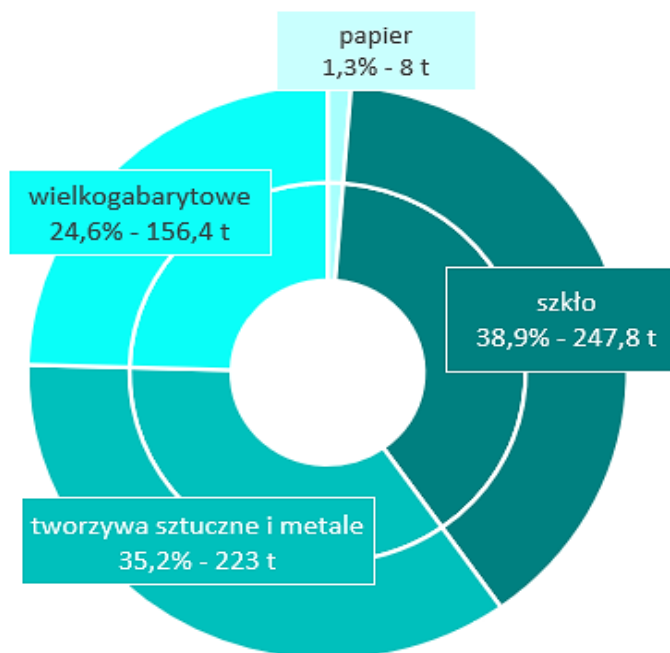
⁸² W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 roku, poz. 1579 ze zm.), od 1 stycznia 2021 roku każdy właściciel nieruchomości jest zobowiązany do prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów.

⁸³ Źródło: Raport o stanie Gminy Czorsztyn za rok 2021.

W Gminie Czorsztyn odebrano ogółem 1 615,5 ton odpadów komunalnych w roku 2021, z czego 52% pochodziło z gospodarstw domowych. Masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca wynosiła ok. 212 kg/rok.

Odpady zmieszane stanowiły ok. 60,6% ogółu odebranych odpadów komunalnych (980,3 t), natomiast pozostałe 39,4% (635,2 t) stanowiły odpady selektywne. Największa część odpadów segregowanych to szkło (39%) oraz tworzywa sztuczne i metale (35%), najmniejsza – papier (1,3%)⁸⁴.

WYKRES 17. Podział odpadów selektywnych wg rodzaju w Gminie Czorsztyn - rok 2021⁸⁵

Mieszkańcy podczas ankiet diagnostycznych ocenili czystość miejsc publicznych na 3,2 (skala 1-5). 28% respondentów postrzega ten obszar negatywnie jako wymagający poprawy.

⁸⁴ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023 oraz Zakład Gospodarki Komunalnej w Maniowach.

⁸⁵ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

Sieć energetyczna, Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica S.A.

Główne źródła zaopatrzenia Gminy Czorsztyn w energię elektryczną są zlokalizowane poza obszarem Gminy. Energia z nich doprowadzana jest (przede wszystkim od stacji GPZ 110/15 „Czorsztyn” w Niedzicy powiązanej ze stacją GPZ „Szaflary”) liniami napowietrznymi średniego napięcia 15 kV do stacji transformatorowych rozmieszczonych w poszczególnych miejscowościach Gminy, skąd przesyłana jest do odbiorców siecią rozdzielczą niskiego napięcia 0,4 kV. Energia elektryczna dostarczana jest mieszkańcom Gminy przez przedsiębiorstwa energetyczne TAURON Dystrybucja S.A. oddział w Krakowie oraz Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica S.A.

Przez obszar Gminy Czorsztyn bieżą napowietrzne linie elektroenergetyczne o znaczeniu ponadlokalnym, będące własnością TAURON Dystrybucja S.A.:

- o linia napowietrzna wysokiego napięcia (110 kV) relacji Niedzica-Krościenko-Nowy Sącz,
- o linie napowietrzne i kablowe średniego napięcia (15 kV) relacji Szaflary-Krościenko,
- o linie napowietrzne i kablowe niskiego napięcia (0,4 kV).

Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica S.A. (ZEW Niedzica S.A.) to zespół zbiorników wodnych, w skład którego wchodzi cztery elektrownie wodne:

- o Elektrownia Wodna Niedzica (92 MW),
- o Elektrownia Wodna Sromowce Wyżne (2 MW),
- o Elektrownia Wodna Łączany (2,5 MW),
- o Elektrownia Wodna Smolice (2 MW)⁸⁶.

Hydroelektrownie Niedzica i Sromowce Wyżne zlokalizowane są na przełomie Dunajca. Elektrownia Wodna Niedzica, to elektrownia przepływowa, szczytowo-pompowa, wykorzystująca spiętrzone wody Zbiornika Czorsztyńskiego. Zainstalowana jest na największej ziemnej zaporze w Polsce o wysokości 59,4 m. Wyposażona jest w dwie turbiny odwracalne o mocy w trybie turbinowym 2 x 46 MW (grawitacyjny zrzut wody z wyżej usytuowanego Zbiornika Czorsztyńskiego na turbiny przez dwie sztolnie o średnicy 7 m), w trybie pompowym - 2 x 44,5 MW (pompowanie wody z niżej położonego Zbiornika Sromowskiego w czasie nadwyżek energii). Aktualnie ze względu na lepszą zyskowność elektrownia pracuje tylko w trybie turbinowym. Generowane napięcie wynosi 15 kV. Produkcja energii - 202,4 GWh. Siedmiokondygnacyjny budynek elektrowni znajduje się 40 m pod ziemią, poniżej zapory Niedzica.

Elektrownia Wodna Niedzica połączona jest z krajową siecią energetyczną za pośrednictwem dwóch bloków transformatorów 15/110 kV i rozdzielni napowietrznej w dolinie Niedziczanki, a następnie poprzez dwie linie 110 kV – do Szaflar i do Krościenka-Nowego Sącza⁸⁷.

Woda wykorzystana w Elektrowni Niedzica spływa do Zbiornika Sromowskiego, stanowiąc źródło wody doprowadzanej czterema kanałami żelbetowymi do Elektrowni Wodnej Sromowce Wyżne. Długość hydroelektrowni (z jazem) wynosi 460 m, wysokość 13 m. Jest to elektrownia przepływowa, pracująca w trybie turbinowym o mocy 4 x 520 kW. Pionowe turbiny śmigłowe zapewniają pracę niezależnie od poziomu spiętrzenia wody w zbiorniku. Generowane napięcie wynosi 0,66 kV. Produkcja energii – 9,2 GWh.

⁸⁶ Źródło: <http://www.zzw-niedzica.com.pl>, dostęp 03.2023.

⁸⁷ Jw.

ZDJĘCIE 8. Hydroelektrownie Niedzica i Sromowce Wyżne⁸⁸

Warto dodać, iż Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica pełni nie tylko swoje funkcje w standardowych, codziennych warunkach jego eksploatacji, ale również podczas zdarzeń awaryjnych, krytycznych, związanych z koniecznością podtrzymania/przywrócenia sprawności systemu dystrybucji energii, zapobieżenia odcięciu od prądu zagrożonych obszarów.

Niestety zespół hydroelektrowni w przełomie Dunajca ma niekorzystny wpływ na krajobraz i równowagę ekologiczną otoczenia. Podejmowane są działania mające na celu ochronę tych obszarów, zwłaszcza że Jezioro Sromowskie graniczy z Pienińskim Parkiem Narodowym.

Zdolność przesyłowa, stan techniczny dostępnej na obszarze Gminy Czorsztyn sieci dystrybucji energii elektrycznej, jak również plany rozwojowe jej dostawców, pozwalają na stwierdzenie, iż w tym zakresie nie ma zagrożeń, które mogłyby mieć wpływ na obniżenie jakości życia mieszkańców czy ograniczenie rozwoju gospodarczego Gminy. Obserwowane rosnące zapotrzebowanie na energię elektryczną znajduje pokrycie w planach rozbudowy i modernizacji sieci energetycznej.

⁸⁸ Opracowanie własne w oparciu o zdjęcie ze strony <https://wiadomosci.onet.pl/krakow/grupa-azoty-moze-przejac-elektrownie-w-pieninach-na-drozdze-stoja-wybory/nk2rh8n>, dostęp 02.2023.

Gaz

Na terenie Gminy Czorsztyn nie ma sieci gazowej. Gaz w postaci skroplonej oraz inne paliwa płynne dostarczają mieszkańcom Gminy firmy o zasięgu lokalnym i ogólnokrajowym. W chwili obecnej nie ma programu gazyfikacji tego obszaru.

W 2021 roku Urząd Gminy Czorsztyn przeprowadził wśród mieszkańców posiadających domy jednorodzinne ankietę mającą na celu określenie szacunkowej ilości potencjalnych odbiorców gazu ziemnego dla przeprowadzenia analizy ekonomicznej opłacalności realizacji inwestycji polegającej na budowie sieci gazowej na obszarze Gminy.

Mieszkańcy mieli możliwość wypełnienia ankiety online, ponadto wszyscy Sołtysi dystrybuowali dokument w formie papierowej na terenach objętych ich działalnością. Zainteresowanie tematem okazało się znikome. Ankietę uzupełniło jedynie 151 mieszkańców Gminy - 2,5% uprawnionych do opiniowania (w wieku 18-81 lat). Odpowiedź pozytywną, oznaczającą chęć podłączenia się do sieci gazowej, zaznaczyło 149 respondentów, natomiast negatywną - 2 osoby.

Kolejnym argumentem przemawiającym na niekorzyść budowy sieci gazowej na terenie Gminy Czorsztyn była w opinii spółki gazowniczej nieopłacalność inwestycji, bowiem najbliższy dostęp do sieci znajduje się w oddalonej ok. 10 km miejscowości Krościenko nad Dunajcem.

Wobec powyższych argumentów oraz po przeprowadzeniu analizy uwzględniającej koszty finansowe budowy sieci gazowej na obszarze Gminy Czorsztyn, zaniechano dalszych planów dotyczących gazyfikacji terenu.

Internet

Udział gospodarstw domowych z dostępem do łącza internetowego stopniowo, systematycznie rośnie. Dużą dynamikę w tym obszarze odnotowano w 2020 roku, kiedy przechodziliśmy jako społeczeństwo przyśpieszoną cyfryzację, co było widoczne zwłaszcza w przypadku gospodarstw domowych z dziećmi rozpoczynającymi zdalną naukę podczas lockdown'ów związanych z pandemią koronawirusa.

Należy podkreślić, iż przez dostęp do Internetu należy rozumieć jakkolwiek jego formę np. pakiet danych w telefonie jednego z członków domostwa. Spośród gospodarstw posiadających dostęp do Internetu praktycznie każde ma dostęp do szerokopasmowy (nie ma go tylko 0,7% polskich gospodarstw). Mobilny dostęp szerokopasmowy jest najliczniejszym typem dostępu w gospodarstwach domowych⁸⁹.

W 2022 roku dostęp do Internetu na terenie całego kraju posiadało 93,3% gospodarstw domowych (tyle samo w Małopolsce). Względem roku 2018 odsetek ten był wyższy o nieco ponad 9%. Natomiast dostęp do szerokopasmowego Internetu w 2022 roku w Polsce miało 92,6% ogółu gospodarstw domowych i było to o 13,3% więcej niż w roku 2018. Z ogółu gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu 99,3% korzystało z łącza szerokopasmowych. Poziom tych wskaźników jest zależny m.in. od miejsca zamieszkania, regionu, stopnia urbanizacji, typu gospodarstwa, wieku mieszkańców, wykształcenia, rodzaju zatrudnienia. Zdecydowanie częściej dostęp do szerokopasmowego Internetu w domu w roku 2022 posiadały gospodarstwa domowe z dziećmi niż bez nich (dysproporcja o 9,4%). Odsetek ten był również nieco wyższy

⁸⁹ Źródło: <https://raportstrategiczny.iab.org.pl/raport/dostep-do-internetu-w-polsce/>.

w miastach dużych niż mniejszych i na wsi, a także na obszarze Polski centralnej w porównaniu z pozostałymi regionami⁹⁰.

W latach 2020-2022 odsetek przedsiębiorstw posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu w kraju przekroczył 98%.

Według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej dostęp do szerokopasmowego Internetu w rozbiciu na miejscowości na terenie Gminy Czorsztyn przedstawia się następująco:

- Czorsztyn - 124 punktów,
- Maniowy - 528 punktów,
- Kluszkowce - 448 punktów,
- Sromowce Niżne - 286 punktów,
- Sromowce Wyżne - 306 punktów,
- Mizerna - 134 punktów,
- Huba - 32 punktów⁹¹.

Sumarycznie dostęp do szerokopasmowego Internetu na wskazanym terenie posiada 1 858 gospodarstw domowych, z czego sieć szerokopasmowa Orange Polska S.A. posiada 1 014 punktów dostępowych⁹². W poszczególnych miejscowościach Gminy dostęp mieszkańców do sieci telekomunikacyjnej jest wyrównany.

Internet dostarczany jest do mieszkańców, instytucji i przedsiębiorców przez wskazane poniżej firmy: ORANGE, PLUS, PKLAY, NASK, EXATEL, T-MOBILE, NETIA, UPC, NTVK, NOWA-TELEFONIA, MULTIMEDIA, VOICE-NET, ZZW-NIEDZICA. Na terenie Gminy wciąż znajdują się miejsca, gdzie nie występuje infrastruktura telekomunikacyjna umożliwiająca świadczenie usług dostępu do stacjonarnego Internetu.

W ostatnich latach Orange Polska budowała sieć światłowodową w ramach projektu „Nowotarski Orange Światłowód” z dofinansowaniem ze środków UE w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Realizacja projektu obejmowała doprowadzenie światłowodu do szkół i placówek edukacyjnych, a następnie do indywidualnych gospodarstw domowych⁹³. Orange kontynuuje rozbudowę infrastruktury światłowodowej w ramach kolejnych inicjatyw unijnych: Krajowego Planu Odbudowy (KPO) oraz Funduszy Europejskich na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 (FERC)⁹⁴.

Gmina podejmuje na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym działania, mające służyć likwidowaniu dysproporcji w dostępie do wiedzy oraz rynku pracy. Realizowane były projekty⁹⁵:

- „Aktywni na maksa” (2009-2014). Przedsięwzięcie realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Maniowach, współfinansowane przez Unię Europejską. Celem projektu była poprawa dostępu do zatrudnienia osób pozostających bez pracy oraz ograniczenie zagrożenia wykluczeniem społecznym osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Projekt uwzględniał m.in. warsztaty aktywnego poszukiwania pracy, poradnictwo zawodowe, trening kompetencji społecznych, szkolenia w zakresie podstaw obsługi komputera, zasiłki,

⁹⁰ Źródło: Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2022 roku. Analizy statystyczne GUS.

⁹¹ Źródło: <https://mapbook.uke.gov.pl/>, dostęp 03.2023.

⁹² Źródło: <https://www.hurt-orange.pl/punkty-dostepowe-popc/>, dostęp 03.2023.

⁹³ Źródło: Projekt zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn – marzec 2022 rok.

⁹⁴ Źródło: <https://uniaswiatlowodowa.pl/nawotarski/nowy-targ/instalacje>, dostęp 03.2023.

⁹⁵ Źródło: GOPS i CKG w Maniowach oraz informacje ze strony Urzędu Gminy Czorsztyn.

- o „e-” - Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców Gminy Czorsztyn (2015). Przedsięwzięcie współfinansowane przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Przekazano 90 zestawów komputerowych z dostępem do Internetu dla gospodarstw domowych, Szkoły Podstawowej w Kluszkowcach, Zespołu Placówek Oświatowych w Maniowach oraz Gminnego Centrum Kultury w Kluszkowcach. Projekt przewidywał dostarczenie i zainstalowanie sprzętu komputerowego z oprogramowaniem i Internetem oraz szkolenie z zakresu obsługi,
- o „Małopolski E-senior” (2018-2019). Przedsięwzięcie realizowane przez Centrum Kultury Gminy Czorsztyn, finansowane przez Instytut Myśli Innowacyjnej z Nowego Sącza. Celem projektu było podniesienie kompetencji cyfrowych oraz poprawa umiejętności korzystania z komputera i Internetu przez osoby powyżej 65 roku życia. Tematyka szkoleń obejmowała zagadnienia z aktywności obywatelskiej online, portali społecznościowych, czy obsługi poczty elektronicznej. Na koniec uczestnicy otrzymali tablety.

Obszar infrastruktury technicznej respondenci ocenili zbiorczo na 3,5 (skala 1-5), co uplasowało go na 2 miejscu ankietowanych dziedzin rozwojowych. Większość mieszkańców uznała, że stan ten w ostatnich 5 latach poprawił się (45,5%), natomiast 41% osób nie dostrzega w tym zakresie zmian. Ankietowani najlepiej ocenili dostęp do sieci kanalizacyjnej oraz do przyłącza elektrycznego – oceny 3,8. Nieco niższą notę (3,7) przyznano dostępowi do Internetu oraz systemowi gospodarowania odpadami. Gospodarce wodno-ściekowej przyznano ocenę 3,4. Najniższą notę w rozpatrywanym sektorze funkcjonowania Gminy Czorsztyn otrzymał dostęp do przyłącza gazowego (nota 1,2) ze względu na brak sieci gazowej na terenie Gminy.

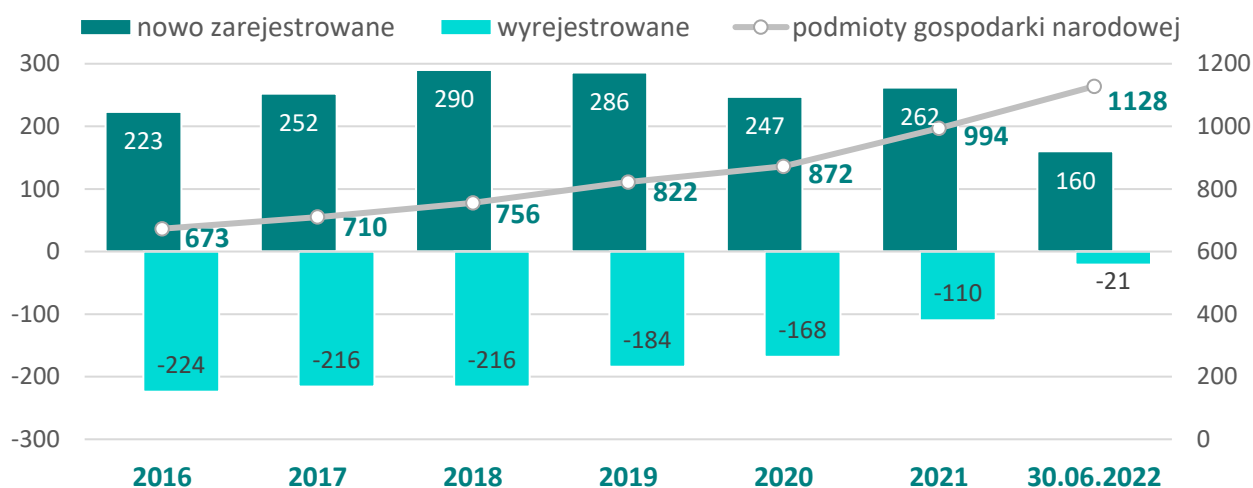
Według opinii respondentów infrastruktura techniczna stanowi ważny kierunek rozwoju Gminy Czorsztyn. Obszar ten zajął 8 miejsce w rankingu oczekiwanych przez mieszkańców Gminy działań rozwojowych (16% wskazań). Jako obszar wymagający poprawy wskazano gospodarkę odpadami (19% ankietowanych), sieć kanalizacyjną (16%), sieć energetyczną (2,5%), oraz brak sieci gazowej i Internetu (oba zagadnienia po 0,3%).

Strefa gospodarcza

Gospodarka lokalna, przedsiębiorczość

Od 2016 roku w Gminie Czorsztyn widoczny jest rokroczny wzrost liczby przedsiębiorców wpisanych do Rejestru REGON. I choć początek pandemii Covid-19 w 2020 roku przyniósł spadek w liczbie rejestrowanych nowych podmiotów gospodarczych to w kolejnych latach tendencja wzrostowa powróciła. Istotnym jest, iż niemalże z roku na rok obserwuje się spadek liczby przedsiębiorstw wyrejestrujących się. Od roku 2016 do czerwca 2022 przybyło w Gminie 455 podmiotów (wzrost o 67,6%), co daje ogółem 1 128 przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON⁹⁶.

WYKRES 18. Podmioty gospodarki narodowej wg rejestru REGON w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2022⁹⁷

Pod względem klas wielkości zarejestrowanych przedsiębiorstw na obszarze Gminy Czorsztyn statystyki wyglądały następująco (stan na czerwiec 2022):

- 1 105 mikroprzedsiębiorstw (98%; zatrudniających do 9 pracowników) - od 2016 roku przybyło 456 podmiotów,
- 21 małych przedsiębiorstw (1,9%; 10-49 pracowników) - od 2016 roku niezmiennie,
- 2 średnie przedsiębiorstwa (0,2%; 50-249 pracowników) - od 2016 roku wyrejestrowano 1 podmiot,
- brak dużych przedsiębiorstw (>250 pracowników) - bez zmian od 2016 roku⁹⁸.

88,6% podmiotów zarejestrowanych w Gminie Czorsztyn to osoby fizyczne prowadzące działalność, a 11,4% - osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej. Według formy prawnej w czerwcu 2022 zarejestrowanych było 34 spółki handlowe, 28 spółek cywilnych oraz 1 spółdzielnia⁹⁹.

⁹⁶ Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/kategoria/1664>, dostęp 01.2022.

⁹⁷ Opracowanie własne w oparciu o dane GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

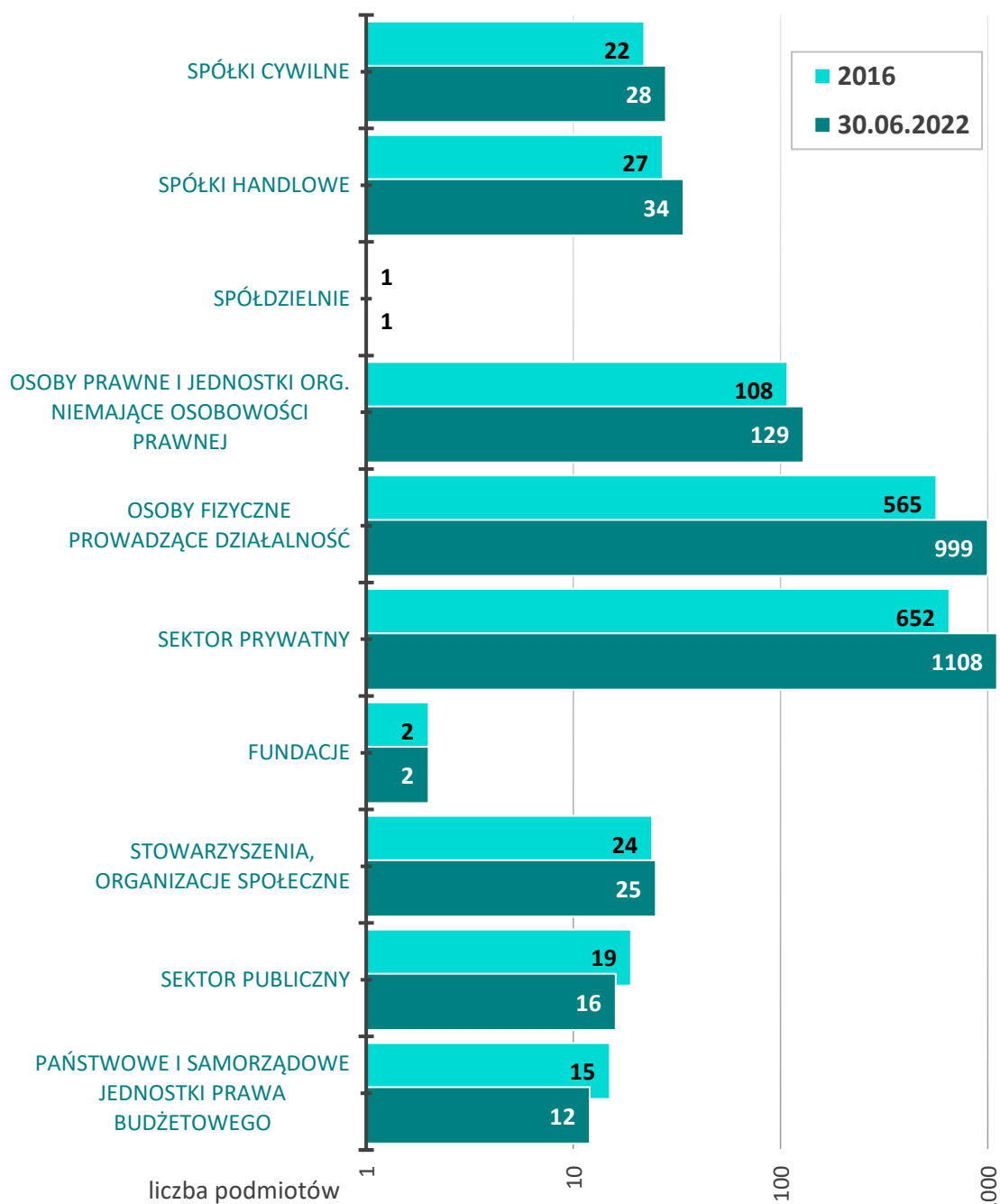
⁹⁸ Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl), dostęp 01.2023.

⁹⁹ Jw.

Obecnie sytuacja gospodarcza w Gminie Czorsztyn jest stabilna, z pozytywnym trendem związanym ze wzrostem liczby działających podmiotów gospodarki narodowej z sektora prywatnego.

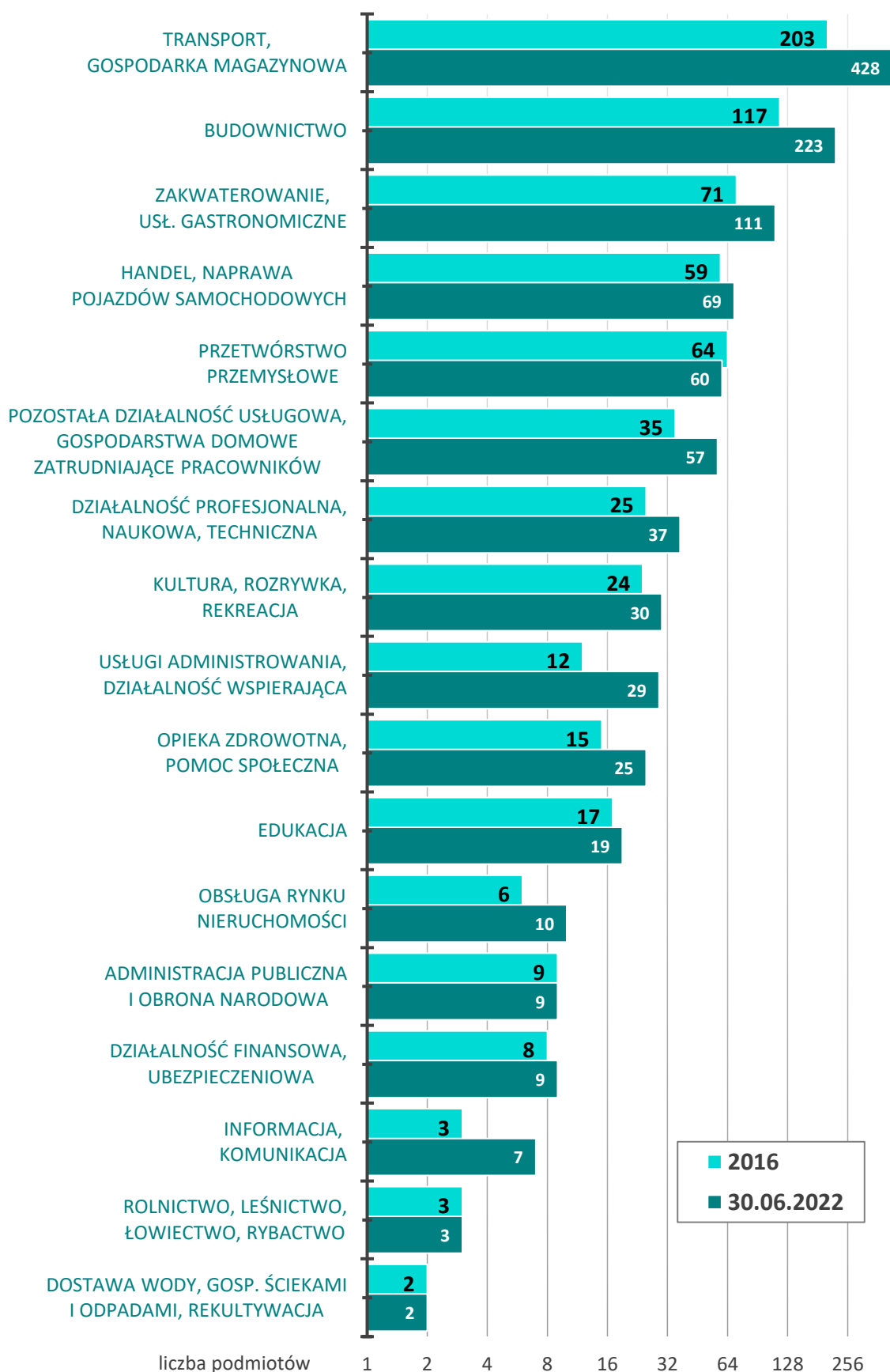
Dynamikę zmian w liczbie podmiotów gospodarki narodowej na przestrzeni 7 lat (porównanie danych z lat 2016 i 2022) prezentuje poniższy wykres.

WYKRES 19. Podmioty gospodarki narodowej - dynamika zmian w Gminie Czorsztyn w latach 2016 i 2022¹⁰⁰

¹⁰⁰ Opracowanie własne w oparciu o dane GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

WYKRES 20. Podmioty gospodarcze wg rodzaju działalności w Gminie Czorsztyn w latach 2016 i 2022 (wg PKD)¹⁰¹

¹⁰¹ Opracowanie własne w oparciu o dane GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

W roku 2022 w Gminie Czorsztyn dominowały podmioty specjalizujące się w działalności związanej z 'Transportem i gospodarką magazynową' (niemal 38% ogółu podmiotów), następnie z 'Budownictwem' (niecałe 20%) oraz z 'Zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi' (ok. 10%). Najmniejsza liczba zarejestrowanych na obszarze Gminy podmiotów ukierunkowana jest na 'Dostawę wody, gospodarkę ściekami i odpadami' (0,2%) oraz 'Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo' (0,3%)¹⁰².

Analizując profile działalności przedsiębiorców z Gminy Czorsztyn z lat 2016 i 2022 można śmiało stwierdzić, iż sytuacja branżowa nie uległa radykalnym zmianom. W roku 2016 również prym wiodła działalność analogiczna do tej z 2022 roku. W większości branż/sekcji działalności odnotowano wzrosty podmiotów. Największy liczebny ich przyrost w ciągu tych 7 lat jest widoczny w działalności sekcji 'Transport i gospodarka magazynowa' (+225 podmioty), następnie związanej z 'Budownictwem' (+106 podmiotów) i z obszarem 'Zakwaterowania i usług gastronomicznych' (+40 podmiotów).

Warto zwrócić też uwagę na największy procentowy przyrost podmiotów w analizowanym okresie siedmioletnim. Tutaj największy skok jest widoczny w sekcji 'Usługi administrowania, działalność wspierająca' (wzrost podmiotów o 142%), następnie 'Informacja i komunikacja' (wzrost o 133%) oraz 'Transport i gospodarka magazynowa' (wzrost o 111%). Jest to efekt po części epidemii Covid-19, wpływ obowiązujących ograniczeń, obostrzeń w działalności przedsiębiorstw, transformacji potrzeb mieszkańców Gminy – pracodawców, pracowników i konsumentów.

W trzech sekcjach działalności odnotowano brak zmian w liczbie podmiotów od roku 2016 ('Dostawa wody, gospodarka odpadami (...)'), 'Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo' oraz 'Administracja publiczna i obrona narodowa'), natomiast spadek – jedynie w 'Przetwórstwie przemysłowym' (wyrejestrowano 4 podmioty).

Na dzień 23.03.2023 w CEIDG¹⁰³ było zarejestrowanych 825 przedsiębiorców, będących osobami fizycznymi, wśród których zdecydowanie największą część stanowiły podmioty zajmujące się transportem wodnym, śródlądowym, pasażerskim (40%), następnie budownictwem (21%) oraz prowadzące działalność związaną z zakwaterowaniem turystycznym (9,5%).

Do największych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie Gminy Czorsztyn należą:

- o Polskie Stowarzyszenie Flisaków Pienińskich na rzece Dunajec z/s - Sromowce Wyżne (spływ przełomem Dunajca),
- o Schronisko PTTK „Trzy Korony” - Sromowce Niżne,
- o Hotel „Nad Przełomem” - Sromowce Niżne,
- o P.H.U. Jędrus - Czorsztyn (rejsy statkami po Jeziorze Czorsztyńskim, gastronomia),
- o Eco Active Resort Pieniny, Zakład Pralniczy Stanisław Waksmundzki - Czorsztyn (noclegi, gastronomia),
- o Centrum Wypoczynku i Rehabilitacji Grażyna i Jan Nowak sp.j. - Czorsztyn (noclegi, gastronomia),

¹⁰² Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

¹⁰³ CEIDG – Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej - rejestr zawiera wyłącznie przedsiębiorców będących osobą fizyczną, prowadzącą jednoosobowo lub w ramach spółki cywilnej pozarolniczą działalność gospodarczą. Nie zawiera przedsiębiorców będących osobami prawnymi lub jednostkami organizacyjnymi nieposiadającymi osobowości prawnej, podlegających wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego.

- o Czorsztyn-ski sp. z o.o. - Kluszkowce (stacja narciarska, noclegi, gastronomia),
- o Buk-Borek Zakład Przeróbki Drewna - Kluszkowce,
- o PPHU Wolski - Kluszkowce,
- o Supersnow S.A. - Maniowy,
- o Manstel Bednarczyk, Słowik, Wiącek sp.j. - Maniowy,
- o Sinmar A.K.M. Marek sp.j. - Maniowy (stacja paliw, mechanika pojazdowa, sklep, gastronomia),
- o Żegluga i Turystyka s.c. - Mizerna (noclegi, gastronomia, rejsy statkami po jeziorze).

Reasumując, Gmina Czorsztyn dzięki swoim zasobom przyrodniczym i kulturowym, atrakcyjnej infrastrukturze rekreacyjno-krajobrazowej oraz dostępności komunikacyjnej (droga wojewódzka, przejście graniczne) posiada istotny potencjał dla lokalnego rozwoju gospodarczego, dogodny dla powstawania nowych miejsc pracy w branżach związanych z całoroczną turystyką i wypoczynkiem. I choć zauważalny jest wzrost liczby podmiotów w tych sekcjach działalności to potencjał obszaru nadal wykorzystywany jest w stopniu zachęcającym do dynamizacji działań w tym zakresie. Kierunkiem rozwojowym Gminy powinna być kontynuacja działań wzmacniających atrakcyjność turystyczno-rekreacyjno-wypoczynkową obszaru i jednocześnie szeroko i dynamicznie promujących ofertę w tym zakresie.

W oparciu o dane statystyczne z ostatnich 7 lat można wywnioskować, iż trend wzrostowy w zakresie przedsiębiorczości w Gminie Czorsztyn nadal będzie się utrzymywał. Należy spodziewać się, że najprężniej rozwijać się będą branże dotychczas prosperujące stabilnie, rozwijające się stopniowo, ale również te, które nabrały rozpędu za sprawą pandemii m.in. komunikacja, informacja.

W ankiecie diagnostycznej respondenci ocenili ogólny stan gospodarki w Gminie na notę 3,0 (w skali 1-5, gdzie 5,0 jest notą najkorzystniejszą), co uplasowało obszar na 6 miejscu spośród sondowanych dziedzin rozwojowych. Mieszkańcy uznali, że w ciągu ostatnich 5 lat obszar ten pozostaje bez zmian (niemal 41%), a 25,5% osób zauważyło poprawę w tym względzie. Najkorzystniejsze noty w tej kategorii ankietowani przyznali potencjałowi ludzkiemu (nota 3,1) oraz rozwojowi przedsiębiorczości (3,0). Podobszary, które otrzymały najniższą ocenę to efektywność rolnictwa (nota 2,1) oraz system wsparcia przedsiębiorczości (2,4). Mieszkańców niepokoi też stopień migracji zarobkowej oceniony na dość wysokim poziomie 3,4.

Jako istotny kierunek rozwoju Gminy Czorsztyn rozwój gospodarczy wskazało 22% ankietowanych. Obszar przedsiębiorczości i inwestycji gospodarczych w kategorii atutu Gminy postrzega zaledwie 2,5% respondentów.

Rynek pracy

W ciągu ostatnich kilku lat poprzedzających rok wystąpienia pandemii COVID-19 w całym kraju systematycznie poprawiała się sytuacja na rynku pracy - zwiększała się populacja osób pracujących, zmniejszała zbiorowość bezrobotnych, malała stopa bezrobocia. Pojawienie się w marcu 2020 roku w Polsce koronawirusa, ogłoszenie stanu epidemii, poskutkowało zaburzeniem dotychczasowych trendów na rynku pracy. Restrykcje związane z izolacją społeczną miały wpływ na zamykanie/ograniczanie działalności poszczególnych branż, a to z kolei oddziaływało na inne sektory gospodarki. Wprowadzenie kolejnych Tarcz Antykryzysowych miało na celu m.in. ochronę miejsc pracy, możliwość wprowadzenia przez przedsiębiorców przestojów ekonomicznych lub obniżonego wymiaru czasu pracy, aby zapobiec masowym zwolnieniom. Nowe przepisy umożliwiające pracę zdalną zrewolucjonizowały możliwość wykonywania pracy na odległość.

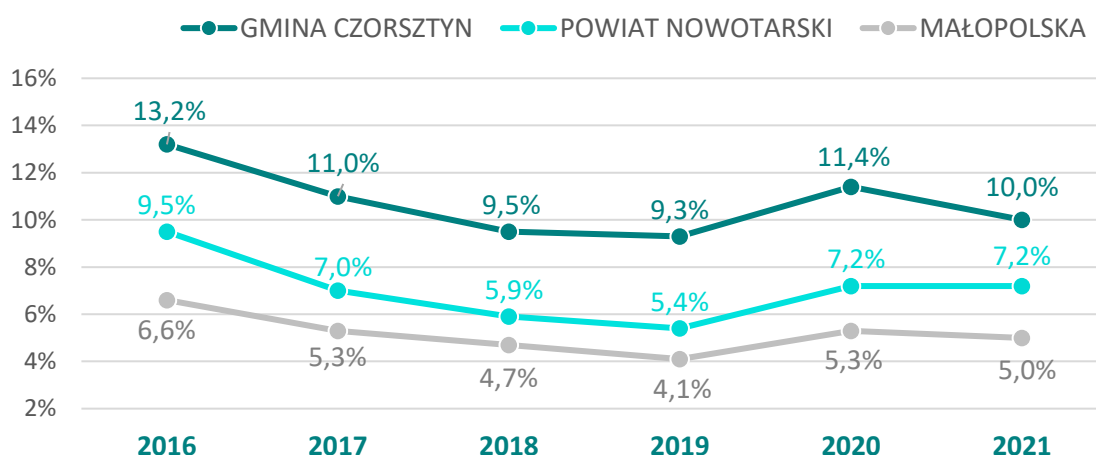
Największe zmiany w aktywności ekonomicznej ludności, wynikające z uwarunkowań towarzyszących walce z pandemią COVID-19, miały miejsce w II kwartale 2020 roku, kiedy to odnotowano znaczący wzrost odsetka pracujących, którzy czasowo nie wykonywali swojej pracy (najczęściej z powodu przerwy w działalności zakładu pracy, opieki nad dziećmi lub kwarantanny/izolacji), istotny przyrost populacji pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy oraz gwałtowny przyrost osób wykonujących swoją pracę zawodową w domu.

W 2021 roku pomimo trwającej pandemii odczyty wskaźników rynku pracy jednoznacznie wskazywały na poprawę sytuacji i powolny powrót pozytywnych trendów na rynku pracy.

Warto tutaj wtrącić, że dopiero w maju 2022 roku stan epidemii w Polsce (obowiązujący od marca 2020 roku) zastąpiono stanem zagrożenia epidemicznego, wobec czego tylko część obowiązujących wówczas restrykcji przedłużono do 1 lipca 2023 roku.

Od wielu miesięcy sytuacja na rynku pracy w Polsce jest stabilna.

WYKRES 21. Stopa bezrobocia w Gminie Czorsztyn na tle powiatu i województwa w latach 2016-2021¹⁰⁴

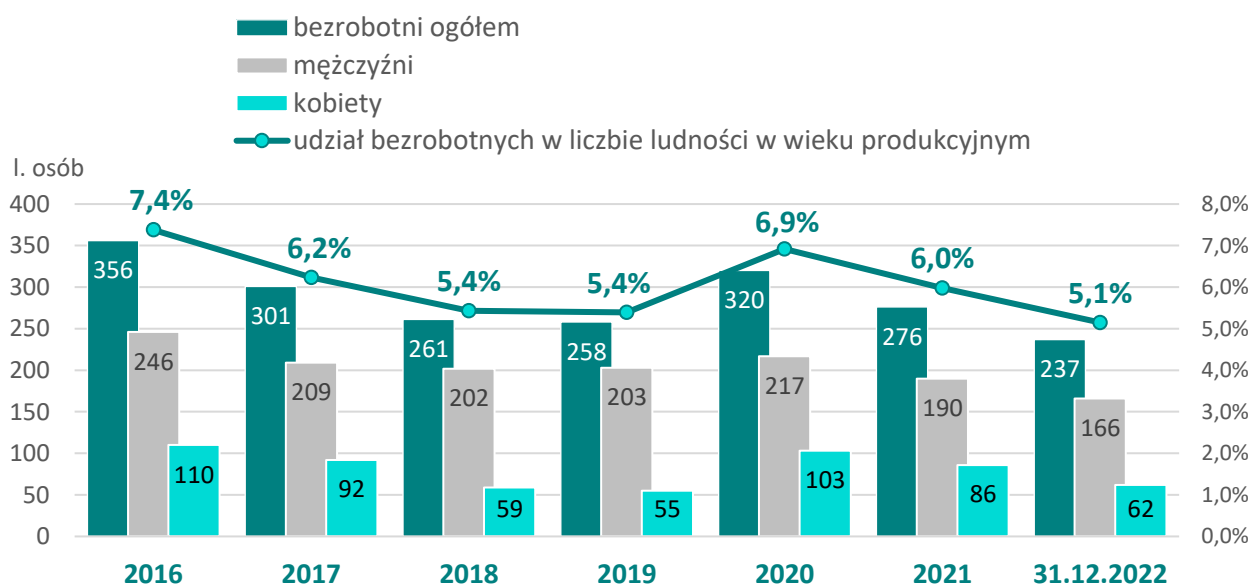
Jak obrazuje powyższy wykres, kierunki zmian na rynku pracy w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2021 są spójne ze statystykami dla powiatu, województwa. Rok 2020, wybuchu epidemii,

¹⁰⁴ opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl) oraz PUP Nowy Targ, dostęp 01.2023.

przyniósł w Gminie wzrost liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotni (do 320 osób) i skok stopy bezrobocia do 11,4% (wzrost o 2% r/r). W roku 2021 zauważalny był spadek stopy bezrobocia o 1,4% r/r. Bezrobocie rejestrowane w Gminie Czorsztyn wynosiło w 2021 roku 10,0% (6,4% wśród kobiet i 13,2% wśród mężczyzn) i było wyższe o niespełna 3% od wyniku dla powiatu nowotarskiego i o 5% wyższe od stopy bezrobocia w Małopolsce¹⁰⁵. Jest to uzasadnione przede wszystkim lepszą dostępnością miejsc pracy w miastach, dużych aglomeracjach miejskich aniżeli na obszarach wiejskich. Wielkość miejscowości zwykle determinuje współczynnik aktywności zawodowej, czyli udział pracujących i bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Na niżej zamieszczonym wykresie zauważyć można, porównując dane z roku 2020 w odniesieniu do poprzednich lat 2018-2019, że z punktu widzenia sytuacji na rynku pracy, skutki pandemii Covid-19 były odczuwalne przede wszystkim w populacji kobiet. Podczas gdy liczba zarejestrowanych na bezrobociu mężczyzn w Gminie wzrosła o 7% w roku 2020 względem 2019 to aktywność ekonomiczna kobiet w tym okresie zmalała znacząco (przyrost bezrobotnych kobiet aż o 87% r/r). Najprawdopodobniej miało to związek przede wszystkim z ograniczeniami dotyczącymi dostępności do instytucji edukacyjno-wychowawczych podczas pandemii, a także nauką zdalną dzieci.

WYKRES 22. Bezrobotni w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2022¹⁰⁶

Warto wziąć pod uwagę fakt, że statystyki z obszarów wiejskich, rolniczych nie odzwierciedlają w pełni sytuacji na lokalnym rynku pracy. Bowiern właściciele nieruchomości rolnych o powierzchni użytków rolnych przekraczających 2 ha nie mogą zarejestrować się jako osoby bezrobotne. Dlatego na wsiach często występuje bezrobocie ukryte w rolnictwie.

W Gminie Czorsztyn liczba osób aktywnych zawodowo na koniec 2021 roku wynosiła 884 osoby, w tym 522 mężczyzn i 362 kobiety¹⁰⁷. Wśród nich 526 osób wyjeżdżało do pracy do innych gmin,

¹⁰⁵ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

¹⁰⁶ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (stat.gov.pl) oraz PUP Nowy Targ, dostęp 01.2023.

¹⁰⁷ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

a 155 osób przyjeżdżało do pracy spoza Gminy. Saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosiło -371¹⁰⁸. Jedynie ok. 40% mieszkańców Gminy Czorsztyn pracuje 'na miejscu' - zatrudniona jest na terenie Gminy.

Podsumowując, dane o sytuacji na lokalnym rynku pracy w Gminie Czorsztyn pozwalają zauważyć stopniowy spadek stopy bezrobocia w ostatnich dwóch latach. Jednakże stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby ludności aktywnej zawodowo w Gminie nadal niekorzystnie przewyższa wskaźniki z powiatu i województwa.

Sami mieszkańcy Gminy w badaniu ankietowym ocenili dostęp do pracy na poziomie 2,8 (skala 1-5). Nieco ponad 24% osób postrzega strefę ekonomiczną (przedsiębiorczość, dostęp do miejsc pracy, zarobki) jako obszar wymagający poprawy w Gminie.

Manpower w swoim cyklicznym badaniu „Perspektyw Zatrudnienia” prognozuje, iż należy spodziewać się dalszych pozytywnych tendencji na polskim rynku pracy. Przewiduje się wzrost zatrudnienia we wszystkich regionach kraju oraz sektorach. Trzeba jednak mieć na uwadze, iż na obszarach wiejskich, takich jak Gmina Czorsztyn, liczba zarejestrowanych bezrobotnych kurczy się wolniej niż w miastach.

¹⁰⁸ Źródło: https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Czorsztyn.

Struktura użytkowania gruntów, rolnictwo

Na terenie Gminy Czorsztyn dominują grunty leśne (46% powierzchni Gminy), następnie użytki rolne (38%) oraz grunty pod wodami (11%). Pozostałe 5% powierzchni stanowią grunty zabudowane i zurbanizowane (z czego ok. 70% stanowią drogi, a następnie tereny rekreacyjno-wypoczynkowe, mieszkaniowe i przemysłowe) oraz nieużytki i tereny różne¹⁰⁹.

WYKRES 23. Podział gruntów w Gminie Czorsztyn wg kierunków ich wykorzystania¹¹⁰

W roku 2021 powierzchnia gruntów leśnych w Gminie Czorsztyn wynosiła 2 816 ha, z czego 46,5% to własność osób prywatnych, a 53,5% - osób fizycznych. Własność Gminy Czorsztyn stanowi 642 ha lasów publicznych¹¹¹. Gmina posiada znacznie wyższy wskaźnik średniej lesistości (46%) niż powiat nowotarski (37%) oraz województwo małopolskie (28,5%)¹¹². Lasy znajdujące się na obszarze Gminy są zarządzane przez Nadleśnictwo Krościenko oraz Pieniński Park Narodowy.

Powierzchnia użytków rolnych w Gminie wynosi 2 316 ha, z czego 85% należy do osób fizycznych, a pozostałe 15% - do osób prawnych. Własność gminną stanowi 100 ha gruntów rolnych¹¹³. Największą część użytków rolnych to grunty orne (68%), następnie pastwiska i łąki trwałe.

TABELA 2. Podział gruntów rolnych w Gminie Czorsztyn - 2014¹¹⁴

Grunty rolne	Obszar (ha)	Obszar (%)
Użytki rolne - suma	2 347	37,8%
<i>grunty orne</i>	1 602	68,3%
<i>pastwiska trwałe</i>	328	14,0%
<i>łąki trwałe</i>	273	11,6%
<i>grunty rolne zabudowane</i>	124	5,3%
<i>sady</i>	10	0,4%
<i>grunty pod rowami</i>	10	0,4%
Nieużytki	77	1,2%

¹⁰⁹ Źródło: dane GUS - BDL - GUGIK (powierzchnia geodezyjna kraju), stan na 2014 rok.

¹¹⁰ Opracowanie własne w oparciu o dane GUS - GUGIK (powierzchnia geodezyjna kraju), stan na 2014 rok.

¹¹¹ Źródło: dane GUS - BDL, dostęp 01.2023.

¹¹² Źródło: dane GUS - BDL - GUGIK (powierzchnia geodezyjna kraju), stan na 2014 rok.

¹¹³ Źródło: Projekt zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn - marzec 2022 rok.

¹¹⁴ Opracowanie własne w oparciu o dane GUS - GUGIK (powierzchnia geodezyjna kraju), stan na 2014 rok.

Na rozwój rolnictwa w Gminie Czorsztyn niekorzystny wpływ mają niskie klasy bonitacyjne tutejszych gleb. W Gminie nie występują gleby orne najlepsze i bardzo dobre (klasy I i II), dobre stanowią ok. 5% (kl. III), natomiast gleby średniej klasy (IV) – 25%. Dominują (70%) gleby orne słabe i najłabsze (klasy V-VI). Są to grunty ubogie w substancje organiczne, mało żyzne, o niskich i niepewnych plonach, przydatne do uprawy łubinu żółtego i żyta, ewentualnie ziemniaków i seradeli lub nadające się jedynie do zalesienia lub na pastwiska¹¹⁵.

Przeważającym typem gleb są tutaj gleby brunatne.

Na obszarze Gminy Czorsztyn najlepsze grunty rolne, zaliczane do klasy III, położone są w trzech miejscowościach: Czorsztyn (6,3 ha), Sromowce Wyżne (51,9 ha) oraz Sromowce Niżne (43,7 ha)¹¹⁶. Część z tych gleb wykazuje oznaki procesu degradacji, część występuje w gorszych warunkach fizjograficznych, a jakość plonów jest uzależniona w wysokim stopniu od warunków atmosferycznych. Wybór roślin uprawianych na tych glebach jest ograniczony. Można osiągnąć wysokie plony jęczmienia, żyta i owsa, uprawiać ziemniaki, koniczynę czerwoną, buraki cukrowe i pszenicę. Nadają się również pod sady.

W pozostałych miejscowościach Gminy nie występują gleby umożliwiające stosunkowo łatwą uprawę i położone w warunkach fizjograficznych umożliwiających otrzymanie zadowalających plonów.

W Gminie Czorsztyn rolnictwo charakteryzuje się znacznym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych, czego skutkiem jest ich niska rentowność. W marcu 2023 roku w Gminie działało około 692 gospodarstw rolnych, z czego najwięcej w miejscowościach Maniowy, Kluszkowce, Sromowce Niżne i Wyżne. Są to gospodarstwa niewielkie, o średniej powierzchni ok. 1,6 ha, złożone często z kilku / kilkadziesiątu rozproszonych działek, znajdujących się na terenie niesprzyjającym rolnictwu ze względu na ukształtowanie terenu¹¹⁷.

Na terenie Gminy Czorsztyn w 2021 roku funkcjonowało stałe targowisko o powierzchni 1 500 m² oraz jedno sezonowe, gdzie rolnicy mogli sprzedawać swoje uprawy, wyroby¹¹⁸. W 2022 roku Rada Gminy Czorsztyn wyznaczyła dodatkowo miejsce w miejscowości Maniowy, w którym w piątki i w soboty (08:00-12:00) lokalni rolnicy, wytwórcy mogą sprzedawać produkty rolne, spożywcze oraz wyroby rękodzieła wytworzone w ich gospodarstwie rolnym¹¹⁹.

Warunki do rozwoju rolnictwa na terenie Gminy Czorsztyn ankietowani ocenili na notę 2,5 (skala 1-5), natomiast efektywność rolnictwa, przynoszącą dochody - jedynie na 2,1. Badanie ankietowe wskazało, iż niespełna 8% mieszkańców, którzy wzięli udział w sondażu, wskazało obszar rolnictwa jako istotny kierunek rozwoju w kolejnych latach.

¹¹⁵ Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Czorsztyn na lata 2020-2023 z perspektywą na lata 2024-2027.

¹¹⁶ Źródło: Urząd Gminy Czorsztyn, stan na 24.03.2023.

¹¹⁷ Źródło: Projekt zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn – marzec 2022r oraz informacje udostępnione przez Urząd Gminy Czorsztyn, stan na 24.03.2023.

¹¹⁸ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych, dostęp 01.2023.

¹¹⁹ Źródło: https://podhale24.pl/aktualnosci/arttykul/84759/Nowe_miejsce_handlu_dla_rolnikow.html, dostęp 01.2023.

Atrakcyjność turystyczna Gminy Czorsztyn

Górski charakter Gminy Czorsztyn, malownicze stoki Gorców i Pienin, urzekające piękno Jeziora Czorsztyńskiego i Przełomu Dunajca, nieskalana przyroda Pienińskiego Parku Narodowego sprawiają, że obszar ten zachwyca spektakularnymi, unikalnymi krajobrazami. Teren ten jest również wspaniałym miejscem rekreacji – można tu nie tylko popływać, pożeglować, ale też wędrować górkimi szlakami, eksplorować teren na rowerze, wybrać się na narty lub zwyczajnie pozwiedzać okoliczne atrakcje. Wielość w/w argumentów sprawia, iż Gmina posiada olbrzymi potencjał turystyczno-rekreacyjny.

Głównymi atrakcjami **Pienińskiego Parku Narodowego (PPN)** przyciągającymi turystów w to miejsce jest oczywiście spływ Pienińskim Przełomem Dunajca, ruiny Zamku w Czorsztynie, a także atrakcyjne szlaki turystyczne. W Czorsztynie, Sromowcach Wyżnych i Sromowcach Niżnych, usytuowane są Pawilony Wystawowe PPN, w których odwiedzający mogą zapoznać się z elementami pienińskiej przyrody (godnymi zwrócenia uwagi na szlaku) i sposobami jej ochrony, ale także z historią i tradycjami regionu. Obszar Pienińskiego Parku Narodowego znalazł się na liście obszarów Natura 2000. Wiele osób odwiedza również **Rezerwat Przyrody Modrzewie** wędrując ścieżką przyrodniczo-leśną „Modrzewie”.

Gmina Czorsztyn oferuje turystom poszukującym aktywnego odpoczynku, oprócz bogatego wyboru szlaków turystycznych, również trasy rowerowe o łącznej długości 39 km, centrum sportów wodnych z przystanią jachtową w Kluszkowcach, tor saneczkowy o długości 1 km na górze Wdżar. Natomiast zimą, jedną z największych atrakcji regionu jest ośrodek narciarski Czorsztyn-ski w Kluszkowcach.

Na terenie Gminy można podziwiać wiele obiektów wpisanych do **rejestrzabytków** nieruchomości województwa małopolskiego, w tym¹²⁰:

- o Czorsztyn – ruiny zamku z XIII w.,
- o Maniowy – kościółek św. Sebastiana, zbudowany w 1722 roku, przeniesiony do Nowych Maniów jako kaplica cmentarna,
- o Sromowce Niżne – drewniany kościół par. p.w. św. Katarzyny z otoczeniem z 1513 roku (XVI w.). Obecnie mieści się w nim galeria sztuki.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Czorsztyn zawiera 72 obiekty, głównie z XIX i XX wieku. Wśród nich oprócz w/w są m.in.¹²¹:

- o Kluszkowce - "Dom Ludowy", murowany budynek dawnej szkoły ludowej, Pomnik "Organy" (pomnik ofiar walk wewnętrznych po II wojnie światowej),
- o Sromowce Niżne - Schronisko "Trzy Korony",
- o Sromowce Wyżne - Ośrodek Wypoczynkowy "Orle Gniazdo",
- o Gmina Czorsztyn - tradycyjna zabudowa wiejska, wille, pensjonaty, dwory, domy, stodoły, zagrody drewniane, piwniczki, zabytkowe kapliczki.

¹²⁰ Źródło: Wykaz obiektów wpisanych do rejestrzabytków nieruchomości województwa małopolskiego, <https://www.wuoz.malopolska.pl/rejestrzabytkow/>, stan na 02.2022.

¹²¹ Źródło: BIP Zarządzenie nr WG.0050.17.2022 Wójta Gminy Czorsztyn z dnia 2 lutego 2022 roku w sprawie przyjęcia „Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Czorsztyn”.

MAPKA 2. Mapa atrakcji turystycznych w Gminie Czorsztyn¹²²

¹²² Opracowanie własne w oparciu o mapkę ze strony <https://czorsztyn.pl/pl/637/0/mapa-gminy.html>, dostęp 02.2023.

Wyjątkową atrakcją obszaru stanowi **Jeziro Czorszyńskie**. To sztuczny zbiornik wodny powstały w wyniku wybudowania w Niedzicy zapory wodnej na rzece Dunajec. Jezioro ma 9 km długości i jest szerokie średnio na 1,3 km. Sama linia brzegowa, to niemal 30 km, a maksymalna głębokość dochodzi nawet do 50 m. Ciekawą formą zwiedzania zbiornika jest rejs statkiem, gondolą. Jezioro oferuje różnorodne sposoby spędzania wolnego czasu. Stało się bardzo popularnym akwenem żeglarskim. Wokół niego powstało kilkanaście ośrodków wypoczynkowych oraz stanic wodnych oferujących prócz noclegów i gastronomii różne atrakcje. Można tutaj zażywać kąpieli w jeziorze oraz słonecznych na trawiastej plaży, wypożyczyć sprzęt wodny (kajaki, rowerki wodne), wędkować, korzystać z placu zabaw, boiska, miejsca na biwak itp. Rowerzyści z kolei są zachwyceni krajobrazami towarzyszącymi im na trasie VeloCzorsztyn, która biegnie wokół zbiornika.

ZDJĘCIE 9. Jezioro Czorszyńskie¹²³

Będąc w Gminie Czorsztyn nie sposób pominąć na swojej trasie turystycznej średniowiecznego **Zamku „Dunajec” w Niedzicy** pochodzącego z początku XIV wieku, wzniesionego przez Kokosza Berzewiczego jako fortalicja broniąca północnej granicy Węgier. Budowla stoi na wapiennym wzgórzu wznoszącym się na wysokość 566 m i oddalona jest o 300 m od rzeki Dunajec. Opiekę nad budowlą sprawuje Stowarzyszenie Historyków Sztuki. Mieści się tutaj muzeum. Zamek posiada ofertę noclegową oraz konferencyjno-szkoleniową.

Warto zwrócić uwagę również na **Spichlerz**, usytuowany ok. 150 m od Zamku w Niedzicy. To perełka architektury drewnianej należąca do Szlaku Architektury Drewnianej w Małopolsce (XVIII w.). Mieści się w nim stała wystawa Sztuki Ludowej Spisza.

¹²³ Źródło: <https://hasajacezajace.com/czorsztyn-atrakcje/>, dostęp 02.2023.

ZDJĘCIE 10. Zamek w Niedzicy¹²⁴

Jednym z najlepszych punktów widokowych na Zamki w Niedzicy i w Czorsztynie, na Jeziora Czorsztyńskie i Sromowskie oraz na Pieniny, Magurę Spiską i Tatry jest **Zapora Niedzica** - najwyższa w Polsce zapora ziemna. Korona budowli ma szerokość 7 m i jest udostępniona do ruchu pieszych. Głównym elementem zapory jest sztuczny zbiornik wodny Czorsztyn-Niedzica. Dużym zainteresowaniem cieszy się zwiedzanie od środka Elektrowni Wodnej w Niedzicy.

Drugą twierdzą usytuowaną ok. 50 m nad taflą Jeziora Czorsztyńskiego jest **Zamek Czorsztyn**. Został wzniesiony w XIII wieku z inicjatywy Kazimierza Wielkiego jako warownia graniczna, której zadaniem było strzeżenie szlaku handlowo-dyplomatycznego biegnącego Doliną Dunajca. W XVIII w. budowla została doszczętnie zniszczona w pożarze. Pozostałości zamku, które zostały później odbudowane oraz odrestaurowane pozostają dziś pod opieką Pienińskiego Parku Narodowego i są one udostępnione do zwiedzania.

ZDJĘCIE 11. Zamek w Czorsztynie¹²⁵

Kolejną atrakcją Gminy Czorsztyn jest **Przełom Dunajca**, cieszący się bardzo dużym zainteresowaniem wśród turystów. Na rzece organizowane są spływy drewnianymi tratwami flisackimi lub pontonami, stanowiące niezapomnianą formę zwiedzania Pienińskiego Parku Narodowego. Spływ rozpoczyna się na przystani flisackiej w Sromowcach Kątach lub na przystani w Sromowcach Niżnych. Przystanie końcowe to Szczawnica bądź Krościenko. Trasa liczy 18-23 km, a spływ trwa 2-3 godziny (zależnie od trasy i stanu wody). Sezon flisacki trwa od 1 kwietnia do 31 października. W marcu 2023 roku w Gminie Czorsztyn transportem wodnym pasażerskim zajmowało się 334 przedsiębiorców, będących osobami fizycznymi¹²⁶.

¹²⁴ Źródło: <https://polskazachwyca.pl/ciekawostki/>, dostęp 03.2023.

¹²⁵ Jw.

¹²⁶ Źródło: CEIDG, stan na 23.03.2023.

ZDJĘCIE 12. Spływ Dunajcem tratwami flisackimi¹²⁷

Osada Czorsztyn, położona na wzniesieniu Stylchyn, powstała w XX wieku, w związku z budową Jeziora Czorsztyńskiego i zalaniem kilku wsi jego wodami. Zabytkowe, drewniane wille, pensjonaty, chałupy i kamienne piwnice z dawnych Maniów, Kluszkowiec i Czorsztyna przeniesiono na nowe miejsce z zachowaniem ich pierwotnych form i funkcji. Część z nich przystosowano do celów turystycznych.

ZDJĘCIE 13. Osada Czorsztyn¹²⁸

¹²⁷ Źródło: <https://hasajacezajace.com/czorsztyn-atrakcje/>, dostęp 02.2023.

¹²⁸ Jw.

Szlaki turystyczne Gminy Czorsztyn

Szlaki piesze

Ze względu na niezwykłą malowniczość krajobrazu, związaną m.in. z obecnością jezior, pasm górskich, lasów, na terenie Gminy Czorsztyn znajdziemy wiele malowniczych, oznakowanych górskich szlaków przeznaczonych do pieszych wędrówek. Ich zróżnicowanie pod względem trudności pozwala wybrać piechurom odpowiednią dla ich kondycji czy wieku.

TABELA 3. Szlaki piesze na terenie Gminy Czorsztyn¹²⁹

SZLAK	TRASA	~DŁUGOŚĆ	~CZAS
	Kotelnica - Runek - Lubań	8,8 km	3 h
	Sromowce Wyżne - Macelak	5,6 km	2 h 15 min
	Lubań - Przełęcz Snozka	6 km	1 h 45 min
	Przełęcz Snozka - Macelak - Trzy Korony	9,5 km	3 h 15 min
	Trzy Korony - Góra Zamkowa	1 km	25 min
	Maniowy - Huba - pod Kotelnicą	3,6 km	1 h 45 min
	Sromowce Niżne - Polana Kosarzyska	2 km	1 h 20 min
	Maniowy - polana Kudów	7 km	2 h 30 min
	Sromowce Niżne - Przełęcz Szopka	3 km	2 h 20 min
	Osada turystyczna Czorsztyn Kluszkowce - Jaworzyny Ochotnickie – Lubań	8,7 km	3 h 15 min

Szlaki rowerowe

W ostatnich latach turystyka rowerowa przeżywa renesans. Powstają nowe trasy o zasięgu międzynarodowym, krajowym czy regionalnym. Rośnie zainteresowanie tą formą aktywnego wypoczynku, zapotrzebowanie na jakościowe produkty turystyki rowerowej różnego rodzaju. Obserwuje się wzrost oczekiwań polskich turystów w stosunku do standardu tras, przyjaznych rowerzyście miejsc na szlaku itp. Również w Gminie Czorsztyn rozwija się turystyka rowerowa, bowiem ukształtowanie terenu i piękno przyrody sprzyjają podejmowaniu wypraw rowerowych. W 2019 roku powstał szlak rowerowy wokół Jeziora Czorsztyńskiego w okolicy Pienińskiego Parku Narodowego cieszący się niesłabnącym zainteresowaniem.

1. Pętla dookoła Jeziora Czorsztyńskiego - VeloCzorsztyn

- wycieczka drogami asfaltowymi ze wspaniałymi widokami na jezioro, zamki, góry,
- wokół jeziora parkingi, wypożyczalnie rowerowe, punkty gastronomiczne, noclegi,
- długość pętli to 38,5 km, długość szlaku - 28,3 km, a czas wycieczki to ok. 4-5 godzin,
- przebieg wycieczki: Zamek w Niedzicy - Falsztyn - Dębno - Przełęcz Snozka - Krośnica - skrzyżowanie (Czorsztyn) - skrzyżowanie (do przystani) - mała zaporą - Zamek w Niedzicy.

¹²⁹ Opracowanie własne w oparciu o dane ze stron: <https://czorsztyn.pl/pl/603/0/szlaki-piesze.html>, <https://mapa-turystyczna.pl/>, dostęp 02.2023 oraz konsultacje z Urzędem Gminy Czorsztyn.

2. Okolice Czorsztyna

- o wycieczka biegnie drogami kamienisto-błotnistymi, w pobliżu brzegów zalewu,
- o długość trasy wynosi 6,7 km, a czas trwania to 40-50 minut,
- o przebieg wycieczki: skrzyżowanie - Jezioro Czorsztyńskie - skrzyżowanie.

3. VeloDunajec

- o Zakopane - Wietrzychowice (237 km),
- o biegnie południowym brzegiem Jeziora Czorsztyńskiego i Sromowskiego, a odcinek położony na terenie Gminy Czorsztyn przebiega przez Sromowce Wyżne i Sromowce Niżne,
- o kładka pieszo-rowerowa na rzece Dunajec w Sromowcach Niżnych umożliwiła korzystanie ze szlaku rowerowego wzdłuż przełomu Dunajca po stronie Słowacji, dała sposobność wjazdu na oznakowane ścieżki rowerowe wyznaczone w regionie Zamagurza.

4. Joy Ride Bike Park Kluszkowce

- o trasy o różnym poziomie trudności dla miłośników mocnych wrażeń,
- o lokalizacja – góra Wdżar (ośrodek Czorsztyn-ski),
- o na miejscu znajduje się wypożyczalnia rowerów zjazdowych i górskich oraz serwis,
- o można też skorzystać z nauki jazdy ekstremalnej w MTB Academy.

Fundacja Rozwoju Regionu Jeziora Czorsztyńskiego podejmuje próby wyznaczenia nowych szlaków rowerowych o różnym stopniu trudności i atrakcyjności. Ograniczeniem dla turystyki rowerowej są przepisy Pienińskiego Parku Narodowego zabraniające jazdy na terenie PPN na rowerze, z wyłączeniem dróg otwartych dla ruchu samochodowego.

Szlaki konne

Gmina Czorsztyn posiada wspaniałe warunki do uprawiania turystyki konnej i jeździectwa. Nie ma tutaj wyznaczonych, oficjalnych szlaków dla turystyki konnej, jednak w pobliskich Gorcach (m.in. w części po granicy administracyjnej gminy Czorsztyn wzdłuż szlaku czerwonego) biegnie wyjątkowo malowniczy szlak, odpowiedni dla tego rodzaju turystyki. Wyprawy konne można realizować m.in. na trasach:

- o Turbacz - Polana Mraźnica pod Gorcem,
- o Polana Gabrowska - Jaworzyna Kamienicka – Trusiówka,
- o Potasznia - Pasięka – Koninki,
- o Koninki - dolina Potoku Turbacz - dolina Olszowego Potoku,
- o Koninki - Tobołów - Obidowiec – Turbacz,
- o Polana Gabrowska - Zielenica - do granic GPN.

Szlak kajakowy

Szlak kajakowy na rzece Dunajec, biegnący na trasie z Nowego Targu do Nowego Sącza, ciągnie się przez obszar Gminy Czorsztyn od Sromowiec Wyżnych, przez Sromowce Niżne do Przełomu Dunajca. Przebycie go samodzielnie wymaga doświadczenia i odpowiednich kwalifikacji z uwagi na trudne warunki terenowe. Dla turystów organizowane są spływy na trasie Sromowce Niżne – Szczawnica – Krościenko (14 -20 km) trwające ok. 2 godzin.

Zbiornik Czorsztyński również daje możliwość uprawiania tego sportu na swoich spokojnych wodach, zwłaszcza że poza statkami pasażerskimi i gondolami (rejsowymi) na jeziorze obowiązuje zakaz używania łodzi o napędzie spalinowym.

Trasy narciarskie, biegowe

Na zboczach góry Wdźar (767 m n.p.m.) w Kluszkowcach zlokalizowany jest Ośrodek Narciarski Czorsztyn-ski z wyciągami, różnorodnymi trasami zjazdowymi, wypożyczalnią i serwisem sprzętu narciarskiego i snowboardowego, szkółką narciarską oraz zapleczem noclegowym i gastronomicznym. W sezonie letnim funkcjonuje tutaj tor saneczkowy typu alpine coaster oraz wspomniany wyżej Joy Ride Bike Park. Odpowiednie ukształtowanie powierzchni, urzekające otoczenie, piękne widoki i specyficzny mikroklimat tego miejsca przyciągają miłośników zimowej aktywności na świeżym powietrzu.

Trasy narciarskie w kompleksie Czorsztyn-ski w Kluszkowcach:

- I Niebieska - trasa zjazdowa średniej trudności (dł. 1200 m),
- II Niebieska - trasa zjazdowa średniej trudności (dł. 460 m),
- III Czerwona - trasa zjazdowa trudna (dł. 1 000 m),
- IV Trasa dla początkujących - trasa zjazdowa (dł. 100 m),
- V Trasa dla początkujących, snowtubing - trasa zjazdowa (dł. 100 m),
- VI Czerwona NOWA - trasa zjazdowa trudna (dł. 1 000 m),
- VII Niebieska - trasa zjazdowa, treningowa, średniej trudności (dł. 500 m),
- VIII Trasa biegowa - wokół góry Wdźar (nie jest ratrakowana i dośnieżana) (dł. 5 km).

Baza noclegowa

Ruch turystyczny w Gminie Czorsztyn generują przede wszystkim odwiedzające ten teren rodziny i grupy młodzieżowe w różnym wieku (zainteresowane głównie splotem Przełomem Dunajca, wędrówkami górskimi, bazą narciarską lub biernym pobytem wypoczynkowym na łonie natury), ale także zorganizowane grupy młodzieży szkolnej (zielone szkoły, wycieczki, odpoczynek wakacyjny).

Na obszarze Gminy Czorsztyn znajduje się 78 obiektów oferujących łącznie 6 014 miejsc noclegowych dla turystów o różnym standardzie. Oferta obejmuje hotele i pensjonaty, ośrodki wypoczynkowe i domy wczasowe, gospodarstwa agroturystyczne, apartamenty i kwatery prywatne oraz schronisko PTTK „Trzy Korony”¹³⁰.

Konsolidacja różnorodnych elementów przyrodniczych – gór, jezior, rzek, potoków, lasów, chronionej dzikiej przyrody - stanowi o unikalności obszaru Gminy Czorsztyn. Na jej terenie nagromadzonych jest wiele niezwykłych miejsc wartych odwiedzenia w otoczeniu ludowej, kultury i folkloru. Stąd niezwykle istotne jest kontynuowanie i podejmowanie nowych przedsięwzięć zmierzających ku zrównoważonemu rozwojowi obszaru, mającemu na celu racjonalne zagospodarowanie tutejszych niewątpliwych walorów krajobrazowo-kulturowych w aspekcie rozkwitu turystyczno-rekreacyjnego Gminy Czorsztyn.

Ankietowani obszar turystyki ocenili najwyżej spośród ocenianych dziedzin rozwojowych. Sektor zyskał notę 3,9 (w skali 1-5). Aż 72% respondentów uważa, że w ostatnich 5 latach obszar ten poprawił się. Mieszkańcy najbardziej docenili atrakcyjność turystyczną terenu Gminy, która uzyskała najwyższą notę 4,5, następnie dostępność infrastruktury noclegowej (ocena 4,4) oraz dostęp do walorów przyrodniczo-krajobrazowych (4,3). Promocji turystyki przyznano ocenę 3,7, a nieco słabszy wynik (ocena 3,6) uzyskały dostępność

¹³⁰ Źródło: CEIDG (03.2023) oraz GUS - BDL (06.2022).

infrastruktury gastronomicznej oraz stopień wykorzystania walorów turystycznych. Najniższą ocenę (3,2) przyznano stanowi zabytków.

Obszar turystyki w Gminie Czorsztyn jest bardzo istotnym kierunkiem oczekiwanego przez mieszkańców rozwoju (28% wskazań respondentów), co umiejscowiło go na 6 miejscu wśród sugerowanych kierunków rozwojowych na najbliższe lata. Jako obszar wymagający poprawy w tej kategorii ankietowani wskazali umiarkowane wykorzystywanie potencjału turystycznego, niewystarczającą promocję walorów Gminy w zakresie turystyki - 10,5% respondentów. Natomiast wśród atutów/potencjału rozwojowego Gminy w tej kategorii wymieniono: walory krajobrazowo-przyrodnicze oraz Dunajec, Jezioro Czorsztyńskie (ok. 68% ankietowanych), następnie bazę wypadową dla miłośników górskich wędrówek (38%), lokalizację - Nowy Targ, Słowacja (17,5%), spokój i ciszę (13% osób), walory kulturowe (12%) oraz lokalne produkty/przysmaki (4%).

Finanse publiczne

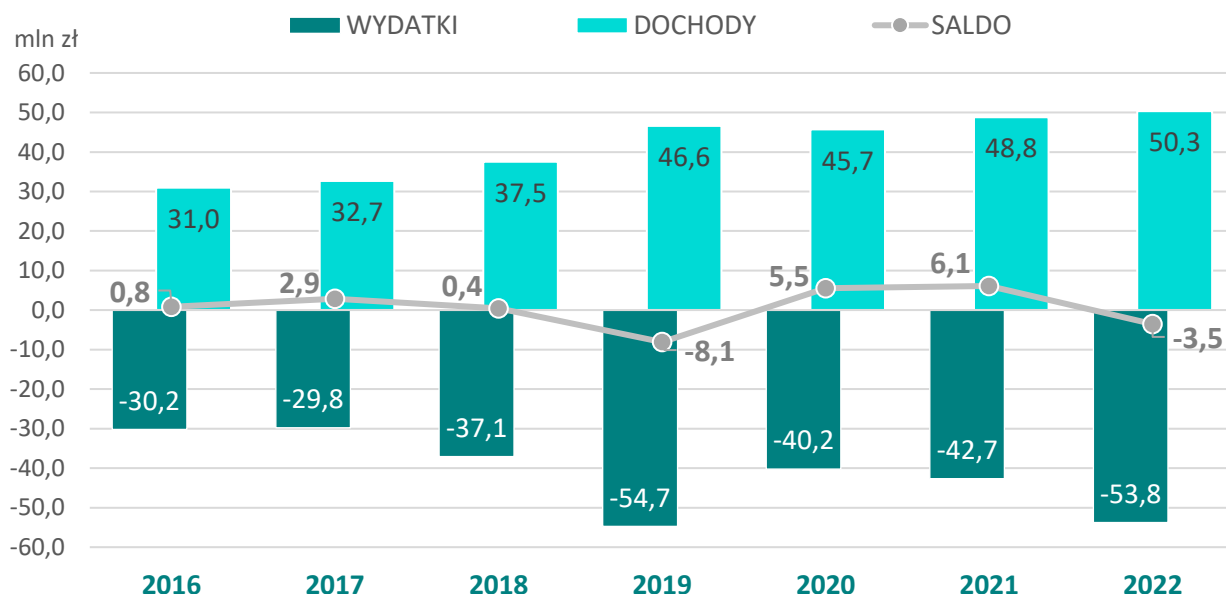
W latach 2016-2019 zarówno dochody jak i wydatki w puli finansów publicznych Gminy Czorsztyn wykazywały tendencję wzrostową. Dodatkowo wyniki salda utrzymywały się w większości analizowanych lat uwzględnionych na poniższym wykresie (2016-2022), z wyjątkiem roku 2019 i 2022, gdzie odnotowano skokowy wzrost wydatków przewyższający przyrost dochodów. W roku 2019 były to przede wszystkim wydatki w działach 'Turystyka', 'Gospodarka mieszkaniowa' i 'Rodzina'. Pojawił się wówczas znaczący roczny deficyt finansowy (saldo -8,1 mln zł), na pokrycie którego zaciągnięto kredyt bankowy.

W roku 2020, ze względu na pandemię Covid-19, nastąpiła zmiana trendów - poziom dochodów był nieco niższy względem roku poprzedniego, a wydatki w znacznym stopniu wyhamowały. W Gminie Czorsztyn działem, który odnotował największe spadki kwotowe, zarówno w obszarze dochodów jak i wydatków, podczas epidemii (lata 2020-2021) ze względu na ograniczenia społeczno-gospodarcze, była 'Turystyka'.

Rok 2021 przyniósł powrót bilansu korzystnego w obszarze finansów publicznych w Gminie i zakończył się dodatnim saldem w kwocie 6,1 mln zł.

Kolejny pik wydatkowy, przewyższający poziom dochodów, nastąpił w 2022 roku, który zakończył się ujemnym saldem na poziomie ok. 3,5 mln zł. W 2022 roku dochody wyniosły 50,3 mln zł (ok. 6 600 zł na 1 mieszkańca Gminy), a wydano 53,8 mln zł (ok. 7 060 zł na 1 mieszkańca Gminy). Na spłatę kredytów / pożyczek przeznaczono w ubiegłym roku 3,1 mln zł. Stan zobowiązań na koniec roku 2022 wyniósł 6,5 mln zł¹³¹.

WYKRES 24. Zestawienie dochodów i wydatków w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2022 (w mln zł)¹³²

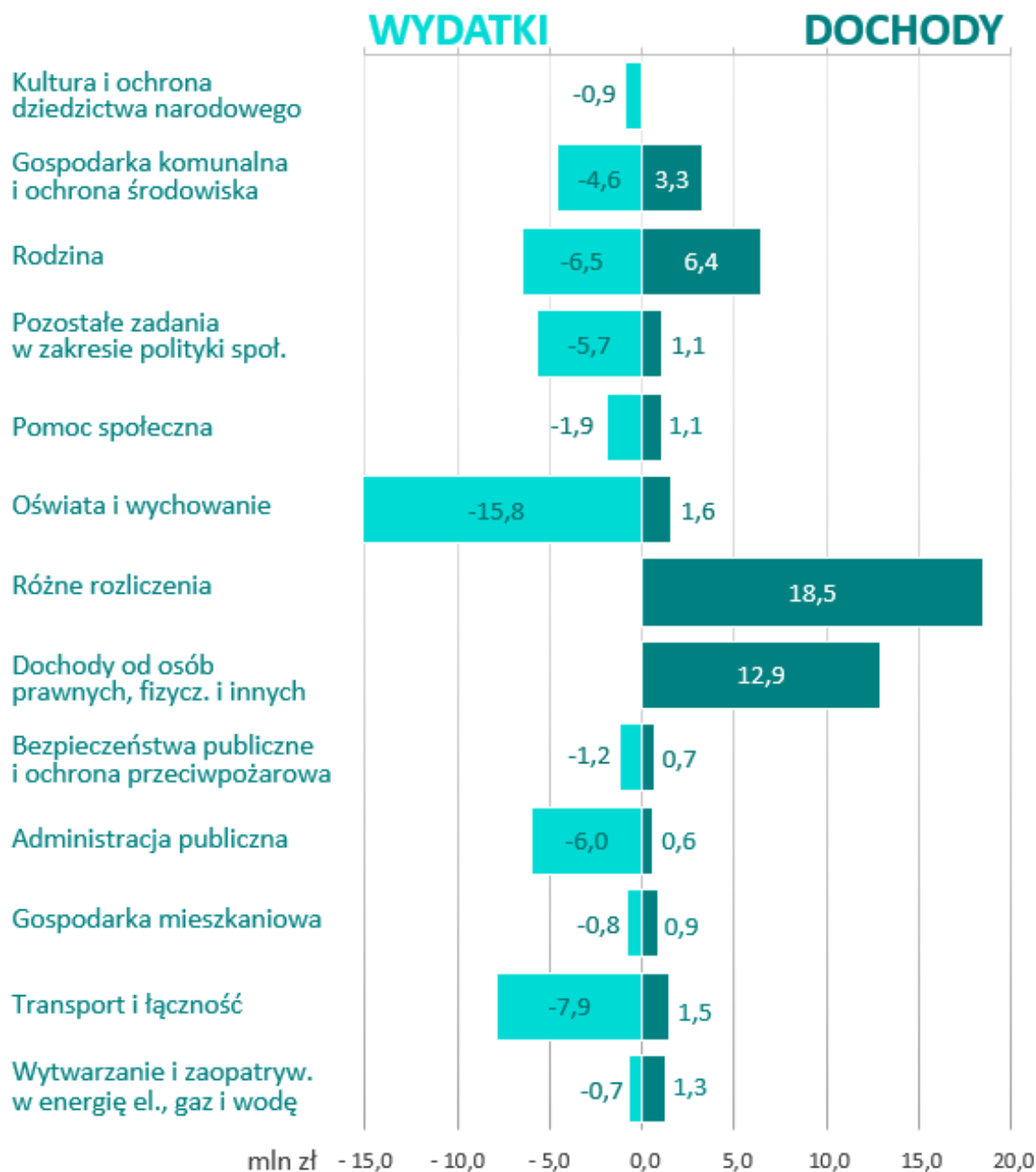

¹³¹ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych oraz Sprawozdania finansowego Gminy Czorsztyn za rok 2022.

¹³² Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych oraz Sprawozdania finansowego Gminy Czorsztyn za rok 2022.

Jak obrazuje poniższy bilans, w 2022 roku największą część budżetu Gminy Czorsztyn stanowiły dochody z działu 'Różne rozliczenia' (36,8%), następnie 'Dochody od osób prawnych, fizycznych i innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem' (25,7%) oraz 'Rodzina' (12,8%). Z kolei najwyższe wydatki Gmina poniosła w działach 'Oświata i wychowanie' (29,4%), następnie 'Transport i łączność' (14,6%), 'Rodzina' (12,1%) oraz Administracja publiczna (11,2%)¹³³.

WYKRES 25. Bilans wydatków i dochodów w Gminie Czorsztyn wg klasyfikacji budżetowej - rok 2022 (uwzględniono działy z kwotami dochodów/wydatków >0,5 mln zł)¹³⁴

¹³³ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych oraz Sprawozdania finansowego Gminy Czorsztyn za rok 2022.

¹³⁴ Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych oraz Sprawozdania finansowego Gminy Czorsztyn za rok 2022.

W roku 2022 w stosunku do poprzedniego nastąpił wzrost dochodów o 3,1% oraz wzrost wydatków o 25,9%, przy czym struktura wydatków w Gminie przyjęła następujące kierunki r/r:

- o największy wzrost dochodów r/r odnotowano w działach: 'Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem' (o 3,3 mln zł), 'Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej' i 'Gospodarka komunalna i ochrona środowiska' (w obu działach wzrost o 1,1 mln zł r/r),
- o największy wzrost procentowy r/r dochodów odnotowano w działach: 'Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa' (o 134 563%), 'Pomoc społeczna' (o 356%), 'Administracja publiczna' (o 283%),
- o największy wzrost wydatków r/r: 'Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej' (o 5,7 mln zł), 'Transport i łączność' (o 5,1 mln zł), 'Oświata i wychowanie' (o 1,8 mln zł) oraz 'Administracja publiczna' (o 1,6 mln zł),
- o największy wzrost procentowy r/r wydatków: 'Turystyka' (o 1 589%), 'Obsługa długu publicznego' (o 567%), 'Działalność usługowa' (o 467%) oraz 'Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa' (o 345%)¹³⁵.

W latach 2023-2026 prognozuje się dochody / wydatki Gminy Czorsztyn rzędu średnio 50 mln zł rocznie, przy czym oczekiwane saldo dodatnie (dochody przewyższą wydatki) przewiduje się począwszy od roku 2024. Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Czorsztyn na lata 2023-2026 zakłada pełną spłatę zaciągniętych zobowiązań dłużnych do roku 2026. Gmina podejmuje działania mające na celu generowanie oszczędności / nadwyżek operacyjnych. Od 2024 roku oczekiwane nadwyżki przeznaczone będą na spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań/ kredytów. Nie planuje się zaciągania nowych przychodów zwrotnych w w/w okresie.

Współpracę pomiędzy mieszkańcami, samorządem, przedsiębiorcami oraz pozostałymi członkami / instytucjami lokalnej wspólnoty ankietowani ocenili zbiorczo na 2,6 (skala 1-5), co uplasowało obszar na ósmym miejscu analizowanych dziedzin rozwojowych, na równi z obszarem kultury, rozrywki, sportu i rekreacji. W ciągu ostatnich 5 lat mieszkańcy nie dopatrzyli się zmian w tej kategorii (niemal 42% respondentów), a 23,5% osób zauważyło pogorszenie. Najlepiej oceniono współpracę Gminy z przedsiębiorcami, szkołami i innymi podmiotami (nota 2,8) oraz z mieszkańcami (2,7), najgorzej wypadł podobszar dotyczący przekonania mieszkańców, iż mają wpływ na decyzje w zakresie kierunków rozwojowych Gminy (2,3).

Ankietowani jako obszar do poprawy w kategorii gospodarczej wymienili rozmieszczenie inwestycji na obszarze Gminy (15,5% respondentów), niekorzystne zagospodarowanie przestrzenne (1,4%) oraz niesatysfakcjonujące zarządzanie – 0,8% osób. Jako największy atut Gminy i jednocześnie kierunek rozwojowy o potencjale gospodarczym wskazywano najczęściej turystykę.

¹³⁵ Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych oraz Sprawozdania finansowego Gminy Czorsztyn za rok 2022.

Wyniki badań ankietowych – atuty Gminy, obszary wymagające poprawy, kierunki rozwojowe

W przeprowadzonych w Gminie Czorsztyn ankietach diagnostycznych niemal 68% mieszkańców (głos ze wszystkich sołectw) wskazało jako największy atut, potencjał rozwojowy obszaru **walory krajobrazowe i przyrodnicze Gminy**, w tym Pieniński Park Narodowy, malowniczość otoczenia wynikającą z różnorodności form przyrodniczych obecnych na tym terenie (góry, lasy, potoki, rzeki, jeziora). Identyczną liczbę wskazań otrzymały **Jezioro Czorsztyńskie oraz Dunajec**, związana z nimi baza wypoczynkowo-rekreacyjna. Nie dziwi fakt, iż potencjał rozwojowy związany z tymi walorami jest szczególnie ważny dla mieszkańców sołectw, na których one występują. Ponad połowa ankietowanych (52,6%) doceniła **trasy rowerowe wokół Zalewu Czorsztyńskiego** i tu prym wiodły głosy z sołectw z otoczenia zbiornika.

Bazę wypadową dla miłośników górskich wypraw jako atut Gminy postrzegają głównie mieszkańcy miejscowości Sromowce Wyżne, Sromowce Niżne oraz Mizerna - niemal 38% ankietowanych.

Walory sportowo-rekreacyjne jako potencjał rozwojowy Gminy wskazali przede wszystkim mieszkańcy z miejscowości Kluszkowce, Mizerna i Maniowy – niespełna 18% ogółu respondentów.

Pozostałe atuty, potencjały rozwojowe wymienione przez mieszkańców Gminy w ankiecie w podziale na sołectwa prezentuje poniższe zestawienie.

TABELA 4. Atuty, potencjał rozwojowy Gminy Czorsztyn¹³⁶

najwięcej wskazań najmniej wskazań								
CZORSZTYN - HUBA - KLUSZKOWCE - MANIOWY - MIZERNA - SROMOWCE NIŻNE - SROMOWCE WYŻNE								
ATUTY, POTENCJAŁ GMINY	CZ	HU	KL	MA	MI	SN	SW	% ankietowanych
walory krajobrazowe i przyrodnicze (PPN, nieskażona przyroda, góry, lasy, potoki, jeziora)								67,6%
Dunajec, Jezioro Czorsztyńskie (baza wypoczynkowa, spływ tratwami, rejsy statkami, przystań wodna z plażą i wypożyczalnią sprzętu wodnego, żeglarstwo)								67,6%
trasa rowerowa wokół Zalewu Czorsztyńskiego								52,6%
baza wypadowa dla miłośników górskich wędrówek (szlaki przyrodnicze, górskie - Pieniny, Gorce)								37,7%
walory sportowo-rekreacyjne (ośrodek narciarski, wyciągi, trasy zjazdowe i biegowe, tor saneczkowy)								17,7%
lokalizacja - bliskość Nowego Targu, granica ze Słowacją								17,5%
cisza i spokój								12,7%
walory kulturowe (tradycja, historia, zabytki, skansen)								11,6%
lokalne produkty, przysmaki - Targi Produktu Regionalnego i Konkurs Potraw Regionalnych								3,9%
Hala sportowo-widowiskowa w Maniowach								3,0%
przedsiębiorczość, inwestycje, rozwój								2,5%

¹³⁶ Opracowanie własne w oparciu o ankietę diagnostyczną CAWI, PAPI – luty/marzec 2023 rok.

Ponad 49% ankietowanych mieszkańców Gminy Czorsztyn (głos ze wszystkich sołectw) uznało, iż największą słabością Gminy Czorsztyn jest **opieka zdrowotna**, w tym dostęp do lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, specjalistów, dostępność opieki nocnej i świątecznej itp. Kolejnym obszarem wymagającym poprawy według niemal 46% respondentów jest **komunikacja zbiorowa** gminna i pozagminna. Szczególnie ważne jest to zagadnienie dla mieszkańców miejscowości Sromowce Wyżne, Sromowce Niżne oraz Czorsztyn. 33% ankietowanych niepokoi **stan środowiska** – głównie są to osoby z miejscowości Maniowy i Mizerna. Strefę ekonomiczną jako obszar wymagający poprawy wskazało 24% ogółu respondentów.

Mieszkańcy Kluszkowiec dostrzegają braki w obszarze dostępu do kultury i rozrywki, a Mizernej zwrócili uwagę na zły stan dróg lokalnych, chodników itd. Z kolei gospodarka odpadami budzi niezadowolenie wśród mieszkańców wsi Maniowy, Kluszkowce, Mizerna. Problem z siecią kanalizacyjną wskazują respondenci z miejscowości Huba i Maniowy. Pozostałe obszary wymagające poprawy wg ankietowanych przedstawia poniższa tabela.

TABELA 5. Obszary wymagające poprawy w Gminie Czorsztyn¹³⁷

<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> najwięcej wskazań najmniej wskazań </div>								CZORSZTYN - HUBA - KLUSZKOWCE - MANIOWY - MIZERNA - SROMOWCE NIŻNE - SROMOWCE WYŻNE							
SŁABOŚCI, OBSZARY WYMAGAJĄCE POPRAWY	CZ	HU	KL	MA	MI	SN	SW	% ankietowanych							
opieka zdrowotna (dostęp do lekarzy POZ, specjalistów, opieka nocna i świąteczna)								49,3%							
komunikacja zbiorowa (połączenia gminne i pozagminne, częstotliwość kursów, przystanki)								45,7%							
stan środowiska (smog, spalanie śmieci, nielegalne odprowadzanie nieczystości ciekłych, stan wód, otoczenia)								33,2%							
strefa ekonomiczna (przedsiębiorczość, miejsca pracy, zarobki)								24,1%							
kultura, rozrywka (imprezy, obiekty kultury, miejsca integracji społecznej, jakość)								24,1%							
drogi lokalne, chodniki, parkingi (stan dróg, chodników, tras, oznakowanie, oświetlenie itd.)								21,3%							
gospodarka odpadami (częstotliwość wywozu, koszty)								19,4%							
sieć kanalizacyjna (dostępność, stan przyłączy, awaryjność)								16,3%							
rozmieszczenie inwestycji na obszarze Gminy								15,5%							
oświata (dostęp do żłobka, przedszkola, szkoły, jakość edukacji)								15,2%							
potencjał turystyczny Gminy (wykorzystanie, promocja)								10,5%							
sieć energetyczna (dostępność, stan przyłączy, awaryjność)								2,5%							
niekorzystne zagospodarowanie przestrzenne (pozwolenia, otulina PPN, decyzje deweloperów)								1,4%							
infrastruktura towarzysząca ścieżek rowerowych								0,8%							
współpraca, niesatysfakcjonujące zarządzanie								0,8%							
brak sieci gazowej								0,3%							
brak Internetu i TV								0,3%							
wszystkie wyżej wymienione								0,3%							

¹³⁷ Opracowanie własne w oparciu o ankietę diagnostyczną CAWI, PAPI – luty/marzec 2023 rok.

W ankietach diagnostycznych mieszkańcy Gminy Czorsztyn wskazali jako najważniejszy kierunek rozwojowy w następnych latach obszar **ochrony zdrowia** – ponad połowa respondentów. Na drugim miejscu, z niemal 37% wskazań ankietowanych, znalazł się obszar **edukacji**. Nieco mniej głosów (ok. 35% ogółu) oddano na konieczność podejmowania działań mających na celu poprawę **stanu środowiska**.

Priorytety dotyczące kierunków rozwojowych w poszczególnych sołectwach różniły się od siebie, z wyłączeniem obszaru ochrony zdrowia, który jest bardzo istotny dla wszystkich mieszkańców Gminy i **najczęściej wskazywany na pierwszym miejscu potrzeb rozwojowych**. Respondenci z Huby i obu Sromowiec przede wszystkim liczą na działania właśnie w tym zakresie. Dla ankietowanych z Czorsztyna najważniejszym kierunkiem działań powinna być ochrona środowiska, następnie rozwój infrastruktury transportowej i turystyki. Oczekiwania rozwojowe mieszkańców miejscowości Kluszkowce i Maniowy są podobne – dot. obszarów ochrony zdrowia, edukacji, ochrony środowiska oraz kultury i rozrywki. Priorytetem dla ankietowanych ze wsi Mizerna jest przede wszystkim rozwój gospodarki i obszaru ochrony zdrowia, a ponadto infrastruktury transportowej, edukacji i ochrona środowiska.

TABELA 6. Kierunki rozwojowe oczekiwane przez mieszkańców Gminy Czorsztyn¹³⁸

KIERUNKI ROZWOJU	<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> najwięcej wskazań najmniej wskazań </div>							% ankietowanych
	CZ	HU	KL	MA	MI	SN	SW	
ochrona zdrowia								50,4%
edukacja								36,6%
stan środowiska								34,9%
kultura, rozrywka								33,0%
infrastruktura transportowa								28,3%
turystyka								27,7%
gospodarka								22,4%
infrastruktura techniczna								16,3%
sport, rekreacja								15,8%
bezpieczeństwo								11,9%
infrastruktura społeczna								9,4%
rolnictwo								7,8%

¹³⁸ Opracowanie własne w oparciu o ankietę diagnostyczną CAWI, PAPI – luty/marzec 2023 rok.

Analiza SWOT

Przeprowadzając analizę SWOT (*Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats*) jako wszechstronną metodę służącą do badania otoczenia Gminy oraz analizy jej wnętrza zestawiono dane w poszczególnych obszarach tj. wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Czorsztyn zostały poddane osobnej analizie dla każdego z obszarów. Włączono lokalną społeczność i zapytano mieszkańców o ich odczucia odnośnie obecnego stanu Gminy przy pomocy ankiety diagnostycznej. Poglądy mieszkańców pozwoliły nam uzyskać inne spojrzenie na sytuację Gminy. W oparciu o dane statystyczne, analizę dokumentów oraz informacje uzyskane od pracowników administracji samorządowej uzgodniono wizję, którą zamierza realizować Gmina poprzez ustalenie priorytetów działań i podjęcie szeregu decyzji na różnych poziomach. Takie działania umożliwią realizację planowanych/założonych celów.

TABELA 7. Analiza SWOT – mocne i słabe strony Gminy Czorsztyn, szanse i zagrożenia¹³⁹

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
STREFA SPOŁECZNA	
<ul style="list-style-type: none"> ○ Korzystna struktura ludności względem ekonomicznych grup wieku w porównaniu do wskaźników powiatu i województwa – stosunkowo młoda populacja, ○ Właściwy kierunek zmian salda przyrostu naturalnego, zmierzający do wyników dodatnich w następnych latach pozwalający na pozytywne rokowania przyszłościowe, ○ Optymalna, odpowiadająca potrzebom mieszkańców liczba placówek – szkół podstawowych i przedszkoli, ○ Wysoki poziom nauczania w placówkach szkolnych i przedszkolnych, ○ Udział placówek oświatowych w projektach/programach edukacyjnych, akcjach charytatywnych, konkursach, osiąganie wysokich wyników nauczania, ○ Aktywność instytucji kultury w projektach ukierunkowanych na rozwój mieszkańców, 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Niestabilna sytuacja demograficzna w Gminie - ujemny przyrost naturalny, niekorzystny poziom migracji, spadek liczby małżeństw, ○ Rosnące wskaźniki obciążenia demograficznego oraz indeksu starości w całym kraju, ○ Brak żłobków na terenie Gminy, ○ Niemożność kształcenia dzieci i młodzieży w zakresie edukacji ponadpodstawowej, ○ Ograniczony dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej, konieczność wyjazdu do specjalistów poza teren Gminy, ○ Słaby dostęp do lekarzy NFZ w przychodni (krótkie godziny pracy, trudny dojazd z niektórych sołectw), ○ Średni poziom bezpieczeństwa drogowego związany z niewystarczającą ilością chodników przy drogach,

¹³⁹ Opracowanie własne w oparciu o konsultacje z Urzędem Gminy Czorsztyn, ankiety diagnostyczne, wyniki diagnozy.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ○ Funkcjonalna i przystosowana do różnych wydarzeń kulturalnych i sportowych Gminna Hala Sportowo-Widowiskowa, ○ Pokażna liczba klubów i obiektów sportowych, ○ Inwestowanie w modernizację istniejących obiektów sportowych, ○ Ogólnodostępne place zabaw dla dzieci, ○ Promocja zdrowia i aktywności fizycznej, ○ Infrastruktura do czynnej i biernej rekreacji, uprawiania aktywnej turystyki krajoznawczej, górskiej, wypoczynku nad wodą, obcowania z przyrodą, ○ Wspieranie lokalnych sportowców, przyznawanie okresowych stypendiów i nagród za osiągnięte wyniki w zawodach organizowanych na szczeblu międzynarodowym i krajowym, ○ Zasobny księgozbiór bibliotek z dostępem do Internetu, dbałość o krzewienie czytelnictwa, ○ Bogata oferta związana z podtrzymaniem tradycji, kultury regionalnej, cykliczne występy zespołów regionalnych, rozrywkowych, degustacje potraw regionalnych, kiermasze prac twórców ludowych, konkursy, dyskoteki, zabawy taneczne, ○ Rozpoznawalne inicjatywy i imprezy kulturalne o znaczeniu regionalnym, ○ Inicjatywy społeczne podejmowane przez Centrum Kultury i Domy Kultury, Koła Gospodyń Wiejskich w każdym sołectwie, zachęcające społeczność lokalną do rozwijania swoich pasji (warsztaty, zespoły, konkursy, imprezy itp.), ○ Dobrze zabezpieczona ochrona przeciwpożarowa w Gminie – 7 jednostek OSP, ○ Spadek liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, ○ Szeroka i ukierunkowana na długotrwałe relacje współpraca władz Gminy z otoczeniem międzyregionalnym i międzynarodowym, ○ Niewielka liczba uchodźców – brak problemów adaptacyjnych, kulturowych, około zatrudnieniowych itd. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Stopień oświetlenia dróg niezapewniający wystarczającego efektu komfortu, ○ Niewystarczające działania promocyjne m.in. walorów turystyczno-rekreacyjnych Gminy, niepozwalające na zwiększenie wykorzystania posiadanych zasobów m.in. dla celów rozwoju przedsiębiorczości, ○ Symboliczne zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne (znikoma obecność na zebraniach, niezadowolająca frekwencja w ankietach społecznych), ○ Mała elastyczność mieszkańców na rynku pracy, ○ Trudna sytuacja kobiet na rynku pracy, ○ Niewystarczający system/infrastruktura opieki nad osobami starszymi, ○ Słaba oferta kulturalno-rozrywkowa, ○ Słaba promocja imprez kulturalnych, zaplecza rekreacyjno-sportowego Gminy, ○ Zbyt mała dostępność mieszkań, działek pod budowę domów (otulina PPN, ograniczenia krajobrazowe, przyrody chronionej), ○ Ograniczony dostęp do bazy konsumenckiej poza sezonem – usług, gastronomii, handlu wielobranżowego itp., ○ Brak miejsc spotkań dla mieszkańców typu kawiarnia, pub, kafejka, klub w okresie zimowym, ○ Brak infrastruktury sportowo–rekreacyjnej podczas niekorzystnych warunków atmosferycznych (basen, siłownia, kręgielnia itp.), ○ Niewystarczająca reakcja na przeciwdziałanie przestępczości i patologiom społecznym.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
STREFA PRZESTRZENNA	
<ul style="list-style-type: none"> ○ Ścieżki rowerowe – VeloCzorsztyn, VeloDunajec, ○ Korzystna lokalizacja badanego obszaru – bliskość Nowego Targu, Słowacji, miejsc generujących duży ruch turystyczny, ○ Bogata oferta turystyczna regionu - PPN, Zalew Czorsztyński, spływ Dunajcem, szlaki górskie (Pieniny, Gorce), rowerowe (trasy Velo), baza narciarska, noclegowa, zabytki i inne, ○ Uwarunkowania środowiskowe, duże zalesienie terenu, jeziora, chroniona przyroda, cisza, spokój, ○ Walory historyczno-kulturowe oraz potencjał umożliwiający rozwój rekreacji całorocznie: szlaki spacerowe, konne i rowerowe, stoki narciarskie, Pieniński Park Narodowy, Jezioro Czorsztyńskie, Dunajec, ○ Lokalne produkty, przysmaki – Targi Produktu Regionalnego i Konkurs Potraw Regionalnych, ○ Hala sportowo-widowiskowa w Maniowach, ○ Uczestnictwo w programie Czyste Powietrze, wyróżnienie w kategorii Małopolski Lider Czystego Powietrza, ○ Obecność mierników powietrza w przestrzeni publicznej Gminy – pogłębienie świadomości ekologicznej mieszkańców, ○ Niewielka liczba firm/zakładów uciążliwego przemysłu na terenie Gminy, co wpływa na jakość powietrza, środowiska, krajobrazu, ○ Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica S.A. – regulacja przepływów, produkcja energii, atrakcja turystyczna, ○ Odrębny system zaopatrzenia w wodę – niezależny od sąsiednich gmin, ○ Działania samorządu lokalnego w zakresie szerzenia idei proekologicznej, prośrodowiskowej, ○ Dogodne połączenie siecią dróg: Wojewódzkiej 969, 2 dróg powiatowych i 91 dróg gminnych, ○ Stale podejmowane działania na rzecz modernizacji i rozbudowy infrastruktury drogowej, budowy chodników, uzupełnień oświetlenia itp., ○ Wysoko oceniona realizacja działań rozwijających infrastrukturę energetyczną, wymiana źródeł ciepła, ○ Dobry stan techniczny zasobów mieszkaniowych Gminy, ○ Rosnąca jakość życia mieszkańców – zwiększenie powierzchni budowanych domów jednorodzinnych oraz budowa kolejnych budynków mieszkalnych, ○ Brak zagrożenia powodziowego i sezonowej suszy. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Natężenie ruchu na drogach powodujące kolizje drogowe, zagrożenia dla bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego, szczególnie pieszych ze względu na niedostateczną ilość chodników, ○ Niewystarczająca infrastruktura dla rowerzystów – parkingi, toalety, miejsca odpoczynku, kosze na śmieci, ○ Wymagający wzmocnienia / uzupełnienia obszar potencjału Velo, ○ Niskie bezpieczeństwo rozwiązań komunikacyjnych na skrzyżowaniach, ○ Brak komunikacji publicznej (PKP, PKS), w weekendy słabe połączenie z Nowym Targiem oraz na terenie Gminy pomiędzy sołectwami, ○ Brak sieci gazowniczej, ○ Brak sieci ciepłowniczej - gospodarka energią ciepłą oparta o indywidualne, najczęściej węglowe, źródła ciepła skutkuje uciążliwą niską emisją zanieczyszczeń (dotyczy odbiorców indywidualnych), ○ W okresie zimowym występują przekroczenia dopuszczalnych norm stężeń pyłów zawieszonych PM10 i B(a)P oraz poziomu celu długoterminowego ozonu (ochrona roślin), ○ Nie zawsze zgodny z oczekiwaniami mieszkańców ład przestrzenny np. niespójny sposób umieszczania reklam itd., ○ Niedostateczny odpływ ścieków z terenów zwartej zabudowania, ○ Niewystarczająca świadomość ekologiczna w zakresie gospodarki odpadami – wyrzucanie śmieci z prywatnych posesji i z działalności gospodarczych do pojemników w miejscach publicznych, ○ Pogarszający się stan Dunajca, zbierającego nieczystości z całego Podhala.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
STREFA GOSPODARCZA	
<ul style="list-style-type: none"> ○ Stabilna sytuacja gospodarcza - korzystne wskaźniki przedsiębiorczości, utrzymany trend wzrostowy, ○ Potencjał dla lokalnego rozwoju gospodarczego dzięki zasobom przyrodniczym i kulturowym, dostępowi do atrakcyjnej infrastruktury rekreacyjno-krajoznawczej, ○ Współpraca Gminy z organizacjami pozarządowymi takimi jak: Ochotnicze Straże Pożarne, Koła Gospodyń Wiejskich, Kluby Sportowe czy stowarzyszenia, fundacje - wsparcie w zakresie pozyskiwania środków finansowych i realizacji projektów, ○ Stopniowy spadek stopy bezrobocia w ostatnich dwóch latach, powrót pozytywnych trendów na rynku pracy po pandemii, ○ Wysoki stopień zalesienia powierzchni Gminy, co sprzyja promocji zdrowia, promowania warunków dogodnych do turystyki, rekreacji, rekonwalescencji, tworzenia ośrodków terapii i leczenia, obiektów SPA itp., ○ Targowiska, na których lokalni rolnicy, rzemieślnicy, wytwórcy mogą sprzedawać swoje plony, produkty, wyroby, ○ Doświadczenie i sukcesy w zakresie pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania na realizowane działania inwestycyjne, ○ Brak uciążliwego przemysłu, ○ Doświadczenia przedsiębiorców we współpracy ze Słowacją, ○ Dobra współpraca JST z przedsiębiorcami, ○ Rosnące zainteresowanie zasobami turystyczno-rekreacyjnymi Gminy wpływające na poszerzenie ofert miejsc noclegowych, a także bazy gastronom., pobudzenie przedsiębiorczości w tym zakresie, ○ Istotny potencjał dla lokalnego rozwoju gospodarczego, dogodny dla powstawania nowych miejsc pracy w branżach związanych z turystyką i wypoczynkiem, ○ Bardzo aktywni flisacy – promowanie, zaangażowanie w rozwój Gminy, ○ Wielofunkcyjna, wieloaspektowa działalność Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych – pracownicy wielozadaniowi (organizacja odbioru śmieci, odśnieżanie, sieć wodociągowa, stan techniczny przestrzeni publicznej itd.), ○ Możliwość inwestycji indywidualnych i przemysłowych ze względu na opracowany Plan Zagospodarowania Przestrzennego, ○ Wzrost liczby zewnętrznych inwestorów spoza Gminy zaangażowanych w rozwój infrastruktury zabudowy indywidualnej i noclegowej, ○ Silny napływ mieszkańców z terenu całej Polski – budowa budynków okresowego zamieszkania. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Częstkowo wykorzystany potencjał w sferze przedsiębiorczości, w zakresie turystyki i tras rowerowych, narciarskich – też w zakresie promocji, ○ Brak dużych przedsiębiorstw na terenie Gminy, znikoma liczba średnich przedsiębiorstw, ○ Wąski przekrój możliwości zachęcających inwestorów do lokowania kapitałów obszarze Gminy generujących nowe miejsca pracy, ○ Bezrobocie w Gminie wyższe od wskaźników dla powiatu nowotarskiego i Małopolski, ○ Znaczny wzrost liczby bezrobotnych kobiet, ○ Niekorzystny stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby ludności aktywnej zawodowo, ○ Słaby dostęp do satysfakcjonujących warunków zatrudnienia, co może przekładać się na migrację zarobkową, ○ Ograniczenia inwestycyjne (otulina PPN, ograniczenia krajobrazowe, obszary przyrody chronionej), ○ Niskie klasy bonitacyjne gleb, ○ Znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolnych, ○ Niska efektywność rolnictwa generującego przychody, ○ Brak pełnego wykorzystania potencjału gospodarczego, jaki oferują położenie i walory środowiskowe Gminy, w kontekście niesatysfakcjonującego rozwoju działalności związanych z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, kulturą, rozrywką i rekreacją, ○ Słabe skomunikowanie Gminy Czorsztyn z centrum kraju.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ○ Moda na zdrowy styl życia, ○ Korzystne trendy społeczne – życie w otoczeniu natury i w zgodzie z nią, ○ Zwiększone zainteresowanie turystyką krajową (wpływ pandemii i wojny na Ukrainie), ○ Dostosowanie oferty kulturalnej dla młodych i starszych ludzi, ○ Wsparcie dla uchodźców, imigrantów – pomoc medyczna, finansowa, edukacyjna, umożliwiająca podjęcie zatrudnienia, wsparcie w integracji i asymilacji, ○ Napływ siły roboczej, zatrudnianie imigrantów i uchodźców, wypełnienie luki na lokalnym rynku pracy, ○ Rozwój nowych technologii, ○ Rozwój cyfrowy - optymalizacja pracy, poprawa komunikacji, uproszczenie procedur, zmniejszenie kosztów, lepsza dostępność zasobów (e-Urzędy), ○ Rozwój elastycznych form zatrudnienia (praca zdalna, możliwość ruchomego czasu pracy), ○ Wydajniejsza sieć internetowa, zapewniająca możliwość realizowania biznesu w sieci, świadczenia pracy zdalnej, outsourcingu, ○ Wzmocnienie współpracy pomiędzy sąsiednimi samorządami, ○ Zacieśnienie relacji międzynarodowej, głównie ze Słowacją, ○ Zwiększenie świadomości dla realizacji celów Zrównoważonego Rozwoju, działań CSR, ○ Skuteczna, dynamiczna promocja walorów Gminy zachęcająca do osiedlenia się, turystów do odwiedzenia Gminy i inwestorów do realizacji przedsięwzięć na tym obszarze, ○ Inicjatywy społeczne – zachęcenie mieszkańców do aktywnej współpracy dla rozwoju Gminy, ○ Kontynuacja działań związanych z ograniczeniem niskiej emisji zanieczyszczeń dla powietrza. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wysoka inflacja – negatywny wpływ na inwestycje, wysokość opłat za media, zubożenie społeczeństwa, ○ Niekorzystne skutki gospodarcze, społeczne i zdrowotne po wystąpieniu pandemii Covid-19, ○ Ujemne oddziaływanie na gospodarkę wywołane wojną na Ukrainie, ○ Przerwy w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania - fundusze europejskie, ○ Niestabilność przepisów prawnych i podatkowych, ○ Restrykcje regulacji prawnych w zakresie ochrony środowiska, inwestycji na obszarach chronionych, ○ Swoboda deweloperska, różnorodność i natężenie zabudowy architektonicznej wpływający na obniżenie walorów krajobrazowych i jakości życia mieszkańców, ○ Brak programów efektywnie wspierających wzrost dzietności w Polsce, ○ Odptyw młodych osób emigrujących zarobkowo, mała dostępność pracy w bliskim otoczeniu, ○ Brak wyspecjalizowanej kadry na rynku pracy z wielu dziedzin, co powoduje wyhamowanie rozwoju gospodarczego, ○ Bariery językowe, kulturowe uchodźców mające niekorzystny wpływ na ich funkcjonowanie w nowym otoczeniu społecznym i zawodowym, ○ Ujemny wpływ sytuacji geopolitycznej na nastroje społeczne, ○ Zwiększające się obciążenia finansowe, powodujące pesymizm, zwiększone zainteresowanie emigracją, ○ Eurosieroctwo jako niekorzystny skutek migracji ludności, ○ Odptyw wysoko wykwalifikowanych i kreatywnych mieszkańców do większych miast, ○ Wzrost liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, ○ Nasilenie niekorzystnych zjawisk społecznych, ○ Niewystarczający poziom integracji społecznej, brak wyznaczonych miejsc i inicjatyw prospołecznych, ○ Słaby dostęp do rozrywki, wydarzeń kulturalnych, zniechęcający ludzi młodych do pozostania w Gminie, ○ Postępujące procesy depopulacji i starzenia się społeczeństwa.

STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU GMINY CZORSZTYN

Realizacja wyznaczonych celów w strategii rozwoju JST jest związana z właściwym określeniem jej misji i wizji. Rolą misji jest określenie nadrzędnego kierunku działania, uzasadnienie przyjęcia sprecyzowanych celów strategicznych oraz nadanie kierunku funkcjonowania dla poszczególnych interesariuszy. Odpowiednio skonstruowana misja zawiera kategorie nastawione na profesjonalizm, skuteczność, związane z jakością relacji i sprawnym kontaktem z klientem. Wyraża potrzebę doskonalenia, kreatywności i innowacyjności, buduje wizerunek odpowiedzialnej społecznie i zaangażowanej w działania placówki. Wizja jest obrazem przyszłości, którą JST zamierza wykreować. Zaplanowana koncepcja przyszłości Gminy oparta na ambitnych i realnych do osiągnięcia aspiracjach powinna być wspólna dla organów Gminy oraz wszystkich podmiotów ją tworzących. Uwzględniając wyniki analizy SWOT, sugestie społeczności lokalnej oraz zdanie Władz Gminy zdefiniowano kluczowe elementy pozwalające na optymalne realizowanie *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030*.

Misja i wizja - Gmina Czorsztyn do roku 2030

Misja

Misją Gminy Czorsztyn do roku 2030 jest wykorzystanie szans i potencjału rozwojowego obszaru w celu podniesienia jakości życia mieszkańców. Dbając o otoczenie, relacje społeczne, dziedzictwo kulturowe, atrakcje turystyczne, ekologię i przedsiębiorczość, zostanie wzmocniona partnerska współpraca na rzecz zrównoważonego i trwałego rozwoju Gminy Czorsztyn.

Wizja

Do 2030 roku Gmina Czorsztyn będzie centrum turystycznym regionu, promującym i eksponującym jej wyjątkowe dziedzictwo przyrodnicze oraz kulturowe. Miejscem atrakcyjnym zarówno dla odwiedzających Gminę gości, jak i dla przedsiębiorców oraz mieszkańców, ceniących zasoby oraz unikalną tożsamość tego miejsca. Dynamiczny, szeroko rozumiany, rozwój pozwoli ukształtować przestrzeń, której filarem będzie dobrobyt oraz inicjatywy społeczno-gospodarcze realizowane z szacunkiem wobec otaczającej przyrody.

Cele strategiczne, kierunki działań, spodziewane efekty, wskaźniki realizacji

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę, konsultacje społeczne, opinie Władz Gminy, dokumenty strategiczne, analizy odnoszące się do aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej Gminy oraz płynące z nich wnioski, opracowana została koncepcja strategiczna, która zawiera kluczowe założenia polityki rozwoju lokalnego. W celu zapewnienia wielopłaszczyznowego postępu Gminy przyjęto koncepcję rozwoju skoncentrowaną na trzech wymiarach planowania strategicznego. Nawiązują one do potrzeb i wyzwań uwzględniających trzy sfery: społeczną, gospodarczą i przestrzenną, a ich zakres zaprezentowano poniżej.

TABELA 8. Wyznaczone cele strategiczne i operacyjne dla Gminy Czorsztyn – kierunki działań, oczekiwane rezultaty, proponowane mierniki, interesariusze zaangażowani w realizację¹⁴⁰

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE
<p style="text-align: center;">I</p> <p style="text-align: center;">Strefa społeczna</p> <p>Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmocnienie kapitału społecznego</p>	1.1. Nowoczesne i dostępne obiekty sportowe i rekreacyjne.
	1.2. Promocja zdrowego stylu życia, dbanie o zaplecze medyczne.
	1.3. Szeroka oferta edukacyjna.
	1.4. Bezpieczeństwo i wsparcie społeczne.
	1.5. Partnerska współpraca.
<p style="text-align: center;">II</p> <p style="text-align: center;">Strefa przestrzenna</p> <p>Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy</p>	2.1. Funkcjonalna i przyjazna przestrzeń publiczna.
	2.2. Komunikacja i transport - inwestycje, dostępność.
	2.3. Dostęp do sieci wodno-kanalizacyjnej, infrastruktury technicznej.
	2.4. Promocja i wsparcie działań proekologicznych.
<p style="text-align: center;">III</p> <p style="text-align: center;">Strefa gospodarcza</p> <p>Efektywne korzystanie z potencjału gospodarczego</p>	3.1. Wydajne wykorzystanie potencjału turystycznego.
	3.2. Wsparcie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy.

¹⁴⁰ Opracowanie własne oparte o wielowymiarowe konsultacje.

Cel STRATEGICZNY I: Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmocnienie kapitału społecznego**CEL OPERACYJNY 1.1. Nowoczesne i dostępne obiekty sportowe i rekreacyjne**

Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki
<ul style="list-style-type: none"> • Inicjowanie działań związanych z budową/modernizacją bazy sportowo-rekreacyjnej wraz z infrastrukturą towarzyszącą i doposażeniem, • Wybór inwestycji z zakresu działań sportowo-rekreacyjnych z uwzględnieniem potrzeb mieszkańców, turystów i obecnych trendów, • Podniesienie standardu zagospodarowania terenów zielonych na cele sportowe i rekreacyjne, • Kompleksowe rozplanowanie ciągów sportowo-rekreacyjnych (ścieżki rowerowe, narciarskie, biegowe, piesze) w skali Gminy, • Współdziałanie w zakresie rozwoju kultury fizycznej w Gminie ze stowarzyszeniami, klubami sportowymi, sponsorami i z samorządami partnerskimi, • Wynajem/udostępnianie obiektów sportowych na organizację zajęć sportowych, dydaktycznych, zawodów oraz imprez rekreacyjnych, • Poprawa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej przy placówkach oświaty, • Organizacja życia sportowo-rekreacyjnego dzieci i młodzieży podczas wakacji i ferii, • Propagowanie aktywnego trybu życia oraz inicjowanie rekreacji dla mieszkańców, • Promowanie i organizowanie imprez rodzinnych o charakterze rekreacyj. i sportowym, • Poszerzenie oferty sportowej i rekreacyjnej dla osób starszych, niepełnosprawnych, dzieci i młodzieży, • Połączenie zdrowego stylu życia (zawody, mecze) z akcjami charytatywnymi, festynami, • Organizowanie/współorganizowanie imprez sportowo-rekreacyjnych na poziomie lokalnym i ponadlokalnym, • Aktywne pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowania i funduszy celowych, • Dynamizacja działań promocyjnych (z uwzględnieniem wszystkich narzędzi informacyjnych) imprez sportowych, rekreacyjnych, walorów turystycznych, zabytków, ośrodków agroturystycznych potęgująca wzrost zainteresowania potencjalnych turystów, osób podróżujących do sąsiednich miejscowości, • Wsparcie mieszkańców w osiąganiu sukcesów sportowych na szczeblach wojewódzkich, krajowych, międzynarodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ogólnodostępne obiekty sportowe i rekreacyjne, poprawa ich poziomu, poszerzenie oferty, • Poprawa stanu zdrowia i sprawności mieszkańców, wydłużenie ich życia, • Wzrost jakości życia społeczności lokalnej, • Integracja mieszkańców, • Bogata oferta zajęć ruchowych, zarówno indywid., grupowych, wspólne cele służące poprawie relacji społ., • Zwiększenie wykorzystania obiektów (wzrost dochodów), • Rozkwit turystyki wypoczynkowej i rekreacyjnej mający wpływ na przedsiębiorczość mieszkańców, • Bogata oferta turystyczna/rekreacyjna/sportowa, • Klarowne zasady funkcjonowania obiektów sport., • Zwiększenie zasięgu informacyjnego i promocyjnego w obszarze oferty sportowo-rekreacyjnej Gminy, • Wzrost wiedzy mieszkańców dot. konkurencyjności walorów turystycznych, rekreacyjnych, historycznych, kulturowych Gminy Czorsztyn na tle innych regionów, • Skoordynowana baza turystyczno - wypoczynkowa i rekreacyjno - sportowa, • Wzmocnienie tożsamości społeczno-kulturowej mieszkańców, odpowiedzialności za kreowanie przestrzeni przyjaznej wszystkim członkom wspólnoty, • Poprawa kondycji finansowej przedsiębiorców, UG, • Wzmocnienie marki Gminy jako miejsca atrakcyjnego rekreacyjnie, sportowo i turystycznie. • Społeczeństwo odnoszące znaczące sukcesy sportowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wartość zewn. i wewn. środków finansowych przeznaczonych na działania inwestycyjne w obszarze sportu i rekreacji (zł), • Liczba przedsięwzięć, projektów promujących aktywnie spędzany czas (szt.), • Liczba nowo powstałych miejsc aktywności sportowej i rekreacyjnej (szt.), • Liczba osób uczęszczających na zajęcia sportowe (os.), • Liczba form zajęć indywid. i grupowych dla różnych kategorii wiekowych (szt.), • Liczba organizowanych imprez sportowych i rekreacyj. (szt.), • Liczba nowych, odnowionych, obiektów turystyczno-rekreacyjnych (szt.), • Liczba odwiedzających Gminę turystów (os.), • Liczba zdobytych medali w zawodach sportowych (szt.).
Współpraca na rzecz realizacji celu z interesariuszami:	Urząd Gminy Czorsztyn oraz jednostki gminne, Gminny Ośrodek Kultury, ośrodki oświatowe, turystyczne, kluby, stowarzyszenia, fundacje, organizacje sportowe, Małopolski Związek Sportowy, samorząd wojewódzki, administracja rządowa, podmioty prywatne, organizacje pozarządowe, sponsorzy, samorządy partnerskie, media.	

Cel STRATEGICZNY I: Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego		
CEL OPERACYJNY 1.2. Promocja zdrowego stylu życia, dbanie o zaplecze medyczne		
Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki realizacji
<ul style="list-style-type: none"> • Propagowanie, wspieranie zdrowego stylu życia i postaw prozdrowotnych, • Zachęcanie do korzystania z programów diagnostycznych, profilaktycznych, darmowe konsultacje medyczne dla mieszkańców itp., • Wykorzystanie potencjału produkcji zdrowej żywności, organizacja ponadlokalnych targów, konferencji i innych wydarzeń, • Wsparcie dla osób potrzebujących pomocy w zakresie zwalczania problemów, uzależnień, pomoc terapeutyczna i rehabilitacyjna itp., • Kampania edukacyjna dot. przeciwdziałania izolacji społecznej, przeciwdziałanie problemom natury psychicznej (rozwój opieki psychiatrycznej i psychoterapeutycznej), • Wsparcie osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, chorych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, • Zapewnienie uczniom, rodzicom pomocy w sytuacjach kryzysowych na terenie szkoły, • Zapewnienie mieszkańcom specjalistycznej opieki zdrowotnej, doposażenie placówek medycznych, • Zwiększenia nakładów finansowych na zadania z zakresu ochrony zdrowia czy opieki społecznej, • Popularyzacja telemedycyny i usług medycznych online, • Wykorzystanie trendów rozwoju branży turystyczno-zdrowotnej, utworzenie stosownych placówek, strefy uzdrowiskowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ogólna poprawa stanu zdrowia, wydłużenie czasu życia mieszkańców, • Zmniejszenie liczby zachorowań i zgonów z powodu problemów zdrowotnych dzięki wcześniejszemu wykryciu chorób w ramach badań profilaktycznych, • Poprawienie jakości życia mieszkańców, poprzez nowe możliwości spędzania czasu wolnego m.in. przez seniorów, osoby z niepełnosprawnościami, chorych i wykluczonych społecznie - zapewnienie oferty dostosowanej do wieku i potrzeb tych osób, • Integracja osób starszych, możliwość spędzania czasu wolnego z osobami o podobnym wieku i zainteresowaniach, • Zmiana nawyków żywieniowych, utrwalenie wzorca zdrowego stylu życia, • Poprawa jakości obsługi usług medycznych, rehabilitacyjnych, zwiększony dostęp do lekarzy specjalistów, dostosowane do potrzeb mieszkańców terminy wizyt, • Pozytywny wizerunek Gminy zapewniającej optymalne warunki do życia w zgodzie z naturą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba kampanii zachęcających do badań diagnostycznych, profilaktycznych, konsultacji medycznych (szt.), • Liczba akcji zachęcających do szczepień, osób zaszczepionych na Covid-19 i na grype (szt., os.), • Liczba kampanii edukacyjnych dot. zdrowego stylu życia, właściwego żywienia, przeciwdziałania stresowi itp. (szt.), • Liczba przedsięwzięć zachęcających do aktywnego spędzania czasu (szt.), • Liczba pacjentów w ośrodkach zdrowia (os.), • Liczba beneficjentów korzystających ze wsparcia wolontariuszy (os.), • Wartość zewnętrznych i wewnętrznych środków finansowych przeznaczonych na doskonalenie bazy infrastrukturalnej, wyposażenie oraz podniesienie standardu obsługi w placówkach ochrony zdrowia (zł), • Ocena satysfakcji mieszkańców z opieki zdrowotnej (%).
Współpraca na rzecz realizacji celu z interesariuszami:	Urząd Gminy Czorsztyn i inne jednostki gminne, Gminny Ośrodek Kultury, Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki ochrony zdrowia, mieszkańcy, przedsiębiorcy, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, administracja rządowa, Narodowy Fundusz Zdrowia, kluby i organizacje sportowe, fundacje, samorząd powiatowy i wojewódzki, media.	

Cel STRATEGICZNY I: Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego		
CEL OPERACYJNY 1.3. Szeroka oferta edukacyjna		
Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki
<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie publicznych placówek oświat. i opiekuńczych poprzez dofinansowania i dotacje, • Rozwój infrastruktury związanej z edukacją poprzez wykorzystanie przestrzeni placówek oświatowych oraz modernizację obiektów, • Dostosowanie placówek dla uczniów z niepełnosprawn. i specjal. potrzebami edukacyj., • Edukacja artystyczna jako organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży oraz dorosłych, • Wzbogacenie oferty zajęć organizowanych przez placówki kulturalno-oświatowe, również w ferie zimowe i wakacje, • Edukacja młodzieży i dorosłych w zakresie kompetencji miękkich - kluczowych na rynku pracy, • Promocja narzędzi cyfr. w procesie edukacji, pracy zdalnej, prowadzeniu biznesu w sieci, • Dostosowanie oferty edukacyjnej do lokalnego rynku pracy we współpracy ze szkołami, • Ukierunkowanie na dostosowanie oferty edukacyjnej do zachodzących zmian demograficznych i potrzeb mieszkańców, • Zachęcanie uczniów do udziału w konkursach i zapewnienie stypendiów, programów wsparcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych, • Promowanie procesu doskonalenia/pozyskiwania wiedzy wśród kadry pedagogicznej i administracyjnej w placówkach oświatowo-wychowawczych, • Przystosowane godziny otwarcia placówek oświatowych do aktywności zawod. rodziców, • Dostosowanie kształcenia kompetencji uczniów w tzw. „zawodach przyszłości”, wzmocnienie roli doradców zawodowych, • Czynny udział pracowników oświaty i uczniów w targach edukacyjnych, festiwalach zawodów, konferencjach branżowych itp., • Ułatwienie nauki dzieciom wymagającym zajęć wyrównawczych, wsparcie w sytuacjach kryzysowych, trudnych oraz objęcie ich opieką specjalisty, • Wzmocnienie udziału pedagoga i psychologa szkolnego w życiu uczniów, łatwy dostęp do pomocy w sytuacji kryzysowej, wymagającej wsparcia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa poziomu nauczania w placówkach szkolnych i przedszkolnych, • Powszechny dostęp do zajęć dodatkowych, kursów dla wszystkich mieszkańców Gminy, • Zwiększenie korelacji pomiędzy kształceniem dzieci a potrzebami na rynku pracy, • Wielopłaszczyznowy rozwój dzieci i młodzieży, zarówno pod kątem edukacyjnym, kreatywnym, jak i ruchowym, • Rozkwit zajęć związanych z kulturą i regionalną tradycją, • Zwiększenie świadomości ekologicznej oraz tożsamości lokalnej wśród dzieci i młodzieży, • Eliminacja barier wykluczających chorych, osoby z niepełnosprawnością i ze specjalnymi potrzebami eduk., • Zniwelowanie bariery cyfrowej dla mieszkańców w każdym wieku, • Elastyczność form nauczania – zajęcia indywidualne i zdalne, • Wysokie kwalifikacje i kompetencje kadry pedagogicznej, poprawa poziomu edukacji, • Nowoczesna edukacja dostosowana do zmieniającego się rynku pracy, zmian gosp., społ. i rozwiązań cyfrowych/innowacyjnych, • Wdrożenie warunków do rozwoju zawodowego mieszkańców, • Konkurencyjne warunki edukacyjne zachęcające młode rodziny do osiedlania się w Gminie, • Poprawa stanu zdrowia psych. dzieci, młodzieży z chorobami depresyjnymi, lękowymi itp. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba zmodernizowanych i rozbudowanych obiektów oświatowych (szt.), • Wyniki egzaminów ósmoklasistów (%). • Liczba zakupionego wyposażenia, narzędzi, pomocy dydaktycz. (szt.), • Liczba uczniów szczególnie uzdolnionych, korzystających ze stypendiów, liczba laureatów, finalistów konkursów kuratorskich (os.), • Liczba zajęć pozalekcyjnych (szt.), • Liczba nauczycieli dokształcających się (os.), • Liczba uczniów z problemami edukacyj., korzystających z pomocy dydaktycznej (os.), • Liczba uczniów objętych wsparciem pedagogicz., psycholog. (os.).
<p>Współpraca na rzecz realizacji celu z interesariuszami:</p>	<p>Kuratorium Oświaty w Krakowie, Urząd Gminy Czorsztyn, Gminny Ośrodek Kultury, organizacje pozarządowe, samorząd wojewódzki, administracja rządowa, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Nowym Targu, placówki oświatowe, dydaktyczne, podmioty prywatne, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Targu, przedsiębiorcy, MARR S.A., kluby i organizacje sportowe, instytucje kultury, stowarzyszenia, spółdzielnie socjalne.</p>	

Cel STRATEGICZNY I: Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego

CEL OPERACYJNY 1.4. Bezpieczeństwo i wsparcie społeczne

Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki
<ul style="list-style-type: none"> • Usunięcie barier architektonicznych (np. poprzez zamontowanie podjazdów, wind w budynkach użyteczności publicznej, likwidacja progów, krawężników), • „Nie” dla łamania prawa, akcje/kampanie edukacyjno-informacyjne, • System ewidencji zgłoszeń zagrożeń od mieszkańców, katalogowanie „pomysłów na zmiany” w zakresie bezpieczeństwa na terenie Gminy, • Kontrola przestrzeni publicznej w miejscach najbardziej niebezpiecznych, • Wzmocnienie systemu monitoringu w miejscach częstego łamania prawa, • Zintegrowany system opieki nad zwierzętami, akcje edukacyj. dot. pieczy i troski o nie, • Cykliczna edukacja dzieci i młodzieży dotycząca zagrożeń, przemocy, cyberprzemocy, reagowania w sytuacjach kryzysowych, udzielania pierwszej pomocy, ewakuacji, • Szkolenia dla służb porządkowych, doposażenie ich zaplecza, • Monitoring i aktualizacja procedur dotyczących współczesnych zagrożeń, • Rozwój systemu wsparcia i aktywności dla osób zależnych, starszych i niepełnosprawnych., • Wzmocnienie wsparcia dla osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo, • Stałe podnoszenie poziomu dostępności cyfrowej w Gminie poprzez dostosowanie stron internetowych, aplikacji, mediów społecznościowych, odtwarzaczy multimedialnych, • Wprowadzenie w Gminie narzędzi umożliwiających swobodną obsługę osób ze szczególnymi potrzebami poprzez zapewnienie tłumacza języka migowego lub tłumacza online, pętli indukcyjnych lub innych rozwiązań technologicznych, • Dostosowanie mieszkań będących w zasobie gminnym dla osób ze szczegól. potrzebami, • Szkolenia dla pracowników zatrudnianych przez Gminę oraz innych osób współpracujących z osobami ze szczególnymi potrzebami, • Wsparcie prawne, socjalne, psycholog., terapeut., profilakt. dla osób potrzebujących, • Pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, pozyskiw. świadczeń, składaniu wniosków itp., • Doradztwo/wsparcie finansowe, rzeczowe dla osób dotkniętych ubóstwem, • Kształtowanie pozytywnych postaw wśród społeczności lokalnej w obszarze pomocy osobom ze szczególnymi potrzebami, inicjowanie wsparciowych akcji społecznych, • Promocja wartości i postaw prorodzinnych, prospołecznych; budowanie relacji i poczucia bezpieczeństwa, wsparcie poprzez realizację wydarzeń edukacyjnych, eventów, • Kontynuowanie opieki senioralnej w zakresie tworzenia i rozwoju dedykowanych placówek, form aktywizacji społecznej, usług opiekuńczych itp. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie dostępności obiektów i budynków gminnych dla osób ze szczególnymi potrzebami, • Budowanie kompleksowego systemu bezpieczeństwa i profilaktyki, • Wyraźny wizerunek bezpiecznej Gminy, • Intensyfikacja działań prewencyj. zapobieg. przemocy, • Sprawny monitoring kluczow. miejsc przestrzeni publ., • Zwiększenie bezpieczeństwa na ulicach, przy drogach, • Kompetentni i dobrze wyposażeni pracownicy służb odpowiadających za bezpieczeństwo w Gminie, • Przejrzyste i zaktualizowane procedury na wypadek sytuacji kryzysowych, • Spadek wskaźnika przestępczości, • Spadek liczby osób żyjących w ubóstwie, • Skuteczna aktywizacja zawodowa, • Wzrost samodzielności osób ze szczegól. potrzebami, • Poprawa jakości życia i włączenie społeczne osób z niepełnosprawnością, • Zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, usług oraz możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym osób ze specjalnymi potrzebami, • Dostępność wsparcia oraz przejrzystość i zrozumienie procesu załatwiania spraw urzędowych dzięki wsparciu pracowników administracyjnych, asystentów itp., • Inicjatywy/spotkania, pobudzające zjawisko empatii, • Integracja osób o podobnych problemach i doświadczeniach - grupy motywacyjne, grupy wsparcia, • Przygotowywanie / przystosowanie ofert do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, wykluczonych cyfrowo, zawodowo, osób z dysfunkcjami, • Ogólnodostępna przestrzeń publ. dla wszystkich osób. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba zgłoszonych zagrożeń (szt.), • Liczba podjętych interwencji na podstawie zgłoszeń (szt.), • Wskaźnik przestępczości wzgl. poprzedniego okresu (%), • Liczba miejsc monitorowanych na obszarze Gminy (szt.), • Liczba przeszkolonych pracowników służb odpowiad. za bezpieczeństwo (os.), • Liczba objętych opieką zwierząt bezdomnych (szt.), • Liczba osób objętych wsparciem w sprawach prawnych, socjal., psycholog., doradczych (os.), • Liczba osób korzystających z pomocy OPS (os.), • Liczba seniorów biorących udział w aktywizujących, integrujących zajęciach (os.), • Liczba rodzin objętych wsparciem w zakresie pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowaw. (szt.), • Liczba wprowadzonych usprawnień architektonicznych i komunikacyjnych dla osób ze specjal. potrzebami (szt.).

Cel STRATEGICZNY I: Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego

CEL OPERACYJNY 1.4. Bezpieczeństwo i wsparcie społeczne

Współpraca na rzecz realizacji celu z Interesariuszami:

Urząd Gminy Czorsztyn i inne jednostki gminne, GOPS, Policja, Straż Pożarna, sądy, samorząd powiatowy i wojewódzki, administracja rządowa, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, placówki oświatowe, kulturalne, służby zdrowia, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, ośrodki interwencji kryzysowej, Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, urzędy pracy, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, organizacje pozarządowe, media, podmioty prywatne, mieszkańcy, MARR S.A, stowarzyszenia, spółdzielnie socjalne.

Cel STRATEGICZNY I: Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego

CEL OPERACYJNY 1.5. Partnerska współpraca

Kierunki działań

- Podnoszenie kompetencji zawodowych pracowników adekwatnie do potrzeb pracodawców np. cyfrowych, w ramach gospodarki 4.0,
- Promowanie i usprawnianie procesów rozwoju cyfrowego - optymalizacja pracy, poprawa komunikacji, uproszczenie procedur, zmniejszenie kosztów, lepszy dostęp do zasobów (e-urzędy),
- Dostępność nowoczesnych systemów informatycznych JST, dostosowanie ich możliwości do pojawiających się potrzeb, kompatybilność baz itp.,
- Aktywizacja społ. i zawod. mieszkańców, promowanie inicjatyw społ., wzmacnianie współodpowiedzialności za wspólne gospodarowanie i wykorzystywanie zasobów Gminy,
- Integracja z obcokrajowcami niwelująca bariery adaptacyjne, kulturowe i bytowe,
- Zachęcenie mieszkańców do aktywnej współpracy dla rozwoju Gminy,
- Propagowanie edukacji ekologicznej, promowanie rozwiązań proekologicznych zarówno wśród interesantów jak i pracowników administracji,
- Organizowanie badań dot. satysfakcji, jakości życia i usług publicznych w Gminie,
- Wzmacnianie postaw patriotyzmu lokalnego, dbałość o naturę, tradycję, kulturę i historię,
- Zintensyfikowanie współpracy terytorial., międzyregionalnej, międzynarodowej,
- Wykorzystanie potencjału społecznego, kulturowego, środowiskowego i gospodarczego obszaru w sposób zapewniający zrównoważony rozwój,
- Promowanie inicjatyw podkreślających atrakcyjność turystyczną i gospodarczą w celu pozyskania inwestorów i nowych mieszkańców.

Oczekiwane rezultaty

- Wykwalifikowana kadra zapewniająca potencjał intelektualny adekwatny do zapotrzeb. na rynku pracy,
- Wysoka atrakcyjność turyst. i inwest. Gminy (zwłaszcza wysoki potencjał kulturowy) przyciągająca inwestorów, turystów i nowych mieszkańców,
- Powszechnie dostępne e-usługi i e-administracja zapewniające wzrost umiejętności funkcjonowania mieszkańców w środowisku cyfrowym,
- Upowszechnione i udoskonalone usługi cyfrowe JST – usprawniające procedury, optymalizujące czas trwania i generujące niższe koszty administracyjne,
- Odpowiedzialne działania ekologiczne administracji publ. (np. racjonalne zarządzanie zużyciem energii, zmniejszenie zużycia papieru, segregowanie odpadów),
- Satysfakcjon. współpraca, komunikacja, porozumienie na linii władze samorządowe – społeczność lokalna,
- Wzmocnienie integracji społecznej, międzynarodowej i tożsamości lokalnej,
- Współpraca terytorial., międzyregion., międzynarod.
- Pozyskiwanie nowych inwestorów.

Proponowane mierniki

- Liczba osób biorących udział w szkoleniach, podnoszących kwalifikacje dot. kadry pracującej w Urzędzie Gminy i jej jednostk. org. (os.),
- Liczba nowych usług publicznych dostępnych online (szt.),
- L. użytkow. usług online (os.),
- Liczba osób odwiedzających stronę Urzędu Gminy Czorsztyn (os.),
- Liczba wydarzeń inicjowanych przez mieszkańców (szt.),
- Liczba podpisanych porozumień/ umów o współpracy terytorial., międzyreg., międzynarod. (szt.),
- Liczba realizowanych nowych projektów inwestycyjnych (szt.),
- Liczba eventów, kampanii reklamowych, artykułów, postów promujących Gminę (szt.).

Współpraca na rzecz realizacji celu z Interesariuszami:

Urząd Gminy Czorsztyn i inne jednostki gminne, GOK, administracja rządowa, samorząd wojewódzki i powiatowy, placówki oświatowe i kulturalne, ośrodki edukacyjne, instytucje doradcze, punkty infor., mieszkańcy, przedsiębiorcy, inwestorzy, partnerzy zagraniczni, media, organ. pozarządowe.

CEL STRATEGICZNY II: Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy

CEL OPERACYJNY 2.1. Funkcjonalna i przyjazna przestrzeń publiczna

Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki realizacji
<ul style="list-style-type: none"> • Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania terenu i dostosowanie ich do aktualnych potrzeb rozwijającej się Gminy np. w zakresie zapewnienia ciągów komunikacyjnych, sieci przesyłowych w miejscach intensywnego rozwoju zabudowy mieszkaniowej czy inwestycyjnej, • Tworzenie nowych planów według pojawiających się potrzeb – zarówno mieszkalnych jak i inwestycyjnych, • Tworzenie infrastruktury technicznej na nowopowstających terenach inwestycyjnych zgodnie z dokumentami planistycznymi, • Współpraca z inwestorami i deweloperami w zakresie oferty mieszkaniowej, • Wspieranie budownictwa mieszkaniowego m.in. poprzez zapewnienie terenów pod budownictwo mieszkaniowe, • Bieżąca optymalizacja dostępności liczby mieszkań m.in. komunalnych i socjalnych, • Dbłość o stan techniczny i funkcjonalność budynków stanowiących mieszkaniowy zasób Gminy (atrakcyjność otoczenia, koszty utrzymania, ekologia), • Poprawa / rewitalizacja przestrzeni publicznej Gminy w celu poprawy jakości życia i rozwoju obszaru, • Prowadzenie dialogu z mieszkańcami Gminy na temat polityki przestrzennej w celu zaspokojenia ich potrzeb i spełniania oczekiwań, • Szerzenie inicjatyw zachęcających mieszkańców do dbałości o ład, estetykę, otoczenie i wspólną przestrzeń. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój zabudowy z zachowaniem ładu przestrzennego, • Usystematyzowanie polityki przestrzennej, • Zwiększenie funkcjonalności przestrzeni, • Kontrolowana zabudowa, • Aktualne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, • Odnowione zasoby mieszkaniowe Gminy, • Zagospodarowanie zniszczonych / niedostępnych terenów publicznych, • Aktualizacja planów budowy infrastruktury technicznej pod nowe inwestycje, • Ochrona terenów rolniczych o najlepszych glebach w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów rolniczych o najlepszych glebach, • Zwiększenie liczby mieszkań na terenie Gminy, a w konsekwencji zwiększenie liczby ludności, • Poprawa estetyki przestrzeni publicznej Gminy, • Zwiększenie/ochrona walorów krajobrazowych Gminy, • Społeczna odpowiedzialność mieszkańców w zakresie dbałości o wspólną przestrzeń, poszanowanie dóbr publicznych, zasobów naturalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stopień pokrycia Gminy MPZP (%), • Liczba modyfikacji w MPZP (szt.), • Powierzchnia terenów uzbrojonych technicznie pod zabudowę inwestycyjną (ha), • Powierzchnia terenów przeznaczonych w MPZP pod instalacje OZE (ha), • Liczba kontroli legalności tablic, billboardów, szyldów reklamowych (szt.), • Liczba nowo powstałych mieszkań (szt.), • Liczba nowo powstałych domów (szt.), • Liczba nowo powstałych inwestycji (szt.), • Liczba przeprowadzonych programów promocyjno - edukacyjnych dla mieszkańców (szt.), • Liczba wyremontowanych mieszkań komunalnych (szt.).
<p>Współpraca na rzecz realizacji celu z interesariuszami:</p>	<p>Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, administracja rządowa, samorząd wojewódzki i powiatowy oraz inne JST, organizacje pozarządowe, Urząd Gminy Czorsztyn i inne jednostki gminne, przedsiębiorcy, inwestorzy, mieszkańcy, dostawcy energii, gazu, operatorzy telekomunikacyjni, dostawcy sieci światłowodowej.</p>	

CEL STRATEGICZNY II: Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy

CEL OPERACYJNY 2.2. Komunikacja i transport - inwestycje, dostępność.

Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki
<ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie i rozwój funkcjonowania transportu publicznego, organizacja wydajnej sieci transportowej, poprawa oferty transportu publicznego a w szczególności wewnątrzgminnego, • Niwelacja zjawiska wykluczenia komunikacyjnego, • Dostosowanie taboru transportu do osób ze szczególnymi potrzebami, • Rozwój inteligentnego transportu – smart mobility, • Poprawa jakości dróg publicznych, ich budowa i modernizacja na terenie Gminy, z uwzględnieniem punktów monitoringu w miejscach obciążonych wysokim wskaźnikiem wypadków czy wykroczeń drogowych, • Partycypacja publiczna mająca na celu zebranie informacji od mieszkańców na temat potrzeb w zakresie dostępności transportowej, optymalizacji połączeń, infrastruktury komunikacyjnej i towarzyszącej, • Współpraca z prywatnymi przewoźnikami w celu dostosowania oferty transportowej do potrzeb mieszkańców (przebieg tras, częstotliwość kursowania itp.), • Bieżąca współpraca z GDDKiA, Powiatowym i Wojewódzkim Zarządem Dróg mająca na celu budowę/rozbudowę/modernizację dróg w celu powiększenia dostępności komunikacyjnej, • Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego m.in. poprzez poprawę infrastruktury przydrożnej (chodników, oświetlenia, poboczy, przystanków, przejść dla pieszych, dostosowanie do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami), • Połączenie szlaków turystycznych przebiegających przez teren Gminy w celu stworzenia zwartej sieci ścieżek pieszo-rowerowych, • Zwiększenie liczby ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych we współpracy z władzami wojewódzkimi, powiatowymi i ościennymi Gminami, • Wygodne połączenie piesze i rowerowe z obiektami / miejscami atrakcyjnymi turystycznie, • Promocja Gminy Czorsztyn jako miejsca przyjaznego rowerzystom, oferującego kompleksowe zaplecze nowoczesnych, w pełni przystosowanych tras rowerowych i ścieżek turystycznych, • Wspieranie transportu nisko- i zeroemisyjnego w celu poprawy jakości powietrza. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie transportu publicznego ułatwiającego dojazd każdemu mieszkańcowi do pożądaných miejsc np. ośrodka zdrowia, sklepu, kościoła, pracy, • Rozwiązania komunikacyjne dające możliwość samodzielnego załatwienia spraw przez seniorów, dzieci i osoby ze specjalnymi potrzebami, • Poprawa wizerunku Gminy bezpiecznej i dobrze skomunikowanej, • Dostosowywanie częstotliwości kursów transportu publicznego do potrzeb mieszkańców, • Wzrost satysfakcji i zadowolenia mieszkańców, • Rozbudowa sieci drogowej na terenie Gminy, • Poprawa stanu jakości dróg oraz infrastruktury przydrożnej, • Zwiększenie bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu drogowego, • Zachęcenie mieszkańców do korzystania z transportu rowerowego, • Zainteresowanie ofertą turystyki rowerowej, aktywnym wypoczynkiem w Gminie, zarówno wśród mieszkańców, jak i turystów, • Poprawa jakości powietrza, • Rozwój elektromobilności, • Zwiększenie liczby turystów. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba nowo powstałych połączeń transportu zbiorowego (szt.), • Długość nowych i wyremontowanych dróg gminnych, lokalnych (km), • Długość nowych oraz wyremontowanych chodników (km), • Liczba zamontowanych nowych punktów oświetleniowych, liczba przeprowadzonych modernizacji w tym zakresie (szt.), • Kwota wydana na wsparcie przewoźników w celu zwiększania liczby kursów między sołectwami, gminami (zł), • Kwota wyd. na wsparcie elektromobilności (zł), • Kwota wydana na smart mobility (zł).
<p>Współpraca na rzecz realizacji celu z interesariuszami:</p>	<p>Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Powiatowy Zarząd Dróg w Nowym Targu, Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Urząd Gminy Czorsztyn i inne jednostki gminne, administracja rządowa, samorząd wojewódzki i powiatowy oraz inne JST, przewoźnicy prywatni i publiczni, mieszkańcy, media, innowatorzy.</p>	

CEL STRATEGICZNY II: Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy

CEL OPERACYJNY 2.3. Dostęp do sieci wodno-kanalizacyjnej, infrastruktury technicznej

Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki realizacji
<ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenie kompleksowego programu inwentaryzacji infrastruktury technicznej, • Zwiększanie wydajności, niezawodności i efektywności ekonomicznej infrastruktury technicznej (modernizacja), • Promowanie indywidualnych rozwiązań infrastruktury technicznej (np. do pozyskiwania energii z odnawialnych źródeł) poprzez wsparcie finansowe i doradcze, • Prowadzenie spójnej polityki w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej na terenie Gminy, • Doskonalenie kryteriów optymalizacji rozwiązań infrastruktury technicznej, • Pozyskiwanie środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury technicznej i sieci wodno-kanalizacyjnej, • Szukanie nowych rozwiązań dot. obniżenia wysokich kosztów rozwoju i utrzymania zbioru obiektów, urządzeń i rozwiązań, które tworzą infrastrukturę techniczną wraz z logistyką, • Restrukturyzacja sieci kanalizacyjnej oraz wieloetapowe prowadzenie procesu kanalizacji na terenie całej Gminy, • Sukcesywna kontrola jakości przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych, • Kampania informacyjna w zakresie zagrożeń związanych z wypuszczaniem ścieków do rowów, na pola itp., • Ograniczanie źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych, zwłaszcza likwidacja nielegalnych przyłączy kanalizacyjnych, • Modernizacja systemu kanalizacji deszczowej, • Dbanie o zaplecze cyfrowe, zapewnienie szybkiego i wysokojakościowego dostępu do Internetu, • Poprawa standardu życia mieszkańców i konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez równy dostęp do Internetu przy optymalnym wykorzystaniu istniejących zasobów sieci, • Stałe podnoszenie poziomu dostępności cyfrowej poprzez dostosowanie stron internetowych, mediów społecznościowych, aplikacji itd. w celu wyrównywania szans osób wykluczonych cyfrowo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost atrakcyjności Gminy poprzez poprawę infrastruktury technicznej, • Rozwój zaplecza inwestycyjnego Gminy postrzeganej jako obszar przyjaznych, ekologicznych warunków życia i funkcjonowania, • Dostosowana do potrzeb mieszkańców gospodarka wodno-ściekowa, • Spójna i kompleksowo opracowana infrastruktura techniczna, • Zwiększona ilość ścieków odprowadz. przez system kanalizacji, • Lepsza jakość wód powierzchniowych, • Zoptymalizowane koszty odprowadz. ścieków oraz systemu zaopatrywania mieszkańców Gminy w wodę, • Zmiana postaw kształtujących spowolnienie negatywnych skutków działalności człowieka na klimat, • Usunięcie barier / wykluczeń cyfrowych dla mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> • Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej, wodociągowej (km), • Poziom skanalizowania, pokrycia siecią wodociągową obszaru Gminy (%), • Kwota zewn. wsparcia finansowego na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków (zł), • Liczba przeprowadzonych kontroli przydomowych oczyszczalni ścieków (szt.), • Liczba zbiorników na wodę deszczową, roztopową na posesjach prywatnych (szt.), • Kwota dotacji na retencję i zbiorniki gromadzące wodę deszczową (zł), • Długość powstałej sieci energetycz., światłowodowej (km), • Liczba gospodarstw z dostępem do szybkiego Internetu (szt.), • Liczba osób przeszkolonych cyfrowo (szt.).
<p>Współpraca na rzecz realizacji celu z interesariuszami:</p>	<p>Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Urząd Gminy Czorsztyn i inne jednostki gminne, administracja rządowa, samorząd wojewódzki i powiatowy, placówki oświatowe i kulturalne, ośrodki edukacyjne, instytucje doradcze, punkty informacyjne, mieszkańcy, przedsiębiorcy, partnerzy zagraniczni, media, organizacje pozarządowe.</p>	

CEL STRATEGICZNY II: Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy**CEL OPERACYJNY 2.4. Promocja i wsparcie działań proekologicznych**

Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki realizacji
<ul style="list-style-type: none"> • Poszerzanie świadomości ekologicznej (edukacja ekologiczna) wśród dzieci i młodzieży, ale również osób dorosłych, • Organizowanie warsztatów uczących dobrych praktyk proekologicznych oraz promocja działań związanych z nauką zdrowego, ekologicznego i aktywnego stylu życia, • Rozbudowa/zaplanowanie "błękitno-zielonej" infrastruktury na terenie Gminy, • Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystanie ekologii dla rozwoju, • Kompensacja ekologiczna – równoważenie rozwoju przemysłu, turystyki, gwarantujące utrzymanie/pomnażanie istniejących zasobów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, • Odpowiedzialne podejście do gospodarowania zasobami, recykling, upcykling, • Promowanie i wdrażanie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym, • Wspieranie inicjatyw proekologicznych wśród mieszkańców m.in. dotacje/ dofinansowania związane z OZE, • Zwiększenie roli Ekodoradztwa, edukowanie społeczeństwa w zakresie prowadzenia ekologicznego stylu życia i zrównoważonego rozwoju, • Nadzór nad segregowaniem odpadów, likwidacja dzikich wysypisk śmieci, kontrola zgodności złożonych deklaracji ze stanem rzeczywistym, • Egzekwowanie ogrzewania paliwami i kotłami dopuszczonymi do użytku, przeciwdziałanie spalaniu śmieci, • Wymiana oświetlenia publicznego na energooszczędne, • Promowanie nowych/innovacyjnych rozwiązań technologii proekologicznej, • Poszukiwanie inwestorów oferujących dostęp do alternatywnych źródeł energii na terenie Gminy, • Aktywizacja dzieci i dorosłych mieszkańców do cyklicznych akcji ekologicznych np. wspólne sprzątanie, sadzenie drzew, obchody Dnia Ziemi, • Rozwój gospodarstw ekologicznych, przebranżowienie się mniejszych, nieopłacalnych gospodarstw. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństwa i Gminy, • Zwiększenie wizualnej atrakcyjności Gminy – przyjaznej ekologicznie mieszkańcom, turystom i inwestorom, • Pozyskanie wiedzy i umiejętność wdrażania nowych proekologicznych rozwiązań, • Optymalizacja kosztów systemu gospodarki odpadami, ogrzewania i energii zarówno przez UG jak i indywidualnych mieszkańców, • Zwiększenie liczby gospodarstw korzystających z alternatywnych źródeł energii, • Pozyskanie dotacji/dofinansowań dla mieszkańców indywidualnych na działalność proekologiczną, • Ograniczenie szkodliwej niskiej emisji, poprawa jakości powietrza, redukcja gazów cieplarnianych, • Świadome ekologicznie społeczeństwo, dbające o klimat, • Wdrożenie nowych, innowacyjnych rozwiązań proekologicznych, • Zwiększony stopień segregacji odpadów, • Czystsza przestrzeń publiczna, likwidacja dzikich wysypisk śmieci, mniej interwencji podejmowanych w związku ze zgłaszaniem spalania śmieci, • Podniesienie jakości życia przekładające się na zdrowie mieszkańców, • Zwiększenie dochodowości gospodarstw ekologicz., • Rozwój ekologicznego przetwórstwa spożywczego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba spotkań edukacyjnych, warsztatów szkoleniowych związanych z podnoszeniem świadomości ekologicz. mieszkańców (szt.), • Liczba przyznanych dotacji/ dofinansowań związanych z OZE (szt.), • Wysokość środków przeznaczonych na dofinansowania w realizowanych programach (zł), • Liczba kontroli prawidłowej segregacji odpadów, zgodności z deklaracjami (szt.), • Liczba zlikwidowanych dzikich wysypisk śmieci (szt.), • Liczba nasadzeń drzew w przestrzeni publicznej (szt.), • Liczba wydarzeń wspólnego działania społeczności na rzecz poprawy jakości środowiska w Gminie (szt.), • Liczba gospodarstw korzystających z alternatywnych źródeł energii (szt.), • Liczba mieszkańców korzystających ze wsparcia w zakresie inicjatyw proekologicznych (os.), • Liczba usuniętych wysokoemisyjnych źródeł ciepła (szt.), • Masa odpadów zebranych w ramach funkcjonowania PSZOK (Mg).
Współpraca na rzecz realizacji celu z Interesariuszami:	Urząd Gminy Czorsztyn i inne jednostki gminne, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, administracja rządowa, organizacje pozarządowe, samorząd wojewódzki i powiatowy oraz inne JST, przedsiębiorcy, mieszkańcy, ośrodki oświatowe, edukacyjne, media, inwestorzy.	

CEL STRATEGICZNY III: Efektywne korzystanie z potencjału gospodarczego**CEL OPERACYJNY 3.1. Wydajne wykorzystanie potencjału turystycznego**

Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej na terenie Gminy, poprzez budowę nowych obiektów lub/i rozbudowę istniejących, przy zachowaniu naturalnych walorów przyrodniczych, • Promocja bazy turystycznej, rekreacyjnej i infrastrukturalnej, dostępnej dla całej społeczności lokalnej oraz turystów, • Integracja szlaków rowerowych, wodnych i konnych ze szlakami pieszymi, • Wykorzystywanie technologii cyfrowych do poprawy konkurencyjności w turystyce, • Bieżące śledzenie innowacyjnych/nowych rozwiązań, aplikacji itd. z dziedziny turystyki, • Propagowanie rozwoju gospodarstw ekoturystycznych i agroturystycznych, • Wsparcie przedsiębiorców lokalnych w podejmowaniu działalności w obszarze turystyki, kultury, tradycji - promocja korzyści, doradztwo, spotkania, • Wykorzystanie aktualnych trendów turystycznych: turystyka zdrowotna, medyczna, inteligentna, srebrna gospodarka, ekoturystyka, turystyka edukacyjna, turystyka kulinarna, • Wzbogacenie atrakcyjności pobytu w Gminie poprzez budowę/rozbudowę oraz modernizację wszelkiego rodzaju atrakcji turystycznych np. wież widokowych, tężni solankowych, placów zabaw i siłowni pod chmurką, zielonych labiryntów, ścieżek edukacyjnych z uwzględnieniem elementów konkursowych i grywalizacji, kolekcjonowania, miejsc spotkań integracyjnych typu: kluby, kawiarnie, dyskoteki, koncerty, • Kreowanie przestrzeni atrakcyjnej osadniczo dla mieszkańców z większych miast, aglomeracji, poszukujących bliskości z naturą, odpoczynku od zgiełku miejskiego, • Rozwój form zimowej aktywności wraz z infrastrukturą towarzyszącą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokie walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe warunkujące rozwój turystyki, • Rozbudowana oferta turystyczna oraz współpraca pomiędzy podmiotami z branży okołoturystycznej, • Zmniejszenie bezrobocia, • Promocja Gminy na zewnątrz, • Zapewnienie oferty spełniającej oczekiwania nowoczesnego modelu turysty, • Rozwój agroturystyki i ekoturystyki w oparciu o zasoby Gminy, • Wzrost liczby gości odwiedzających Gminę, rozwój turystyki całorocznej, • Zdynamizowanie branży turystycznej przekładające się na dochody mieszkańców i przedsiębiorców, • Rozwój turystyki przyrodniczej, medycznej i aktywnej, • Ogólnokrajowy trend: wzrost zainteresowania ofertą gospodarstw agroturystycznych, aktywnym trybem życia, turystyką weekendową, • Wzrost zainteresowania wypoczynkiem w Gminie ze strony turystów indywidualnych oraz zorganizowanych grup, • Unikatowa oferta stanowiąca atrakcję dla turystów, mieszkańców, a także zaplecze zawodowe dla freelancerów – np. fotografia plenerowa, ślubna, • Wzrost zainteresowania osadnictwem w Gminie, • Dynamiczny rozwój przyciągający inwestorów, zabezpieczający miejsca pracy, dostępność zatrudnieniową aktywizującą zawodową mieszkańców, • Budowa nowej infrastruktury aktywności zimowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba powstałych obiektów turystycznych (szt.), • Liczba powstałych obiektów rekreacyjnych (szt.), • Liczba powstałych miejsc noclegowych (szt.), • Długość oznakowanych szlaków turystycznych (km), • Liczba obiektów agroturyst. (szt.), • Liczba obiektów ekoturyst. (szt.), • Liczba publikacji, akcji promujących atrakcje turystyczne, rekreacyjne, wypoczynkowe w Gminie (szt.), • Liczba turystów w Gminie (os.), • Liczba napływowych mieszkańców (os.), • Wzrost liczby nowo powstałych domostw (szt.), • Liczba obiektów do upraw. nowych form aktywności zimowej (szt.).
Współpraca na rzecz realizacji celu z interesariuszami:	Urząd Gminy Czorsztyn i inne jednostki gminne, samorząd wojewódzki i powiatowy oraz inne JST, właściciele terenów, organizacje pozarządowe, podmioty doradcze inwestycyjne, projektowe, MARR S.A., Krakowski Park Technologiczny, instytucje otoczenia biznesu, inwestorzy, developerzy, przedsiębiorcy i producenci lokalni, Gminne Ośrodki Kultury, media, mieszkańcy, ośrodki oświatowe, edukacyjne, sportowe, biura podróży.	

CEL STRATEGICZNY III: Efektywne korzystanie z potencjału gospodarczego**CEL OPERACYJNY 3.2. Wsparcie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy**

Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki
<ul style="list-style-type: none"> • Budowanie partnerskich relacji z przedsiębiorcami opartych na wzajemnym zaufaniu i wspieraniu rozwoju Gminy, • Stymulowanie przedsiębiorstw do zwiększenia otwartości i aktywności poprzez dostosowanie oferty dla przedsiębiorców rozpoczynających i rozwijających działalność np. szkolenia, doradztwo, usługi prawne, księgowo, podatkowe, informacyjne z zakresu dostępnych środków finansowych, ulgi podatkowe (w tym dla podmiotów działających sezonowo), • Budowanie współpracy z regionalnymi Instytucjami Otoczenia Biznesu (IOB) polegającej na świadczeniu usług wsparcia dla przedsiębiorstw z sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), • Wsparcie promocyjne przedsiębiorców z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i kanałów informacyjnych, • Przygotowanie i promocja oferty inwestycyjnej Gminy z wykorzystaniem zasobów i terenów inwestycyjnych (wraz z dostępną infrastrukturą), • Prowadzenie kampanii promujących lokalnych przedsiębiorców, wybrane zawody oraz ścieżki kariery korzystne dla rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy, • Edukowanie mieszkańców z tematu przedsiębiorczości m.in. prowadzenia biznesu i inwestowania środków, z ukierunkowaniem na wykorzystanie dostępnych walorów przyrodniczo-wypoczynkowo-rekreacyjnych Gminy, • Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy, szczególnie związanych z branżami turystycznymi i rolniczymi, • Promowanie postaw przedsiębiorczych na wszystkich etapach edukacji przez wykorzystanie możliwości kształtowania programów nauczania oraz wdrożenie cyklicznych spotkań z przedsiębiorcami, • Wsparcie lokalnych producentów rolnych, przetwórców rolno-spożywczych, pomoc w promocji, dystrybucji oraz organizacji targów żywności regionalnej i ekologicznej, • Aktywizacja zawodowa społeczeństwa (uwzględniająca diagnozę zapotrzebowania na pracowników) i rozwinięcie gospodarcze obszaru Gminy poprzez wzrost aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców oraz podniesienie poziomu atrakcyjności gospodarczej obszaru, 	<ul style="list-style-type: none"> • Stabilny rozwój przedsiębiorstw lokalnych, • Zapobieganie wygaszaniu / zawieszaniu działalności w związku z okresowymi trudnościami (pandemia, wojna, sezonowość), • Wzrost aktywności przedsiębiorczej, pobudzanie konkurencyjności rynkowej, • Optymalnie wykorzystane nowoczesnych technologii i kanałów informacyjnych jako instrument promocyjny, • Zwiększenie ilości przedsiębiorstw związanych z rolnictwem i turystyką, • Dostęp do kompetentnej, wykwalifikowanej kadry, • Wspieranie współpracy na linii samorząd – nauka – przemysł – nowe technologie – społeczeństwo, • Wykorzystanie terenów inwestycyjnych Gminy, • Napływ kapitału inwestycyjnego, wzrost oferowanych miejsc pracy, • Aktywne zawodowo i przedsiębiorczo społeczzeństwo, • Wzrost umiejętności pozyskiwania i wykorzystywania środków finansowych (krajowych i europejskich) na inwestycje, • Wykształcone zasoby pracowników, • Aktywizacja zawodowa mieszkańców w każdym wieku, kobiet oraz osób ze szczególnymi potrzebami, • Wzrost liczby nowych miejsc pracy, • Spadek liczby osób długotrwale bezrobotnych, • • 	<ul style="list-style-type: none"> • Kwota udzielonego wsparcia finansowego dla podmiotów gospodarczych (zł), • Liczba przedsiębiorców objętych pomocą, przeciwdziałanie skutkom pandemii, wojny, sezonowości (os.), • Liczba zarejestrowanych nowych działalności (szt.), • Liczba rozpoczętych inwestycji (szt.), • Liczba przedsięwzięć edukacyjnych dla dorosłych i uczniów, kształtujących postawy przedsiębiorcze (szt.), • Powierzchnia oddanych terenów, budynków dla użytkow. przedsiębiorstw (ha, m²), • Stopień bezrobocia w Gminie (%), • Liczba nowych miejsc pracy na terenie Gminy (szt.), • Liczba osób, które zdecydowały się na samozatrudnienie (os.), • Liczba osób korzystających z programów dot. przekwalifikowania (szt.), • •

CEL STRATEGICZNY III: Efektywne korzystanie z potencjału gospodarczego

CEL OPERACYJNY 3.2. Wsparcie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy

Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty	Proponowane mierniki
<ul style="list-style-type: none"> • Działania na rzecz zwiększenia kompetencji kobiet powracających na rynek pracy oraz pomoc w zakresie doradztwa zawodowego, • Wsparcie osób bezrobotnych, wykluczonych zawodowo, cyfrowo, osób ze szczególnymi potrzebami w poszukiwaniu pracy, zwiększanie dostępu do doradztwa zawodowego oraz zwiększanie świadomości na temat realiów lokalnego rynku pracy; • Promocja edukacji przez całe życie oraz dostosowanie oferty i form edukacyjnych do różnych grup wiekowych mieszkańców i zapotrzebowania, • Działania na rzecz zwiększenia świadomości pracodawców na temat zatrudniania osób starszych lub/i ze szczególnymi potrzebami, programów WLB11 oraz odpowiedniego przygotowania stanowisk pracy, • Aktywna współpraca z urzędami pracy, agencjami zatrudnienia i innymi instytucjami w zakresie wspierania zatrudnienia, przekwalifikowań i aktywizacji zawodowej mieszkańców Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zmotywowani do rozwoju, podjęcia zatrudnienia i wprowadzania zmian mieszkańcy Gminy, • Poprawa warunków bytowych i zarobkowych na terenie Gminy – przyciągające inwestorów oraz nowych członków społeczności (osadnictwo, migracja zarobkowa). 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób uczestniczących w spotkaniach motywacyjno-edukacyjnych (os.), • Liczba wprowadzonych nowych rozwiązań, form edukacji społeczeństwa w celu uzupełniania luk kompetencyjnych (szt.), • Liczba osób korzystających ze wsparcia doradców zawodowych (os.).
<p>Współpraca na rzecz realizacji celu z Interesariuszami:</p>	<p>Urząd Gminy Czorsztyn i inne jednostki gminne, urzędy pracy, agencje zatrudnienia, samorząd wojewódzki i powiatowy oraz inne JST, właściciele terenów, organizacje pozarządowe, podmioty szkoleniowe i doradcze, MARR S.A., ARiMR, Krakowski Park Technologiczny, instytucje otoczenia biznesu, przedsiębiorcy i producenci lokalni, Gminny Ośrodek Kultury, media, mieszkańcy, ośrodki oświatowe, edukacyjne.</p>	

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji wyznaczonych celów

System wdrażania strategii to planowanie, implementacja i monitorowanie działań mających na celu pozyskanie aktualnej wiedzy z zakresu realizowanych inwestycji, prowadzonych działań rozwojowych oraz szybkie/zwinne podejmowanie ewentualnych działań naprawczych (korygujących obserwowane rozbieżności między przyjętymi założeniami krótko i długookresowymi) w przypadku wystąpienia odstępstwa od założonych celów. Monitoring to jeden z kluczowych etapów programowania rozwoju, który powinien pełnić ważną rolę w procesie zarządzania rozwojem lokalnym.

Wybór mierników do poszczególnych celów operacyjnych został opracowany z uwzględnieniem zasady SMART. Oznacza to, że mierniki są skonkretyzowane (S), mierzalne (M), akceptowalne (A), realne (R), a także posiadają termin realizacji (T). Tak zredagowane mierniki umożliwiają zarządzanie jednostką samorządu terytorialnego, wskazując stopień realizacji wyznaczonych celów oraz tworzą system mierzenia strategii.

Zaproponowane w dokumencie mierniki monitoringu pozyskane będą z dostępnych źródeł, opartych na danych rzeczywistych. Uwzględniono specyfikę konkretnych zadań, przedsięwzięć i rodzaj planowanych inwestycji. Źródłem danych wykorzystanych podczas monitoringu będą: informacje z zasobów własnych UG, statystyki publiczne (GUS – Bank Danych Lokalnych) oraz statystyki partnerów realizacyjnych, a także informacje od mieszkańców, przedsiębiorców i interesantów.

W celu śledzenia postępów realizacji zadań opracowano tabelę jako wzór narzędzia pozwalającego na bieżące nadzorowanie mierników zgodnie z wyżej przytoczonym opisem (formatka na następnej stronie).

Więcej na temat weryfikacji wskaźników realizacji celów / monitoringu w rozdziale poświęconym 'Procesowi realizacji Strategii' niniejszego dokumentu.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej to obowiązkowa, integralna część strategii rozwoju obrazująca postęp w perspektywie realizacji średnio i długookresowych celów strategicznych w odniesieniu do planowanych modyfikacji przestrzeni. Strategia zawierająca model struktury funkcjonalno-przestrzennej to narzędzie realnej koordynacji kluczowych działań rozwojowych JST. Przedstawia oczekiwane kierunki rozwoju przestrzennego obszaru, niezbędne zmiany, które muszą zaistnieć w przestrzeni dla realizacji wyznaczonych celów strategicznych w wyznaczonym horyzoncie czasowym. Jednocześnie prezentuje zdiagnozowane potrzeby rozwojowe obszaru oraz szacowane rozmieszczenie inwestycji, będące odpowiedzią na nie. Łączy zagadnienia społeczno-gospodarcze z przestrzennymi. Fundamentem modelu są następujące elementy dot. określonego obszaru: sieć osadnicza, strefy o kluczowych funkcjach rozwojowych, powiązania infrastrukturalne, uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne, sieć ekologiczna oraz inne istotne składowe dla tego terytorium wynikające z jego specyfiki, indywidualnego potencjału bądź ograniczeń.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy Czorsztyn została zobrazowana za pomocą szeregu mapek prezentujących uwarunkowania przestrzenne obszaru i jego funkcje użytkowe, uzgodnione w niniejszym dokumencie kierunki rozwojowe w strefach społecznej, przestrzennej i gospodarczej oraz model struktury funkcjonalno-przestrzennej, który konsoliduje kluczowe informacje dla ilustracji koncepcji oczekiwanych przemian w przestrzeni Gminy.

Mapki uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych obrazują uwarunkowania przestrzenne Gminy Czorsztyn wynikające z jej położenia (ukształtowania terenu, zasobów środowiskowych, miejsc ochrony przyrody), a także funkcje użytkowe terenu, rozkład demograficzny oraz układ komunikacyjny obszaru, które w znacznym stopniu determinują rozmieszczenie inwestycji rozwojowych.

Kolejne mapki prezentują kierunki strategiczne, planowane inwestycje rozwojowe w strefach społecznej, przestrzennej i gospodarczej w odniesieniu do adekwatnych / przystających zagadnieniowo zasobów infrastruktury kulturalno-edukacyjnej, sportowo-rekreacyjnej, technicznej, turystycznej, środowiskowej itd.

Na modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej zaprezentowano kluczowe kierunki planowanych zmian do roku 2030, umiejscowione w przestrzeni Gminy Czorsztyn. Model konsoliduje informacje/planowane działania inwestycyjne z poprzedzających go mapek dot. uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych oraz stref strategicznych. Obrazuje obszary wymagające szczególnej uwagi (problemowe i rozwojowe) w otoczeniu uwarunkowań zastanych, zdefiniowane w procesie diagnostycznym przeprowadzonym na potrzeby Strategii.

Kluczową funkcją modelu jest uwidocznienie ograniczeń rozwojowych obszaru, a przez to podjęcie działań mających na celu ich eliminację, optymalizacja przemian rozwojowych dla każdego z sołectw oraz integrację działań ku stabilnemu, wielopoziomowemu rozwojowi Gminy.

Model funkcjonalno-przestrzenny ma **CHARAKTER SZKICOWY**, obrazuje szacunkowo **KLUCZOWE INWESTYCJE** przyjęte do realizacji w *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030*.

Założenia i cele polityki przestrzennej oraz rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie

Racjonalna, zrównoważona polityka przestrzenna to fundament gminnej strategii rozwoju. Pozwala w sposób przemyślany i świadomy konsolidować, systematyzować i realizować przedsięwzięcia w taki sposób, aby zapewnić efektywność ekonomiczną struktur przestrzennych, podnosić jakość życia społeczności lokalnej, zapewnić rozwój miejscowościom, kreować uporządkowany ład przestrzenny, stabilizować konflikty przestrzenne wynikające z różnic interesów społecznych, gospodarczych, środowiskowych i jednocześnie chronić naturalne zasoby przyrodnicze.

W celu zapewnienia obszarowi gminy harmonii i wielofunkcyjności przestrzennej należy realizować przedsięwzięcia kształtujące koherentną, wielowymiarową i prośrodowiskową politykę przestrzenną, podejmując następujące działania:

- o bieżąca aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – przyporządkowanie obszarom kluczowych funkcji rozwojowych,
- o kreowanie gminnej przestrzeni w sposób zrównoważony, spójny z uwarunkowaniami kulturowymi, środowiskowymi, tradycją, obowiązującymi na obszarze standardami estetyki,
- o promowanie miejscowości Maniowy jako multifunkcyjnej siedziby Gminy Czorsztyn, integrującej zadania publiczne obszaru,
- o rozwój infrastruktury publicznej odpowiadającej potrzebom społeczności lokalnej;
- o porządkowanie estetyki przestrzennej w miejscach publicznych,
- o dopełnianie komunikacji przestrzennej i sieciowej dla zapewnienie optymalnego dostępu na całym obszarze Gminy,
- o promowanie obszaru Gminy Czorsztyn jako miejsca korzystnego osadniczo,
- o cykliczna weryfikacja relacji zapotrzebowania i dostępności obszarów pod inwestycje mieszkaniowe, gospodarcze,
- o partnerska współpraca społeczności lokalnej, przedsiębiorców, deweloperów, instytucji publicznych w realizacji w/w działań.

Planowanie przestrzenne powinno zapobiegać realizacji zadań, których efektem jest chaotyczne i rozproszone budownictwo mieszkaniowe typu siedliskowego, o dowolnej estetyce. Zabudowę wielorodzinną, grupową oraz przemysłową należy realizować mając na względzie jakość życia obecnych mieszkańców w otoczeniu inwestycji oraz ograniczenie oddziaływań szkodliwych dla środowiska. W stosunku do zwartych terenów zieleni należy maksymalnie ograniczyć wpływ człowieka na środowisko naturalne, podejmując działania mające na celu rozwój na tych obszarach funkcji rekreacyjnych czy turystycznych.

Zredagowane w dokumencie cele strategiczne, operacyjne oraz związane z nimi działania rozwojowe będą realizowane na konkretnych obszarach funkcjonalnych, w sposób spójny z ich wewnętrznym potencjałem, lokalnymi uwarunkowaniami i priorytetami rozwojowymi Gminy Czorsztyn.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna

Gmina Czorsztyn położona jest w południowej części województwa małopolskiego, we wschodniej części powiatu nowotarskiego. Naturalne granice Gminy Czorsztyn biegną wzdłuż grzbietów górskich, Dunajca, potoków oraz Zbiornika Czorsztyńskiego.

Obszar Gminy położony jest w obrębie Karpat Wewnętrznych i Karpat Zewnętrznych, w strefie styku tych struktur, w mezoregionach Gorców (ok. 60% pow. Gminy) i Pienin Właściwych (ok. 40% pow. Gminy). Maksymalne deniwelacje terenu wynoszą 763 m - najniższy punkt to dolina Dunajca w Sromowcach Niżnych a najwyższy - Góra Lubań. Część północna, gorczańska Gminy to teren wybitnie górski i obszar pogórzy. Występują tu liczne i głębokie doliny, strome stoki, wąskie grzbiety. To obszar w przewadze zalesiony, o ograniczonej dostępności. Część południowa, pienińska Gminy zaliczana jest do gór niskich i średnich, ale obejmuje również formy gór wysokich (skaliste, wapienne szczyty). Środowisko przyrodnicze Gminy ma charakter górski, o dużym zróżnicowaniu przestrzennym, wynikającym z powyższej dwudzielności obszaru. Struktura terenu to jedna z kluczowych wytycznych stanowiąca o funkcjach obszaru, kierunkach jego rozwoju, ograniczeniach w zagospodarowaniu.

Około 49% powierzchni Gminy Czorsztyn zajmują pogórza (głównie o łagodnych stokach), ok. 47% - góry średnie i niskie (z przewagą tych ostatnich), a ok. 3% terytorium stanowią doliny rzeczne. Wylesione niemal całkowicie pogórza odznaczają się najkorzystniejszymi warunkami dla osadnictwa, rolnictwa, działalności społeczno-gospodarczej. Ma na to wpływ również dostępność komunikacyjna.

Wody powierzchniowe na terenie Gminy Czorsztyn reprezentuje przede wszystkim Dunajec oraz utworzone na nim sztuczne zbiorniki wodne – Czorsztyński i Sromowski. Większość lokalnych potoków ma swój początek w przygrzbietowej części Pasma Lubania. Są one na ogół krótkie, o dużych spadkach, górskim reżimie hydrologicznym. Dunajec, na odcinku między Zbiornikiem Sromowskim a przełomem pienińskim, jest rzeką graniczną ze Słowacją.

Obszar Gminy znajduje się w karpaccim systemie obszarów chronionych, z uwagi na położenie w obrębie Pienińskiego Parku Narodowego (PPN) i jego otuliny oraz w Południowomałopolskim Obszarze Chronionego Krajobrazu, a także w obrębie struktur sieci Natura 2000. Na terenach przyrody chronionej oraz w strefie ochronnej PPN (otulinie) nie mogą być realizowane inwestycje o niekorzystnym wpływie na przyrodę, co ogranicza w znacznym stopniu zakres funkcjonalno-użytkowy obszaru.

Naturalnym walorem Gminy Czorsztyn są lasy, które zajmują ok. 46% jej powierzchni. Fakt ten, przy jednoczesnym braku uciążliwego przemysłu w otoczeniu, sprzyja rozwojowi na tym obszarze turystyki, rekreacji, podejmowaniu działalności o wymiarze prozdrowotnym, terapeutycznym, leczniczym, wypoczynkowym itp.

Gmina Czorsztyn posiada wyjątkowe w skali kraju warunki do rozwoju różnych form turystyczno-rekreacyjnych. Największe natężenie ruchu turystycznego w Gminie koncentruje się przede wszystkim na szlakach Pienińskiego Parku Narodowego (brama główna w Sromowcach Niżnych), na spływie przełomem Dunajca (Sromowce Niżne i Wyżne) oraz przy Zbiorniku Czorsztyńskim (gł. Kluszkowce i Mizerna), a w sezonie zimowych w Ośrodku Narciarskim Czorsztyn-ski w Kluszkowcach. Na obszarze Gminy znajdują się szlaki piesze, rowerowe, narciarskie, konne.

W/w zasoby Gminy Czorsztyn oraz żywy folklor i kultura ludowa generują duże możliwości inwestycyjne, biznesowe związane z rozwojem branży agroturystycznej, rekreacyjnej, medycznej, Wellness & SPA.

Na terenie Gminy Czorsztyn nie ma dużych zakładów przemysłowych. Zdecydowanie dominują mikroprzedsiębiorstwa, a następnie małe firmy. Najwięcej podmiotów gospodarczych (40%) prowadzi działalność związaną z transportem wodnym, pasażerskim (spływy Dunajcem, rejsy po Jeziorze Czorsztyńskim), następnie z budownictwem oraz z zakwaterowaniem turystycznym. Zasoby infrastruktury turystycznej i walory przyrodniczo-krajobrazowe Gminy pozwalają na dynamiczny rozwój potencjału w sektorze turystycznym, co znalazło odzwierciedlenie w kierunkach rozwojowych Strategii.

Na obszarze Gminy dominują gleby słabe i najłabsze, dla których pożądanym sposobem zagospodarowania jest ich zalesianie. Gleby średniej i dobrej jakości (ok. 30% pow. Gminy ze zdecydowaną przewagą klasy bonitacyjnej IV występują głównie w Sromowcach Wyżnych i Sromowcach Niżnych. Użytki rolne zajmują 38% powierzchni Gminy. W miejscowościach Maniowy, Kluszkowce, Sromowce Niżne i Wyżne prosperuje ok. 692 gospodarstw rolnych. Są to gospodarstwa niewielkie, złożone często z rozproszonych działek niekorzystnie rolniczo usytuowanych ze względu na ukształtowanie terenu, co przekłada się na niewielkie plony i niską rentowność rolnictwa.

Tereny zabudowane i zurbanizowane (w tym drogi) zajmują ok. 3% powierzchni Gminy. Dominuje tutaj osadnictwo skupione, zabudowa koncentruje się wokół centralnego miejsca wsi bądź wzdłuż głównej drogi. Zależnie od sołectwa występują zróżnicowane typy zabudowy osadniczej, układu przestrzennego. Poziom osadnictwa rozproszonego w Gminie jest niewielki.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy Czorsztyn opiera się głównie na centralnej roli wsi Maniowy, siedziby Gminy, gdzie świadczone są kluczowe publiczne usługi dla mieszkańców. Społeczność lokalna posiada dostęp do administracji samorządowej, szkół i przedszkoli, podstawowej służby zdrowia, oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej.

Przez Gminę Czorsztyn biegną: droga wojewódzka nr 969 (relacji Nowy Targ - Nowy Sącz), dwie drogi powiatowe (relacji Krośnica - Sromowce Niżne oraz Wygon - Niedzica) oraz drogi gminne i wewnętrzne (gruntowe). Gmina inwestuje w rozwój lokalnej infrastruktury drogowej dbając o jej jakość. Stan techniczny asfaltowych dróg gminnych oceniany jest jako dobry. Komunikacja zbiorowa na terenie Gminy oraz poza nią oparta jest na transporcie kołowym.

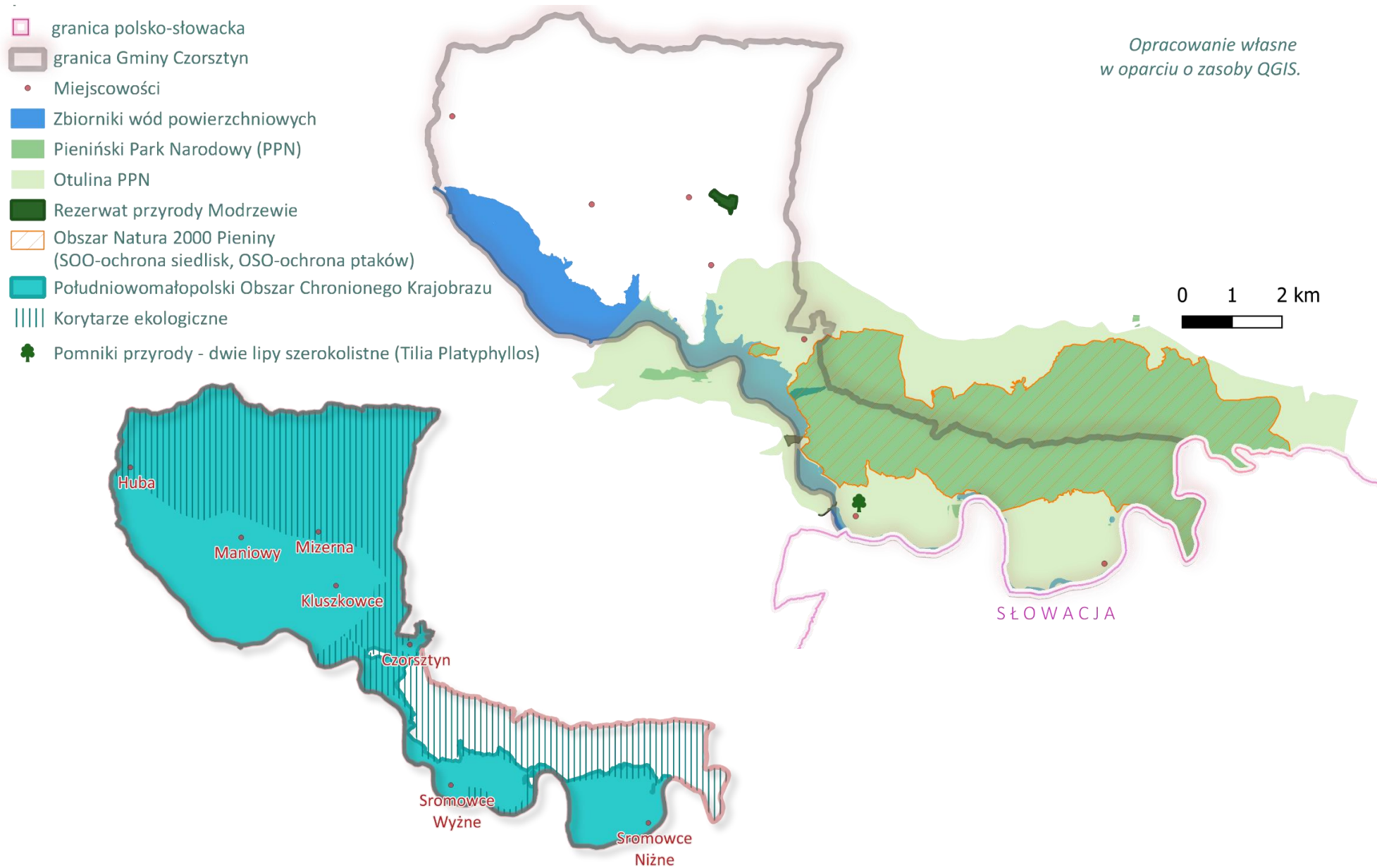
Uwarunkowania komunikacyjne determinują funkcjonowanie obszaru, dostęp do rynku pracy i zbytu, edukacji, rozrywki, warunkują rozwój gospodarczy i społeczny.

Powyższe zagadnienia przedstawiono szerzej w rozdziale „DIAGNOZA”.

MAPKA 3. Uwarunkowanie funkcjonalno-przestrzenne Gminy Czorsztyn

MAPKA 4. Uwarunkowanie funkcjonalno-przestrzenne Gminy Czorsztyn – obszary chronione

Wybrane kierunki interwencji, inwestycje strategiczne

Projektowanie inwestycji / przedsięwzięć na obszarze Gminy dla szeroko rozumianego jej rozwoju winno przebiegać w wielowymiarowej synergii z otoczeniem – z warunkami funkcjonalno-przestrzennymi, prawomocną dokumentacją przestrzenną, zaleceniami i ograniczeniami wynikającymi z aspektów środowiskowych, społecznych, kulturowych, gospodarczych oraz z zasadami zrównoważonego rozwoju. Zgodnie z taką właśnie wizją przebiegał proces opracowywania *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030*.

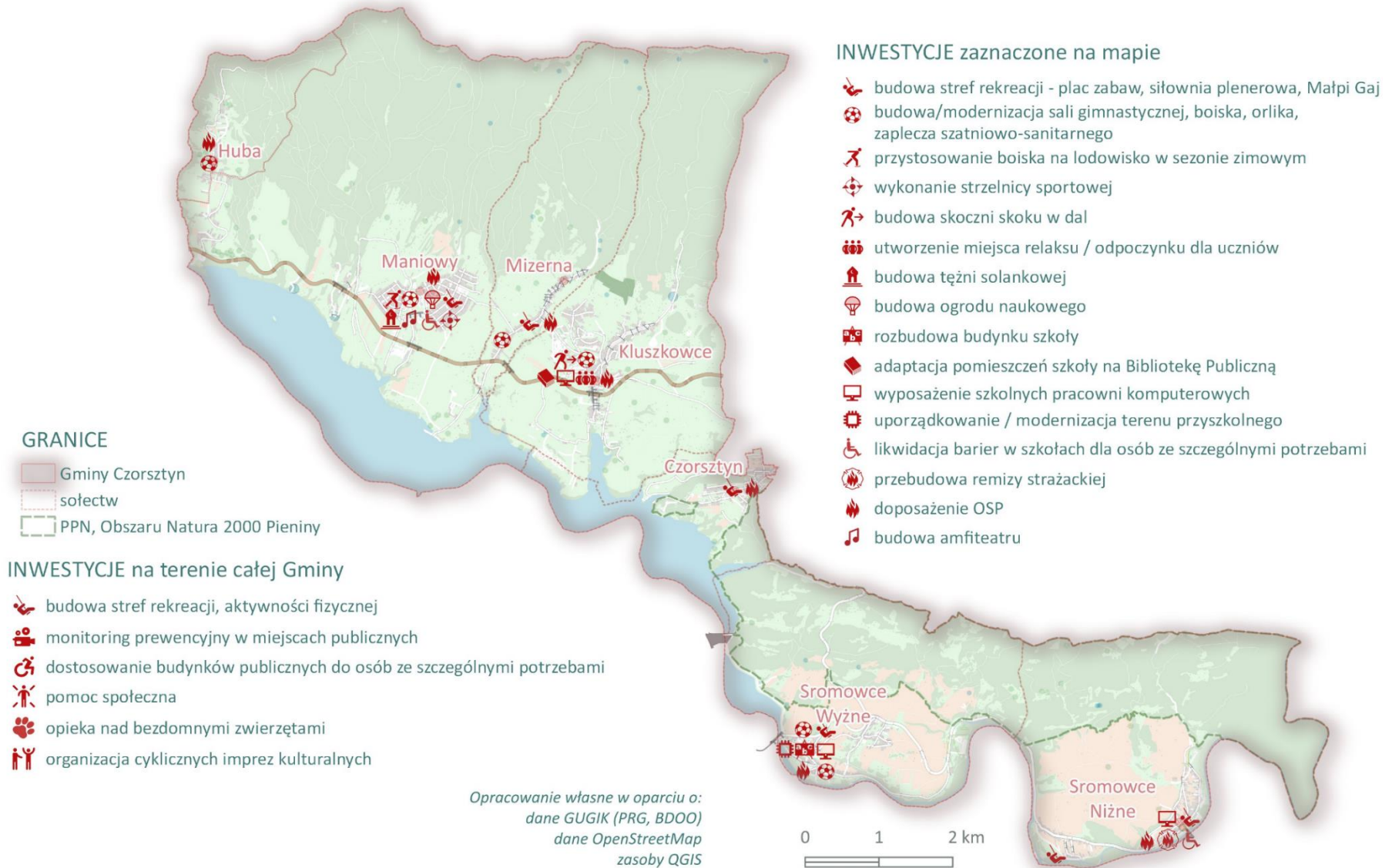
Przedstawione na kolejnych stronach mapy poszczególnych stref rozwojowych oraz sam model struktury funkcjonalno-przestrzennej, prezentują **WYBRANE PROPOZYCJE KLUCZOWYCH INWESTYCJI / CELÓW OPERACYJNYCH** wskazane do realizacji przez Urząd Gminy Czorsztyn. Zostały one wybrane spośród katalogu proponowanych przedsięwzięć zebranych w niniejszym rozdziale Strategii w części pt. „Cele, strategiczne, kierunki działań, spodziewane efekty, wskaźniki realizacji”. Pozostałe inwestycje zestawienia, pominięte w poniżej prezentowanych strukturach inwestycyjnych, będą precyzowane w sposób bieżący, w miarę podejmowanych uzgodnień realizacyjnych, finansowych, formalnych itp., bądź też będą adaptowane do aktualizowanych potrzeb Gminy.

Poniżej zaprezentowano krótkie charakterystyki wybranych przedsięwzięć rozwojowych wraz z ich szacowaną lokalizacją graficzną na mapkach strefowych oraz na modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Ramy finansowe i czasowe dotyczące realizacji wybranych inwestycji zebrano w formie tabelarycznej w rozdziale „Proces realizacji Strategii” w części „Ramy finansowe, potencjalne źródła finansowania inwestycji” niniejszego dokumentu.

MAPKA 5. Cel strategiczny I - Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego

GMINA CZORSZTYN - STREFA SPOŁECZNA

CEL STRATEGICZNY I – STREFA SPOŁECZNA

Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego

STREFA SPOŁECZNA

CEL OPERACYJNY 1.1. Nowoczesne i dostępne obiekty sportowe i rekreacyjne.

Proponowane inwestycje w tym obszarze związane są z rozwojem oferty sportowo-rekreacyjnej dostępnej w Gminie, propagowaniem wśród mieszkańców aktywnego spędzania czasu wolnego. Dotyczą one przede wszystkim dostosowania przestrzeni publicznej do potrzeb społeczności lokalnej w zakresie podejmowania aktywności ruchowej. Wiodącymi celami są pobudzenie/utrwalanie modelu zdrowego stylu życia, bezsprzecznej potrzeby spędzania czasu na świeżym powietrzu w otoczeniu przyrody oraz połączenie dbałości o otoczenie z troską o ciało, ducha - zrównoważony rozwój. Oczekiwanym/spodziewanym efektem ma być poprawa zdrowia, kondycji fizycznej, przez co jakości życia mieszkańców. Realizacja przedsięwzięć w ramach niniejszego celu operacyjnego ma również znaczący wpływ na osadniczą i turystyczną atrakcyjność Gminy.

Planowane inwestycje:

- Budowa / modernizacja stref rekreacji, miejsc aktywności fizycznej:
 - Czorsztyn (ul. Zamkowa, obok boiska sportowego) - strefa do ćwiczeń, plac zabaw, tor rowerowy typu pumptrack, układ komunikacyjny, urządzenia małej architektury, oświetlenie terenu,
 - Maniowy (Hala Sportowa) - miejsce zabaw typu 'Małpi Gaj',
 - Mizerna (obok remizy OSP) - strefa rekreacji,
 - Sromowce Niżne (ul. Nadwodnia) - siłownia plenerowa, urządzenia do rekreacji na świeżym powietrzu,
 - Sromowce Niżne (SP) - modernizacja przyszkolnego placu zabaw,
 - Sromowce Wyżne (SP) - przyszkolny plac zabaw,
 - Gmina Czorsztyn - inne inwestycje tego typu w miarę pozyskiwanych dofinansowań.
- Budowa / modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej:
 - Huba (obok OSP) - małe boisko dla dzieci,
 - Kluszkowce, Sromowce Wyżne (SP) - sale gimnastyczne z pomieszczeniami szatniowo-magazynowo-sanitarnymi, przeznaczone na potrzeby realizacji zajęć wychowania fizycznego i do aktywnego spędzania czasu wolnego przez lokalną społeczność,
 - Maniowy (boisku LKS Lubań Maniowy) - zaplecze szatniowo-sanitarne, piłkochwyty za bramkami, siedziska dla graczy rezerwowych, sztuczne oświetlenie terenu, wymiana ogrodzenia, zadaszone trybuny z siedziskami na ok. 200 os.,
 - Mizerna (obok obecnego placu zabaw – dz. 24/61) - boisko typu orlik,
 - Sromowce Wyżne (dz. 931/38) - modernizacja boiska sportowego i kortu tenisowego.
- Maniowy (dz. 5319/24, 2515/1) - modernizacja / przystosowanie części boiska asfaltowego na lodowisko w sezonie zimowym,
- Maniowy (Hala Sportowa) - wykonanie wirtualnej strzelnicy sportowej ze stanowiskami strzeleckimi, pomieszczeniami socjalnymi,
- Kluszkowce (przy ZSP) - budowa skoczni skoku w dal.

CEL OPERACYJNY 1.2. Promocja zdrowego stylu życia, dbanie o zaplecze medyczne.

Planowane w tym zakresie zadania służyć mają poprawie dostępu do miejsc/obiektów prozdrowotnych, wypoczynkowych, relaksacyjnych, a także prewencji medycznej poprzez podejmowanie działań profilaktycznych, diagnostycznych, a w efekcie poprawie stanu zdrowotnego i jakości życia społeczności lokalnej.

Planowane inwestycje:

- Kluszkowce (SP) - utworzenie dla uczniów miejsca relaksu / wyciszenia / odpoczynku dla poprawy ich zdrowia psychicznego - zakup i montaż ławek na trawie przy szkole,
- Maniowy - utworzenie tężni solankowej.

CEL OPERACYJNY 1.3. Szeroka oferta edukacyjna.

Pośród inwestycji z obszaru rozwoju usług społecznych zaplanowano przedsięwzięcia związane z bazą oświatowo-wychowawczą Gminy Czorsztyn. Ukierunkowane są one na dopasowanie oferty placówek szkolnych i przedszkolnych do potrzeb społeczności gminnej. Są to m.in. działania dążące do zapewnienia odpowiedniej przestrzeni i wyposażenia, powszechnej dostępności oferty oświatowo-wychowawczej oraz jej właściwej jakości, dla wielopłaszczyznowego rozwoju kompetencji dzieci i młodzieży.

Planowane inwestycje:

- Maniowy (SP) - budowa ogrodu naukowego; zaprojektowanie i instalacja stanowisk do doświadczeń z dziedziny nauk przyrodniczych na wydzielonym terenie szkolnym;
- Sromowce Wyżne (SP) - rozbudowa budynku szkoły, nadbudowa piętra w celu zapewnienia pomieszczeń biblioteki, świetlicy, toalet na pierwszym piętrze oraz sal lekcyjnych i pokoju nauczycielskiego;
- Kluszkowce (SP) - adaptacja pomieszczeń w budynku szkoły i przeniesienie do nowego lokalu filii Gminnej Biblioteki Publicznej;
- Kluszkowce, Sromowce Niżne, Sromowce Wyżne (SP) - transformacja cyfrowa w szkołach, "Aktywna tablica". Wyposażenie pracowni komputerowych w wysokiej jakości urządzenia cyfrowe, pomoce dydaktyczne oraz oprogramowanie.

CEL OPERACYJNY 1.4. Bezpieczeństwo i wsparcie społeczne.

W tym obszarze projektowane zadania będą opierać się głównie przedsięwzięcia rokrocznie podejmowane cyklicznie, wspomagające mieszkańców Gminy w sytuacjach kryzysowych, aby umożliwić im poprawę warunków bytowo-rozwojowych, zapewnić lepszą jakość życia. Realizowane będą również działania związane z zapewnieniem dostępności do przystosowanej przestrzeni publicznej osobom ze specjalnymi potrzebami. Zaplanowano też inwestycje mające na celu opiekę nad zwierzętami bezdomnymi oraz poprawę bezpieczeństwa społeczności gminnej i przyjezdnej oraz mienia publicznego na terenie Gminy.

Planowane inwestycje:

- Sromowce Wyżne (SP) - uporządkowanie / modernizacja placu między budynkiem szkoły a salą gimnastyczną dla bezpieczeństwa uczniów. Wyrównanie nawierzchni, profilowanie pod kątem istniejącej platformy dla niepełnosprawnych, wymiana starego ogrodzenia,

- o Maniowy, Sromowce Niżne (SP) - likwidacja barier w szkołach dla osób ze szczególnymi potrzebami. Budowa podjazdów, pochylni, likwidacja progów, montaż schodołazu gąsienicowego dla osób na wózku inwalidzkim, oznakowanie specjalistyczne, dostosowania dla osób niewidomych,
- o Gmina Czorsztyn (budynek Urzędu Gminy, budynki w zasobach Gminy) - dostosowanie istniejących budynków użyteczności publicznej oraz usługowych dla osób ze szczególnymi potrzebami m.in. likwidacja barier architektonicznych (podjazd, winda), dostosowanie węzłów sanitarnych i komunikacyjnych oraz stanowisk pracy,
- o Gmina Czorsztyn - montaż systemu monitoringu prewencyjnego w miejscach publicznych niebezpiecznych, zagrożonych, przy dzikich wysypiskach śmieci,
- o Sromowce Niżne (OSP) - kompleksowa przebudowa istniejącej remizy strażackiej z utworzeniem nowych stanowisk, zaplecza obsługi oraz sali szkoleniowej,
- o Huba, Maniowy, Mizerna, Kluszkowce, Czorsztyn, Sromowce Wyżne, Sromowce Niżne (OSP) - doposażenie specjalistyczne Ochotniczych Straży Pożarnych,
- o Gmina Czorsztyn - pomoc społeczna - cykliczne zadania realizowane przez GOPS polegające m.in. na realizacji ustawowych świadczeń, pracy socjalnej, pieczy nad infrastrukturą socjalną, podejmowaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy, wsparciu seniorów i osób z niepełnosprawnościami, szkoleniu służb społecznych,
- o Gmina Czorsztyn - opieka nad bezdomnymi zwierzętami; schronienie, opieka weterynaryjna schroniska, sterylizacja, kastracja, znakowanie, adopcje, opieka nad wolnożyjącymi kotami i psami itp.

CEL OPERACYJNY 1.5. Partnerska współpraca.

Planowane przedsięwzięcia skierowane są na pobudzenie aktywności i integracji społeczności gminnej, podejmowanie inicjatyw nakierowanych na współpracę przynoszącą korzyści dla wszystkich mieszkańców Gminy. Ich oczekiwanym efektem powinna być dostępna, dopasowana do potrzeb ludności integrująca przestrzeń wspólna oraz wysoki poziom oferty kulturalno-rozrywkowo-społecznej.

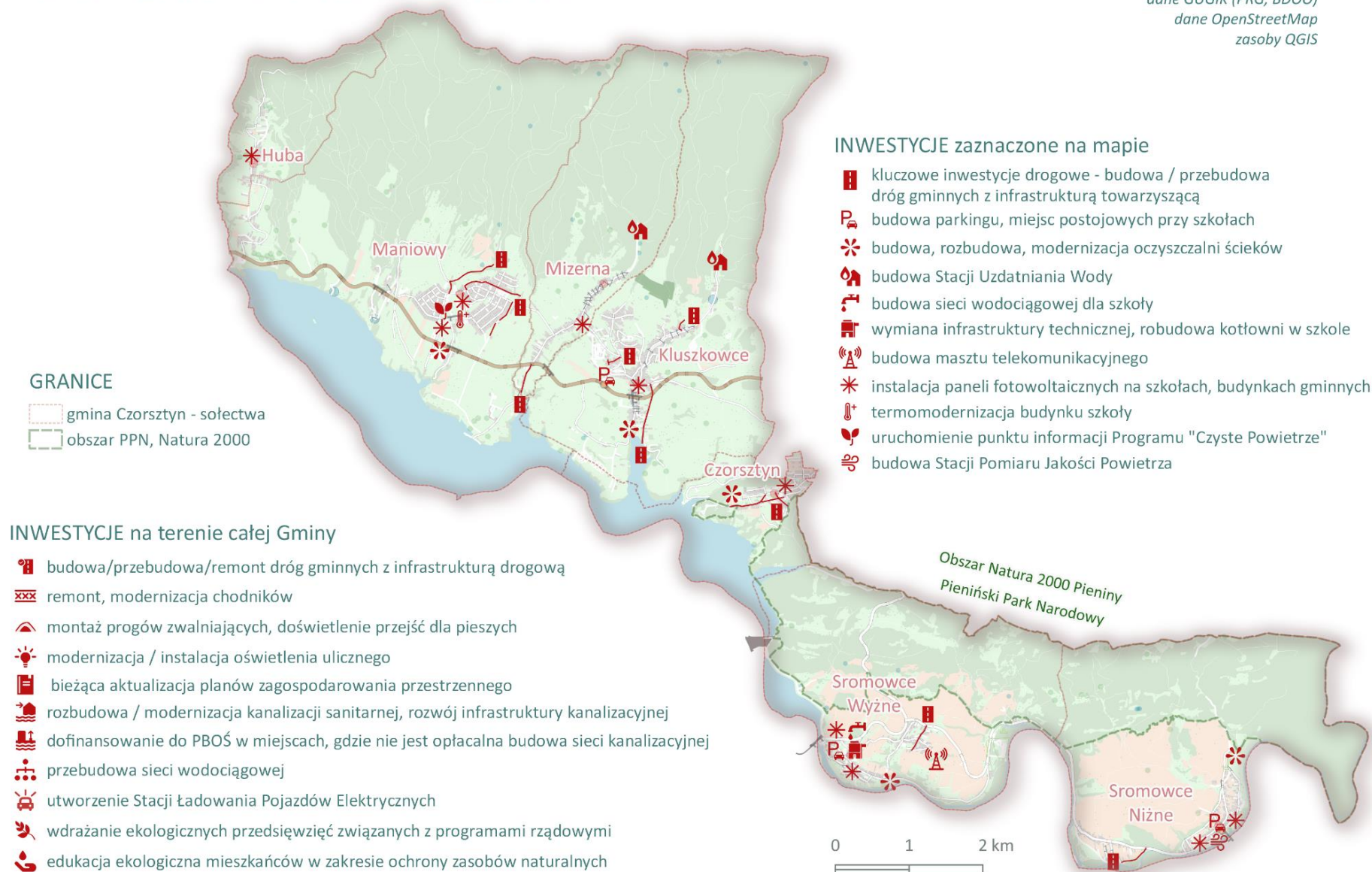
Planowane inwestycje:

- o Maniowy (amfiteatr) - budowa amfiteatru z infrastrukturą drogową w miejsce obecnego obiektu, wzbogacenie oferty kulturalnej,
- o Gmina Czorsztyn - likwidacja barier, przystosowanie obiektów kulturalno-rozrywkowo-społecznych do osób z niepełnosprawnościami (kontynuacja celu operacyjnego 1.4.),
- o Gmina Czorsztyn - organizacja cyklicznych imprez kulturalnych w sołectwach, festynów, obchodów świątecznych itp.

MAPKA 6. Cel strategiczny II – Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy

GMINA CZORSZTYN - STREFA PRZESTRZENNA

Opracowanie własne w oparciu o:
 dane GUGIK (PRG, BDOO)
 dane OpenStreetMap
 zasoby QGIS

CEL STRATEGICZNY II – STREFA PRZESTRZENNA

Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy

STREFA PRZESTRZENNA

CEL OPERACYJNY 2.1. Funkcjonalna i przyjazna przestrzeń publiczna.

Celem planowanych przedsięwzięć jest podniesienie atrakcyjności osadniczej Gminy Czorsztyn, bezpieczeństwa oraz jakości życia społeczności lokalnej z poszanowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Planowane inwestycje:

- Gmina Czorsztyn - budowa, modernizacja, rozbudowa, remont chodników przy drogach gminnych,
- Budowa parkingu, miejsc postojowych:
 - Kluszkowce (SP) - zagospodarowanie pasa zieleni na parking (ok. 6 miejsc) dla rodziców dowożących dzieci do przedszkola / szkoły, dojeżdżających na zebrania, uroczystości szkolne,
 - Sromowce Niżne (SP) - budowa parkingu przy Szkole Podstawowej,
 - Sromowce Wyżne (SP) - budowa miejsc postojowych od strony wejścia do sali gimnastycznej Szkoły Podstawowej.
- Gmina Czorsztyn - montaż urządzeń ograniczających prędkość oraz doświetlenie przejść dla pieszych. Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w miejscach niebezpiecznych,
- Gmina Czorsztyn - modernizacja / instalacja oświetlenia ulicznego,
- Gmina Czorsztyn – bieżąca aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego Gminy.

CEL OPERACYJNY 2.2. Komunikacja i transport - inwestycje, dostępność.

Celem planowanych inwestycji jest poprawa jakości infrastruktury drogowej, dostępności komunikacyjnej, płynności ruchu, bezpieczeństwa na drogach położonych na terytorium Gminy. Oczekiwanym efektem ma być wzrost atrakcyjności turystycznej i osadniczej Gminy oraz poprawa jakości życia społeczności lokalnej.

Planowane inwestycje:

- Budowa / przebudowa / remont dróg gminnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą:
 - **Czorsztyn:**
 - ul. Drohojowskich - przebudowa drogi na dł. ok. 480 mb (dz. ewid. nr 188/1, 157/5, 177/1, 385/4, 157/2, 210/3) - nawierzchnia asfaltowa, chodnik, odwodnienie, sieć wodociągowa i przyłącza, utwardzenie pobocza,
 - ul. Zamkowa – remont drogi.
 - **Huba** - nr działki 458/2,
 - **Kluszkowce:**
 - ul. Turystyczna - przebudowa drogi, chodnika, odwodnienie, oświetlenie uliczne,
 - ul. Sybne - przebudowa drogi na dł. ok. 190 mb (dz. ewid. nr 26) - nawierzchnia asfaltowa, sieć wodociągowa, utwardzenie poboczy, odwodnienie, kanalizacja deszczowa,
 - ul. Borek - przebudowa drogi na dł. ok. 244 mb - nakładka asfaltowa, podbudowa, nawierzchnia asfaltowa, utwardzenie poboczy, wymiana linii wodociągowej,

- ul. Zdrojowa (droga 360618K) - przebudowa drogi na odc. I - w km od 00+010.00 do km 00+166.70 (poprawa jakości oraz stanu technicznego drogi), na odc. II - w km od 00+196.98 do km 00+453.36 (przebudowa ciągu pieszo-rowerowego),
- ul. Piękna - przebudowa drogi na dł. ok. 588 mb (dz. ewid. nr 3024/6, 2515/35) - nawierzchnia asfaltowa, sieć wodociągowa, kanał technologiczny, chodnik, kanalizacja sanitarna, utwardzenie poboczy, uzupełnienie oświetlenia,
- ul. Polna - przebudowa drogi na dł. ok. 456 mb (dz. ewid. nr 1008/1, 1008/2, 1008/72, 1008/73, 1008/21, 1008/23, 1008/59, 1008/28, 1403, 1008/26, 1008/84) - nawierzchnia asfaltowa, sieć wodociągowa, utwardzenie poboczy,
- ul. Strażacka - przebudowa drogi na dł. ok. 457 mb – nakładka asfaltowa, podbudowa, utwardzenie poboczy, wymiana linii wodociągowej, wykonanie rowu odwodnieniowego i studzienek kanalizacji deszczowej.

- **Maniowy:**

- ul. Kościuszki - przebudowa drogi na dł. ok. 840 mb - nawierzchnia asfaltowa, chodnik, sieć wodociągowa, odwodnienie, kanalizacja deszczowa,
- ul. Księża Droga - przebudowa drogi na dł. ok. 550 mb - nawierzchnia asfaltowa, utwardzenie poboczy;
- ul. Limierzyska - przebudowa drogi na dł. ok. 830 mb - podbudowa, nawierzchnia asfaltowa, chodnik, utwardzenie poboczy, odwodnienie,
- ul. Węgliszczak - przebudowa drogi na dł. ok. 406 mb - nawierzchnia asfaltowa, utwardzenie poboczy;
- ul. Poniatowskiego - przebudowa drogi na dł. ok. 280 mb (dz. ewid. nr 5919/2) - nawierzchnia asfaltowa, chodnik, utwardzenie pobocza,
- ul. Słoneczna - przebudowa drogi na dł. ok. 343 mb (dz. ewid. nr 5846/1, 5846/5, 5846/4, 5846/3, 5887/5) - nawierzchnia asfaltowa, chodnik, utwardzenie pobocza,
- ul. Słowackiego, Kasińskiego, Chopina, Żeromskiego, Kraszewskiego – remont dróg.

- **Mizerna:**

- droga nr K360570 - przebudowa drogi na dł. ok. 407 mb (na odc. km 0+009,5 - km 0+416,00) - poprawa jakości oraz stanu technicznego drogi,
- na działkach 59/4 i 57/6 - przygotowanie dokumentacji pod drogę dojazdową na działek,
- droga na Zarębek – regulacje obecnej drogi.

- **Sromowce Niżne:**

- ul. Nadwodnia - przebudowa drogi dł. ok. 395 mb - projekt realizacji nawierzchni drogi, wykonanie nawierzchni asfaltowej, utwardzenie poboczy,
- ul. Nad Zalew (od drogi powiatowej do "Sośnie") - remont drogi dojazdowej do pól - dz. 3125.

- **Sromowce Wyżne:**

- ul. Wojska Polskiego (droga K360567) - poprawa jakości oraz stanu technicznego drogi na odc. km 0+000 - km 0+365,00,
- ul. O. Małkowskiej (droga nr K360560 - przebudowa drogi na dł. ok. 235 mb + rozjazd na skrzyżowaniu 55m² (w km 0+170 - 0+405) - nawierzchnia asfaltowa, chodnik, utwardzenie pobocza, odwodnienie,
- ul. Bystra - budowa łącznika do ul. Wojska Polskiego,
- ul. Nad Równią - budowa drogi nad drogą powiatową, od skrzyżowania nad zaporą, od ul. Łaniewskiego,
- ul. Przez ogrody - budowa drogi od ul. Bystrej do ul. Kosibowicza,
- ul. Polna, ul. Trzech Koron (od skrzyżowania z ul. Wojska Polskiego oraz droga żwirowa do drogi powiatowej (dz. ewid. 3091/12)), ul. Graniczna (od mostku do tartaku) – remont / modernizacja dróg.

CEL OPERACYJNY 2.3. Dostęp do sieci wodno-kanalizacyjnej, infrastruktury technicznej.

Inwestycje z obszaru infrastruktury technicznej związane będą głównie z rozwojem sieci kanalizacyjnej i wodociągowej oraz z poprawą dostępu do usług teleinformatycznych. Przedsięwzięcia mają na celu zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej, poprawę jakości życia mieszkańców, a także podniesienie atrakcyjności osadniczej i turystycznej obszaru, zrównoważony rozwój Gminy Czorsztyn.

Planowane inwestycje:

- o Gmina Czorsztyn - rozbudowa kanalizacji sanitarnej, rozwój infrastruktury kanalizacyjnej,
- o Maniowy, Czorsztyn, Kluszkowce, Sromowce Wyżne, Sromowce Niżne - budowa / rozbudowa / modernizacja oczyszczalni ścieków,
- o Gmina Czorsztyn – dofinansowania do przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie brak sieci kanalizacyjnej, a jej budowa jest nieopłacalna ekonomicznie,
- o Mizerna, Kluszkowce - budowa zbiornika wody uzdatnionej wraz z infrastrukturą techniczną jako elementu Stacji Uzdatniania Wody. Zakres prac obejmie m.in. rozbudowę złoza filtracyjnego, budowę niezależnego rurociągu płucznego, przebudowę istniejącego zbiornika, wykonanie automatyzacji, monitoringu i instalacji z możliwością zdalnej obsługi. Inwestycje zapewnią zaopatrzenie w wodę pitną części mieszkańców Gminy,
- o Sromowce Wyżne (SP) - budowa nowej sieci wodociągowej wraz z przyłączem i hydrantem dla budynków szkoły,
- o Gmina Czorsztyn - przebudowa sieci wodociągowej, zaopatrzenie ludności w wodę,
- o Sromowce Wyżne (SP) - rozbudowa kotłowni o większej wydajności cieplnej z wymianą biegnącej nad nią starej instalacji elektrycznej i kanalizacyjnej oraz remontem sanitariatów/ łazienek na parterze,
- o Sromowce Wyżne (Wierch Skałki) - budowa przekaźnika / masztu telekomunikacyjnego, rozszerzenie dostępu do usług teleinformatycznych.

CEL OPERACYJNY 2.4. Promocja i wsparcie działań proekologicznych.

Inwestycje prośrodowiskowe to jedne z najbardziej priorytetowych przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji na obszarze Gminy Czorsztyn. Prymarną rolę będą odgrywały w tym obszarze działania nakierowane na popularyzację odnawialnych źródeł energii, eliminację źródeł niskiej emisji, a także integrację działań społeczności gminnej wokół ochrony środowiska. Oczekiwany efekt planowanych przedsięwzięć jest zrównoważony rozwój Gminy, którego fundamentem będą ochrona dostępnych na tym terenie zasobów naturalnych, lokalne bezpieczeństwo energetyczne, poprawa jakości powietrza, wód, a finalnie życia społeczności lokalnej.

Planowane inwestycje:

- o Maniowy, Sromowce Niżne, Sromowce Wyżne (szkoły), Gmina Czorsztyn (budynki w zasobach Gminy – m.in. OSP, Domy Kultury, Gminne Biblioteki Publiczne) - instalacja paneli fotowoltaicznych na szkołach, budynkach użyteczności publicznej,
- o Maniowy (SP) - termomodernizacja, docieplenie stropów szkoły,
- o Maniowy (w Urzędzie Gminy Czorsztyn) – uruchomienie Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego Programu Priorytetowego "Czyste Powietrze",
- o Sromowce Niżne (przy SP) - budowa Stacji Pomiaru Jakości Powietrza,

Strategia Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030

- Gmina Czorsztyn - utworzenie Stacji Ładowania Pojazdów Elektrycznych, wspieranie elektromobilności w Gminie,
- Gmina Czorsztyn – inne ekologiczne przedsięwzięcia rozwojowe związane z realizowanymi przez Gminę programami rządowymi m.in. „Czyste powietrze”, „Moja woda”, „Stop Smog”, Ulga termomodernizacyjna, Program wymiany bezklasowych źródeł ciepła,
- Gmina Czorsztyn - edukacja ekologiczna mieszkańców dot. ochrony zasobów naturalnych.

MAPKA 7. Cel strategiczny III - Efektywne korzystanie z potencjału gospodarczego

GMINA CZORSZTYN - STREFA GOSPODARCZA

CEL STRATEGICZNY III – STREFA GOSPODARCZA

Efektywne korzystanie z potencjału gospodarczego

STREFA GOSPODARCZA

CEL OPERACYJNY 3.1. Wydajne wykorzystanie potencjału turystycznego.

Strategia przewiduje w tym obszarze rozwojowym realizację przede wszystkim inwestycji mających na celu wzbogacenie oferty / infrastruktury turystyczno-rekreacyjno-wypoczynkowej. Zadania strategiczne skoncentrowano również na podniesieniu znaczenia marki obszaru jako perły na turystycznej mapie Małopolski, idealnego miejsca relaksu na łonie natury. Przewidziano do realizacji przedsięwzięcia związane z zagospodarowaniem przestrzeni o funkcji turystycznej, wypoczynkowej, zapewnieniem gościom odpowiedniego standardu w zakresie komunikacji, noclegu, gastronomii oraz dostępu do atrakcji Gminy. Realizacja projektowanych inwestycji ma istotne znaczenie nie tylko dla podniesienia atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej Gminy, ale również w obszarze osadniczym.

Planowane inwestycje:

- Czorsztyn - budowa ścieżki rowerowej biegnącej wzdłuż Podzamcza w stronę Parku Narodowego wraz z przebudową kładki,
- Czorsztyn, Sromowce Niżne, Sromowce Wyżne - budowa trasy rowerowej VeloMałopolska, oznakowanie i doposażenie tras pieszo-rowerowych,
- Cała Gmina - budowa ścieżek spacerowo-biegowych,
- Sromowce Wyżne (os. Wygon), Maniowy (nad osiedlem Michałów), Kluszkowce (obok Rezerwatu Przyrody Modrzewie) - budowa wież widokowych poprzedzona opracowaniem koncepcji projektowej,
- Kluszkowce (Kaplica Matki Boskiej Częstochowskiej) - realizacja prac remontowo-konstrukcyjnych (dach górny, okna w otwarciach dachu, wieża kościelna, okna w ścianach wieży), zapewniających bezpieczeństwo (instalacja odgromowa, elektryczna, przeciwpożarowa, alarmowa oraz oświetlenie) oraz wymiana istniejącego źródła ogrzewania na nowoczesne, ekologiczne,
- Maniowy (obok Urzędu Gminy) - budowa Zagrody Maniowskiej - chaty góralskiej, kuźni, budynku gospodarczego, piwniczki,
- Gmina Czorsztyn - rozbudowa infrastruktury turystycznej – głównie małej architektury m.in. altan turystycznych, schronisk z miejscami do odpoczynku na trasach turystycznych, terenów wspierających edukację ekologiczną, punktów obsługi rowerzystów, grillowisk zewnętrznych,
- Gmina Czorsztyn - rozbudowa infrastruktury komunikacyjnej dla obsługi podróżnych m.in. parkingów w rejonie budowanych atrakcji turystycznych, stworzenie infrastruktury komunikacyjnej z uwzględnieniem potrzeb na terenie całej Gminy wraz z likwidacją barier architektonicznych,
- *Sromowce Wyżne / Sromowce Niżne / Czorsztyn* (lokalizacja w trakcie uzgodnień) - budowa kolei linowej na odcinku Sromowce - Krościenko – Szczawnica,
- Sromowce Wyżne (Izba Pamięci), Stylchyn (Skansen), Sromowce Niżne (Galeria Sztuki Pienińskiej) - ekspozycja dziedzictwa Gminy – doposażenie miejsc pamięci, tradycji, lokalnej kultury i sztuki,
- Gmina Czorsztyn - ekspozycja dziedzictwa Gminy. Wykonanie folderów/publikacji w celu zachowania w pamięci miejsc zalanych wodami Jeziora Czorsztyńskiego. Wykorzystanie materiałów archiwalnych,
- Kluszkowce - budowa „stancji wodnej” nad brzegiem Jeziora Czorsztyńskiego.

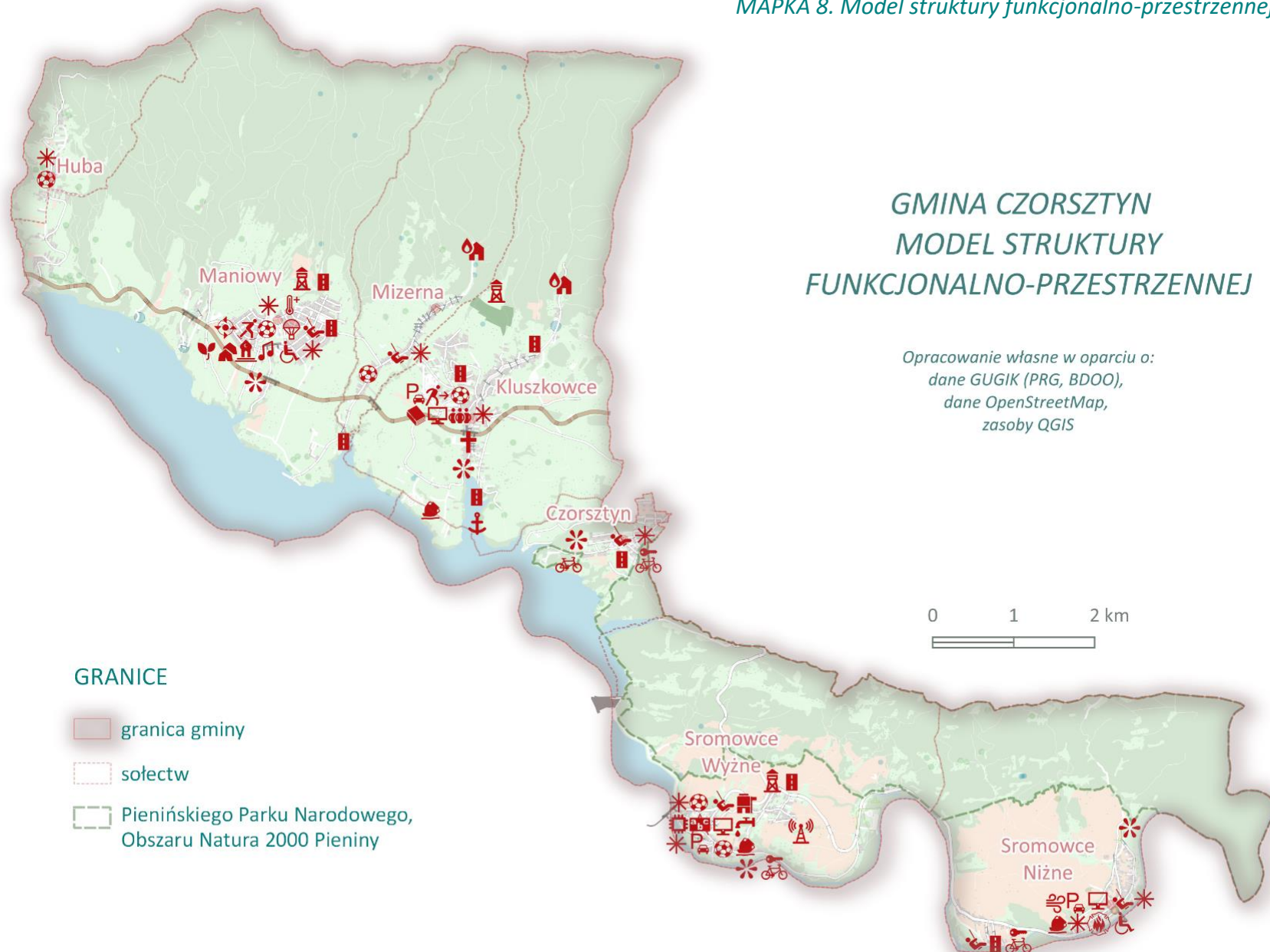
CEL OPERACYJNY 3.2. Wsparcie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy.

Oczekiwanym rezultatem planowanych przedsięwzięć ma być spotęgowanie walorów turystyczno-rekreacyjnych, gospodarczych oraz osadniczych Gminy Czorsztyn. Zadania rozwojowe mają na celu promowanie obszaru jako miejsca optymalnego zarówno dla rekreacji i wypoczynku, ale także do zamieszkania oraz podejmowania działalności gospodarczej, przyciągnięcia inwestorów, pobudzenia przedsiębiorczości lokalnej, integracji społeczności gminnej wokół wspólnych celów dla rozwoju Gminy.

Planowane inwestycje:

- o Cała Gmina - inicjowanie działań w zakresie rozwoju agroturystyki (rozbudowa wiejskiej bazy noclegowej i wypoczynkowej), wsparcie lokalnej przedsiębiorczości, rynku pracy. Projekty miękkie dot. edukacji / rozwoju zawodowego wykorzystującego potencjał własny mieszkańców i dostępne zasoby, wsparcie merytoryczne dot. realizacji inwestycji,
- o Cała Gmina - działania promocyjne, współpraca transgraniczna. Popularyzacja oferty turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej, sportowej, kulturowej, lokalnego rolnictwa i przetwórstwa.

MAPKA 8. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

INWESTYCJE zaznaczone na mapie

- budowa stref rekreacji- plac zabaw, siłownia plenerowa, Małpi Gaj
- budowa / modernizacja sali gim., boiska, orlika, szatni, łazienek
- przystosowanie boiska na lodowisko w sezonie zimowym
- wykonanie strzelnicy sportowej
- budowa skoczni skoku w dal
- utworzenie miejsca relaksu / odpoczynku dla uczniów
- budowa tężni solankowej
- budowa ogrodu naukowego
- rozbudowa budynku szkoły
- adaptacja pomieszczeń szkoły na Bibliotekę Publiczną
- wyposażenie szkolnych pracowni komputerowych
- uporządkowanie / modernizacja terenu przyszkolnego
- likwidacja barier w szkołach dla osób ze szczególnymi potrzebami
- przebudowa remizy OSP
- budowa amfiteatru
- kluczowe inwestycje drogowe- budowa, przebudowa dróg gminnych
- budowa parkingu, miejsc postojowych przy szkołach
- budowa, rozbudowa, modernizacja oczyszczalni ścieków
- budowa Stacji Uzdatniania Wody
- budowa sieci wodociągowej dla szkoły
- wymiana infrastruktury tech., rozbudowa kotłowni w szkole
- budowa masztu telekomunikacyjnego
- instalacja paneli fotowoltaicznych na szkołach, budynkach gminnych
- termomodernizacja budynku szkoły
- uruchomienie punktu informacji programu 'Czyste Powietrze'
- budowa Stacji Pomiaru Jakości Powietrza
- budowa ścieżki rowerowej z modernizacją kładki
- budowa tras rowerowych VeloMałopolska- doposażenie, oznakowanie
- budowa wież widokowych
- renowacja Kaplicy Matki Boskiej Częstochowskiej
- budowa Zagrody Maniowskiej
- doposażenie miejsc ekspozycji dziedzictwa Gminy
- budowa stancji wodnej

INWESTYCJE na terenie całej Gminy

- budowa stref rekreacji, aktywności fizycznej
- monitoring prewencyjny w miejscach publicznych
- doposażenie specjalistyczne OSP
- dostosowanie budynków publ. do osób ze szczególnymi potrzebami
- pomoc społeczna
- opieka nad bezdomnymi zwierzętami
- organizacja cyklicznych imprez kulturalnych
- budowa, przebudowa, remont dróg gminnych z infrastrukturą drogową
- remont, modernizacja chodników przy drogach gminnych
- montaż progów zwalniających, doświetlenie przejść dla pieszych
- modernizacja / instalacja oświetlenia ulicznego
- bieżąca aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego
- rozbudowa / modernizacja kanalizacji sanitarnej, rozwój infrastruktury kanal.
- dofinansowanie do PBOŚ, w miejscach gdzie brak sieci kanal.
- przebudowa sieci wodociągowej
- utworzenie Stacji Ładowania Pojazdów Elektrycznych
- wdrażanie ekol. przedsięwzięć rozwojowych zw. z programami rządowymi
- edukacja ekologiczna mieszkańców w zakresie ochrony zasobów naturalnych
- budowa ścieżek spacerowo-biegowych
- rozbudowa infrastruktury turystycznej- głównie małej architektury
- rozbudowa infrastruktury komunikacyjnej dla obsługi podróżnych
- budowa kolei linowej
- ekspozycja dziedzictwa- folder nt. miejsc zalanych wodami Jeziora Czorsztyńskiego
- wsparcie lokalnej przedsiębiorczości, agroturystyki, rynku pracy
- działania promocyjne zasoby Gminy, współpraca transgraniczna

Obszary strategicznej interwencji (OSI)

Obszar strategicznej interwencji (OSI) – to strategiczny obszar rozwoju o zdefiniowanych lub szacowanych powiązaniach funkcjonalnych, o znamienych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu na jego terenie barier lub potencjałów rozwojowych; to obszar, do którego kierowana jest interwencja publiczna scalająca inwestycje finansowane z różnych źródeł (głównie przedsięwzięcia gospodarcze, infrastrukturalne, w zasoby ludzkie, rozwiązania regulacyjne)¹⁴¹.

OSI to obszary skupiające działania polityki rozwoju zrównoważonego terytorialnie, konsolidujące zadania podejmowane dla kompensacji szans obszarów problematycznych i standardu życia lokalnej społeczności, a także dynamizujące i utrwalające trendy postępowe na obszarach o szczególnym potencjale rozwojowym. Zakres interwencji wsparciowej jest zależny od rodzaju i rozmiaru problemów i potencjałów indywidualnych obszarów.

OSI zdefiniowane na poziomie krajowym znajdują uzupełnienie w OSI wskazanych na poziomie regionalnym. Na poziomie krajowym wyznaczono dwa główne typy terytoriów stanowiących OSI – miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze i obszary zagrożone marginalizacją (wspierane przez środki i instrumenty z poziomu krajowego i regionalnego). Zgodnie z zapisami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 w województwie małopolskim wyodrębniono 6 typów obszarów strategicznej interwencji (OSI): 3 typy obszarów problemowych, 2 typy obszarów o wyjątkowym potencjale oraz 1 typ obszarów wzrostu.

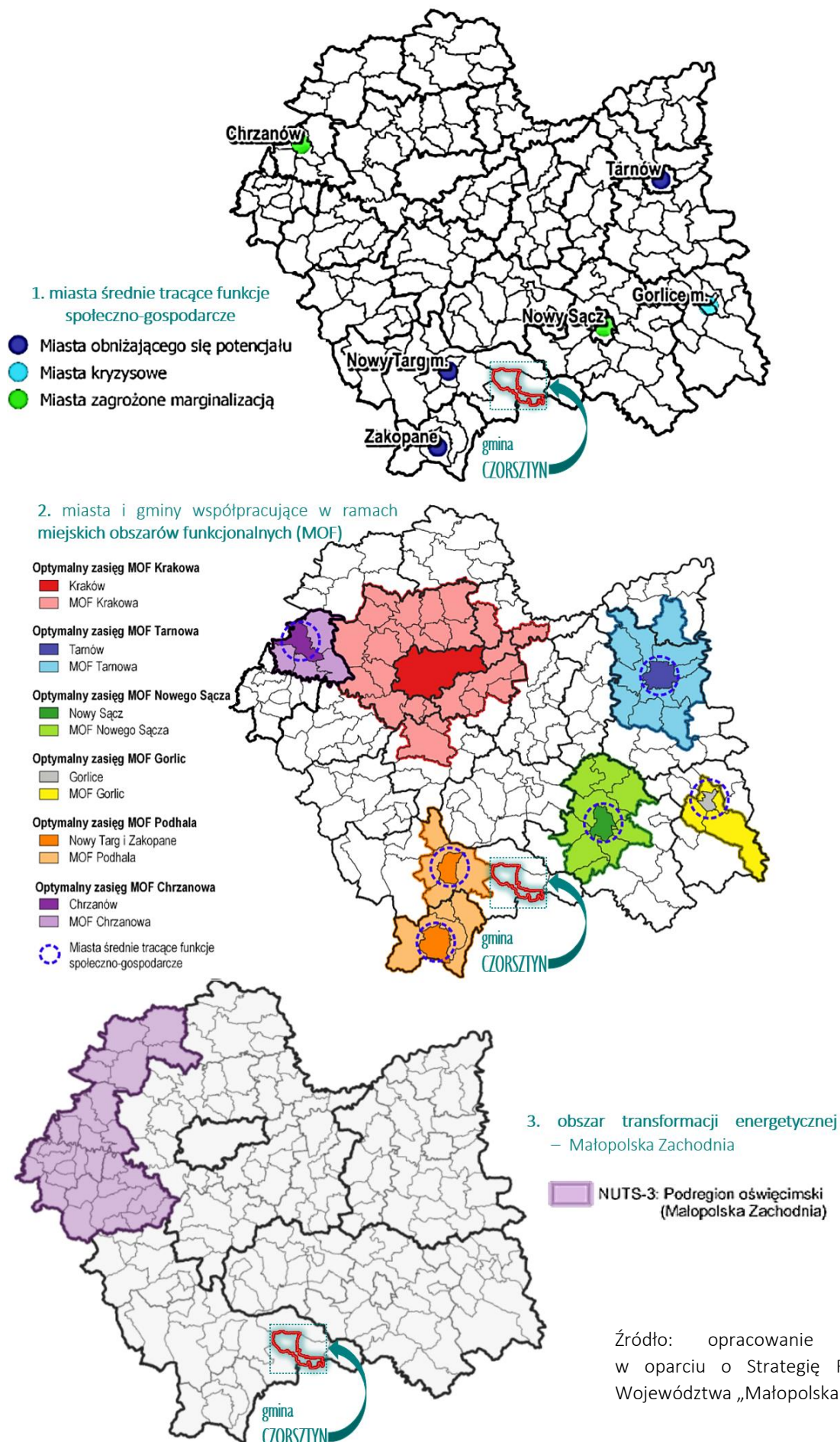
Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” prezentuje obszary strategicznej interwencji (OSI), będące podwaliną kierującą działania interwencyjne, realizowane zgodnie z zasadami wielopoziomowego zarządzania, w szeroko rozumianej partycypacji społeczno-gospodarczej. Obszarami objętymi strategiczną interwencją w Małopolsce są:

1. **miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze** (6 miast wskazanych w SOR / KSRR 2030),
2. miasta i gminy współpracujące w ramach **miejskich obszarów funkcjonalnych**,
3. **obszar transformacji energetycznej** – Małopolska Zachodnia,
4. **gminy zmarginalizowane** (wynikające z SOR / KSRR 2030 lub z rozszerzonej analizy regionalnej),
5. **miejsowości uzdrowiskowe**,
6. gminy, na terenie których zlokalizowany jest **obszar prawnie chroniony** (tj. park narodowy, park krajobrazowy lub obszar Natura 2000).

Prezentacja graficzna krajowych i małopolskich obszarów strategicznej interwencji w odniesieniu do obrębu Gminy Czorsztyn została zamieszczona na kolejnych stronach dokumentu. Następnie omówiono szerzej te z obszarów (OSI), które obejmują swoimi granicami teren Gminy.

¹⁴¹ Źródło: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (str. 117).

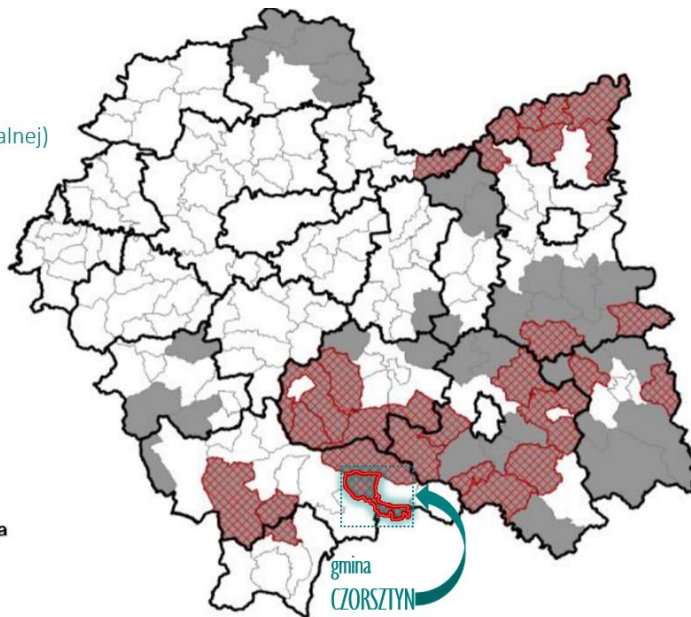
MAPKA 9. Krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji (OSI) na obszarze Małopolski w odniesieniu do Gminy Czorsztyn

Źródło: opracowanie własne w oparciu o Strategię Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

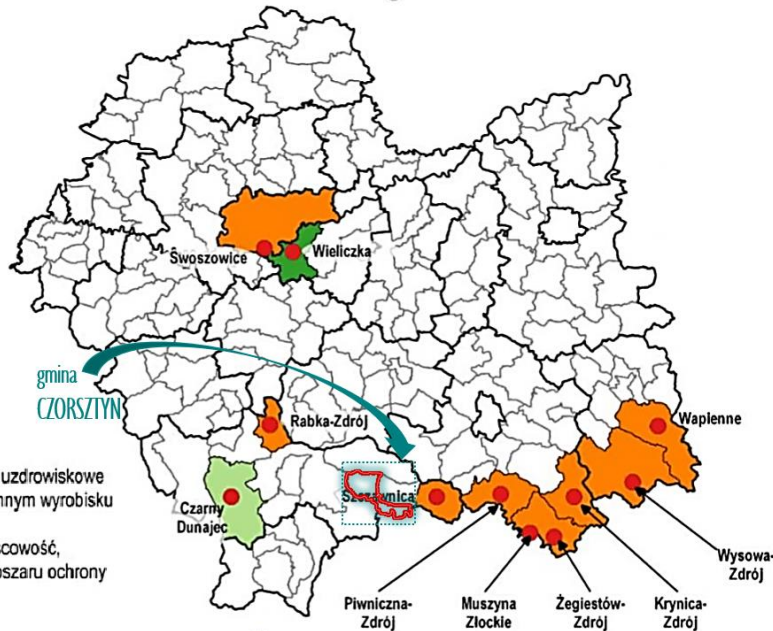
4. gminy zmarginalizowane
(wynikające z SOR / KSRR 2030
lub z rozszerzonej analizy regionalnej)

- Obszary zagrożone trwałą marginalizacją - wskazane na poziomie krajowym (Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju z 2017 roku, uzupełniono o aktualizację danych z 2019 roku)
- Gminy zmarginalizowane wskazane na poziomie regionalnym na podstawie wskaźnika syntetycznego (Strategia Rozwoju Województwa "Małopolska 2030" z 2020 roku)

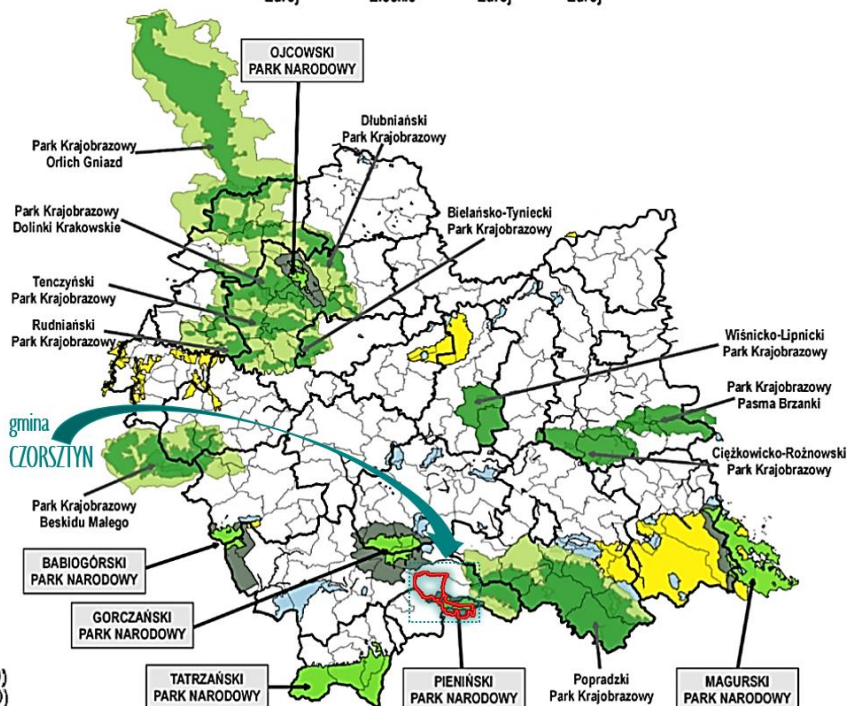
5. miejscowości uzdrowiskowe

- Uzdrowiska
- Wieliczka - sanatorium uzdrowiskowe w urzędzonym podziemnym wyrobisku górniczym
- Czarny Dunajec - miejscowość, która posiada status obszaru ochrony uzdrowiskowej

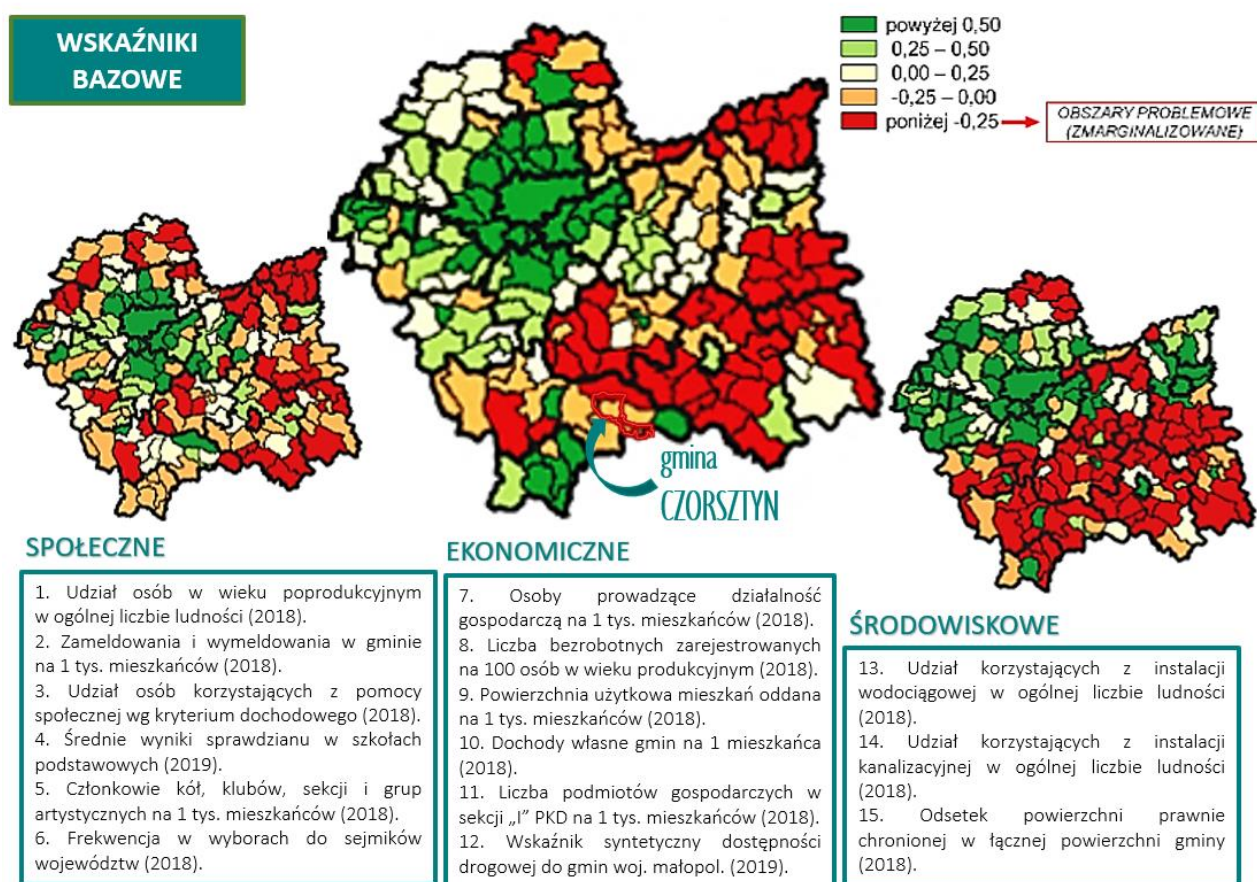
6. gminy, na terenie których zlokalizowany jest obszar prawnie chroniony (tj. park narodowy, park krajobrazowy lub obszar Natura 2000)

- Parki narodowe:**
 - obszar parku narodowego
 - obszar otuliny parku narodowego
- Parki krajobrazowe:**
 - obszar parku krajobrazowego
 - obszar otuliny parku krajobrazowego
- Obszary Natura 2000:**
 - specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO)
 - obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO)

Z mapek poglądowych obrazujących 6 typów obszarów strategicznej interwencji na terenie Małopolski, gmina Czorsztyn została zakwalifikowana do dwóch obszarów strategicznej interwencji. Pierwszy z nich to **obszar typu problemowego**, zdefiniowany na poziomie krajowym jako **'Obszar zagrożony marginalizacją'** (w oparciu o Strategię Odpowiedzialnego Rozwoju) oraz na poziomie regionalnym jako **'Gminy zmarginalizowane'** (w oparciu o wskaźnik syntetyczny Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”). Na poziomie regionalnym zagrożenie to postrzegane jest w obszarze ekonomicznym Gminy Czorsztyn. W tym zakresie, na tle regionu, Gmina wymaga wsparcia w celu wyrównania szans rozwojowych. Na poniższych mapkach poglądowych Małopolski można zauważyć, iż pozostałe wskaźniki bazowe - społeczne i środowiskowe - nie wskazują Gminy Czorsztyn jako obszaru problemowego.

MAPKA 10. Społeczne, ekonomiczne i środowiskowe obszary problemowe w Małopolsce z wyodrębnieniem Gminy Czorsztyn¹⁴²

Na terenie Małopolski zdefiniowano przede wszystkim zagrożenia środowiskowe, a następnie ekonomiczne. Obszary problemowe w tych zakresach występują przede wszystkim na południu Małopolski. Wytyczne kwalifikujące te tereny jako wymagające interwencji wynikają m.in. z niewielkiej liczby podmiotów gospodarczych na obszarze jednostki, niewystarczającej dostępności drogowej, sieci wodno-kanalizacyjnej, występowania obszarów prawnie chronionych. Zsumowanie wartości wszystkich wskaźników bazowych wskazało obszary koncentracji niekorzystnych okoliczności / zjawisk przede wszystkim w południowo-wschodniej części Małopolski, w tym powiat nowotarski, na terenie którego leży Gmina Czorsztyn.

¹⁴² Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

Obszary zmarginalizowane to tereny najuboższe względem średniej wojewódzkiej. Mogą one ubiegać się o dodatkowe wsparcie ze środków publicznych na realizację zadań ostonowych, ukierunkowanych na zahamowanie niesprzyjających uwarunkowań i podjęcie działań rozwojowych. Interwencja skierowana na obszary zmarginalizowane, zdefiniowane na poziomie krajowym i regionalnym, predysponuje te terytoria do pozyskiwania środków na inwestycje podnoszące operatywność rozwojową gmin w zakresie specjalnych preferencyjnych warunków wsparcia (m.in. w zakresie poziomu dofinansowania), lub premiujących kryteriów wyboru projektów w RPO WM 2021–2027. Oferowane wsparcie może dotyczyć:

- o poprawy dostępu do zatrudnienia, promowanie samozatrudnienia,
- o rozwoju odnawialnych źródeł energii,
- o niskoemisyjnego / zeroemisyjnego transportu publicznego,
- o edukacji,
- o poprawy efektywności ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej,
- o konkurencyjności MŚP,
- o zwiększania dostępu do dobrej jakości usług,
- o transportu drogowego wraz z infrastrukturą towarzyszącą,
- o rozwoju gospodarki wodnej, gospodarki odpadami,
- o aktywnego włączenia społecznego, promowania równości szans,
- o integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym,
- o wspierania dostępu do ochrony socjalnej, mieszkalnictwa socjalnego i usług społecznych,
- o projektów badawczo-rozwojowych.

Kolejnym obszarem strategicznej interwencji wskazanym w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, który obejmuje swym zasięgiem Gminę Czorsztyn, są **tereny o szczególnym potencjale** - **‘Obszary prawnie chronione’**. Na terytorium Gminy znajdują się: Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu (POChK), Pieniński Park Narodowy (PPN), Rezerwat Przyrody „Modrzewie”, Obszar Specjalnej Ochrony (Natura 2000), Specjalny Obszar Ochrony (Natura 2000). Są to tereny wyjątkowo cenne w ujęciu przyrodniczo-środowiskowym, bezspornie wymagające ochrony i wsparcia ze strony województwa. Nieskalane środowisko, bioróżnorodność gatunkowa, walory krajobrazowe sprawiają, iż obszar Gminy posiada wysoki potencjał rozwojowy głównie dla branży turystycznej, wypoczynkowej. Jednocześnie występowanie na terytorium Gminy Czorsztyn obszarów chronionych powoduje szereg ograniczeń związanych z możliwością użytkowania tych terenów oraz otulinowych m.in. w charakterze gospodarczym czy mieszkaniowym. Dlatego też dla gmin, gdzie występują obszary prawnie chronione, takich jak Gmina Czorsztyn, zaplanowano oprócz wsparcia w zakresie ochrony naturalnego środowiska, również interwencje rekompensujące bariery związane z ograniczeniami środowiskowymi w zakresie szerszego wykorzystania tych terenów.

Gminy realizujące inicjatywy środowiskowe mogą uzyskać dogodne stanowisko w ubieganiu się o środki z wojewódzkiego budżetu w programach konkursowych oraz w konkursach wspieranych z RPO WM 2021-2027, poprzez:

- o kryteria premiujące oraz wydzielanie alokacji dla projektów ukierunkowanych na ochronę różnorodności biologicznej (obszary Natura 2000 oraz Parki Narodowe - wsparcie z programu krajowego),

- o kryteria preferujące dla projektów dot. obszarów chronionych (m.in. Parków Narodowych, obszarów Natura 2000) z zakresu edukacji ekologicznej, rozwoju odnawialnych źródeł energii, poprawy efektywności energetycznej, gospodarki wodnej, wspierania konkurencyjności MŚP i innych.

Województwo małopolskie posiada wyjątkowy potencjał kulturowy, przyrodniczy, turystyczny, więc wytyczanie i aktualizacja obszarów OSI na jego terytorium to proces skomplikowany. Wobec tego powstał system wsparcia projektów z poziomu RPO WM 2021-2027, oparty o partnerstwo na rzecz realizacji wspólnych i kompleksowych projektów z zakresu m.in. turystyki i promocji regionu, ochrony dziedzictwa kulturowego, promocji lokalnych tradycji, rozbudowy tras rowerowych, rewitalizacji miast i modernizacji wsi.

Wsparcie z poziomu krajowego lub regionalnego mogą pozyskać jednostki samorządów terytorialnych, podmioty gospodarcze na przedsięwzięcia budujące przewagę konkurencyjną regionu, zwłaszcza powiązaną z lokalnymi tradycjami czy szczególnymi uwarunkowaniami danego obszaru (np. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021-2027).

Obszary strategicznej interwencji nie stanowią jedynej możliwości w pozyskaniu terytorialnego wsparcia interwencyjnego. Województwo małopolskie to terytorium o wielopłaszczyznowej architekturze potencjałów, ale również i barier rozwojowych. Dlatego też niezwykle istotną kwestią jest operatywna interwencja, wykraczająca poza ograniczenia administracyjne.

Zgodność Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn z założeniami innych dokumentów rozwojowych

Spójność z wytycznymi zawartymi w dokumentach wyższego rzędu

Cele strategiczne i operacyjne, kierunki działań rozwojowych zawarte w *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* są spójne z założeniami programowymi dokumentów wyższego rzędu rangi krajowej i wojewódzkiej. Zapewnienie takiej zgodności jest nieodzowne dla podejmowania i realizacji działań zapewniających trwałą, zrównoważony rozwój oraz zachowania łączności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w całym kraju. Koncepcje rozwojowe zawarte w *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* wykazują koherentność m.in. z wymienionymi poniżej, kluczowymi dokumentami strategicznymi:

- **Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) (SOR)**, której głównym celem jest kształtowanie warunków dla wzrostu dochodów społeczeństwa, inicjowanie postępu spójności społecznej, ekonomicznej, środowiskowej i terytorialnej. SOR określa dwa główne typy terytoriów stanowiących obszary strategicznej interwencji (OSI), a wśród nich obszary zagrożone trwałą marginalizacją, jak Gmina Czorsztyn. W nowym systemie zarządzania rozwojem do głównych dokumentów strategicznych należy też dziewięć strategii zintegrowanych, które uszczegóławiają SOR.
- **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)**, dążącą do zmniejszania dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczym regionów oraz umacnianiu powiązań funkcjonalnych obszarów w celu lepszej skuteczności koordynacji procesów rozwojowych i sprawności systemu świadczenia usług publicznych w odniesieniu do wyzwań demograficznych. KSRR wyznacza systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej.
- **Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030**, której głównym celem jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce. Dąży ona do podniesienia kompetencji obywateli, poprawy ich zdrowia, usprawnienia systemu opieki zdrowotnej, poprawy wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy, redukcji ubóstwa i wykluczenia społecznego.
- **Polityką Ekologiczną Państwa 2030 (PEP)**, której wiodącym celem jest poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego, zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska, łagodzenie zmian klimatu i adaptacji do nich, edukacja ekologiczna.
- **Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”**, najważniejszym dokumentem samorządu województwa, kreującym obszary interwencji polityki rozwoju w przestrzeni wojewódzkiej. Jej celem są kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, inicjowanie aktywności gospodarczej, wzmacnianie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, zapewnienie ładu przestrzennego.

Zestawienia na kolejnych stronach przedstawiają spójność celów strategicznych i operacyjnych sformułowanych dla Gminy Czorsztyn do roku 2030 z trzema głównymi, obowiązującymi dokumentami strategicznymi rangi krajowej i wojewódzkiej.

TABELA 10. Zgodność Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030 z wytycznymi w dokumentach wyższego rzędu

CELE STRATEGICZNE GMINY CZORSZTYN		STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO 2030			KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030			
		I. Trwały wzrost gospod. oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość org.	II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorial. zrównoważony	III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społ. i gosp.	Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym			
I. STREFA SPOŁECZNA II. STREFA PRZESTRZENNA III. STREFA	CELE OPERACYJNE	1.1. Nowoczesne i dostępne obiekty sportowe i rekreacyjne				1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych (...) obszarów zagrożonych marginalizacją 1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczenie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwest. obszarów	Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych 2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego 2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym 2.3 Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach	Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie 3.1. Wzmocnienie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem 3.2 Wzmocnienie współpracy i zintegrowan. podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym 3.3 Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych 3.4 Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej
		1.2. Promocja zdrowego stylu życia, dbanie o zaplecze						
		1.3. Szeroka oferta edukacyjna						
		1.4. Bezpieczeństwo i wsparcie społeczne						
		1.5. Partnerska współpraca						
	CELE OPERACYJNE	2.1. Funkcjonalna i przyjazna przestrzeń publiczna						
		2.2. Komunikacja i transport - inwestycje, dostępność						
		2.3. Dostęp do sieci wodno-kanalizacyjnej, infrastruktury						
		2.4. Promocja i wsparcie działań proekologicznych						
	CELE OPERACYJNE	3.1. Wydajne wykorzystanie potencjału turystycznego						
		3.2. Wsparcie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy						

spójne cele,
kierunki rozwojowe
dokumentów strategicznych

CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE
STRATEGII ROZWOJU GMINY CZORSZTYN DO ROKU 2030

Zgodność gminnych dokumentów wykonawczych

Dokumenty wykonawcze Gminy Czorsztyn winny być zgodne z założeniami opracowanymi w *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030*, w zakresie wizji, kierunków rozwojowych, oczekiwanych rezultatów. Plany, programy i strategie obowiązujące w Gminie powinny być integralne ze Strategią Rozwoju Gminy oraz aktualizowane w taki sposób, aby zapewnić zgodność z dokumentem nadrzędnym, jakim jest *Strategia Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030*. Lokalne dokumenty wykonawcze powinny wspierać cele, zadania w niej wytyczone.

TABELA 11. Lokalne dokumenty wykonawcze – dostępność, wskazania do aktualizacji¹⁴³

Wybrane dokumenty wykonawcze w Gminie Czorsztyn	Rekomendacja aktualizacji
Gminny Program Rewitalizacji Gminy Czorsztyn na lata 2017-2022	TAK, aktualizacja
Program Ochrony Środowiska dla Gminy Czorsztyn na lata 2020-2023 z perspektywą na lata 2024-2027	TAK, kontynuacja
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Czorsztyn oraz opracowania jego aktualizacji na lata 2020-2023 z perspektywą na lata 2024-2027	TAK, kontynuacja
Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych dla Gminy Czorsztyn na lata 2020-2022	TAK, aktualizacja
Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Czorsztyn na lata 2020-2026	TAK, kontynuacja
Program Współpracy Gminy Czorsztyn z Organizacjami Pozarządowymi oraz Innymi Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego na rok 2023	TAK, na kolejne lata
Strategia rozwiązywania problemów społecznych dla Gminy Czorsztyn na lata 2021-2025	TAK, kontynuacja
Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2026	TAK, kontynuacja
Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2022-2024	TAK, kontynuacja
Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Czorsztyn na 2023 rok	TAK, na kolejne lata
Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Czorsztyn na lata 2022-2025	TAK, kontynuacja

Zawarte w *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* cele i kierunki działań są koherentne z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego oraz z będącym w fazie opiniowania projektem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

¹⁴³ Opracowanie własne w oparciu o informacje dostępne w BIP i na stronie internetowej Urząd Gminy Czorsztyn, dostęp 03.2023.

PROCES REALIZACJI STRATEGII

Odpowiedzialność i system wdrażania

W procesie realizacji Strategii za poziom decyzyjny odpowiada Wójt Gminy Czorsztyn współpracujący z Radą Gminy. Poziom koordynujący spoczywa na Kierownikach poszczególnych Referatów UG oraz kadrze zarządzającej podległych jednostek. Realizacja zadań (poziom realizacyjny) oparta będzie na współpracy wszystkich interesariuszy i partnerów Gminy. Na system zarządzania i wdrażania Strategii składają się procesy i czynności realizowane na różnych szczeblach administracji samorządowej, co wymaga zaangażowania podmiotów i jednostek o odrębnych kompetencjach oraz zakresie odpowiedzialności. W związku z powyższym dla osiągnięcia wymiernych rezultatów i uzyskania maksymalnych efektów niezbędne jest określenie podziału zaplanowanych zadań. Schemat prac przedstawia poniższe zestawienie.

TABELA 12. Proces wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030 oraz zakres odpowiedzialności na poszczególnych etapach realizacji¹⁴⁴

ZADANIE	PODMIOTY UCZESTNICZĄCE W TWORZENIU I REALIZOWANIU STRATEGII
Przygotowanie projektu Strategii oraz bieżących zmian w Strategii	Wójt Gminy Czorsztyn, Rada Gminy, Urząd Gminy, eksperci zewnętrzni, organizacje społeczne, mieszkańcy
Wybór zadań do realizacji w ramach Strategii	Wójt Gminy Czorsztyn we współpracy z Radą Gminy, Urząd Gminy i eksperci zewnętrzni
Nawiązywanie współpracy z partnerami w celu realizacji działań i projektów wymagających zaangażowania innych organizacji i instytucji	Wójt Gminy Czorsztyn, Rada Gminy, Urząd Gminy
Zabezpieczenie środków w budżecie na realizację zadań, umieszczenie poszczególnych zadań w budżecie	Skarbnik, Wójt Gminy Czorsztyn, Rada Gminy
Przygotowanie projektów od strony merytorycznej i technicznej	Urząd Gminy, jednostki org. i interesariusze
Przeprowadzenie postępowań dot. zamówień publicznych	Urząd Gminy
Nadzór nad realizacją projektów, rozliczenia, raporty	Wójt Gminy Czorsztyn, odpowiedzialne za zakres działań merytoryczne komórki Urzędu Gminy
Ewaluacja osiągnięcia poszczególnych celów operacyjnych	Urząd Gminy, Wójt Gminy Czorsztyn, Rada Gminy, dyrektorzy jednostek podległych

Odpowiedzialność za realizację wyznaczonych w *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* zadań ciąży przede wszystkim na Urzędzie Gminy i jednostkach gminnych, jednak zapisy zawarte w dokumencie dotyczą całej społeczności lokalnej i podmiotów funkcjonujących na terenie Gminy. W system wdrażania Strategii (poza wskazanymi wcześniej przedstawicielami sektora publicznego) zaangażowani będą także przedstawiciele sektora biznesowego i społecznego np. przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu, organizacje samorządowe i mieszkańcy.

¹⁴⁴ Opracowanie własne.

Monitoring i ewaluacja

Skuteczne wdrożenie założeń strategii i osiągnięcie wyznaczonych celów możliwe jest wyłącznie dzięki stałemu monitoringowi i ewaluacji realizowanych działań. Niezbędna jest weryfikacja postępów poszczególnych prac i analiza ich efektów oraz aktualizacja podejmowanych zadań (podejmowanie działań korygujących).

Zakładając, iż dokument *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* jest informacją /wytyczną dla zachodzących procesów zmian w otoczeniu społeczności, środowiska mieszkańców i interesariuszy Gminy Czorsztyn należy bazować na danych odnoszących się do adekwatności zaplanowanych efektów wobec ustalonych założeń. Efektem takiej idei jest szybkie, dynamiczne reagowanie i zwinne wprowadzanie zmian i korekt.

Mechanizm monitorowania Strategii Rozwoju z uwzględnieniem jej różnokierunkowości i oddziaływania na trzy strefy: społeczną, przestrzenną i gospodarczą powinien być procesem ciągłym. Uwzględniając powyższe założenia przyjęto, iż postępy realizacji Strategii zgodnie z zaakceptowanym system monitorowania będą podlegały procedurze rocznego sprawozdania, a zakres obejmować będzie:

- o ewaluację stanu realizacji wskazanych zadań na koniec okresu sprawozdawczego,
- o zarekomendowanie potencjalnych zaleceń istotnych dla dalszego wdrażania Strategii,
- o opracowanie inicjatywy/projektu w celu rekomendacji rozpoczęcia procedury aktualizacji Strategii.

Weryfikacja realizacji Strategii będzie kontrolowana za pomocą wybranych mierników i wskaźników sprawdzających stopień wykonania i kierunki poszczególnych zadań/działań, określonych dla poszczególnych celów. Proponowane mierniki zawarte są w tabelach celów operacyjnych niniejszej Strategii. Katalog zaproponowanych wskaźników jest elastyczny i w razie potrzeby można go poszerzyć o nowe punkty w trakcie wdrażania dokumentu. W Sprawozdaniu postępów w realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* zawarty będzie opis poszczególnych mierników oraz wartości uwzględniające ich stopień realizacji.

Ustala się termin 31 maja każdego roku jako ten, w którym opracowane zostanie Sprawozdanie z postępów w realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030*. Data ta jest zbieżna z przedstawieniem Raportu o stanie Gminy przez Wójta (podsumowanie działalności Włodarza w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów, strategii i uchwał Rady Gminy) zgodnie z art. 28aa Ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym. Sprawozdanie z postępów w realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* będzie stanowić załącznik do Raportu o stanie Gminy.

W ramach monitoringu na bieżąco dokonuje się analizy przyjętych wskaźników, na podstawie której stwierdza się stopień realizacji wskazanych celów strategicznych oraz konieczność aktualizacji założeń strategii. Dzięki bieżącemu działaniu możliwe jest odpowiednio wczesne wykrywanie ewentualnych problemów i modyfikacja planowanych działań zgodnie z aktualną sytuacją, co wpływa na efektywność wdrażania poszczególnych etapów strategii. Stały nadzór pozwala na bieżąco zidentyfikować potencjalne zagrożenia, czego efektem będzie szybka i sprawna korekta dokumentu. Tryb monitorowania zakłada trzy stopnie ewaluacji. Zakładając kontrolę osiągnięcia wyznaczonych celów i kierunków działań dokonana zostanie także ocena zmian, które wywoła realizacja Strategii Rozwoju na badanym obszarze.

Ewaluacja ex ante

Ewaluacja ex-ante ocenia trafność założeń i wniosków, jak również pozwala zweryfikować czy zdefiniowane cele i wizja mają szansę zostać osiągnięte dzięki realizacji opisanych w Strategii działań. Ewaluacja ex ante ma na celu:

- o weryfikować kompletność, trafność i aktualność wniosków wynikających z diagnozy;
- o wyjaśniać przyczyny potencjalnych zmian, które zaszły w danych obszarach;
- o ocenić, czy cele są dobrze wyznaczone i możliwe do osiągnięcia zgodnie z realizacją zaplanowanych działań i czy te działania są możliwe do zrealizowania przy wykorzystaniu dostępnych zasobów;
- o zweryfikować założenia/zapisy strategii wobec zapisów dokumentów wyższego rzędu.

Celem uzyskania rekomendacji wdrażania *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* zostanie przeprowadzona ewaluacja uprzednia, zgodnie z kryteriami:

- o trafności – dla interpretacji postawionych celów, kierunków działań i zadań,
- o skuteczności – pozwalające określić stan zrealizowania wyznaczonych celów oraz zdefiniowanych zadań,
- o efektywności – pozwalające ocenić poziom zasadności ekonomicznej, poziomu poniesionych nakładów do uzyskanych wyników/rezultatów, uwzględniając zasoby finansowe, kapitał ludzki, jak też nakłady czasu niezbędne dla realizacji założonych celów,
- o spójności dokumentu *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* z inną dokumentacją.

Ewaluacja mid-term

Ewaluacja mid-term jest prowadzona w celu diagnozy stopnia, w jakim udało się osiągnąć zakładane wskaźniki rezultatu, w połowie realizacji strategii. Pozwala **zwiększyć skuteczność i efektywność interwencji**, uwzględniając zmieniający się kontekst instytucjonalny oraz społeczny.

Ewaluacja ex post

Ewaluacja ex post polega na ocenie strategii po jej zakończeniu, uwzględnia analizy danych na temat zakresu i trwałości ich oddziaływania. Przyjmuje się, że zostanie przeprowadzona w formie spotkania.

Ramy finansowe, potencjalne źródła finansowania inwestycji

Realizacja celów rozwojowych przewidzianych w *Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* obliguje lokalny samorząd do zabezpieczenia finansowania projektowanych zadań. Jedynie zgromadzenie odpowiedniej kwoty na planowane przedsięwzięcia zapewni ich jakość oraz terminowość ich realizacji.

Biorąc pod uwagę ograniczone środki w budżecie Gminy szereg inwestycji musi być realizowanych przy współfinansowaniu ze środków zewnętrznych. Stąd realizacja działań rozwojowych może być zależna od proklamowanych konkursów i udostępnianych środków finansowych. Przedsięwzięcia rozwojowe Gminy realizowane są z **dochodów własnych JST** i subwencji należnych z tytułu prawa oraz innych źródeł finansowania, których gromadzenie zależy od operatywności lokalnych władz.

Zewnętrzne źródła finansowania inwestycji rozwojowych:

1. Środki funduszy celowych pochodzące z budżetu państwa pozyskiwane zwłaszcza w Ministerstwie Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwie Edukacji i Nauki, Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej m.in. z Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg Samorządowych, z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, programów rządowych „Maluch+”, „Senior+”, „Aktywni+”, „Dostępność+”, „Laboratoria Przyszłości”, innych programów z obszarów edukacji, kultury, sportu, infrastruktury drogowej, ochrony środowiska itd.

Fundusze celowe m.in. z Banku Gospodarstwa Krajowego, Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, z programów m.in. „Moja woda”, „Mój prąd”, „Czyste powietrze”, „Stop SMOG”.

2. Programy jednostek samorządu terytorialnego wyższych szczebli finansowane głównie ze **środków Samorządu Województwa Małopolskiego**.
3. Instrumenty finansowe zwane **Funduszami norweskimi i EOG**, czyli **Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego** (MF EOG) i **Norweski Mechanizm Finansowy** (NMF) ustanowione przez Państwa Darczyńców (tj. Norwegię, Islandię i Liechtenstein) w zamian za dostęp do wspólnego rynku UE. Ich celem jest zmniejszanie różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie EOG, jak również wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami zaangażowanymi w realizację celów tych mechanizmów.
4. Środki stanowiące **kapitał prywatny**, w tym wnoszony w formie partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) oraz partnerstwa publiczno-społecznego, zwrotne (pożyczki, kredyty) i bezzwrotne źródła finansowania oferowane przez podmioty publiczne i prywatne.
5. **Fundusze unijne**. W ramach nowej perspektywy budżetowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027, Polska powinna otrzymać środki m.in. na politykę spójności, na rozwój obszarów wiejskich, dotacje i pożyczki z Funduszu Odbudowy, w ramach instrumentu React EU (instrument na rzecz walki z negatywnymi skutkami Covid-19).

Dostępne są następujące **fundusze unijne**:

- o **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)** – ukierunkowany na wyrównywanie poziomu rozwoju krajów Unii Europejskiej, inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia dla umocnienia rynku pracy i regionalnych gospodarek. Celem EFRR jest umocnienie współpracy transgranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej w UE.
- o **Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS)** – oferuje wsparcie w pokonaniu kryzysu wynikającego z pandemii COVID-19 w obszarze wzrostu poziomu zatrudnienia, edukacji i rozwoju umiejętności, ułatwienia przechodzenia młodych ludzi z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia. EFS wspiera rozwój społeczno-gospodarczy a jego zasoby finansowe inwestuje się w ludzi, szczególnie takich, którzy mają trudności ze znalezieniem pracy, wspomaga zapewnienia sprawiedliwej ochrony socjalnej, walkę z ubóstwem, wspiera równe szanse.
- o **Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST)** - gwarantuje wsparcie dla obszarów ze znacznymi trudnościami społeczno-gospodarczymi na drodze przemian w dążeniu ku neutralności klimatycznej UE do 2050 roku. Środki FST mają usprawnić proces wdrażania Europejskiego Zielonego Ładu (*European Green Deal*).
- o **Fundusz Spójności**, który wspiera ekologiczną, niskoemisyjną gospodarkę o obiegu zamkniętym (WS 2) oraz lepiej połączoną Europę (WS 3).

W ramach nowej perspektywy około 60% funduszy polityki spójności zostanie alokowanych w programach realizowanych na poziomie krajowym, a pozostałe 40% otrzymają programy regionalne, zarządzane przez marszałków województw¹⁴⁵.

Programy unijne realizowane w Polsce w latach 2021-2027¹⁴⁶:

- o **Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS)** - przeznaczenie: zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego Polski, rozwój odnawialnych źródeł energii, gospodarki przyjaznej środowisku i o obiegu zamkniętym, ochrona środowiska, bezpieczny i ekologiczny transport, rozwój infrastruktury technicznej, drogowej, społecznej, ochrona zdrowia i dziedzictwa kulturowego.
- o **Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)** - przeznaczenie: realizacja projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych, zwiększających konkurencyjność polskiej gospodarki, wsparcie przedsiębiorców i sektora nauki.
- o **Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS)** - przeznaczenie: poprawa sytuacji osób na rynku pracy, rozwój edukacji i usług zdrowotnych, wsparcie rodziców w opiece nad dziećmi, osób ze szczególnymi potrzebami, integracja społeczna, rozwój usług społecznych.
- o **Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)** - przeznaczenie: wspieranie cyfryzacji, zwiększenie dostępu do ultraszybkiego Internetu szerokopasmowego, rozwój e-usług, zapewnienie cyberbezpieczeństwa, rozwój gospodarki opartej na najnowszych technologiach cyfrowych, podniesienie kompetencji cyfrowych społeczeństwa.

¹⁴⁵ Źródło: Dowiedz się więcej o Funduszach Europejskich - Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (funduszeuropejskie.gov.pl), dostęp 06.2023.

¹⁴⁶ JW.

- o **Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich (PTFE)** - przeznaczenie: skuteczne instytucje, beneficjenci, komunikacja - działania wzmacniające potencjał beneficjentów Funduszy Europejskich oraz koordynujące przedsięwzięcia.
- o **Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową (FEPŻ)** - przeznaczenie: pomoc w formie paczek z żywnością, posiłków oraz warsztatów, doradztwa dla poprawy sytuacji osób potrzebujących i najuboższych.
- o **Fundusze Europejskie na Migracje, Granice i Bezpieczeństwo**, w tym: Fundusz Azylu, Migracji i Integracji (FAMI), Instrument Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej w ramach Funduszu Zintegrowanego Zarządzania Granicami (IZGW) oraz Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego (FBW).
- o **Programy Interreg (Europejskiej Współpracy Terytorialnej)** m.in. Interreg Polska-Słowacja, Interreg Europa Środkowa – przeznaczenie: wsparcie wymiany kulturowej, współpraca naukowa, biznesowa i samorządowa ponad granicami państw.
- o 16 programów regionalnych, w tym **Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027** – przeznaczenie: rozwój przedsiębiorczości, dostęp do edukacji, ochrony zdrowia i kultury, rozwój cyfryzacji, e-usług, infrastruktury społecznej, ochrona środowiska, rozwój technologii cyfrowych, bezpieczeństwo energetyczne, wsparcie niskoemisyjnego transportu, tworzenie nowych miejsc pracy, wzmocnienie roli kultury i turystyki, dostęp do placówek opiekuńczych, edukacyjnych, oświatowych, profilaktyka zdrowotna, rozwój obszarów wiejskich itd.

Źródłami finansowania mogą być również środki unijne pochodzące z programów takich jak **Life** (cele: 'Przyroda i różnorodność' oraz 'Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia') czy **Erasmus+** (cele: edukacja, szkolenia, sport - wsparcie uczniów, nauczycieli w międzynarodowych projektach podnoszących kompetencje).

Część dostępnych środków finansowania inwestycji rozwojowych zapewnia pokrycie kosztów realizacji projektów jedynie częściowo np. w przypadku programów unijnych, wobec czego Gmina musi dysponować środkami własnymi na zabezpieczenie realizacji przedsięwzięć. Wobec powyższego, jedną z wiodących wytycznych dla sprecyzowania ram finansowych planowanych inwestycji rozwojowych obszaru jest budżet Gminy wraz z bieżącym dokumentem Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Czorsztyn na lata 2023-2027. Gmina będzie zachowywać rygor finansowy, aby umożliwić spłatę zaciągniętych zobowiązań oraz wygospodarować środki na realizację przedsięwzięć strategicznych. Szereg przedsięwzięć przewidzianych w Strategii realizowanych będzie w ramach bieżącej działalności poszczególnych komórek Urzędu Gminy w Maniowach oraz jednostek organizacyjnych Gminy Czorsztyn. *Strategia Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030* zakłada, iż część zadań realizowana będzie we współpracy z ościennymi gminami, powiatem nowotarskim, województwem małopolskim oraz ich jednostkami organizacyjnymi, jak również stowarzyszeniami, fundacjami, towarzystwami pozarządowymi.

Spośród zaproponowanych w niniejszej Strategii inwestycji do realizacji do 2030 roku, przedstawionych w rozdziale „Strategiczne kierunki rozwoju Gminy Czorsztyn” w części „Cele strategiczne, kierunki działań, spodziewane efekty, wskaźniki realizacji”, **WYBRANE** zostały przez Urząd Gminy Czorsztyn **WIODĄCE CELE OPERACYJNE** (zaznaczone na modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej), dla których zestawiono poniżej szacunkowe ramy finansowe oraz czas realizacji inwestycji.

TABELA 13. Ramy finansowe i czas realizacji dla przyjętych celów strategicznych do roku 2030¹⁴⁷

STREFA SPOŁECZNA

Nazwa zadania lub opis inwestycji	Miejsce	Szacunkowy	
		Koszt brutto (PLN)	Okres realizacji
CEL STRATEG. I: Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego			
CEL OPERACYJNY 1.1. Nowoczesne i dostępne obiekty sportowe i rekreacyjne			
Budowa / modernizacja stref rekreacji, miejsc aktywności fizycznej			
Budowa strefy ćwiczeń, placu zabaw, pumtrack'a, infrastruktura towarzysząca	Czorsztyn	1 mln	2026
Budowa miejsca zabaw dla dzieci – 'Małpi Gaj'	Maniowy	500 tys.	2025
Budowa strefy rekreacji	Mizerna	150 tys.	2024-2027
Budowa siłowni plenerowej	Sromowce Niżne	100 tys.	2026
Modernizacja przyszkolnego placu zabaw	Sromowce Niżne	500 tys.	2027
Budowa przyszkolnego placu zabaw	Sromowce Wyżne	40 tys.	2025
Inne miejsca aktywności fizycznej	Gmina Czorsztyn	1 mln	2023-2030
Budowa / modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej			
Budowa małego boiska dla dzieci	Huba	200 tys.	2027
Budowa boiska sportowego typu orlik	Mizerna	500 tys.	2025-2027
Modernizacja boiska oraz kortu tenisowego	Sromowce Wyżne	1 mln	2024-2027
Budowa sali gimnastycznej przy szkole z pomieszczeniami szatniowo-sanitarnymi, magazynami itd.	Kluszkowce	4,7 mln	2023-2024
	Sromowce Wyżne	4 mln	
Budowa zaplecza szatniowo-sanitarnego na boisku LKS Lubań Maniowy, zadaszonych trybun itd.	Maniowy	3 mln	2026
Przystosowanie części boiska na sezonowe lodowisko	Maniowy	1 mln	2025
Wykonanie strzelnicy sportowej	Maniowy	300 tys.	2027
Budowa skoczni skoku w dal	Kluszkowce	30 tys.	2028
CEL OPERACYJNY 1.2. Promocja zdrowego stylu życia, dbanie o zaplecze medyczne			
Utworzenie miejsca relaksu / odpoczynku dla uczniów - poprawa zdrowia psychicznego	Kluszkowce	12 tys.	2024-2025
Utworzenie tężni solankowej	Maniowy	150 tys.	2028
CEL OPERACYJNY 1.3. Szeroka oferta edukacyjna			
Budowa ogrodu naukowego	Maniowy	80 tys.	2026
Rozbudowa, nadbudowa budynku szkoły	Sromowce Wyżne	3 mln	2025-2027
Adaptacja pomieszczeń szkoły na Bibliotekę Publiczną	Kluszkowce	2,4 mln	2022-2024
Transformacja cyfrowa w szkołach, "Aktywna tablica", wyposażenie pracowni komputerowych	Kluszkowce	100 tys.	do 2030
	Sromowce Niżne	30 tys.	2026
	Sromowce Wyżne	35 tys.	2026

¹⁴⁷ Opracowanie własne w oparciu o informacje udostępnione przez Urząd Gminy Czorsztyn.

STREFA SPOŁECZNA – c.d.

Nazwa zadania lub opis inwestycji	Miejsce	Szacunkowy	
		Koszt brutto (PLN)	Okres realizacji
CEL STRATEG. I: Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego			
CEL OPERACYJNY 1.4. Bezpieczeństwo i wsparcie społeczne			
Modernizacja terenu przyszkolnego	Sromowce Wyżne	100 tys.	2026
Likwidacja barier, dostosowanie budynków użyteczności publicznej oraz usługowych do osób ze szczególnymi potrzebami	Maniowy	200 tys.	2025
	Sromowce Niżne	60 tys.	2026
	Gmina Czorsztyn	2 mln	2024-2026
System monitoringu prewencyjnego	Gmina Czorsztyn	100 tys.	2024-2029
Przebudowa remizy strażackiej	Sromowce Niżne	5 mln	2029
Doposażenie specjalistyczne OSP	Gmina Czorsztyn	0,5-1 mln	2024-2030
Pomoc społeczna	Gmina Czorsztyn	28,9 mln	2024-2030
Opieka nad bezdomnymi zwierzętami	Gmina Czorsztyn	zależny od zgłoszeń	do 2030
CEL OPERACYJNY 1.5. Partnerska współpraca			
Budowa amfiteatru z infrastrukturą drogową	Maniowy	3,9 mln	2023-2024
Organizacja cyklicznych imprez kulturalnych	Gmina Czorsztyn	200 tys./rok	Do 2030

STREFA PRZESTRZENNA¹⁴⁸

Nazwa zadania lub opis inwestycji	Miejsce	Szacunkowy	
		Koszt brutto (PLN)	Okres realizacji
CEL STRATEGICZNY II: Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy			
CEL OPERACYJNY 2.1. Funkcjonalna i przyjazna przestrzeń publiczna			
Remont / modernizacja chodników	Gmina Czorsztyn	1 mln	2024-2029
Budowa parkingu, miejsc postojowych przy szkołach	Kluskowce	80 tys.	2024-2025
	Sromowce Niżne	200 tys.	2027
	Sromowce Wyżne	60 tys.	2024-2027
	Gmina Czorsztyn	200 tys.	2023-2029
Montaż progów zwalniających oraz doświetlenie przejść dla pieszych	Gmina Czorsztyn	200 tys.	2023-2029
Modernizacja / instalacja oświetlenia ulicznego	Gmina Czorsztyn	1 mln	2023-2029
Bieżąca aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego	Gmina Czorsztyn	zależny do potrzeb	tryb ciągły

¹⁴⁸ Opracowanie własne w oparciu o informacje udostępnione przez Urząd Gminy Czorsztyn.

STREFA PRZESTRZENNA – c.d.

Nazwa zadania lub opis inwestycji	Miejsce	Szacunkowy	
		Koszt brutto (PLN)	Okres realizacji
CEL STRATEGICZNY II: Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy			
CEL OPERACYJNY 2.2. Komunikacja i transport - inwestycje, dostępność			
Budowa / przebudowa / remont dróg gminnych z infrastrukturą towarzyszącą			
Budowa – działka 458/2	Huba	500 tys.	2024-2028
Przebudowa - ul. Drohojowskich	Czorsztyn	1,5 mln	2024
Remont - ul. Zamkowa			
Remont - ul. Słowackiego, Chopina, Krasińskiego, Żeromskiego, Kraszewskiego	Maniowy	7 mln	2022-2024
Przebudowa - ul. Kościuszki		3 mln	2023-2025
Przebudowa - ul. Księża Droga		3 mln	2023-2025
Przebudowa - ul. Limierzyska		1,2 mln	2023-2024
Przebudowa - ul. Węgliszczak		1,5 mln	2023-2024
Przebudowa - ul. Poniatowskiego		1,5 mln	2025-2026
Przebudowa - ul. Słoneczna		1 mln	2025
Przebudowa - droga nr K360570		Mizerna	1,4 mln
Dokumentacja - na dz. 59/4 i 57/6	1 mln		2025-2027
Budowa drogi na Zarębek	500 tys.		2027
Przebudowa - ul. Turystyczna	Kluszkowce	3 mln	2026
Przebudowa - ul. Sybne		1,5 mln	2024
Przebudowa - ul. Borek		2 mln	2025
Przebudowa - ul. Piękna		2 mln	2023-2024
Przebudowa - ul. Polna		2 mln	2025
Przebudowa - ul. Strażacka		1 mln	2025
Przebudowa - ul. Zdrojowa		1,26 mln	2024
Przebudowa - ul. Nadwodnia		Sromowce Niżne	1,5 mln
Remont drogi dojazdowej - dz. 3125	250 tys.		2025
Remont - ul. Wojska Polskiego	Sromowce Wyżne	1,34 mln	2025
Budowa - ul. Bystra		1,5 mln	2027
Budowa - ul. Nad Równią		1 mln	2024-2027
Budowa - ul. Przez ogrody		1 mln	2026-2030
Przebudowa - ul. Olgi Małkowskiej		0,5 mln	2025
Remont - ul. Trzech Koron		2,5 mln	2025-2027
Remont - ul. Graniczna		500 tys.	2025-2028
Remont - ul. Nad Zalew		300 tys.	2024-2027
Remont - ul. Polna		500 tys.	2025-2028

STREFA PRZESTRZENNA – c.d.

Nazwa zadania lub opis inwestycji	Miejsce	Szacunkowy	
		Koszt brutto (PLN)	Okres realizacji
CEL STRATEGICZNY II: Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy			
CEL OPERACYJNY 2.3. Dostęp do sieci wodno-kanalizacyjnej oraz infrastruktury technicznej			
Rozbudowa kanalizacji sanitarnej, rozwój infrastruktury kanalizacyjnej	Gmina Czorsztyn	10 mln	2024-2030
Budowa / rozbudowa / modernizacja oczyszczalni ścieków	Maniowy, Czorsztyn, Kluszkowce, Sromowce Niżne, Sromowce Wyżne	10 mln	
Dofinansowanie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków	Gmina Czorsztyn	2 mln	2024-2027
Budowa Stacji Uzdatniania Wody	Mizerna	6,8 mln	2022-2024
	Kluszkowce	7 mln	2029
Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączem i hydrantem dla szkoły	Sromowce Wyżne	100 tys.	2024
Przebudowa sieci wodociągowej	Gmina Czorsztyn	2 mln	2023-2029
Rozbudowa kotłowni z wymianą instalacji elektrycznej i kanalizacyjnej, remontem łazienek w szkole	Sromowce Wyżne	330 tys.	2024-2026
Budowa przekaźnika / masztu telekomunikacyjnego	Sromowce Wyżne	500 tys.	2024-2030
CEL OPERACYJNY 2.4. Promocja i wsparcie działań proekologicznych			
Instalacja paneli fotowoltaicznych na: - szkołach,	Maniowy	100 tys.	2023-2029
	Sromowce Niżne	100 tys.	2023-2029
	Sromowce Wyżne	100 tys.	2027
- budynkach użyteczności publicznej	Gmina Czorsztyn	7 mln	2024-2030
Termomodernizacja, docieplenie stropów szkoły	Maniowy	400 tys.	2027
Punkt Konsultacyjno-Informacyjny Programu Priorytetowego "Czyste Powietrze"	Maniowy	zależny od WFOŚ	2018-2029
Budowa Stacji Pomiaru Jakości Powietrza	Sromowce Niżne	40 tys.	2026
Utworzenie Stacji Ładowania Pojazdów	Gmina Czorsztyn	200 tys.	2024-2029
Inne ekologiczne przedsięwzięcia rozwojowe związane z realizowanymi przez Gminę programami rządowymi	Gmina Czorsztyn	zależny od liczby zgłoszeń	zależny od programu
Edukacja ekologiczna mieszkańców dot. ochrony zasobów naturalnych	Gmina Czorsztyn	zależny od potrzeb	tryb ciągły

STREFA GOSPODARCZA¹⁴⁹

Nazwa zadania lub opis inwestycji	Miejsce	Szacunkowy	
		Koszt brutto (PLN)	Okres realizacji
CEL STRATEGICZNY III: Efektywne korzystanie z potencjału gospodarczego			
CEL OPERACYJNY 3.1. Wydajne wykorzystanie potencjału turystycznego			
Budowa ścieżki rowerowej z modernizacją kładki	Czorsztyn	3 mln	2026
Budowa trasy rowerowej VeloMałopolska, oznakowanie, doposażenie	Czorsztyn, Sromowce Niżne, Sromowce Wyżne	5 mln	2024-2030
Budowa ścieżek spacerowo-biegowych	Gmina Czorsztyn	1 mln	2024-2030
Budowa wież widokowych	Maniowy, Kluszkowce, Sromowce Wyżne	2 mln	2024-2030
Renowacja XX-wiecznej Kaplicy Matki Boskiej Częstochowskiej	Kluszkowce	1,35 mln	2023-2029
Budowa Zagrody Maniowskiej	Maniowy	1,8 mln	2026
Rozbudowa infrastruktury turystycznej - mała architektura	Gmina Czorsztyn	2 mln	2024-2030
Rozbudowa infrastruktury komunikacyjnej dla podróżnych	Gmina Czorsztyn	1 mln	2024-2030
Budowa kolei linowej	w trakcie uzgodnień (Czorsztyn, Sromowce Wyżne, Sromowce Niżne)	szac. 1 mln / Gmina	2025-2030
Ekspozycja dziedzictwa Gminy – doposażenie miejsc pamięci, lokalnej kultury i sztuki	Kluszkowce, Sromowce Wyżne, Sromowce Niżne	20 tys.	2024-2030
Ekspozycja dziedzictwa Gminy - wykonanie folderów / publikacji	Gmina Czorsztyn		
Budowa stacji wodnej	Kluszkowce	50 tys.	2024
CEL OPERACYJNY 3.2. Wsparcie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy			
Inicjowanie działań w zakresie rozwoju agroturystyki, wsparcie lokalnej przedsiębiorczości, rynku pracy	Gmina Czorsztyn	100 tys.	2024-2030
Działania promocyjne, współpraca transgraniczna	Gmina Czorsztyn	100 tys.	

¹⁴⁹ Opracowanie własne w oparciu o informacje udostępnione przez Urząd Gminy Czorsztyn.

ZAGROŻENIA ŚRODOWISKOWE, GOSPODARKA WODNA A STRATEGIA ROZWOJU GMINY CZORSZTYN

Zmiany klimatu to obecnie jedno z największych zagrożeń środowiskowych, społecznych i ekonomicznych. Skutki ocieplenia klimatu są już odczuwalne na całym świecie. Obserwuje się wzrost temperatury powietrza, nasilenie ekstremalnych zjawisk pogodowych, co intensyfikuje coraz bardziej odczuwalne zagrożenia – częstsze i gwałtowniejsze burze, powodzie, fale upałów, susze, wichury, pożary lasów, nagłe uderzenia mrozu, podnoszenie się poziomu mórz i oceanów.

Jednymi z najbardziej dojmujących naturalnych zjawisk obejmujących obszar naszego kraju są powodzie i susze. Stanowią one zagrożenie dla ludzi, środowiska, gospodarki. Dlatego też kluczową kwestią jest możliwie precyzyjne wytyczanie zagrożonych nimi obszarów, cykliczna aktualizacja prawdopodobieństwa ryzyka oraz realizowanie działań zapobiegawczo-naprawczych adekwatnych do skali i rodzaju zagrożenia oraz szacowanych strat. Planowane przedsięwzięcia powinny realizować cele zarządzania ryzykiem powodziowym, przeciwdziałania skutkom powodzi i suszy, uwzględniając racjonalne korzystanie z zasobów wodnych. Nieuniknione jest realizowanie działań adaptacyjnych do zmian klimatu oraz zagrożeń środowiska na każdym poziomie administracyjnym, aby zminimalizować podatność zasobów przyrodniczych i ludzi na skutki niebezpiecznych zjawisk naturalnych. Na terenie kraju mogą występować zagrożenia środowiskowe związane przede wszystkim z intensywnymi, gwałtownymi opadami, upałami oraz wichurami, wobec czego mogą następować powodzie, susze, pożary.

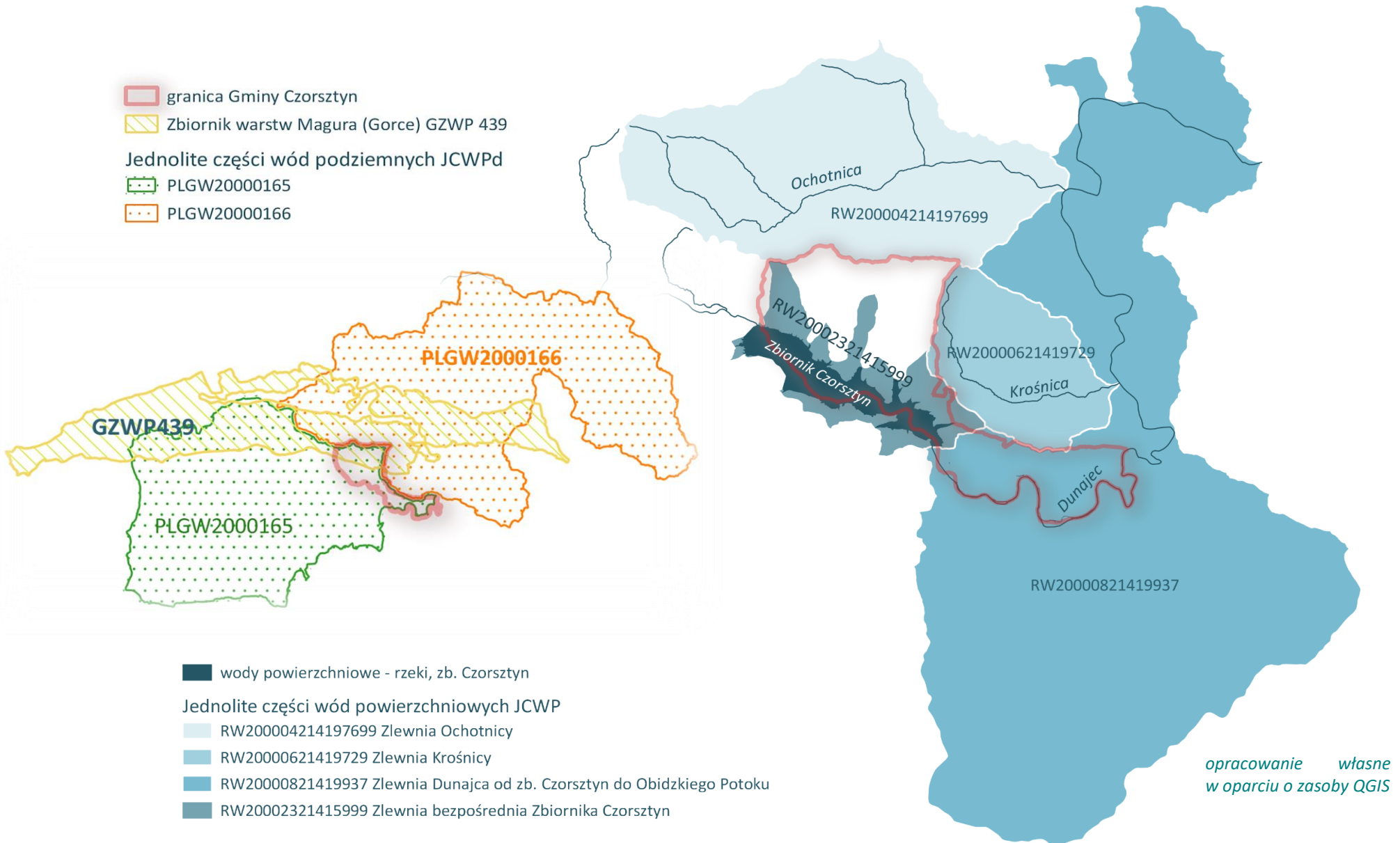
Strategia Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030, zgodnie z art. 326 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne (tj. Dz.U. z 2021 roku, poz. 2233 ze zm.), uwzględnia ustalenia dokumentów planistycznych, o których mowa w art. 315 pkt 1-3 w/w Ustawy tj.:

- o **Plany gospodarowania wodami na obszarze dorzecza (aPGW),**
- o **Plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP),**
- o **Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS).**

Plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz Plany zarządzania ryzykiem powodziowym aktualizowane są co 6 lat. Program wodnośrodowiskowy kraju zastąpiono przez zestawy działań przypisane poszczególnym jednolitym częściom wód. W lutym 2023 roku weszło w życie rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie Planów gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły. Druga aktualizacja Planów gospodarowania wodami (IIaPGW) obowiązuje już na obszarze całej Polski. To jedno z najistotniejszych dokumentów planistycznych w gospodarce wodnej opracowywane przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, źródło informacji dot. m.in. stanu zasobów wodnych na obszarze dorzeczy, zasad gospodarowania nimi, koordynowania działań mających na celu osiągnięcie celów środowiskowych. Od marca 2023 roku obowiązuje również zaktualizowany Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (PZRP), a od roku 2021 - Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS).

Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły ukierunkowany jest na osiągnięcie / utrzymanie co najmniej dobrego stanu / potencjału wód na tym obszarze oraz spełnienie przyjętych celów środowiskowych dla **jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) i podziemnych (JCWPd)**. Określono w nim wymogi w zakresie jakości wód powierzchniowych i podziemnych oraz ciągłości morfologicznej cieków.

MAPKA 11. Jednolite Części Wód Powierzchniowych i Podziemnych w granicach Gminy Czorsztyn

Wody powierzchniowe

Jednolite Części Wód Powierzchniowych (JCWP) – rzeczne (RW), zbiornikowe (RWr)

Obszar Gminy Czorsztyn położony jest w obrębie zlewiska Morza Bałtyckiego, dorzecza Wisły (region wodny Górnej-Zachodniej Wisły), w zlewni Dunajca (II-rzędu) i jednocześnie zlewni utworzonych na rzece sztucznych zbiorników - Czorsztyńskiego i Sromowskiego. Zbiorniki zajmują dolinę Dunajca na odcinku ok. 11 km, między miejscowościami Dębno i Sromowce Wyżne. Ich głównym celem jest zabezpieczenie przeciwpowodziowe doliny Dunajca i Wisły. Więcej na temat Zbiorników zamieszczono w Diagnostyce w części dot. Strefy przestrzennej w odniesieniu do Zespołu Elektrowni Wodnych Niedzica.

Teren Gminy odwadniają dopływy Dunajca, zasilając Zbiorniki Czorsztyn-Niedzica i Sromowce Wyżne. Są to spływające ze wznieść Gorców m.in.: Potok Szlebarski, Hubny, Hoborgowy, Piekietko, Lemierzysko, Mizerzanka, Kluszkowianka. Natomiast z obszaru Pienin zasilają Dunajec potoki m.in: Harczygrund, Głębokie, Glinicki, Lęborgowy, Straszny, Macelowy.

Przeważająca część potoków na terenie Gminy Czorsztyn rozpoczyna swój bieg w przygrzbietowej strefie Pasma Lubania. Obszar ten charakteryzuje się największą gęstością źródeł, dużą gęstością sieci potoków. Potoki te są zwykle krótkie, z dużymi spadkami. Zasilane są infiltrującymi wodami opadowymi i roztopowymi.

Potoki na obszarze Gminy Czorsztyn cechuje górski reżim hydrologiczny – duża zmienność, nierównomierność przepływu i gwałtowne wezbrania, zależne od opadów atmosferycznych oraz roztopów. Maksymalne stany wód występują w miesiącach letnich, ze względu na występowanie burz, nawałnic. Dynamiczne zmiany poziomu wód wywołują zniszczenia w korytach i otoczeniu cieków, spowodowane wynoszeniem z gór z nurtem materiału skalnego oraz zawiesiny, które osadzają się w zbiornikach zaporowych powodując ich zamulanie. Dlatego też znaczna część potoków w dolnych biegach posiada kamienną obudowę (dostosowaną do max przepływów wód powodziowych) oraz zapory przeciwrumowiskowe.

Obszar Gminy Czorsztyn wg nowego cyklu planistycznego 2022-2027 leży w obrębie czterech zlewni Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP):

- JCWP RWr (zbiornikowa) - **RW20002321415999 Zbiornik Czorsztyn** - w obrębie Gminy Czorsztyn leżą lewobrzeżne części Zbiornika Czorsztyńskiego i Sromowskiego,
- JCWP RW (rzeczna) - **RW20000821419937 Dunajec od Zb. Czorsztyn do Obidzkiego Potoku** – w jej granicach znajdują się w znaczącej części sołectwa Sromowce Wyżne i Sromowce Niżne,
- JCWP RW (rzeczna) - **RW20000621419729 Krośnica** – obejmuje swoim obrębem niewielki fragment sołectwa Kluszkowce na wschodzie i jeszcze mniejszą część sołectwa Sromowce Niżne na północy,
- JCWP RW (rzeczna) - **RW200004214197699 Ochotnica** – biegnie granicami północnymi Gminy Czorsztyn (sołectw Huba, Maniowy, Mizerna, Kluszkowce).

Poniżej zamieszczono zestawienie najważniejszych informacji dot. poszczególnych JCWP leżących w granicach Gminy Czorsztyn w odniesieniu również do poprzedniego cyklu planistycznego (2016-2021), ze względu na dostępność danych monitoringowych (z lat 2014-2019) dot. oceny stanu wód opierające się na ówczesnym podziale JCWP.

TABELA 14. Charakterystyka Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP) znajdujących się w obrębie Gminy Czorsztyn¹⁵⁰

Kod i nazwa JCWP w cyklu planistycznym	2022-2027	RW20002321415999 - Zbiornik Czorsztyn		RW20000821419937 - Dunajec od zb. Czorsztyn do Obidzkiego Potoku		RW20000621419729 - Krośnica		RW200004214197699 - Ochotnica	
	2016-2021	RW20000214179 - Zbiornik Czorsztyn i Sromowce		RW20000214179 - Zbiornik Czorsztyn i Sromowce RW200015214195 - Dunajec od Zb. Czorsztyn do Grajcarka RW20001521419937 - Dunajec od Grajcarka do Obidzkiego Potoku		RW2000721419729 - Krośnica		RW200012214197699 - Ochotnica	
Kategoria JCWP	JCWP RWr - zbiornikowych		JCWP RW - jednolita część wód powierzchniowych rzecznych						
Status JCWP	silnie zmieniona część wód		naturalna część wód		silnie zmieniona część wód		naturalna część wód		
Przeznaczenie JCWP	energetyka wodna, ochrona przeciwpow., zaopatr. ludzi w wodę do spożycia, rekreacja		NIEprzeznaczona do zaopatrzenia ludzi w wodę do spożycia oraz celów rekreacyjnych		ochrona przeciwpowodz., zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia		NIEprzeznaczona do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia oraz celów rekreacyjnych		
Ocena stanu za lata	2010-2012	2014-2019	2010-2012	2014-2019	2010-2012	2014-2019	2010-2012	2014-2019	
Stan / potencjał ekologiczny	dobry i powyżej dobrego	dobry	dobry i powyżej dobrego	dobry	poniżej dobrego	dobry	co najmniej dobry	brak danych	
Stan chemiczny	dobry	poniżej dobrego	dobry	poniżej dobrego	dobry	brak danych	dobry	dobry	
Stan ogólny	dobry	zły	dobry	zły	zły	brak danych	dobry	brak danych	
Cel środowiskowy do 2027 roku	dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny		dobry potencjał ekologicz., drożność cieku wg wymagań gat. chronion. dla migracji troci wędrowniej na odc. cieku gł. Dunajec od ujścia Obidzkiego Potoku do zapory zb. Sromowce; dobry stan chem.		dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny		dobry potencjał ekologicz., drożność cieku wg wymagań gat. chron. dla migracji łososia na odc. cieku istotn. Ochotnica od ujścia do ujścia Lubańskiego Potoku; dobry stan chem.		
Ocena ryzyka nieosiągn. celu środowiskowego	zagrożona		zagrożona*		zagrożona**		zagrożona***		

* Zaplanowano w programie działań opracowanie wariantowej analizy sposobu udrożnienia budowli piętrzących na odcinku cieku istotnego Dunajec, w oparciu o którą zostaną podjęte działania naprawcze.

** Brak możliwości technicznych, wysokie, nieuzasadnione koszty. Niska wiarygodność oceny = brak opcji do wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu i wytyczenia racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu – przeprowadzenie monitoringu badawczego.

*** Brak badań biologicznych w JCWP = nie można dokonać oceny obecnego stanu / potencjału ekologicznego.

¹⁵⁰ oprac. własne w oparciu o II aktualizację Planu gospodarowania wodami dla obszaru dorzecza Wisły, PGW WP - <https://apgw.gov.pl/pl/III-cykl-materialy-do-pobrania>, dostęp 05.2023.

Jakość wód powierzchniowych to wynik oddziaływania różnych czynników środowiskowych, antropogenicznych. Na chemizm wód mają wpływ m.in. klimat, budowa geologiczna zlewni, ukształtowanie terenu, typ gleb, urbanizacja, gospodarka ściekowa, uprzemysłowienie, rolnictwo.

Badanie i ocena stanu wód powierzchniowych to zadanie Programu Państwowego Monitoringu Środowiska. Jego celem jest dostarczenie informacji o jakości wód rzecznych i zbiorników zaporowych wyznaczonych jako jednolite części wód powierzchniowych (JCWP).

Na Dunajcu, w otoczeniu Gminy Czorsztyn znajdują się punkty pomiarowo-kontrolne (ppk)¹⁵¹:

- Dunajec-Harkłowa (187,2 km biegu Dunajca - PLRW2000142141399 Dunajec od Białego Dunajca do zb. Czorsztyn),
- Dunajec-Czerwony Klasztor (163,8 km biegu Dunajca - PLRW200015214195 Dunajec od Zb. Czorsztyn do Grajcarka),
- Zbiornik Czorsztyn - powyżej zapory (PLRW20000214179 Zbiornik Czorsztyn i Sromowce).

Stan wód cyklicznie poddawany jest badaniom. Oceniany jest stan / potencjał ekologiczny, stan chemiczny JCWP. Klasyfikacja stanu wód podlega normom orzecznym rozporządzeniem¹⁵². Głównym źródłem informacji na tym obszarze jest baza danych Planu Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Wisły (aPGW).

Stan czystości Dunajca na omawianym odcinku zaprezentowano w powyższej tabeli. Wynika z niej, iż jakość / potencjał ekologiczny wód powierzchniowych na obszarze Gminy Czorsztyn jest dobry. Stan chemiczny Zbiornika Czorsztyn i Sromowce oraz Dunajca od Zb. Czorsztyn do Grajcarka oceniono na poniżej dobry, a ich stan ogólny jako zły. Natomiast dla Krośnicy i Ochotnicy brak aktualnych, miarodajnych danych pozwalających ocenić ich stan ogólny. Zaplanowano działania mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu – przeprowadzenie monitoringu badawczego. Realizacja celów środowiskowych do 2027 roku omawianych JCWP została zakwalifikowana jako zagrożona.

Cieki występujące w obszarze Gminy Czorsztyn podlegają ochronie i powinny zachować swój naturalny bieg, ciągłość. Na terenach bezpośrednio przylegających do cieków obowiązuje zakaz zabudowy. Na terenie chronionym należy zachować w naturalnym stanie biologiczną otulinę cieków, stanowiącą część systemu współzależnych elementów przyrodniczych.

Jakość wód powierzchniowych na obszarze Gminy Czorsztyn związana jest przede wszystkim z przedostawaniem się do tych wód nieoczyszczonych ścieków. Dominujące znaczenie w zanieczyszczaniu wód mają na tym terenie źródła komunalne i spływy powierzchniowe.

¹⁵¹ Źródło: raport z roku 2020 „Stan środowiska w województwie małopolskim” opracowany przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Krakowie.

¹⁵² Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 11 października 2019 roku w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji stanu JCWP, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych - Dz.U. 2019 poz. 2149.

Wody podziemne

Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP), Jednolite Części Wód Podziemnych (JCWPd)

Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP) nr 439 - Zbiornik warstw Magura (Gorce) - obejmuje swoim zasięgiem najbardziej wysuniętą na północ część obszaru Gminy Czorsztyn. Jest to zbiornik porowo-szczelinowy. Wody podziemne Zbiornika należą do wód I i II klasy (bardzo dobrej i dobrej jakości). W stanie surowym lub po ich prostym uzdatnieniu nadają się do zaopatrywania ludzi. Gospodarczo użytkowane są wody słodkie z utworów czwartorzędowych oraz fliszowych utworów paleogeńskich. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne Zbiornika wynoszą 43 300 m³/dobę, a stopień ich wykorzystania jest niewielki. Istotną rolę w zaopatrywaniu w wodę ludności do celów pitnych i przemysłowych na obszarze Zbiornika mają wody powierzchniowe¹⁵³.

Na terenie Gminy Czorsztyn znajdują się obszary o różnym charakterze występowania wód gruntowych, związanym z budową geologiczną, rzeźbą i tektoniką.

Duże znaczenie użytkowe dla zaopatrywania mieszkańców Gminy w wodę mają zbiorniki aluwialne. Najzasobniejsze z nich, występujące w dnie Kotliny Nowotarskiej w rejonie Starych Maniów, zostały zalane wodami Zbiornika Czorsztyńskiego. W pozostałych dolinach, z wyłączeniem obszaru Sromowiec Wyżnych i Sromowcach Niżnych, zbiorniki aluwialne są mało dostatnie.

Największą zasobnością charakteryzują się zbiorniki wód występujące w północnej, zalesionej i najwyżej wyniesionej części Gminy Czorsztyn. Występują tu wody porowo-szczelinowe i szczelinowe w gruboławicowych piaskowcach i zlepieńcach. Zbiorniki te zasilane są drogą infiltracji opadów atmosferycznych poprzez pokrywą zwietrzelinową lub bezpośrednio na wychodniach skał, a także w strefach kontaktów z czwartorzędowej warstwy wodonośnej. Znajduje się tutaj wiele źródeł, najczęściej o wydajności 30-60 dm³/min. Zwierciadło wody gruntowej występuje na różnych głębokościach - od 3 m w rejonie dolin rzecznych do ponad 20 m - w partiach grzbietowych. Zasoby te są bardzo istotne w zaopatrzeniu w wodę Gminy Czorsztyn. Są one silnie zagrożone ze strony zanieczyszczeń przenikających z powierzchni ziemi m.in. z gospodarstw domowych i rolnych, ze składowisk odpadów, z pól i dróg.

Rejon pogórzy w części gorczańskiej i pienińskiej Gminy Czorsztyn pod względem zasobności w wody podziemne należy do słabo, a lokalnie średnio wodonośnych.

Gmina Czorsztyn znajduje się w zasięgu Jednolitych Części Wód Podziemnych (JCWPd):

- **GW2000165** - niemal cały obszar Gminy Czorsztyn leży w granicach tej jednostki,
- **GW2000166** - graniczy z Gminą od północy i północnego-wschodu. Jedynie niewielka część JCWPd pokrywa się z terytorium Gminy.

Na terenie Gminy Czorsztyn nie ma punktów pomiarowych monitoringu wód podziemnych sieci krajowej i regionalnej, toteż poziom ich zanieczyszczenia można prognozować w oparciu o analizę okolicznych punktów pomiarowych, lokalną koncentrację zagrożeń, przepuszczalność gruntu oraz głębokość zalegania wód.

¹⁵³ Źródło: Informator PSH – Główne Zbiorniki Wód Podziemnych w Polsce, Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy, 2017.

Wybrane informacje dotyczące Jednolitych Części Wód Podziemnych w obszarze Gminy Czorsztyn zawarto w poniższej tabeli.

TABELA 15. Charakterystyka Jednolitych Części Wód Podziemnych (JCWPd) zalegających w granicach Gminy Czorsztyn (2019)¹⁵⁴

Kody JCWPd	GW2000165	GW2000166
Przeznaczenie JCW	przeznaczona na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia	
Stan chemiczny	dobry	
Stan ilościowy	dobry	
Stan ogólny	dobry	
Cel środowiskowy	dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy	
Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego	niezagrożona	

Jak wynika z powyższej tabeli stan wód podziemnych GW2000165 i GW2000166 jest dobry, a realizacja celów środowiskowych (dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy) niezagrożona.

Obszar Gminy Czorsztyn to teren podatny na zanieczyszczenie wód podziemnych głównie pochodzenia antropogenicznego. Szczególnie narażone są na nie wody podziemne występujące wzdłuż dolin rzecznych. Czynnikiem chroniącymi wody podziemne są obszary leśne oraz ustanowione obszary ochrony przyrody i strefy ochronne ujęć. Brak jest istotnych ognisk zanieczyszczeń, dlatego szacuje się, iż wody podziemne na tym terytorium są wysokiej jakości, w pełni odpowiadające wymogom sanitarnym.

Ochrona Zbiornika GZWP nr 439, w/w JCWPd nie wymaga ponadnormatywnych przedsięwzięć. W celu ograniczenia zanieczyszczenia wód podziemnych ustanowiono ograniczenia w użytkowaniu dla wyznaczonego obszaru ochronnego, które nie powinny mieć niekorzystnego wpływu na rozwój gospodarczy okolicy¹⁵⁵.

¹⁵⁴ Opracowanie własne w oparciu o Przegląd Kart Charakterystyk JCWPd, PGW Wody Polskie - <http://karty.apgw.gov.pl:4200/informacje>, dostęp 05.2023.

¹⁵⁵ Źródło: Informator PSH – Główne Zbiorniki Wód Podziemnych w Polsce, Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy, 2017.

Zagrożenie powodzią i suszą

W regionie wodnym Górnej-Zachodniej Wisły ze względu na uwarunkowania pogodowe i klimatyczne, a także wysokie uszczelnienie powierzchni terenu, występują w ciągu roku częste powodzie błyskawiczne, wobec szybkiego odpływu powierzchniowego. Zagrożenie powodziowe szacuje się głównie na obszarach zurbanizowanych i w ich bliskim sąsiedztwie¹⁵⁶. Przewiduje się w kolejnych latach wzrost zagrożenia powodowanego powodziami błyskawicznymi, w związku z nasileniem gwałtownych zjawisk pogodowych skutkujących zalewaniem obszarów, zwłaszcza tych z nieracjonalną / wadliwą gospodarką przestrzenną. Szacuje się też, iż okres zalegania warstwy śnieżnej ulegnie skróceniu. Taka sytuacja zmniejszy prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi roztopowych, ale jej konsekwencją mogą być też susze, niedobór wód.

Uporządkowanie projektowanych działań ma na celu optymalizację funkcjonowania obszarów wobec zarówno nadmiaru, jak i niedoboru wody. Osiągnięcie takiego rezultatu planowane jest poprzez zreformowanie struktur gospodarki wodnej z uwzględnieniem adaptacji do zmian klimatu, wypracowanie i wdrożenie metod oceny ryzyka powodziowego oraz metod ograniczających prawdopodobieństwo wystąpienia suszy.

Powodzie

Dunajec jest jedną z rzek, dla których stwierdzono największe ryzyko powodziowe od Wisły. Funkcję ochrony przeciwpowodziowej i retencyjną doliny Dunajca przyjął wybudowany sztuczny Zbiornik Czorsztyński. Sąsiadujący z nim Zbiornik Sromowski pełni rolę wyrównawczą. Zapora na Jeziorze Czorsztyńskim (o wysokości 56 m oraz długości 404 m) została usytuowana 173,3 km od ujścia Dunajca do Wisły. Pojemność wyrównawcza zbiornika (przy normalnym poziomie piętrzenia) wynosi 133,5 mln m³, a pojemność powodziowa stała (dla maksymalnego poziomu piętrzenia) wynosi 64,5 mln m³¹⁵⁷.

Ochrona przeciwpowodziowa zapory czorsztyńskiej została w pełni doceniona już w roku jej otwarcia. W lipcu 1997 roku podczas 'Powodzi Tysiąclecia', wobec niezwykle intensywnych opadów deszczu w południowo-zachodniej Polsce, gwałtownie wezbrały wody Dunajca. Zbiornik Czorsztyński zatrzymał około 60% spiętrzonych wód, zapobiegając katastrofie, jaka miała miejsce w 1934 roku na Podhalu. Następne wody powodziowe (2001 rok) zostały zatrzymane w Zbiorniku Czorsztyńskim w około 50%.

Wybudowanie w dolinie Dunajca zapór i powstanie zbiorników zdecydowanie zmieniło charakter przepływów Dunajca poniżej zapory. Wyeliminowano przeciętne wezbrania powodziowe i złagodzone przepływy ekstremalne. Problem wylewów powodziowych w rejonie Sromowiec Wyżnych i Sromowcach Niżnych, w znacznym stopniu został ograniczony. Przepływ regulowany przez zapory powoduje zmniejszenie kulminacji przepływów poniżej zapory oraz przesunięcie fali kulminacyjnej w czasie.

Warto dodać, iż oprócz ochrony przeciwpowodziowej doliny Dunajca, dzięki zaporom wodnym poprawiły się warunki spływu przełomem pienińskim wobec podwyższenia przepływów

¹⁵⁶ Źródło: <https://apgw.gov.pl/pl/III-cykl-materialy-do-pobrania>, dostęp 06.2023.

¹⁵⁷ Źródło: Wikipedia, dostęp 06.2023.

minimalnych w okresach suchych. Obecnie Dunajec i pogoda nie determinują już ściśle możliwości spływu - głównej atrakcji turystycznej Gminy Czorsztyn - jako że poziom wód rzeki reguluje zaporą.

Podstawą dla racjonalnego planowania przestrzennego na obszarach ryzyka powodzią, minimalizującą jej negatywne skutki, są mapy zagrożenia powodziowego. Wieloskładnikowe, szczegółowe materiały w tym zakresie znajdują się w systemie ISOK Hydroportal¹⁵⁸.

Zamieszczona poniżej mapka obrazuje obszary zagrożenia powodzią od rzek / zagrożenia powodziowego na terenie Gminy Czorsztyn. Mimo obecności zbiorników zaporowych w obrębie terasy zalewowej Dunajca, w miejscowościach Sromowce Wyżne i Sromowce Niżne istnieje zagrożenie okresowymi wylewami oraz zastojem wód opadowych w rejonach ujść dopływów Dunajca ze stoków Pienin oraz w zagłębieniach starorzeczy. Obszar 'Dunajec - Sromowce Wyżne' został uwzględniony w PZRP jako miejsce problemowe.

MAPKA 12. Obszary zagrożone powodzią od rzek na terenie i w otoczeniu Gminy Czorsztyn¹⁵⁹

Gmina Czorsztyn należy do jednostek administracyjnych predysponowanych do występowania gwałtownych wezbrań spowodowanych intensywnymi opadami deszczu. Problem ten dotyczy głównie zlewni cieków Kluszkowianka, Piekiełko, Mizerzanka.

Dla bezpieczeństwa zagrożonych powodzią terenów Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, zgodnie z zapisami Dyrektywy Powodziowej oraz ustawy Prawo wodne, w przygotowywanych cyklicznie **Planach Zarządzania Ryzykiem Powodziowym (PZRP)** dla dorzeczy publikuje katalog najistotniejszych działań służących osiągnięciu celów zarządzania ryzykiem powodziowym, w tym służących ochronie ludzi i mienia przed powodzią. Zgodnie z obowiązującym PZRP na Zbiorniku Czorsztyn zaplanowano zmiany dot. reguł sterowania.

Na obszarze Gminy Czorsztyn podejmowane są działania mające na celu przeciwdziałanie zagrożeniom powodziowym m.in. poprzez regulację rzek i potoków, monitoruje się i remontuje obecną infrastrukturę przeciwpowodziową i wodną, a także doposaża jednostki OSP oraz promuje postawy właściwe w odniesieniu do sytuacji kryzysowych.

¹⁵⁸ Źródło: <https://isok.gov.pl/hydroportal.html>, dostęp 06.2023.

¹⁵⁹ Opracowanie własne w oparciu o zasoby QGIS, PGW WP, ISOK – Mapy Zagrożenia Powodziowego, Obszary zagrożone powodzią od rzek, dostęp 06.2023.

Susza

Suszą definiuje się nie tylko zjawiska ekstremalne, ale również te, które występują w warunkach mniejszej dostępności wody dla danego regionu. To jedno z najbardziej dojmujących zjawisk naturalnych oddziałujących na społeczeństwo, środowisko oraz gospodarkę. W konsekwencji prowadzi do przesuszenia gleby, zubożenia / zniszczenia upraw, zwiększa prawdopodobieństwo pożarów. Susza to zjawisko wolno rozwijające się, wobec czego trudno sprecyzować jej ramy czasowe i obszar oddziaływania przestrzennego.

Wyróżnia się następujące etapy/rodzaje suszy¹⁶⁰:

- Susza atmosferyczna / meteorologiczna – deficyt opadów, wysoka temperatura i niska wilgotność powietrza. Opady nie występują przez 20 dni lub występują poniżej średniej wieloletniej. Prowadzi do naruszenia zasobów wód glebowych i powierzchniowych. Może aktywować kolejno suszę rolniczą, hydrologiczną oraz hydrogeologiczną.
- Susza rolnicza / glebowa – wilgotność gleby jest niedostateczna do zaspokojenia potrzeb roślin i prowadzenia zrównoważonego rolnictwa. Jest konsekwencją wydłużającej się suszy atmosferycznej. Warunkowana jest wystąpieniem zmian w stanie roślinności (wystąpienie objawów stresu wodnego, spadek w biomacie, ograniczenie plonowania). Przede wszystkim skutkuje stratami w produkcji rolnej i leśnej.
- Susza hydrologiczna – długotrwałe obniżenie zasobów wód powierzchniowych / przepływu w rzekach w stosunku do średniej wartości z wielolecia. To skutek pogłębiającej się suszy atmosferycznej i rolniczej.
- Susza hydrogeologiczna – długotrwałe obniżenie zasobów wód podziemnych, obniżenie zwierciadła wód gruntowych w stopniu uniemożliwiającym korzystanie ze studni, gwałtowne pogorszenie jakości wód gruntowych. Jest następstwem przedłużającej się suszy hydrologicznej.

Zmiany klimatyczne przyczyniają się do wzrostu częstotliwości oraz intensywności susz. Wobec ich negatywnego oddziaływania na gleby, plony istotne jest realizowanie działań skupionych na intensyfikacji nawadniania terenów dotkniętych suszami, wsparcie gospodarstw rolnych (szkolenia i doradztwo technologiczne), a także - na wypadek nieurodzaju - optymalizacja systemu gospodarowania rezerwami żywności i materiałem siewnym. Edukacja w zakresie rolnictwa oraz gospodarowania glebami powinna propagować dobre praktyki rolnicze, ochronę gleb, bezpieczne stosowaniu nawozów, środków ochrony roślin oraz uświadamiać ludziom zagrożenia dla gleb wynikające z zanieczyszczeń antropogenicznych.

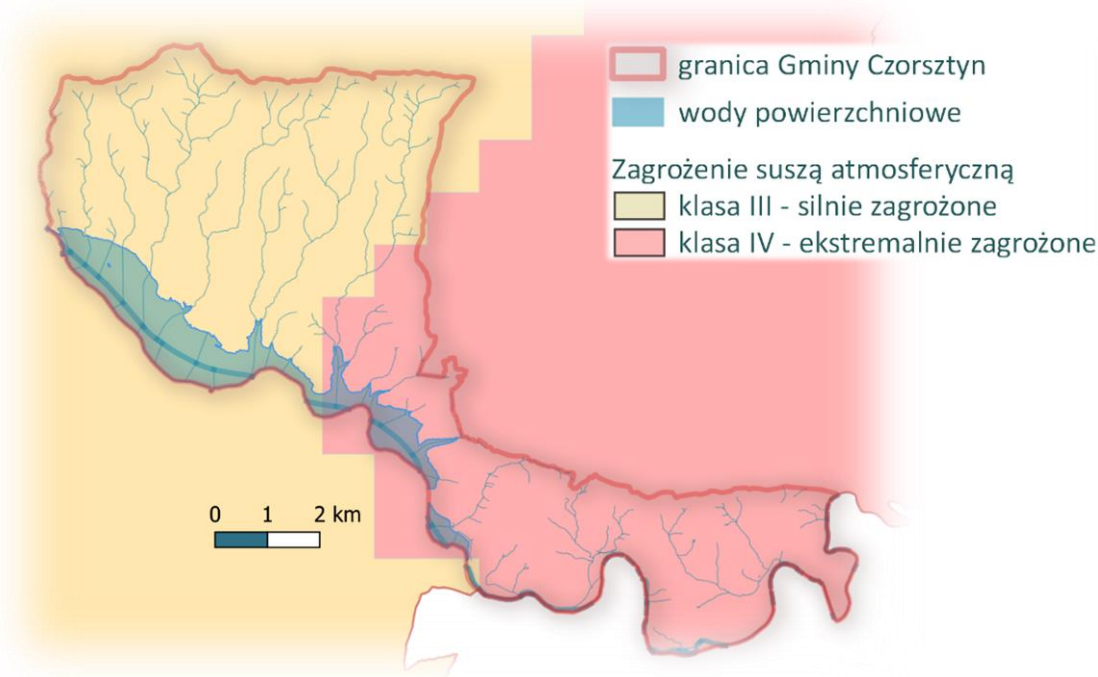
Ocena zagrożenia suszą na obszarze Gminy Czorsztyn¹⁶¹:

- łączne zagrożenia suszą – umiarkowane na obszarze całej Gminy,
- zagrożenie suszą atmosferyczną:
 - klasa III, silnie zagrożona zachodnia część Gminy,
 - klasa IV, ekstremalnie zagrożona wschodnia część Gminy (zasięg na mapce poniżej),
- zagrożenie suszą rolniczą – klasa I, słabe na obszarze całej Gminy,
- zagrożenie suszą hydrologiczną – klasa III, silnie zagrożony suszą teren Gminy,
- zagrożenie suszą hydrogeologiczną – klasa II, umiarkowane na obszarze całej Gminy.

¹⁶⁰ Źródło: Susza - Portal Gov.pl (www.gov.pl), dostęp 06.2023.

¹⁶¹ Źródło: Hydroportal https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gmap=gpPPSS , dostęp 06.2023.

MAPKA 13. Obszary zagrożone suszą atmosferyczną na obszarze Gminy Czorsztyn¹⁶²

Cele zdefiniowane w **Planie Przeciwdziałania Skutkom Suszy (PPSS)** dotyczą zidentyfikowanych obszarów ryzyka związanego z suszą (społeczeństwa, gospodarki i środowiska) i obejmują zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia ich pokładów, zwiększanie retencji na obszarach dorzeczy, edukację i zarządzanie ryzykiem suszy, finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy. Katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy (integralna część PPSS) zawiera m.in. określenie rodzaju działania, zasięgu oddziaływania (krajowy, regionalny, lokalny), wskazanie organu odpowiedzialnego, oczekiwany rezultat.

Obszaru Gminy Czorsztyn dot. zarekomendowane w PPSS następujące działania do wdrożenia¹⁶³:

- o Działanie nr 1 - Zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych;
- o Działanie nr 3 - Retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych;
- o Działanie nr 4 - Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększenia lub odtwarzania naturalnej retencji;
- o Działanie nr 8 - Przebudowa urządzeń melioracji wodnych dla zwiększenia retencji glebowej;
- o Działanie nr 9 - Wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych;
- o Działanie nr 10 - Budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych;
- o Działanie nr 24 - Przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych.

¹⁶² Opracowanie własne w oparciu o zasoby QGIS, PGW WP, ISOK – Plany przeciwdziałania skutkom suszy.

¹⁶³ Źródło: Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy – w oparciu o Mapy aJCWP, z rekomendacją dla realizacji określonych działań (Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 15.07.2021 roku w sprawie przyjęcia PPSS).

Plany strategiczne w zakresie adaptacji do zmian klimatu, ochrony zasobów wodnych

Ocieplenie klimatu będzie postępować, niosąc ze sobą intensyfikację ekstremalnych zjawisk pogodowych. W celu ograniczenia zagrożeń gospodarczych, społecznych, środowiskowych związanych ze zmianami klimatycznymi opracowano **Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do 2020 roku (SPA 2020)** z perspektywą do 2030 roku oraz **Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030**.

Plany gospodarowania wodami w obszarze dorzeczy zawierają zestawy działań, uwzględniające sposoby realizacji ustanowionych celów środowiskowych. Ich realizacja powinna być inaugurowana nie później niż 3 lata od dnia ogłoszenia Planu. Poniżej zestawiono działania podstawowe i uzupełniające (poza działaniami ogólnokrajowymi) dedykowane poszczególnym JCWP i JCWPd w dorzeczu Wisły, znajdującym się w granicach Gminy Czorsztyn.

TABELA 16. Działania dedykowane dla JCWP i JCWPd w granicach Gminy Czorsztyn¹⁶⁴

Kod i nazwa JCWP	Działania dedykowane dla Jednolitych Części Wód (wg IIaPGW)
RW20002321415999 - Zbiornik Czorsztyn	Działania podstawowe: wynikające z planów ochrony dla obszarów chronionych oraz Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych; Działania uzupełniające: usuwanie zanieczyszczeń i odpadów z wód.
RW20000821419937 - Dunajec od zb. Czorsztyn do Obidzkiego Potoku	Działania podstawowe: utrzymanie wysokiego poziomu wód podziemnych i powierzchniowych, likwidacja ujęć wód na obszarze Parku przez zastępowanie ich ujęciami wód pow. poza jego obszarem, ochrona przed osuszaniem gleb obszarów podmokłych, ochrona wód przed zanieczyszczeniem, likwidacja zanieczyszczeń wód i gleby ściekami sanitarno-bytowymi, likwidacja nielegalnych składowisk odpadów na obszarze Parku, ograniczenie ruchu kołowego w Parku, edukacja ekologiczna, ochrona koryt potoków przed degradacją, utrzymanie i naprawa szlaków turystycznych położonych w sąsiedztwie potoków lub ich odsunięcie od potoków, poprawa warunków siedliskowych w korycie, realizacja działań utrzymaniowych i restytucyjnych, budowa kanalizacji, oczyszczalni ścieków; Działania uzupełniające: udrożnienia odcinka ciekłu istotnego – Dunajec, aktualizacja programu ochrony środowiska w celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń do wody i powietrza, substancji będących czynnikami stwierdzonej presji chemicznej w wodzie oraz redukcji dopływu substancji priorytetowych ze zlewni do jcwp.
RW20000621419729 - Krośnica	Działania podstawowe: analogiczne do działań dla RW20000821419937.
RW200004214197699 - Ochotnica	Działania podstawowe: rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie dopływu zanieczyszczeń oraz utrzymania naturalnego charakteru koryta, kontrola dot. stosowania programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzenia rolniczego; Działania uzupełniające: analiza możliwości przebudowy budowli piętrzących w zakresie zapewniającym ciągłość biologiczną i spełnienie celów środowiskowych, promocja działań wynikających ze: „Zbioru zaleceń dobrej praktyki rolniczej” (dla ograniczenia zanieczyszczenia wód związkami azotu i fosforu) oraz z „Kodeksu doradczego dobrej praktyki rolniczej dot. ograniczenia emisji amoniaku”, doradztwo technologiczne, pomoc rolnikom w ubieganiu się o przyznanie pomocy finansowej.

Nie ustalono indywidualnych działań dla wód podziemnych GW2000165 i GW2000166. Realizowane są obowiązujące działania krajowe.

¹⁶⁴ Opracowanie własne w oparciu o bazę danych IIaPGW, dostęp 06.2023.

Poniżej przedstawiono główne kierunki interwencji na obszarze Gminy Czorsztyn zawarte w **Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Czorsztyn na lata 2020-2023 z perspektywą na lata 2024-2027** dotyczące gospodarowania wodami, ochrony zasobów wodnych i ochrony przeciwpowodziowej. Ich celem jest dobry stan wód powierzchniowych i podziemnych, osiągnięcie celów środowiskowych dla Jednolitych Części Wód z obszaru Gminy.

TABELA 17. Wykaz kierunków interwencji, celów oraz zadań wyznaczonych w ramach POŚ w obszarze gospodarowania wodami w Gminie Czorsztyn¹⁶⁵

CEL	ZADANIA	PODMIOT ODPOWIEDZ.
Ochrona zasobów wodnych	Kierunek interwencji: Ochrona przed zanieczyszczeniem wód podziemnych i powierzchniowych	
	Prowadzenie stałego monitoringu wód	Reg. Wydział Monitoringu Środowiska w Krakowie
	Efektywne gospodarowanie wodami w oparciu o opracowane dokumenty planistyczne w celu osiągnięcia dobrego stanu wód	Gmina Czorsztyn
	Ograniczanie zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł punktowych: zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych, działalności rolniczej	Gmina Czorsztyn mieszkańcy Gminy
	Ograniczanie zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł rozproszonych jak: zanieczyszczeń z terenów zurbanizowanych i przemysłowych, w tym spływów powierzchniowych zanieczyszczonych ścieków opadowych oraz infiltracji zanieczyszczeń do wód podziemnych a także zanieczyszczeń poch. rolniczego	
	Edukacja ekologiczna mieszkańców z zakresu ochrony wód	Gmina Czorsztyn, PGW WP, organ. pozarządowe
	Kierunek interwencji: Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią i suszą hydrologiczną z uwzgl. wymagań dotyczących oceny zagrożenia i ryzyka powodziowego	
	Określenie zasad właściwego gospodarowania terenami zagrożonymi powodzią oraz suszą hydrologiczną	Gmina Czorsztyn PGW WP
	Racjonalne gospodarowanie terenami zagrożonymi powodzią (wyznaczenie i wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego wytycznych z map zagrożenia i ryzyka powodziowego)	Gmina Czorsztyn
	Renaturalizacja cieków wodnych i dolin rzecznych w celu poprawy bilansu wodnego z uwzgl. potrzeb ochrony przeciwpowodziowej i ochrony przyrody	PGW WP
	Wdrożenie systemu „małej retencji wodnej” poprzez działania techniczne oraz nietechniczne	PGW WP

Strategia Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030 zawiera zadania z obszaru gospodarowania zasobami wodnymi m.in. w ramach celów operacyjnych 2.3. ‘Dostęp do sieci wodno-kanalizacyjnej oraz infrastruktury technicznej’ oraz 2.4. ‘Promocja i wsparcie działań proekologicznych’. Dokument jest spójny z Planem Przeciwdziałania Skutkom Suszy (PPSS) oraz Planem Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (PZPR).

Proponowane w Strategii przedsięwzięcia związane są m.in. z optymalizacją sieci wodociągowej i ujęć wody, z utrzymaniem dobrego stanu infrastruktury hydrotechnicznej, z inwestycjami służącymi retencji publicznej, z ograniczeniem zanieczyszczenia środowiska, modernizacją oczyszczalni ścieków, promocją zachowań ekologicznych, zrównoważonej gospodarki wodnej i rolnictwa ekologicznego, z wspieraniem inwestycji mających na celu zapobieganie katastrofom i klęskom żywiołowym, z ograniczeniem ryzyka powodziowego i wobec suszy.

¹⁶⁵ Opracowanie własne w oparciu o Program Ochrony Środowiska dla Gminy Czorsztyn na lata 2020-2023 z perspektywą na lata 2024-2027.

WYKAZ WYKRESÓW, MAPEK, TABEL, ZDJĘĆ

Wykresy

WYKRES 1. Powierzchnia sołectw Gminy Czorsztyn oraz ich gęstość zaludnienia	5
WYKRES 2. Ludność wg płci w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2022.....	7
WYKRES 3. Przyrost naturalny w Gminie w odniesieniu do powiatu i województwa - lata 2016-2022	8
WYKRES 4. Dynamika urodzeń i zgonów w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2022	8
WYKRES 5. Saldo migracji w Gminie Czorsztyn na tle powiatu i województwa w latach 2016-2022	9
WYKRES 6. Migracja ludności w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2022.....	10
WYKRES 7. Piramida wieku i płci w Gminie Czorsztyn - stan na 30.06.2022.....	11
WYKRES 8. Struktura ludności wg grup ekonomicznych w Gminie na tle powiatu i województwa	12
WYKRES 9. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku dla Gminy w latach 2016 i 2022	12
WYKRES 10. Porównanie rzeczywistej liczby ludności do prognozowanej w Gminie w latach 2016-2030	13
WYKRES 11. Wykształcenie mieszkańców Gminy Czorsztyn – stan na 2021 rok	15
WYKRES 12. Struktura ludności wg edukacyjnych grup wieku dla Gminy Czorsztyn - rok 2016 i 2022	15
WYKRES 13. Imprezy kulturalne organizowane w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2021.....	22
WYKRES 14. Średnie roczne stężenia B(a)P (PM10) na stacji w Nowym Targu w latach 2016-2021.....	38
WYKRES 15. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2021	43
WYKRES 16. Dostępność sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2021..	45
WYKRES 17. Podział odpadów selektywnych wg rodzaju w Gminie Czorsztyn - rok 2021	47
WYKRES 18. Podmioty gospodarki narodowej wg rejestru REGON w Gminie w latach 2016-2022.....	53
WYKRES 19. Podmioty gospodarki narodowej - dynamika zmian w Gminie w latach 2016 i 2022	54
WYKRES 20. Podmioty gospodarcze wg rodzaju działalności w Gminie w latach 2016 i 2022	55
WYKRES 21. Stopa bezrobocia w Gminie na tle powiatu i województwa w latach 2016-2021	58
WYKRES 22. Bezrobotni w Gminie Czorsztyn w latach 2016-2022	59
WYKRES 23. Podział gruntów w Gminie Czorsztyn wg kierunków ich wykorzystania	61
WYKRES 24. Zestawienie dochodów i wydatków w Gminie w latach 2016-2022 (w mln zł)	72
WYKRES 25. Bilans wydatków i dochodów w Gminie Czorsztyn wg klasyfikacji budżetowej - rok 2022... 73	

Mapki

MAPKA 1. Położenie Gminy Czorsztyn na tle województwa i powiatu, podział Gminy na sołectwa.....	35
MAPKA 2. Mapa atrakcji turystycznych w Gminie Czorsztyn	64
MAPKA 3. Uwarunkowanie funkcjonalno-przestrzenne Gminy Czorsztyn	103
MAPKA 4. Uwarunkowanie funkcjonalno-przestrzenne Gminy Czorsztyn – obszary chronione.....	104
MAPKA 5. Cel strategiczny I - Podnoszenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego	106
MAPKA 6. Cel strategiczny II – Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy.....	110
MAPKA 7. Cel strategiczny III - Efektywne korzystanie z potencjału gospodarczego	115
MAPKA 8. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej.....	118
MAPKA 9. Krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji (OSI) na obszarze Małopolski w odniesieniu do Gminy Czorsztyn	121
MAPKA 10. Społeczne, ekonomiczne i środowiskowe obszary problemowe w Małopolsce z wyodrębnieniem Gminy Czorsztyn	123
MAPKA 11. Jednolite Części Wód Powierzchniowych i Podziemnych w granicach Gminy Czorsztyn	142
MAPKA 12. Obszary zagrożone powodzią od rzek na terenie i w otoczeniu Gminy Czorsztyn	149
MAPKA 13. Obszary zagrożone suszą atmosferyczną na obszarze Gminy Czorsztyn	151

Tabele

TABELA 1. Wskaźniki demograficzne Gminy Czorsztyn na tle powiatu i województwa	6
TABELA 2. Podział gruntów rolnych w Gminie Czorsztyn – 2014 rok.....	61
TABELA 3. Szlaki piesze na terenie Gminy Czorsztyn	68
TABELA 4. Atuty, potencjał rozwojowy Gminy Czorsztyn	75
TABELA 5. Obszary wymagające poprawy w Gminie Czorsztyn	76
TABELA 6. Kierunki rozwojowe oczekiwane przez mieszkańców Gminy Czorsztyn	77
TABELA 7. Analiza SWOT – mocne i słabe strony Gminy Czorsztyn, szanse i zagrożenia	78
TABELA 8. Wyznaczone cele strategiczne i operacyjne dla Gminy Czorsztyn – kierunki działań, oczekiwane rezultaty, proponowane mierniki, interesariusze zaangażowani w realizację	84
TABELA 9. Monitoring mierników działań rozwojowych, stopnia realizacji celów strategicznych	98
TABELA 10. Zgodność <i>Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030</i> z wytycznymi w dokumentach wyższego rzędu.....	127
TABELA 11. Lokalne dokumenty wykonawcze – dostępność, wskazania do aktualizacji	129
TABELA 12. Proces wdrażania <i>Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn do roku 2030</i> oraz zakres odpowiedzialności na poszczególnych etapach	130
TABELA 13. Ramy finansowe i czas realizacji dla przyjętych celów strategicznych do roku 2030	136
TABELA 14. Charakterystyka Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP) znajdujących się w obrębie Gminy Czorsztyn.....	144
TABELA 15. Charakterystyka Jednolitych Części Wód Podziemnych (JCWPd) zalegających w granicach Gminy Czorsztyn (2019)	147
TABELA 16. Działania dedykowane dla JCWP i JCWPd w granicach Gminy Czorsztyn	152
TABELA 17. Wykaz kierunków interwencji, celów oraz zadań wyznaczonych w ramach POŚ w obszarze gospodarowania wodami w Gminie Czorsztyn.....	153

Zdjęcia

ZDJĘCIE OKŁADKOWE – Jezioro Czorsztyńskie - zbiory Urzędu Gminy Czorsztyn, archiwum projektu „Atrakcje w Twoim zasięgu. Opracowanie interaktywnej mapy jako narzędzie wspólnego marketingu regionu LGD Gorce-Pieniny”.

ZDJĘCIE 1. Jezioro Czorsztyńskie	4
ZDJĘCIE 2. Szkoły Podstawowe w Maniowach, Sromowcach Niżnych, Kluszkowcach, Sromowcach Wyżnych	16
ZDJĘCIE 3. Gminna Hala Sportowo-Widowiskowa w Maniowach	18
ZDJĘCIE 4. Widok z Zamku w Czorsztyńce na Zalew i trasę VeloCzorsztyn.....	19
ZDJĘCIE 5. Zespół regionalny „Mali Maniowianie” im. ks. Antoniego Siudy	20
ZDJĘCIE 6. Obchody „Dnia Kluszkowiec” - 17.07.2022.....	21
ZDJĘCIE 7. Książka z przepisami KGW "Smak Tradycji - Gmina Czorsztyn od kuchni”	25
ZDJĘCIE 8. Hydroelektrownie Niedzica i Sromowce Wyżne	49
ZDJĘCIE 9. Jezioro Czorsztyńskie	65
ZDJĘCIE 10. Zamek w Niedzicy.....	66
ZDJĘCIE 11. Zamek w Czorsztyńce.....	66
ZDJĘCIE 12. Spływ Dunajcem tratwami flisackimi	67
ZDJĘCIE 13. Osada Czorsztyn	67

GMINA CZORSZTYN